

Republika e Kosovës
Republika Kosova
Republik of Kosovo

REPUBLIKA E KOSOVES - REPUBLIKA KOSOVA

KOMUNA E VITISE - OPŠTINA VITINA

Pranimi / Pranimi Me Dama 14-04-2025			
Nr. i origjinalit Orig. broj	Numri i origjinalit	Nr. i origjinalit Orig. broj	Vlera Vrednost
01-	060/01-		316

Komuna e Vitisë
Opština Vitina
Municipality of Viti/na

Në mbështetje të nenit 52, paragrafi 52.1 të Ligjit Nr.03/L - 040 për Vetëqeverisje Lokale ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Kosovës", Nr. 28 / 15, Qershor 2008), dhe të Nenit 42, paragrafi 42.3 të Statutit të Komunës së Vitisë, Nr.01-013/491, të datës 21.04.2011; Nenin 6, pika 1 e Rregullores për Punën e Kuvendit të Komunës së Vitisë, Nr.01-013/594, e datës 02.05.2014, kryesuesi i Kuvendit Komunal të Vitisë bënë këtë:

FTESË

Ftoheni të merrni pjesë në mbledhjen e -IV- të rregullt të Komitetit për Politikë dhe Financa, që do të mbahet me datën **18.04.2025 (e Premte)**, duke filluar në ora 10:00.

Mbledhja do të mbahet në Zyrën e Kryesuesit të Kuvendit Komunal te objekti i vjetër i komunës së Vitisë.

Për këtë mbledhje kryesuesi propozon këtë:

Rend dite

1. Shqyrtimi dhe miratimi i procesverbalit nga mbledhja e tretë Komitetit për Politikë dhe Financa.
2. Pasqyrat Financiare të buxhetit Komunal për periudhën janar-mars 2025.
3. Propozim për shqyrtimin dhe miratimin e propozim vendimit për planin ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave për komunat e Gjilanit, Kamenicës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Kllokotit, Ranillug, Ferizaj, Kaçanik, Shtrime, Han i Elezit, Shtërpeë.
4. Informatë mbi kontratat e pa përfunduara në tri vitet e fundit 2022-2024.
5. Informatë nga Drejtoria për Urbanizëm, planifikim dhe mbrojtje të mjedisit për lejet ndërtimore gjatë viteve 2021-2025.

Viti, më 14.04.2025

Kryesuesi i Kuvendit
Bekim Azizi

Republika e Kosovës
Republika Kosova
Republik of Kosovo

Komuna e Vitisë
Opstina Vitina
Municipality of Viti/na

PROCESVERBAL

NGA MBLEDHJA E TRETË E KOMITETIT PËR POLITIK DHE FINANCA

Mbledhjen e thirrë dhe e kryesuar, z.Bekim Azizi, kryesues i Kuvendit të Komunës së Vitisë. Mbledhja është mbajtur më **19.03.2025 (e mërkurë)**, në zyrën e kryesuesit të Kuvendit Komunal të Vitisë, duke filluar me punë në ora 10 h. Në mbledhje morën pjesë: z.Hasan Aliu (nënkryetar i komunës), z.Bekim Azizi (kryesues i kuvendit komunal), z.Illir Zuka, z.Ramadan Deliu, z.Jakup Demiri, znj.Majlinda Shabani, znj.Zyrafete Rama, znj.Zejnepe Osmani. Morën pjesë edhe drejtorët e drejtorive. Pasi u konstatua se ka anëtarë për kourum, kryesuesi i Kuvendit e shpalli të hapur mbledhjen.

Kryesuesi, z.Bekim Azizi: Përshëndetje për nënkryetarin e komunës, të gjithë ju anëtarë të KPF-së, drejtorët që janë prezent në këtë mbledhje, përfaqësues të OSBE-së dhe ju të pranishëm! Mirë se keni ardhur në mbledhjen e tretë të rregullt të KPF-së! Pra, materialin e keni marrë me kohë, jemi në Muajin e Ramazanit, ju uroj të gjithëve agjërim sa më të lehtë. Para se me hi në rend dite, hapi diskutim nëse ka jasht rendit të ditës. Pasi që nuk ka për debat, materialin e keni marrë me kohë, për këtë seancë kemi parapa këtë rend dite:

R e n d i t e

1. Shqyrtimi dhe miratimi i procesverbalit nga mbledhja e dytë e Komitetit për Politikë dhe Financa.
2. Propozim për shqyrtimin dhe miratimin e propozim vendimit paraprak për dhënien në shfrytëzim të pronës komunale përmes procedurës së shprehjes së interesit.
3. Propozim për shqyrtimin dhe miratimin e propozim vendimit për formimin e komisionit për zbatimin e procedurave dhe vlerësimin e ofertave për dhënien afatgjatë në shfrytëzim të pronës së paluajtshme të komunës.
4. Raport vjetor nga Zyra e Prokurimit për kontratat e nënshkruara publike për vitin 2024.

Kryesuesi, z.Bekim Azizi: Hapi debat për rendin e ditës. Pasi që nuk ka për debat: a jeni që të miratohet rendi i ditës? Pra, me të gjitha votat pro, pa asnjë votë kundër, asnjë abstenim miratohet rendi i ditës.

Si pikë e parë e rendit të ditës:

1. Shqyrtimi dhe miratimi i procesverbalit nga mbledhja e dytë Komitetit për Politikë dhe Financa

Kryesuesi, z.Bekim Azizi: Hapi debat për pikën e procesverbalit. Pasi që nuk ka për debat: a jeni që të miratohet procesverbali? Pra, me të gjitha votat pro, pa asnjë votë kundër, asnjë abstenim miratohet.

Si pikë e dytë e rendit të ditës:

2. Propozim për shqyrtimin dhe miratimin e propozim vendimit paraparak për dhënien në shfrytëzim të pronën komunale përmes procedurës së shprehjes së interesit

z.Hasan Aliu nënkryetar i komunës: Me lejoni të ju përshëndetës të gjithëve. Edhe unë ju uroj Muajin e Ramazanit. Kemi pas edhe më herët praktika të kësaj lloji propozim vendimeve dhe na ka ardh një propozim vendim nga ana e drejtoreshës së kadastrit. Është një pronë e cila është në Zonën Kadastrale në Binçë konsideroj që janë ndjek procedurat që i ka obligative drejtorja. Unë e kam pyet e prona është në regjistrin të cilin e keni miratu në muajin dhjetor, prandaj nuk kemi asnjë pengesë dhe kërkoj që ta dërgojmë në kuvend. E në ankand publik kur të del, anëtarët e komisionit duhet me pas parasyshë që duhet edhe të jetë në përputhje me planin zhvillimorë komunal. Andaj kërkoj që kjo pikë të shkon në kuvend.

Kryesuesi, z.Bekim Azizi: Nënkyetar, a ka naj informatë, sepse ne nuk kemi asnjë informatë për këtë çka planifikohet mu bë këtu.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: Siç më kanë thane, është për panela solar më duket, e në këtë sipërfaqen prej dy hektar sa i ka kërkuar ai, ne kemi me ja dhanë 50 ari dhe ka me mbetë 50 ari, sepse hala krej pronat që i kemi dhanë nuk e kemi pa hala asnjë investitor serioz. D.m.th le të fillon ky me 50 ari, nëse është serioz tani ja japim edhe më shumë.

Kryesuesi, z.Bekim Azizi: Nënkyetar, me sa e di unë, në 6-mujorin e fundit të mandatit nuk kemi të drejtë me jap prona në shfrytëzim. Na tani jemi në 6-mujorin e fundit. Nga tash deri në zgjedhje janë dikun 7 muaj.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: Në momentin kur të shpallen zgjedhjet, ju vjen shkresë nga ministria kryetarëve të komunave që, njoftohen që nuk kanë të drejtë me dhanë pronën në shfrytëzim.

z.Jakup Demiri: Qekjo puna e këtyre parcelave kur po i japim në shfrytëzim, krejt po jepen për dosta. Ka pronë komunale, kryetarin e ka të njofshëm, shkon i thotë, një parcelë dy hektar. Kjo nuk është në rregull. Sa here kemi fol për emra të përvetshëm, e ne e dimë edhe takimet që i kanë me kryetarin, e unë kisha thanë me votu kundër këtij propozim vendimi, e me tregu se përnime jemi institucion. Bash me i thane, kadal, stop. Se edhe në këtë që po e kërkon ky sun merr leje per panela solare. Unë e di këtë. Hajde, hajde, 50 ari siç tha kryetari, le ta provon. Ama dy hektar ta merr krejt atë pjesë aty.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: Me të vërtet atë që po e thu ti, dosta të kryetarit, unë nuk e kam njetë me thanë këtë, nuk qendron ashtu, sepse nuk ka pronë që nuk del në ankand public, edhe kjo ka me dal në ankand public, dhe nëse ki një qytetar që është i interesur e qe ja afron komunës më shumë se ky tjetri, ai ka me e marrë. Aty ku ka ankand public, aty e merr ai më i miri.

z.Jakup Demiri: Nënkyetar, i di edhe muhabetet që janë bë, i di shumë mirë si janë marr vesh, sepse edhe mu më ka thirrë, edhe unë jam taku me ta.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: Mënyrën qysh po e paraqet ti këtë, po du me e ndal, se thu sun e merr lejen. Ku po e din ti që sun e merr lejen? A je ti baba në Kosovë a, që po e din ti në ministri a japin apo jo leje?

z.Jakup Demiri: A e din pse me ka thirr ai mu, me ja nimu qat lejen atje me e marr se nuk po ja japin, se tha këtu kry punë, ma kryen ky, apo kupton. Ai më thojke ti siguroma atje, se keta ketu ma japin.

z.Ramadan Deliu: Unë me së pari nuk e niva kërkon se çka është në interesin i komunës, çka fiton komuna prej kësaj.

z.Illir Zuka: Edhe unë pajtohem me nënkryetarin, është mirë me e nda edhe me e pas një raport, se ne i kemi dhanë edhe do prona tjera që kanë kalu. Është mirë me fillu procedure, nëse nuk kanë investu me jav marrë, përndryshe edhe unë jam që me kalu kjo pikë me shku në kuvend.

znj.Majlinda Shabani: Përshendetje për të gjithë! Edhe unë pak a shumë dua mu lidhë me këtë temë. Tek pjesa e pronave që e kemi në komunë, ka që na vjen pikë e rendit të ditës, së paku për qeqaq vite po më doket se është bë njëfar lloji praktike jo e mire, sepse tu e ditë se sa prona jemi tu i dhanë në komunën tone, edhe sa janë tu i shfrytëzu, edhe gjithëhere po harrojmë atë parimin se, për çka jepet një prone. Në këtë rast është shfrytëzim. Tash më shumë po është interesi tek individit, e unë mendoj që, komua duhet me e ndërru qasjen e me i rrit standartet, se në moment që do me dhanë një pronë komunale në shfrytëzim, se qeshtu kur të vjen një investitor që do me investu në Komunën e Vitisë, edhe tu e pa formën se sa lehtë e merr një pronë komunale, ai

e provon fatin, hajt po e marr qet pronë po e shfrytëzoj për 20 vite, p.sh.: dy hektar. Nuk e ka asnjë ditë të qart se si duhet mu zhvillu një projekt, siç duhet ta marr unë në shfrytëzim. Pse, sepse është shumë lehtë me e marrë, e unë mendoj që qeto standarte duhet me i rrit na, sepse edhe ne jemi për të mirën e qytetarëve, ama të shfrytëzohen në menyrën më të mirë pronat komunale. Për pronën konkrete, nuk kemi asnjë arsyeshmëri pse ka mu dhanë kjo në shfrytëzim. Ndoshta në kuvend vjen drejtoresha na sqaron.

Kryesuesi, z.Bekim Azizi: Unë mendoj që propozim vendimi duhet të jet më i kjart dhe ta ketë edhe një pikë, që me plan zhvillimor parashihet kjo pronë. Jashtë planit zhvillimor nuk duhet me na ardh asnjë pronë në shfrytëzim për diçka që nuk është parapa në plan zhvillimor. Ju e dini që ne edhe e kemi ba praktikë, që në vendim me e cekë që, mbas vitit ose dy vitet me fillu investimi. Nëse jo me ju marr prapë pronat.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: Unë parimet dhe kriteret që janë të pushteti lokal nuk i lëndoj kurrë. Këtë duhet me pas të kjart. Është instalu një praktikë jo e mirë se, personi kur të bënë kërkesë e qesim në ankand public. Regjistrin e pronave e aprovojmë në dhjetor. Nëse dojmë me qenë shumë më korrekt, përmes informimit me i informu të gjithë, me thanë ne të gjitha pronat të cilat i kemi mundësi me i dhanë në shfrytëzim kemi mi qitë në ankand publik në muajin mars. Si shembull ti i qet kush don me konkuru konkuron dhe e mbyll. Ne gjithëhere kemi shku në bazë të kërkesave të qytetarëve. Ti e qet me ja destinu Hasanit shembull, se ka bërë kërkesën, por Fatlumi kur ta bënë elaboratin thotë: këtë parcel nëse ma jepni, unë i marrë 7 punëtor. Ky ka thënë 5, komunës i paguaj, qekaq, edhe e anulon të parin. Se nuk do të thotë që ka bërë kërkesë i pari e nuk mund me marrë i dyti, se ai që ofron kushte më të mira ka përparësi. Prandaj, këtu unë e kam revoltën, se në këtë kontest me thanë këto me korrupsion, ma thua se po e debaton, por unë nuk e debatoj kurrë. Mos më shtin në rrugë të cilën nuk jam, se nuk të shti kurrë. Unë takim me njerëz të cilët janë të interesum kurr në kafe nuk i mbaj. Zyrën e kam, ejani aty bisedojmë, ka të drejtë me lyp. Unë fillimisht pa ja u dhanë juve fjalën se, thash ende nuk më bindi asnjë, jo në këtë mandate, as 3 as 5 sa kanë qenë mandate këtu. Një investitor i cili me të vërtetë është tregu serioz, ja kemi dhanë në Letnicë për domë të pleqve, e kemi mirëprit prej Amerikes. Ja kemi dhanë Haqifit, ja kemi marrë, kemi edhe të tjerë, dhe për herë të parë kemi instalu standard. Unë në bashkëpunim me këtë kryesues, që po e kufizojmë brenda 1 viti me ja nis, brenda 3 - 4 viteve me përfundu, me pa serizoitetin, por me i thanë stop kësaj pune. Unë besoj që e kemi keq, ndesh para faktorit ndërkombëtar ndesh vendor. Shancen duhet me ja dhanë, tash cili ka me reflektu seriozitet, nuk është që rasisht unë e kam thirrë para se me nënshkru. Unë e kam nënshkru këtë vendim. Drejtoreshë, duhesh me vetë drejtorin e urbanizimit, me plan zhvillimor komunal çka është e parapame. Mos na qit në pozicion të palakmueshëm. Drejtoria përkatëse e ka për obligim me ta lëshu një vërtetim, që me plan zhvillimor është e parapame kështu, dhe t'i thotë jo vetëm nëse investon të kësaj natyre.

z.Jakup Demiri: Nënkyetar, këtë punën për 3-5 vite, ka qenë një vendim i përbashkët, bile kemi pas kërkesa ne ende më shumë. Unë kisha thanë me shtu nëse dikush e merr dhe nuk investon, me pas edhe njëfar denimi, diçka procedurale për të ardhmen, një listë të zezë. Ndoshta nuk kemi ligj, por disi ai po ti merr 2 vite.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: Dënim jo, a me pas parasysh që me shti si njeri jo serioz.

Kryesuesi, z.Bekim Azizi: Edhe unë jam i pajtimt me na ardh 50 ari. Pasi që nuk kemi për debat, a jeni që kjo pikë të shkoj në kuvend. Pra, me të gjitha votat pro, pa asnjë votë kundër, asnjë abstenim, kjo pikë shkon në kuvend.

Si pikë e tretë e rendit të ditës:

3. Propozim për shqyrtimin dhe miratimin e propozim vendimit për formimin e komisionit për zbatimin e procedurave dhe vlerësimin e ofertave për dhënien në shfrytëzim afatgjatë të pronës së paluajtshme të komunës

Kryesuesi, z.Bekim Azizi: Propozimi i komisionit. Po i shihni 2 anëtar, Xhelal Veseli dhe Alban Sokoli kanë ardh prej ekzekutivit, tjerët shkojnë përmes kuvendit. Pasi që nuk kemi për debat, a jeni që kjo pikë të shkoj në kuvend. Pra, me të gjitha votat pro, pa asnjë votë kundër, asnjë abstenim kjo pikë shkon në kuvend.

Si pikë e katër e rendit të ditës:

4. Raport vjetor nga Zyra e Prokurimit për kontratat e nënshkruara publike për vitin 2024

z.Fadil Abazi, zyrtar i prokurimit: Përsëritet për të gjithë të pranishmit! Unë e kam dorëzuar një raport që gjeneron procesin e sistemit të prokurimit. D.m.th janë të gjitha kontratat e nënshkruara gjatë vitit 2024. Në fillim e shifni se, nga 3 kontrata janë të vitit të kaluar, janë bërë këtë vit, janë nënshkruar po mendoj në vitin 2024. Kjo është procedura. Gjithsej aktivitete janë 60, të cilat 55 kontrata janë nënshkruar, disa kanë qenë në procedurë dhe disa kanë mbetur pa u nënshkruar. Ju e keni raportin që i paraqet të gjitha, keni emrin e projektit, datën e nënshkrimit, planifikimin dhe çmimin kontraktues dhe operatorin ekonomik. Për çdo pyetje shtesë jam në dispozicionin tuaj.

znj.Majlinda Shabani: Këto kontrata që kanë qenë të nënshkrime, por ne duhet me të një analizë më të mirëfillt për sa i përket kontratave, por sqarim këtu që më ra në sy, përpos këtyre kontratave që janë, ke dhe një kontratë, pemë perime.

z.Fadil Abazi, zyrtar i prokurimit: Po, këtë e bajmë për çerdhe.

znj.Majlinda Shabani: Edhe shërbimet e trajtimit të qenve endacak, është një problem që kemi pas dhe kemi vazhdimisht në komunë tonë.

z.Fadil Abazi, zyrtar i prokurimit: Kontrata e qenve endacak është lidhë, ka pas edhe kontratë 2022 dhe tani në 2024.

z.Jakup Demiri: Te puna e trajtimit të qenve, ligji e parashef ndryshe. Shembull thotë, aty të parashihen mjete për trajtimin e qenve endacak dhe dezinfektimin e objekteve dhe këtu unë mendoj që është i dështim, gjithëherë kjo është problematike.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: Unë muj me ti prur për kuvend. Ajo kontratë e cila ka qenë para kësaj, sa prej tyre i kanë likfidu, dhe sa prej tyre i kanë trajtu, por kjo nuk më pelqen që po thu ka dështu. Nuk ka dështu, por ndoshta jo konformë punëve të cilat është kërku në teren, sasin që ke pas.

z.Jakup Demiri: Jo nënkryetar, ti mundesh me thane, unë mendoj që nuk kanë dështu, se ti nuk mundesh me vlerësu mu, se nuk e ke kapacitetin me vlerësu mu, se më ka vlerësu tjetër kush. Unë jam tu thanë në qytet të Vitisë ti nuk mund vjen në mëngjes me kalu. Besim Ymeri është pagu 12 mijë euro për 1 vit, dhe kjo Mediana Bislimi nënkryetar, çfarë pune bajnë këta, pos që Besimi rrin në kafe.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: Këta janë me projektin e crosborderit dhe kryen punë për ta dhe për komunën. Tash mund me shtrë pyetje, pse i paguajnë 500 euro apo konformë pagesës që merr. Ne nuk e kemi saktë në këtë kriter.

z.Jakup Demiri: Edhe për kanalizim në Smirë. A ka pas ndonjë kanalizim në Smirë?

z.Fadil Abazi, zyrtar i prokurimit: Një përmbledhje e kanalizimeve të vogla.

z.Jakup Demiri: Nënkryetar, te ajo rruga në Smirë, a keni ndërmarr diçka, a keni diskutu me kryetarin, rruga Smirë - Kabash.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: 2 çështje të cilat një e ka pas ngritë Bekimi, tani nga 2-3 herë ti, çështjen e trotuarve. Këtu kam qenë prezent dhe e di që ka dhanë kryetari urdhër me dal me rregullu çështjen e trotuarit dhe çështjen e rrugës. E kam përcjell, por nuk kam bisedu ende me punëkryesin, a ka garancion ajo rrugë apo nuk ka. Nëse nuk ka, atëherë duhet me ja dërgu drejtorit të shërbimeve publike, mirëmbajtjen e rrugëve.

z.Jakup Demiri: Po flasim te projektet. Edhe më heret kam pas një ide dhe tani prapë. Më mirë po bajmë parqe ose hapësira gjelbëruese, po vendosim drunjtë. Çfarë kosto kanë? Pse këto nuk po i jekni prej kapitaleve me i qit te shërbimet dhe duhet me i mirëmbajt, se mbjell dhe thaju.

z.Fadil Abazi, zyrtar i prokurimit: Ekzekutuesi i kontratës ka për 12 muaj me i mirëmbajt, nëse thahen i zëvendëson.

z.Jakup Demiri: Unë i kam me foto, dalim i vizitojmë, asnjë nuk është mirë. Kam këshyr për disa, nga ka kushtu 80 euro, 90 euro, 27 euro etj.

z.Hasan Aliu, nënkryetar i komunës: Te çështja e drunjeve, me të vërtet nuk kemi kulturë, duhet me e pranë këtë prej nxënësve e deri tek të rriturit, se edhe në Smirë e kemi pas një projekt të realizuar me Kirhan.

Kish nëpër to që ka pas të dështuar, shifet që ka pas një interesim më të madh aty, se ju ka kushtu lokaliteti, ama kultura për dru na mungon, e kam vërejt tek shëtitorja ne Binçë. Sa here i kemi vendos karrigat i kanë hekë, i kanë shkullë.

z.Illir Zuka: Këto katër procedurat që janë anulë, çka ka qenë arsyeja.

z.Fadil Abazi, zyrtar i prokurimit: Këto janë anulë në mungesë të buxhetit.

z.Bekim Azizi, kryesues i kuvendit: Këto vendimet e gjykatave: sa projekte i kanë dëmtu?

z.Fadil Abazi, zyrtar i prokurimit: Këto më sakt i dinë financat, ama e di që na ka dëmtu shumë, jo vetëm komunën tonë po edhe komunat e tjera.

znj.Majlinda Shabani: Ndërtimi i trotuareve dhe ndriçimi publik në Komunën e Vitisë në ritender të koka. Po qekjo puna e vlerës 1 milion e 180 mijë, sepse po me doket shuma e madhe kjo.

z.Fadil Abazi, zyrtar i prokurimit: Kjo kontratë është trevjeçare, ka meremetime të trotuareve.

Kryesuesi, z.Bekim Azizi: Ju faleminderit për kontributin e dhënë në këtë mbledhje të KPF-së, shihem në takimet e tjera.

Mbledhja përfundoi në ora 11:10

Procesmbajtësi:
Fatlum Demiri

Kryesuesi i Kuvendit Komunal:
Bekim Azizi

REPUBLIKA E KOSOVËS - REPUBLIKA KOSOVA - REPUBLIC OF KOSOVO
KOMUNA E VITISË - OPSTINA VITINA - MUNICIPAL VITINA

REPUBLIKA E KOSOVES - REPUBLIKA KOSOVA
KOMUNA E VITISË - OPSTINA VITINA

Pranuar - Prerijet me Dama 08-04-2025			
Nr. i Organizat Org. Broj	Nomri Broj	Subjekti Prillog	Vlera Vendrost
02 -	300	02 -	305

Pasqyrat Financiare të buxhetit Komunal për periudhën janar-mars 2025

Viti 08.04.2025

DREJTORIA E FINANCAVE

Data/Datum/Date	08.04.2025
Nr/Br.	
Për/Za/To	Kuvendin e Komunës, Komitetin për Politikë dhe Financa
Përmes/Preko/Through	Sokol Haliti, Kryetar i Komunës
Nga/Od/From	Milihate Ajeti Drejtor i Drejtorisë për Financa, Ekonomi dhe Zhvillim
Lënda/Predmet/Subject	Pasqyrat Financiare për periudhën janar-mars 2025

Bazuar në Ligjin mbi Vetëqeverisjen Lokale, Ligjin mbi Financat Lokale si dhe Ligjin mbi Menaxhimin e Financave Publike dhe Përgjegjësitë paraqesim pasqyrat financiare të organizatës sonë buxhetore (657) për periudhën janar-mars 2025 përfshirë të hyrat vetanake të realizuara si dhe shpenzimet buxhetore për të gjitha kategoritë ekonomike.

Të hyrat

Gjatë periudhës janar – mars 2025 janë inkasuar gjithsej të hyra vetanake në vlerë prej 211.217,39€, shkalla e inkasimit, duke u bazuar në planifikimin vjetor është 16.63%, ndërsa krahasuar me të hyrat për periudhën janar – mars të vitit 2024 të hyrat e vitit 2025 janë me të larta për 6.882,02 €

Shpenzimet Buxhetore

Buxheti i Alokuar për periudhën janar – mars të vitit 2025 nga fondet burimore: Granti qeveritar, të hyrat vetanake, dhe donacionet janë: 6.801.934,35€, ndërsa shpenzimet janë: 6.142.723,64€, shkalla e ekzekutimit të buxhetit për periudhën janar- mars 2025 është 90,31% në krahasim me Alokimet për të gjitha programet dhe kategoritë ekonomike.

Në vazhdim të këtyre pasqyrave në mënyrë tabelare do të paraqesim shpenzimet buxhetore, duke i specifikuar sipas burimeve të financimit, programeve dhe kategorive Ekonomike.

Buxheti i Aprovuar, Alokuar dhe i shpenzuar per te Gjitha programet buxhetore - janar-mars 2025

Aprovim					
Kateg.&Ekonomik	Aprovime 10	Aprovime 21	Aprovimet 22	Aprovimet Donacionet	Totali i Aprovimeve
1 Pagat &Shtesat	9,887,124.00	0.00	0.00	8,708.08	9,895,832.08
2 Mall.&Sherbime	2,843,828.00	329,091.00	0.00	14,085.70	3,187,004.70
3 Komunal	300,000.00	0.00	0.00	0.00	300,000.00
4 Subvencione	500,000.00	220,000.00	0.00	14.31	720,014.31
5 Kapitale	3,144,543.00	721,036.00	0.00	84,915.69	3,950,494.69
	16,675,495.00	1,270,127.00	0.00	107,723.78	18,053,345.78

Alokimet					
Kateg.&Ekonomik	Alokimet 10	Alokimet 21	Alokimet 22	Alokimet Donacionet	Totali i Alokimeve
1 Pagat &Shtesat	2,504,581.39	0.00	0.00	8,708.08	2,513,289.47
2 Mall.&Sherbime	1,013,995.00	40,000.00	0.00	14,085.70	1,068,080.70
3 Komunal	100,900.00	0.00	0.00	0.00	100,900.00
4 Subvencione	35,500.00	4,000.00	0.00	14.31	39,514.31
5 Kapitale	2,920,534.00	74,700.18	0.00	84,915.69	3,080,149.87
	6,575,510.39	118,700.18	0.00	107,723.78	6,801,934.35

Te paalokuara					
Kateg.&Ekonomik	Alokimet 10	Alokimet 21	Alokimet 22	Alokimet Donacionet	Totali i Alokimeve
1 Pagat &Shtesat	7,382,542.61	0.00	0.00	0.00	7,382,542.61
2 Mall.&Sherbime	1,829,833.00	289,091.00	0.00	0.00	2,118,924.00
3 Komunal	199,100.00	0.00	0.00	0.00	199,100.00
4 Subvencione	464,500.00	216,000.00	0.00	0.00	680,500.00
5 Kapitale	224,009.00	646,335.82	0.00	0.00	870,344.82
	10,099,984.61	1,151,426.82	0.00	0.00	11,251,411.43

Shpenzimet						
Kateg.&Ekonomik	Shpenzimet 10	Shpenzimet 21	Shpenzimet 22	Shpenzimet Donacionet	Totali i Shpenzimeve	% shpenzimit
1 Pagat &Shtesat	2,493,127.14	0.00	0.00	6,619.00	2,499,746.14	99.46%
2 Mall.&Sherbime	801,528.58	40,000.00	0.00	9,437.50	850,966.08	79.67%
3 Komunal	86,393.26	0.00	0.00	0.00	86,393.26	85.62%
4 Subvencione	33,946.00	4,000.00	0.00	0.00	37,946.00	96.03%
5 Kapitale	2,601,163.40	62,648.76	0.00	3,860.00	2,667,672.16	86.61%
	6,016,158.38	106,648.76	0.00	19,916.50	6,142,723.64	90.31%

Diferenca Alokim-Shpenzim					
Kateg.&Ekonomik	Shpenzimet 10	Shpenzimet 21	Shpenzimet 22	Shpenzimet Donacionet	Totali i Shpenzimeve
1 Pagat &Shtesat	11,454.25	0.00	0.00	2,089.08	13,543.33
2 Mall.&Sherbime	212,466.42	0.00	0.00	4,648.20	217,114.62
3 Komunal	14,506.74	0.00	0.00	0.00	14,506.74
4 Subvencione	1,554.00	0.00	0.00	14.31	1,568.31
5 Kapitale	319,370.60	12,051.42	0.00	81,055.69	412,477.71
	559,352.01	12,051.42	0.00	87,807.28	659,210.71

Diferenca Aprovim-Shpenzim					
Kateg.&Ekonomik	Shpenzimet 10	Shpenzimet 21	Shpenzimet 22	Shpenzimet Donacionet	Totali i Shpenzimeve
1 Pagat &Shtesat	7,393,996.86	0.00	0.00	2,089.08	7,396,085.94
2 Mall.&Sherbime	2,042,299.42	289,091.00	0.00	4,648.20	2,336,038.62
3 Komunal	213,606.74	0.00	0.00	0.00	213,606.74
4 Subvencione	466,054.00	216,000.00	0.00	14.31	682,068.31
5 Kapitale	543,379.60	658,387.24	0.00	81,055.69	1,282,822.53
	10,659,336.62	1,163,478.24	0.00	87,807.28	11,910,622.14

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit për të gjitha njësit buxhetore

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	9,895,832.08	2,513,289.47	2,499,746.14	7,396,085.94	13,543.33	99.46%
2	Malira dhe shërbime	3,187,004.70	1,068,080.70	850,966.08	2,336,038.62	217,114.62	79.67%
3	Subvencione	720,014.31	39,514.31	37,946.00	682,068.31	1,568.31	96.03%
4	Komunal	300,000.00	100,900.00	86,393.26	213,606.74	14,506.74	85.62%
5	Shpenzime kapitale	3,950,494.69	3,080,149.87	2,667,672.16	1,282,822.53	412,477.71	86.61%
	Gjithesëjt	18,053,345.78 €	6,801,934.35 €	6,142,723.64 €	11,910,622.14 €	659,210.71 €	90.31%

Shpenzimet për të gjitha njësit buxhetore

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	2,002,702.12
11121	Tatimi në të ardhurat personale	127,116.30
11131	Kontributi pensional - punëtorit	118,759.59
11151	Sindikata	7,353.24
11152	Odat Profesionale	3,519.32
11211	Pervoja e punes	103,574.23
11311	Kontributi pensional - punëdhënsit	118,759.59
11411	Shtesa e veçant për të zgjedhurit	5,513.57
11431	Kujdestaria,puna gjate nates dhe puna jashte orarit te punes	11,487.40
11611	Shtesat tranzitore	960.78
	Totali i pagave	2,499,746.14
13130	Transporti per udhetime zyrtare brenda vendit	6,147.20
13140	Transporti per udhetime zyrtare jashte vendit	912.00
13141	Para xhepiimedijte per udhetime zyrtare jashte vendit	3,056.00
13210	Energjia elektrike	72,695.37
13220	Sherbimet e ujessllsit dhe kanalizimit	3,582.50
13230	Mbeturinat	7,157.76
13250	Telefonia Fikse	2,957.63
13320	Telefonia Mobile	8,577.81
13430	Sherbime te ndryshme shendetesore	145,143.60
13440	Sherbimet keshilldhene dhe profesionale	89,050.00
13445	Sherbimet e veganta - konsulent dhe kontraktor individual	4,526.51
13450	Sherbimet e shtypjes / printimit	2,605.97
13460	Sherbime kontraktuese tjera	13,001.03
13470	Sherbimet teknike	1,384.00
13480	Shpenzimet e anelaresimit	1,500.00
13503	Komjuteret	2,300.00

13504	Pajisje tjera te teknologjis informative dhe te komunikimit	3,750.00
13508	Pajisje trafiku	41,000.63
13509	Pajisje tjera	135,140.00
13610	Furnizimet per zyre	4,122.96
13611	Furnizimi me dokumente blanko	2,560.00
13620	Furnizimi me ushqim dhe pije (jo dreka zyrtare)	6,257.26
13630	Furnizimet mjekesore	24,699.16
13640	Furnizimet e pastimit	847.00
13720	Nafte per ngrohje qendrore	2,199.14
13760	Drute dhe prodhimet e drurit per ngrohje	60,494.00
13780	Derivatet per automjete, glenerator dhe makineri	13,981.04
13950	Regjistrimi i automjeteve	555.00
13951	Sigurimi i automjeteve	1,434.84
13954	Kontrollimi teknik i automjeteve	155.00
14010	Mirembatja dhe riparimi i automjeteve	19,489.00
14022	Mirembatja e ndertesave administrative dhe afaniste	103,780.54
14032	Mirembatja e rrugeve lokale	106,233.61
14040	Mirembatja e teknologjis informative dhe te komunikimit	874.00
14050	Mirembatja e mobiljeve dhe paisjeve	18,651.50
14060	Mirembatja rutinore	8,853.00
14220	Botimet e publikimeve	700.00
14230	Shpenzimet per informim publik	4,491.85
14310	Kompensimi i perfaqesimit brenda vendit	10,709.40
14410	Vendimet gjyqesore	1,733.03
14450	Pagesat gjobot nderinstitucionale	50.00
Totali per sherbimeve mallra dhe komunali		937,359.34
200	Subvencionet dhe transfere	37,946.00
Totali i subvencioneve		37,946.00
300	Investime kapitale	1,572,766.98
34000	Pagesat sipas vendimeve gjyqesore	1,094,905.18
Totali i investimeve kapitale		2,667,672.16
Gjithsej shpenzimet		6,142,723.64 €

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	372,600.00	97,059.98	97,059.98	275,540.02	0.00	100.00%
2	Malira dhe shërbime	145,003.30	71,003.30	64,879.54	80,123.76	6,123.76	91.38%
3	Subvencione	170,000.00	11,000.00	9,970.00	160,030.00	1,030.00	90.64%
4	Komunal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Gjithsej	687,603.30 €	179,063.28 €	171,909.52 €	515,693.78 €	7,153.76 €	96.00%

Shpenzimet e Zyres Kryetarit 16033

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	78,295.13
11121	Tatimi në të ardhurat personale	5,368.60
11131	Kontributi pensional - punëtorit	4,621.92
11151	Sindikata	170.88
11211	Pervoja e punës	3,981.53
11311	Kontributi pensional - punëdhënsit	4,621.92
	Totali i pagave	97,059.98
13130	Transporti për udhëtime zyrtare brenda vendit	452.20
13141	para xhepi/medijet për udhëtime zyrtare jashtë vendit	78.00
13440	Shërbimet keshilldhënese dhe profesionale	40,000.00
13445	Shërbimet e veqanta - konsulente dhe kontraktor individual	2,068.38
13450	Shërbimet e shtypjes / pritimit	1,555.97
13460	Shërbime kontraktuese tjera	11,800.00
13509	Pajisje tjera	81.50
13610	Furnizimet për zyrë	2,842.96
14040	Mirembajtje e teknologjis informative dhe komunikimit	180.00
14310	Kompensimi i përfaqësimit brenda vendit	4,087.50
14410	Vendimet gjyqësore	1,733.03
	Totali për shërbime dhe mallra	64,879.54
200	Subvencione dhe transfere	9,970.00
	Totali i subvencioneve	9,970.00
300	Investime kapitale	0.00
	Totali i investimeve kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	171,909.52 €

Administrata dhe personeli

Kodi 16333

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	211,562.90	53,179.39	53,179.39	158,383.51	0.00	100.00%
2	Mallra dhe shërbime	95,000.00	20,200.00	13,039.57	81,960.43	7,160.43	64.55%
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Gjithsej	306,562.90	73,379.39	66,218.96	240,343.94	7,160.43	90.24%

Shpenzimet - Administrata dhe Personeli - 16333

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga nelo	43,249.48
11121	Tatimi në të ardhurat personale	2,118.76
11131	Kontributi pensional - punëtorit	2,532.33
11151	Sindikata	140.48
11211	Pervoja e punës	2,178.36
11311	Kontributi pensional - punëdhënësit	2,532.33
11611	Shtesat tranzitore	427.67
	Totali i pagave	53,179.39
13445	Shërbimet e veqanta - konsulentë dhe kontraktor individual	320.63
13780	Derivatet për automjete, gjenerator dhe makineri	3,245.65
13950	Regjistrimi i automjeteve	225.00
13951	Sigurimi i automjeteve	702.29
13954	Kontrollimi teknik i automjeteve	90.00
14010	Mirembajtja dhe riparimi i automjeteve	1,906.00
14050	Mirembajtja e mjeteve dhe pajisjeve	5,450.00
14220	Botimet e publikimeve	700.00
14230	Shpenzimet për informim publik	400.00
	Totali për shërbime dhe mallra	13,039.57
200	subvencione dhe transfere	0.00
	Totali i subvencioneve	0.00
300	Investime kapitale	0.00
	Totali i investimeve kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	66,218.96 €

Inspeksioni
Kodi 16665

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	74,326.00	18,581.50	17,868.60	56,457.40	712.90	96.16%
2	Mallra dhe shërbime	70,000.00	43,000.00	41,000.63	28,999.37	1,999.37	95.35%
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunalë	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Gjithsejt	144,326.00 €	61,581.50 €	58,869.23 €	85,456.77 €	2,712.27 €	95.60%

Shpenzimet - Inspeksioni - 16665

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	14,619.46
11121	Talimi në të ardhurat personale	1,007.67
11131	Kontributi pensional - punëtorit	850.92
11151	Sindikata	32.55
11211	Pervoja e punes	507.08
11311	Kontributi pensional - punëdhënsit	850.92
	Totali i pagave	17,868.60
13509	Pajisje trafiku	41,000.63
	Totali për shërbimeve dhe mallra	41,000.63
200	Subvencionet dhe transfere	0.00
	Totali i subvencioneve	0.00
300	Investime kapitale	0.00
	Totali i investimeve kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	58,869.23 €

Zyra e Kuvendit Komunal
Kodi 16933

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	215,374.00	56,571.94	56,571.94	158,802.06	0.00	100.00%
2	Mallra dhe shërbime	17,000.00	3,700.00	1,246.65	15,753.35	2,453.35	33.69%
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Gjithsej	232,374.00	60,271.94	57,818.59	174,555.41	2,453.35	95.93%

Shpenzimet e zyrës së Kuvendit Komunal

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	42,510.84
11121	Tatimi në të ardhurat personale	3,366.53
11131	Kontributi pensional - punëtorit	2,387.68
11211	Pervoja e punes	405.64
11311	Kontributi pensional - punëdhënsit	2,387.68
11411	Shtesa e veçant për të zgjedhurit	5,513.57
	Totali i pagave	56,571.94
14230	Shpenzimet për informim publik	1,186.65
14310	Kompensimi i perfaqesimit brenda vendit	60.00
	Totali për shërbimeve dhe mallra	1,246.65
200	Subvencione dhe transfere	
	Totali i subvencioneve	0.00
300	Investime Kapitale	0.00
	Totali i investimeve kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	57,818.59 €

Buxhet e financas

Kodi 17533

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	203,153.08	58,560.97	57,026.89	146,126.19	1,534.08	97.38%
2	Malira dhe shërbime	83,660.00	42,660.00	34,492.13	49,167.87	8,167.87	80.85%
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	3,800,490.04	2,938,145.22	2,547,763.89	1,252,726.15	390,381.33	86.71%
	Gjithsej	4,087,303.12 €	3,039,366.19 €	2,639,282.91 €	1,448,020.21 €	400,083.28 €	86.84%

Shpenzimet - Buxhet e Financa 17533

Kodi	Pershkrimi	Shuma
11111	Paga neto	45,608.25
11121	Tatimi në të ardhurat personale	2,925.24
11131	Kontributi pensional - punëtorit	2,745.36
11151	Sindikata	86.57
11211	Pervoja e punes	2,916.11
11311	Kontributi pensional - punëdhënsit	2,745.36
	Totali i pagave	57,026.89
13141	Para xhepi/meditje per udhetime zyrtare jashte vendit	78.00
13440	Sherbime keshildhenese dhe profesionale	19,250.00
13445	Sherbimet e vecanta-konsulentit dhe kontraktor individual	2,137.50
13450	Sherbimet e shtypjes /printimit	1,050.00
13460	Sherbime kontraktuese te tjera	1,029.93
13480	Shpenzimet e anetaresimit	1,500.00
13503	Kompiuteret	2,300.00
13504	Pajisje tjera te teknologjis informative dhe te komunikimit	3,750.00
14230	Shpenzimet per informim publik	2,285.20
14310	Kompensimi i perfaqesimit brenda vendit	1,111.50
	Totali per sherbime dhe mallra	34,492.13
200	subvencione dhe transfere	0.00
	Totali i subvencioneve	0.00
300	Investime Kapitale	1,502,818.40
34000	Pagesa sipas vendimeve gjyqesore	1,044,945.49
	Totali i investimeve kapitale	2,547,763.89
	Gjithsej shpenzimet	2,639,282.91 €

Sherbime Publike, mbrojtje civile, emergjence

Kodi 180

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	283,841.00	73,925.74	73,925.74	209,715.26	0.00	100.00%
2	Mallra dhe shërbime	1,175,584.00	425,593.00	409,483.46	766,200.54	16,109.54	96.21%
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunal	162,400.00	52,900.00	42,380.08	120,019.92	10,519.92	80.11%
5	Shpenzime kapitale	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Gjithsej	1,621,725.00 €	552,418.74 €	525,789.28 €	1,095,935.72 €	26,629.46 €	95.18%

Shpenzimet - Sherbime Publike, mbrojtje civile, emergjence 180

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	55,106.99
11121	Tatimi në të ardhurat personale	3,817.62
11131	Kontributi pensional - punëtorit	3,520.23
11151	Sindikata	53.21
11211	Pervoja e punes	3,008.13
11311	Kontributi pensional - punëdhënësit	3,520.23
11431	Kujdestaria,puna gjate nales dhe puna jashtie orarit te punes	4,899.33
	Totali i pagave	73,925.74
13141	Para xheplimedisjet per udhetime zyrtare jashte vendit	2,370.00
13210	Energjia elektrike	36,632.55
13220	Sherbimet e ulesjessit dhe kanalizimit	381.40
13230	Mbelurinat	3,289.38
13250	Telefona Fiks	2,076.75
13320	Telefonia Mobile	8,577.81
13440	Sherbimet keshilledhane dhe profesionale	29,800.00
13509	Pajisje tjera	133,990.00
13610	Furnizimet per zyre	1,209.00
13780	Derivatet per automjete, generator dhe makineri	3,480.52
13950	Regjistrimi i automjeteve	180.00
13951	Sigurimi i automjeteve	351.98
13954	Kontrollimi teknik i automjeteve	65.00
14010	Mirembalja dhe riparimi i automjeteve	7,547.00
14022	Mirembalja e ndertesave administrative dhe afariste	103,780.54
14032	Mirembalja e rrugëve lokale	106,233.61
14040	Mirembalja e teknologjis informative dhe te komunikimit	60.00
14050	Mirembalja e mjeteve dhe pajiseve	2,725.00
14060	Mirembalja rutinore	8,853.00
14450	Pagesat-gjibat nderinstitucionale	50.00
	Totali per sherbime mallra dhe komunali	451,863.54
200	Subvencione dhe transfere	0.00
	Totali i subvencioneve	0.00
300	Investime kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	525,789.28 €

Zyra e komuniteteve
Kodi 19865

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	23,961.00	6,336.54	6,336.54	17,624.46	0.00	100.00%
2	Mallra dhe shërbime	1,000.00	0.00	0.00	1,000.00	0.00	#DIV/0!
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Gjithsej	24,961.00	6,336.54	6,336.54	18,624.46	0.00	100.00%

Shpenzimet - Zyra e Komuniteteve - 19865

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	5,007.66
11121	Tatimi në të ardhurat personale	312.31
11131	Kontributi pensional - punëtorit	301.74
11151	Sindikata	8.43
11211	Pervoja e punes	404.66
11311	Kontributi pensional - punëdhënsit	301.74
	Totali i pagave	6,336.54
	Totali për shërbime dhe mallra	0.00
200	Subvencione dhe transfera	0.00
	Totali i subvencioneve	0.00
300	Investimet Kapitale	0.00
	Totali i investimeve kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	6,336.54 €

Bujqësi pylltari dhe zhvillim rural

Kodi 47033

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	48,815.00	13,329.55	12,774.55	36,040.45	555.00	95.84%
2	Mallra dhe shërbime	14,000.00	2,000.00	330.00	13,670.00	1,670.00	16.50%
3	Subvencione	350,014.31	16,014.31	15,976.00	334,038.31	38.31	99.76%
4	Komunal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Gjithsej	412,829.31 €	31,343.86 €	29,080.55 €	383,748.76 €	2,263.31 €	92.78%

Shpenzimet - Bujqësia 47033

Kodi	Përshkrimi	Shuma
1111	Paga neto	10,501.19
1121	Talimi në të ardhurat personale	633.76
1131	Kontributi pensional - punëtorit	608.33
1121	Pervoja e punës	422.94
1131	Kontributi pensional - punëdhënësit	608.33
	Totali i pagave	12,774.55
1314	para xheplimedit per udhetime zyrtare jashte vendit	330.00
	Totali për shërbime mallra	330.00
200	Subvencione	15,976.00
	Totali i subvencioneve	15,976.00
300	Investime kapitale	0.00
	Totali i investimeve kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	29,080.55 €

Gjeodezi,kadaster,pron
Kodi 65165

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	60,900.00	16,177.16	16,177.16	44,722.84	0.00	100.00%
2	Mallra dhe shërbime	10,000.00	1,000.00	0.00	10,000.00	1,000.00	0.00%
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Gjithsej	70,900.00 €	17,177.16 €	16,177.16 €	54,722.84 €	1,000.00 €	94.18%

Shpenzimet - gjeodezi,kadaster,pron - 65165

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	13,003.91
11121	Talimi në të ardhurat personale	767.68
11131	Kontributi pensional - punëtorit	770.34
11151	Sindikata	45.54
11211	Përvoja e punës	819.35
11311	Kontributi pensional - punëdhënsit	770.34
	Totali i pagave	16,177.16
	Totali për shërbime dhe mallra	0.00
200	Subvencione dhe transfere	0.00
	Totali i subvencioneve	0.00
300	Investime kapitale	0.00
	Totali i Investimeve kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	16,177.16 €

Planifikimi urban dhe mjedisi
Kodi 660

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	47,959.00	12,478.76	12,478.76	35,480.24	0.00	100.00%
2	Mailra dhe shërbime	110,000.00	47,000.00	1,007.00	108,993.00	45,993.00	2.14%
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunal	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Gjithsej	157,959.00 €	59,478.76 €	13,485.76 €	144,473.24 €	45,993.00 €	22.67%

Shpenzimet - Planifikimi urban dhe mjedisi 660

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	9,877.28
11121	Tatimi në të ardhurat personale	694.04
11131	Kontributi pensional - punëtorit	594.21
11151	Sindikata	40.86
11211	Pervoja e punes	678.16
11311	Kontributi pensional - punëdhënsit	594.21
	Totali i pagave	12,478.76
14040	Mirembajtja e teknologjis informative dhe te komunikimit	60.00
14230	Shpenzimet per informim publik	620.00
14310	Kompensimi i perfaqesimit brenda vendit	327.00
	Totali për shërbime dhe mailra	1,007.00
200	Subvencoine dhe transfera	0
	Totali i subvencioneve	0.00
300	Investime kapitale	0
	Totali i investimeve kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	13,485.76 €

Shëndetësia - kod 730

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	1,385,661.00	346,415.25	335,960.83	1,049,700.17	10,454.42	96.98%
2	Mallra dhe shërbime	847,235.00	289,235.00	215,369.17	631,865.83	73,865.83	74.46%
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunal	57,600.00	25,000.00	21,433.69	36,166.31	3,566.31	85.73%
5	Shpenzime kapitale	10,000.00	10,000.00	0.00	10,000.00	10,000.00	0.00%
	Gjithsej	2,300,496.00 €	670,650.25 €	572,763.69 €	1,727,732.31 €	97,886.56 €	85.40%

Shpenzimet - Shendetesi 730

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	256,476.82
11121	Talimi në të ardhurat personale	18,632.01
11131	Kontributi pensional - punëtorit	15,998.41
11151	Sindikata	965.12
11211	Pervoja e punes	17,943.17
11311	Kontributi pensional - punëdhënsit	15,998.41
11152	Odaf Profesionale	3,519.32
11431	Kujdestaria, puna gjate nates dhe puna jashte orarit te punes	5,894.46
11511	Shitesat tranzitore	533.11
	Totali i pagave	335,960.83
13210	Energjia elektrike	18,306.54
13220	Sherbimet e ujeshit dhe kanalizimit	1,407.66
13230	Mbeturinat	1,719.49
13430	Sherbime te ndryshme shendetesore	144,943.60
13611	Furnizimi me dokumente blanco	2,560.00
13630	Furnizimet mjekesore	24,699.16
13760	Drute dhe prodhimet e drurit per ngrohje	23,840.00
13780	Derivatet per automjete, gjeneratore dhe makinat	6,416.34
13950	Regjistrimi i automjeteve	150.00
13951	Sigurimi i automjeteve	370.57
14010	Mirembajtja dhe riparimi i automjeteve	9,422.00
14050	Mirembajtja e mobiljeve dhe pajisjeve	2,267.50
14310	Kompensimi i perfagesimit brenda vendit	700.00
	Totali për shërbime mallra dhe komunali	236,802.86
200	Subvencione dhe Transfera	0.00
	Totali i subvencioneve	0.00
300	Investime kapitale	0.00
	Totali i investimeve kapitale	0.00
	Gjithsej shpenzimet	572,763.69

Sherbimet Sociale
Kodi 75661

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	120,000.00	30,000.00	29,713.07	90,286.93	286.93	99.04%
2	Mallra dhe shërbime	65,000.00	10,000.00	3,650.99	61,349.01	6,349.01	36.51%
3	Subvencione	50,000.00	12,000.00	12,000.00	38,000.00	0.00	100.00%
4	Komunal	5,000.00	0.00	0.00	5,000.00	0.00	#DIV/0!
5	Shpenzime kapitale	50,000.00	50,000.00	49,959.69	40.31	40.31	99.92%
	Gjithësejt	290,000.00 €	102,000.00 €	95,323.75 €	194,676.25 €	6,676.25 €	93.45%

Shpenzimet - Shërbime Sociale - 75661

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	24,468.47
11121	Talimi në të ardhurat personale	1,383.30
11131	Kontributi pensional - punëtorit	1,414.91
11151	Sindikata	29.95
11211	Pervoja e punës	1,001.53
11311	Kontributi pensional - punëdhënësit	1,414.91
	Totali i pagave	29,713.07
13509	Pajset tjera	1,068.50
13720	Nafte për ngrohje qendrore	2,199.14
13780	Derivatet për automjete, gjeneratorë dhe makineri	363.35
	Totali për shërbimeve dhe mallra	3,650.99
200	Subvencionet dhe transfere	12,000.00
	Totali i subvencioneve	12,000.00
34000	Pagesat sipas vendimeve gjyqësore	49,959.69
	Totali i investimeve kapitale	49,959.69
	Gjithësejt shpenzimet	95,323.75 €

Arsim dhe shkenc kod 920

Pasqyrat e ekzekutimit të buxhetit

Nr	Emërtimi	Buxheti i aprovuar	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	Buxheti i pa shpenzuar	Alokimi i pa shpenzuar	%
1	Kompensimi i të punësuarve	6,763,528.10	1,708,127.36	1,708,127.36	5,055,401.74	0.00	100.00%
2	Mallra dhe shërbime	493,034.00	105,301.00	63,560.14	429,443.86	41,710.86	60.39%
3	Subvencione	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Komunal	75,000.00	23,000.00	22,579.49	52,420.51	420.51	98.17%
5	Shpenzime kapitale	90,004.65	82,004.65	69,948.58	20,056.07	12,056.07	85.30%
	Gjithsej	7,421,567.75 €	1,918,433.01 €	1,864,245.57 €	5,557,322.18 €	54,187.44 €	97.18%

Shpenzimet - Drejtoris për arsim dhe shkencë - 920

Kodi	Përshkrimi	Shuma
11111	Paga neto	1,385,894.47
11121	Tatimi në të ardhurat personale	85,092.93
11131	Kontributi pensional - punëtorit	81,339.64
11151	Sindikata	5,784.43
11211	Pervoja e punës	68,012.64
11311	Kontributi pensional - punëdhënësit	81,339.64
11431	Kujdesaria puna gjate nates dhe puna jashte orarit te punes	693.51
	Totali i pagave	1,708,127.36
13130	Transporti per udhetime zyrtare brenda vendit	5,399.20
13210	Energjia elektrike	17,756.28
13220	Shpenzimet e ujësve dhe kanalizimit	1,793.44
13230	Mbeturmat	2,148.89
13250	Telefonia Fikse	680.88
13430	Shërbime të ndryshme shërbuese	200.00
13460	Shërbime Kontraktuese tjera	171.10
13470	Shërbimet teknike	415.00
13610	Furnizimet per zyre	71.00
13620	Furnizimi me ushqim dhe pije (jo dreka zyrtare)	6,257.26
13640	Furnizimet e pastimit	847.00
13760	Drute dhe prodhimet e diurit per ngrohje	36,654.00
13780	Derivatet per automjete, gjenerator dhe makineri	455.18
14010	Mirembajtja dhe riparimi i automjeteve	614.00
14040	Mirembajtja e teknologjis informatike dhe te komunikimit	574.00
14050	Mirembajtja e mobiljeve dhe pajisjeve	8,209.00
14310	Kompensimi i perfaqesimit brenda vendit	3,723.40
	Totali për shërbime mallra dhe komunal	86,169.63
200	Subvencione dhe transfere	0.00
	Totali i subvencioneve	69,948.58
300	Investime Kapitale	69,948.58
	Totali i investimeve kapitale	69,948.58
	Gjithsej shpenzimet	1,864,245.57 €

Të hyrat buxhetore komunale vetanake të planifikuara dhe të realizuara për periudhen janar-mars 2025

Kodi	Burimet e të hyrave	Planifikimi	Planifikimi	Të hyrat e realizuara	Diferenca nga Plani tremujor	Diferenca nga Plani vjetor	% tremujore	% vjetore
		Vjetor	tremujor					
1.1	Sherbimi i arkivit	1,500.00	375.00	181.00	-194.00	-1,319.00	48.27%	12.07%
1.2	Dokumentet zyrtare ofiqarjia	3,000.00	750.00	373.00	-377.00	-2,627.00	49.73%	12.43%
1.3	Kunorezimi	4,000.00	1,000.00	713.00	-287.00	-3,287.00	71.30%	17.83%
1.4	C. te vdekjes	500.00	125.00	300.00	175.00	-200.00	240.00%	60.00%
1.5	Vertetimi i origji te dokumentave	200.00	50.00	0.00	-50.00	-200.00	0.00%	0.00%
1.6	T.H. tjera ofiqarie	69,300.00	17,325.00	5,978.00	-11,347.00	-63,322.00	34.51%	8.63%
1.0	Total i administrates	78,500.00	19,625.00	7,545.00	-12,080.00	-70,955.00	38.45%	9.61%
2.1	Tatimi ne prone dhe toke	566,265.00	141,566.25	103,268.50	-38,297.75	-462,996.50	72.95%	18.24%
2.2	Regjistrimi i automjeteve	117,271.00	29,317.75	28,485.00	-832.75	-88,786.00	97.16%	24.29%
2.3	Te hyrat nga rimbursimi i përmbaruesit	0.00	0.00	244.35	244.35	244.35	#DIV/0!	#DIV/0!
2.0	Total i buxetit dhe financeve	683,536.00	170,884.00	131,997.85	-38,886.15	-551,538.15	77.24%	19.31%
3.1	Të hyrat qerdhja e fëmive	41,000.00	10,250.00	14,481.00	4,231.00	-26,519.00	141.28%	35.32%
3.2	Te hyrat nga shkollat e mesme	2,000.00	500.00	30.00	-470.00	-1,970.00	6.00%	1.50%
3.0	Total i Arslimit	43,000.00	10,750.00	14,511.00	3,761.00	-28,489.00	134.99%	33.75%
4.1	Te hyrat nga shiepla e kultures	500.00	125.00	240.00	115.00	-260.00	192.00%	48.00%
4.2	te hyrat nga Arhivi historik	500.00	125.00	0.00	-125.00	-500.00	0.00%	0.00%
4.0	Total i kulturës	1,000.00	250.00	240.00	-10.00	-760.00	96.00%	24.00%
5.1	pranimi teknik i lokaleve	2,500.00	625.00	995.00	370.00	-1,505.00	159.20%	39.80%
5.2	Te hyrat nga Inspektimi	500.00	125.00	0.00	-125.00	-500.00	0.00%	0.00%
5.3	Shiqim i autotaksive	1,500.00	375.00	30.00	-345.00	-1,470.00	8.00%	2.00%
5.4	Gjbat nga inspeksioni	1,300.00	325.00	1,100.00	775.00	-200.00	338.46%	84.62%
5.5	Inspektimi hixhienik sanitar	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!	#DIV/0!
5.0	Total i Inspeksionit	5,800.00	1,450.00	2,125.00	675.00	-3,675.00	146.55%	36.64%
6.1	Plan gjodezik dhe kopjet e planit	30,000.00	7,500.00	1,629.00	-5,871.00	-28,371.00	21.72%	5.43%
6.2	Barja e pronese	35,000.00	8,750.00	10,120.00	1,370.00	-24,880.00	115.66%	28.91%
6.3	Dallet ne teren	23,181.00	5,795.25	5,961.00	165.75	-17,220.00	102.86%	25.72%
6.0	Total i gjeodezist kad.	88,181.00	22,045.25	17,710.00	-4,335.25	-70,471.00	80.33%	20.08%
7.1	Lejet e Ndërtimit	90,000.00	22,500.00	1,680.09	-20,819.91	-88,319.91	7.47%	1.87%
7.2	Takse per legalizimin e objekteve	153,000.00	38,250.00	797.55	-37,452.45	-152,202.45	2.09%	0.52%
7.3	Lejet mjedisore	2,000.00	500.00	0.00	-500.00	-2,000.00	0.00%	0.00%

7,0	Totali Urbanizmit	245,000.00	61,250.00	2,477.64	-58,772.36	-242,522.36	4.05%	1.01%
8.1	Participim nga shëndetësia	85,000.00	21,250.00	24,636.50	3,386.50	-60,363.50	115.94%	28.98%
8.2	Të hyrat nga QPS-ja	2,800.00	700.00	928.00	228.00	-1,872.00	132.57%	33.14%
8,0	Totali shëndetësi dhe shërbime sociale.	87,800.00	21,950.00	25,564.50	3,614.50	-62,235.50	116.47%	29.12%
9.1	Qiraja nga hapsira publike	15,000.00	3,750.00	2,793.00	-957.00	-12,207.00	74.48%	18.62%
9.2	Reklamata publike	4,000.00	1,000.00	503.40	-496.60	-3,496.60	50.34%	12.59%
9.3	Parkim Publik		0.00	150.00	150.00	150.00	#DIV/0!	#DIV/0!
9.4	Shfrytëzimi i hapsirës publike	7,410.00	1,852.50	2,832.00	979.50	-4,578.00	152.87%	38.22%
9.5	Takse për licenca autotaksive	2,000.00	500.00	0.00	-500.00	-2,000.00	0.00%	0.00%
9,0	Total i shërbimeve publike	28,410.00	7,102.50	6,278.40	-824.10	-22,131.60	88.40%	22.10%
10.1	Shëndrimi tokës bujqësore në tokë ndërtimore	6,300.00	1,575.00	2,768.00	1,193.00	-3,532.00	175.75%	43.94%
10.2	Certifikatat për marrje me aktivtete bujqësore	200.00	50.00	0.00	-50.00	-200.00	0.00%	0.00%
10.3	Shitja e masave drurorë	2,400.00	600.00	0.00	-600.00	-2,400.00	0.00%	0.00%
10,0	Total i bujqësisë	8,900.00	2,225.00	2,768.00	543.00	-6,132.00	124.40%	31.10%
11.1	Dënimet e eko së pyjeve			0.00	0.00	0.00	#DIV/0!	#DIV/0!
11.2	Dënimet e globave të gjykatës			0.00	0.00	0.00	#DIV/0!	#DIV/0!
11.3	Dënimet e trafikut			0.00	0.00	0.00	#DIV/0!	#DIV/0!
11,0	Totali i të hyrave tjera	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!	#DIV/0!
	Gjithesëjt	1,270,127.00	317,631.75	211,217.39	-106,314.36	-1,058,909.61	66.52%	16.63%

Komente:

Të hyrat e planifikuara për periudhën janar - mars 2025 janë.....317,531,75€
Të hyrat e realizuara për periudhën janar mars 2025 janë .....211,217,39€
Shkalla e realizimit duke u bazuar në planifikimin tremujor është 66,52%
Të hyrat e planifikuara për vitin 2024 janë.....1,270,127,00€
Shkalla e realizimit duke u bazuar në planifikimin vjetor është.....16,63%

Krahasimi i të hyrave vetanake në periudhën janar - mars 2025 me të njëjtin periudhë të vitit 2024

Nr	Burimet e të hyrave	te hyrat 2024	te hyrat 2025	Diferencat 2025/2024	% e krahasimit 2025/2024
2	Sherbimi i arhivit	392.00	181.00	-211.00	46.17%
3	Dokumentet zyrtare (ofiqarinja)	340.00	373.00	33.00	109.71%
5	Ceremonit martesore	993.00	713.00	-280.00	71.80%
6	C. te vdekjes	300.00	300.00	0.00	100.00%
7	Vertetimi i origj. Te dokumentave	14.00	0.00	-14.00	0.00%
8	Te hyrat nga zyra e pritjes(T.H. tjera Of.)	8,334.00	5,978.00	-2,356.00	71.73%
	Totali i Administrates	10,373.00	7,545.00	-2,828.00	72.74%
1	Tatimi ne prone	78,024.40	103,268.50	25,244.10	132.35%
2	Te hyrat nga Rexhistrimi i automjeteve	26,240.00	28,485.00	2,245.00	108.56%
3	Te hyrat nga rimbursimi i permbaruesit	701.97	244.35	-457.62	34.81%
	Totali i Buxhetit dhe Financave	104,966.37	131,997.85	27,031.48	125.75%
1	Te hyrat nga qerdhja e femijeve	12,153.00	14,481.00	2,328.00	119.16%
2	Te hyrat nga shkollat e mesme	82.00	30.00	-52.00	36.59%
	Totali i Arsimit	12,235.00	14,511.00	2,276.00	118.60%
1	Te hyrat nga Shtepia e Kultures	0.00	240.00	240.00	#DIV/0!
2	Te hyrat nga Arhivi historik	60.00	0.00	-60.00	0.00%
	Totali i Kultures	60.00	240.00	180.00	400.00%
1	Lejet e ndarimit	23,963.92	1,680.09	-22,283.83	7.01%
2	Takse per legalizimin e objekteve	715.58	797.55	81.97	111.46%
3	Leje mjedisore	9,729.90	0.00	-9,729.90	0.00%
	Totali i Urbanizimit	34,409.40	2,477.64	-31,931.76	7.20%
1	Planet gjeodezik dhe kopjet e planit	2,281.00	1,629.00	-652.00	71.42%
2	Dalje ne teren	7,203.00	5,961.00	-1,242.00	82.76%
3	Barteje e pronesisë - regjistrimi i pronës	12,840.00	10,120.00	-2,720.00	78.82%
	Totali i gjeodezise kad.	22,324.00	17,710.00	-4,614.00	79.33%
1	Te hyrat nga shëndetësia primare	15,571.00	24,636.50	9,065.50	158.22%
2	Te hyrat nga QPS-ja	670.00	928.00	258.00	138.51%
	Totali i shëndetësis dhe sherbimeve soc.	16,241.00	25,564.50	9,323.50	157.41%
1	Inspeksioni i komunikacionit	30.00	30.00	0.00	100.00%
2	Paranimi teknik i lokaleve	410.00	995.00	585.00	242.68%
3	Inspektimi sanitar	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Te hyrta nga Inspektimi	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
5	Gjohat nga Inspektoriat	0.00	1,100.00	1,100.00	#DIV/0!
	Totali i Inspeksionit	440.00	2,125.00	1,685.00	482.95%

1	Qeraja nga hapsira publike	1,965.60	2,793.00	827.40	142.09%
2	Shfrytezimi i hapsirës komunale	1,096.00	2,832.00	1,736.00	258.39%
3	Licencat për sherbime transportuese	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
4	Parkimi Publik	75.00	150.00	75.00	200.00%
5	Reklammat Publike	150.00	503.40	353.40	335.60%
	Totali i sherbimeve publike	3,286.60	6,278.40	2,991.80	191.03%
1	Shëndrimi i tokës bujqësore në tokë ndërtimore	0.00	2,768.00	2,768.00	#DIV/0!
2	Certifikatat për marrje me aktivitet bujqësore	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
3	Shitja e masës drurore	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Totali i Bujqesise	0.00	2,768.00	2,768.00	#DIV/0!
1	Gjbat e gjykatës			0.00	#DIV/0!
2	Gjbat pyjore			0.00	#DIV/0!
3	Dënimet e trafikut			0.00	#DIV/0!
	Totali i te hyrave tjera	0.00	0.00	0.00	#DIV/0!
	Totali	204,335.37 €	211,217.39 €	6,882.02 €	103.37%

Komente

Të hyrat e realizuara për periudhën janar - mars të Vitit 2025 janë 211.217,39€, ndërsa të hyrat e realizuara për periudhën janar - mars të vitit 2024 kanë qenë 204.335,37€

Në periudhën janar-mars të vitit 2025 janë realizuar të hyra me të larta për 6.882,02€

Prezentimi Analitik i investimeve për periudhën janar - mars 2025

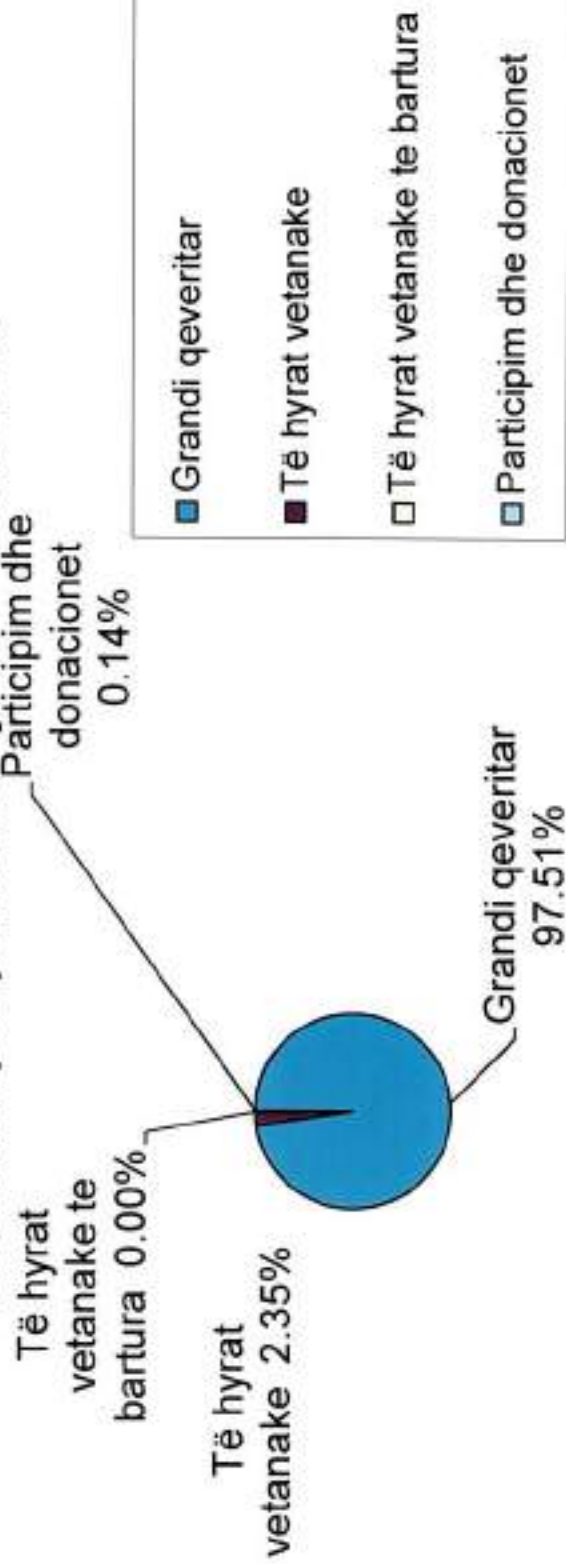
	Përshkrimi i Investimit	Furnitori	fondi burimor 10	fondi burimor 21	fondi burimor 22	Donacionet	Shuma
1	Ndërtimi i kanalizimeve në Komunen e Vitise	BERISHA COMPANY SHA	50,000.00				50,000.00
2	Ndërtimi i kanalizimeve në Komunen e Vitise	EN BAU SH.P.K	48,970.13				48,970.13
3	Asfaltimi i rruges Hoxhë Jonuzi dhe Muhamet Muhamet	COMPANYA ESKAVATORI	72,800.37				72,800.37
4	Ndërtimi i rruges me zhavor Stubell-Stanq	ECO HOLDING GROUP SHPK	120,000.00				120,000.00
5	Ndërtimi i sheshit në Viti (faza e II)	ENGINEERING	150,074.50				150,074.50
6	Ndërtimi i Urave - fondet e UE	PATRIOTI TRANS				3,860.00	3,860.00
7	Ndërtimi i fushave sportive	EURO COMMERC OP	190,000.00	52,700.18			242,700.18
8	Ndërtimi i palestrave sportive shkollore (Kuvendi i Lezhës - Viti 8 dhe shkolla fillore Sllatin e Eperme)	EURO COMMERC OP	76,355.36				76,355.36
9	Riparime neper shkola	EURO COMMERC OP	12,351.46				12,351.46
10	Asfaltimi rruges Terpez - Novoselle- Lagja Alidema	PRO CO GROUP SHPK	66,979.10				66,979.10
11	Asfaltimi i rruges Gjylekar toplan -Remnik	PRO CO GROUP SHPK	23,696.20				23,696.20
12	Ndërtimi i trotuareve dhe ndriqimit publik	PRO CO GROUP SHPK	47,422.96				47,422.96
13	Asfaltimi i rruges Kollishte-Buzovik-Begunce	PRO CO GROUP SHPK	47,042.66				47,042.66
14	Asfaltimi i rrugëve Rurale	PRO CO GROUP SHPK	160,000.00				160,000.00

15	Ndërtimi i rrugëve me zhavor	PRO CO GROUP SHPK	270,000.00					270,000.00
	Ndërtimi i Rrugës Me zhavor Ramjan -Silakovc	PRO CO GROUP SHPK	88,395.00					88,395.00
16	Ndërtimi i Aneksit të shkollës fillore në fshatin Ramnishte	REI COMPANY SHPK	47,648.54	9,948.58				57,597.12
17	Ndërtimi i rrugës me zhavor rremiku i ri (pompa)-Sedovin e Qerkezve,Sllatine Poshtme	VIZIONI BD SHPK	14,979.94					14,979.94
19	Ndërtimi i kanaleve dhe proçkave	VIZIONI BD SHPK	19,542.00					19,542.00
20	Vendime Gjyqësore (Kontrata Kolektive)	ALIU LAW SHPK	1,516.23					1,516.23
21	Vendime Gjyqësore (Kontrata Kolektive)	MISINI LAW SH.P.K	296,658.12					296,658.12
22	Vendime Gjyqësore (Kontrata Kolektive)	PER. PRIVAT SHERMET H LIVOREKA	25,133.39					25,133.39
23	Vendime Gjyqësore (Kontrata Kolektive)	PERMBARUESI ARGJENT SHPK	619,119.73					619,119.73
24	Vendime Gjyqësore (Kontrata Kolektive)	ZYRA PERMBARIMORE AGRONI SHPK	11,667.79					11,667.79
25	Vendime Gjyqësore (Kontrata Kolektive)	ZYRA PERMBARIMORE BK PARTNERS SH.P.K	82,122.88					82,122.88
26	Vendime Gjyqësore (Kontrata Kolektive)	ZYRE PERMBARIMORE MUSA-KM SHPK	58,687.04					58,687.04
	Gjithesëj		2,601,163.40	62,648.76	0.00	3,860.00		2,667,672.16 €

Prezentimi i investimeve sipas burimeve të financimit per periudhen janar - mars 2025

1	Grandi qeveritar	2,601,163.40	97.51%
2	Të hyrat vetanake	62,648.76	2.35%
3	Të hyrat vetanake te bartura	0.00	0.00%
4	Participim dhe donacionet	3,860.00	0.14%
	Gjithesëjt	2,667,672.16 €	100.00%

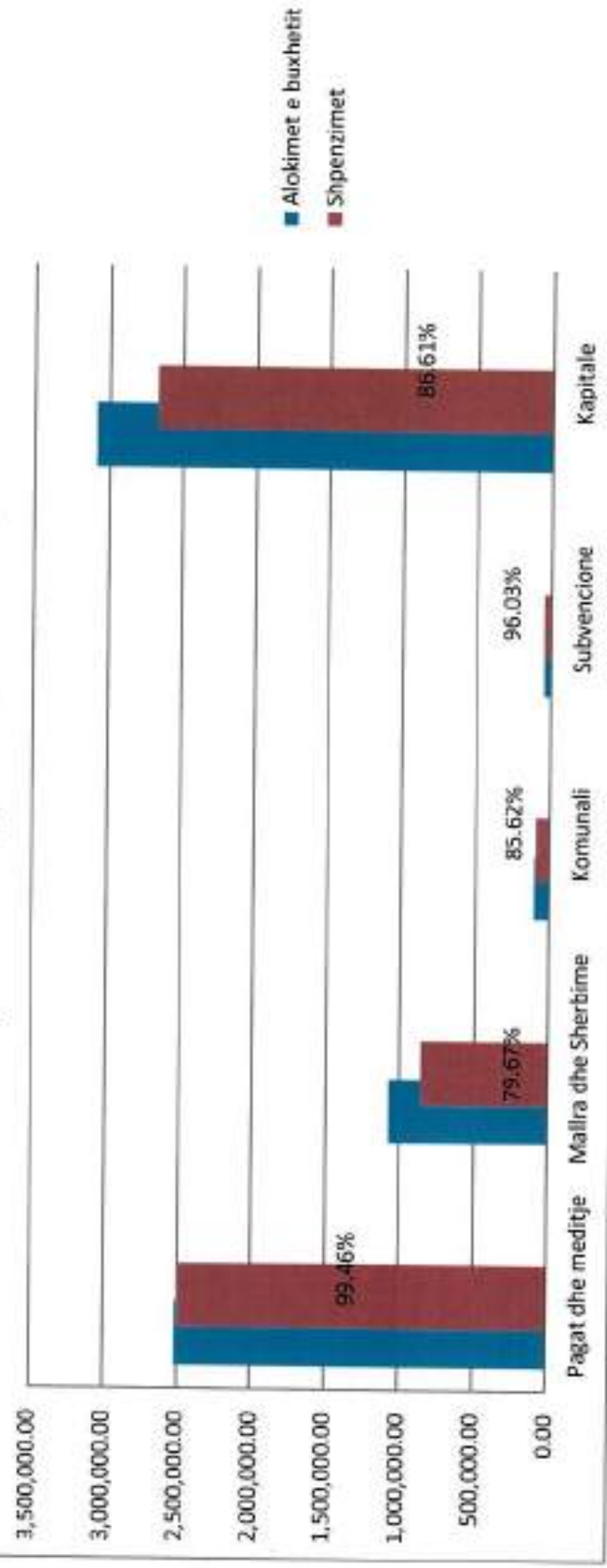
Paraqitja grafike e investimeve sipas burimeve të financimit per periudhen janar - mars 2025

Shpenzimi i buxhetit sipas kategorive ekonomike per periudhen janar - mars 2025

	Kategorit Ekonomike	Alokimet e buxhetit	Shpenzimet	% Shpenzimit
1	Pagat dhe meditje	2,513,289.47	2,499,746.14	99.46%
2	Mallra dhe Sherbime	1,068,080.70	850,966.08	79.67%
3	Komunali	100,900.00	86,393.26	85.62%
4	Subvencione	39,514.31	37,946.00	96.03%
5	Kapitale	3,080,149.87	2,667,672.16	86.61%
	Gjithesejt	6,801,934.35 €	6,142,723.64 €	90.31%

Paraqitja grafike e shpenzimeve sipas kategorive Ekonomike për periudhën janar - mars 2025

Krahasimi i Shpenzimeve në vitin 2025 me të njëjtën periudhë të vitit 2024

Kodi Ekonomik	Përshkrimi	Shpenzimet e vitit 2024	Shpenzimet e vitit 2025	Diferenca
11111	Paga neto	1,844,470.08	2,002,702.12	158,232.04
11121	Tatimi në të ardhura personale	133,631.78	127,116.30	-6,515.48
11131	Kontributi pensional-punëtorit	110,357.28	118,759.59	8,402.31
11151	Pagosa për sindikat	5,797.77	7,353.24	1,555.47
11152	Odat Profesionale	3,585.97	3,519.32	-66.65
11211	Pervoja e punës	89,195.48	103,574.23	14,378.75
11311	Kontributi pensional-punëdhënësit	110,357.28	118,759.59	8,402.31
11411	Shtesat e veçanta për të zgjedhurit	7,225.74	5,513.57	-1,712.17
11431	Kujdesaria, puna gjatë natës dhe puna jashtë orarit të punës	17,112.29	11,487.40	-5,624.89
11611	Shtesat tranzitore	1,369.70	960.78	-408.92
11900	Pagosa për vendime gjyqësore	1,946,730.90	0.00	-1,946,730.90
	Totali i pagave	4,269,834.27	2,499,746.14	-1,770,088.13
13130	Transporti për udhëtime zyrtare brenda vendit	8,586.40	6,147.20	-439.20
13140	Transporti për udhëtime zyrtare jashtë vendit	0.00	912.00	912.00
13141	Para xhepi/meditë për udhëtime zyrtare jashtë vendit	732.00	3,056.00	2,324.00
13210	Energjia Elektrike	77,519.80	72,695.37	-4,824.43
13220	Sherbimet e ujësjellës dhe kanalizimit	3,162.71	3,582.50	419.79
13230	Mbeturinat	3,577.15	7,157.78	3,580.61
13250	Telefonia Fiksë	1,752.65	2,957.63	1,204.98
13310	Internet	1,248.00	0.00	-1,248.00
13320	Telefonia Mobile	6,821.21	8,577.81	1,756.60
13430	Sherbime të ndryshme shërbetore	89,546.29	145,143.60	45,597.31
13440	Sherbimet këshilluese dhe profesionale	15,427.50	89,050.00	73,622.50
13445	Sherbimet e veçanta-konsulentë dhe kontraktor individual	8,220.59	4,526.51	-3,694.08
13450	Sherbimet shtypje / printim	1,757.33	2,605.97	848.64
13460	Sherbime kontraktuese tjera	18,477.42	13,001.03	-5,476.39
13470	Sherbime teknike	1,947.00	1,384.00	-563.00
13480	Shpenzimet e anëtarëve	0.00	1,500.00	1,500.00
13503	Kompiuteret	563.00	2,300.00	1,737.00
13504	Pajisje tjera të teknologjisë informative dhe të komunikimit	3,534.50	3,750.00	215.50
13509	Pajisje tjera	118,759.89	176,140.63	57,340.74
13510	Blerja e librave dhe veprave artistike	20,860.50	0.00	-20,860.50
13610	Furnizime për zyre	5,182.68	4,122.96	-1,059.72
13611	Furnizimi me dokumenta blanko	719.99	2,560.00	1,840.01

13620	Furnizim me ushqim dhe pije	7,575.98	6,257.26	-1,318.72
13630	Furnizime mjeksore	24,530.00	24,699.16	169.16
13640	Furnizime pastrimi	2,114.40	847.00	-1,267.40
13720	Nafte per ngrohje qendrore	4,350.82	2,189.14	-2,151.68
13780	Drute dhe prodhimet e arit per ngrohje	15,645.00	60,494.00	44,849.00
13780	Derratet per automjetet, gjenerator dhe makineri	3,120.29	13,981.04	10,860.75
13950	Regjistrim i automjeteve	330.00	555.00	225.00
13951	Sigurimi i automjeteve	525.97	1,434.84	908.87
13953	Sigurimi i nderfetesave dhe te tjera	2,772.00	0.00	-2,772.00
13954	Kontrollimi teknik i automjeteve	90.00	155.00	65.00
14010	Mirembajtja dhe riparimi i automjeteve	5,672.00	19,499.00	13,817.00
14022	Mirembajtja e nderfetesave administrative dhe afariste	69,784.52	103,780.54	33,996.02
14032	Mirembajtja e rrugeve lokale	65,017.85	106,233.61	41,215.76
14040	Mirembajtja e teknologjise informative dhe te komunikimit	1,628.20	874.00	-754.20
14050	Mirembajtja e mobiljeve dhe paisjeve	13,773.50	18,651.50	4,878.00
14060	Mirembajtja rutinore	6,240.00	8,853.00	2,613.00
14220	Botimet e publikimit	990.00	700.00	-290.00
14230	Shpenzimet per informim publik	2,828.50	4,491.85	1,663.35
14310	Kompensimi i perfaqesimit brenda vendit	6,675.30	10,709.40	4,034.10
14410	Vendimet gjyqesore	40,131.48	1,733.03	-38,398.45
14050	Pagesat - globalat nderrinstitucioneve	0.00	50.00	50.00
Totali per shërbime mallra dhe komunali		670,232.42	937,359.34	267,126.92
22200	Subvencione dhe transfera	23,460.00	37,946.00	14,486.00
Totali i subvencioneve		23,460.00	37,946.00	14,486.00
31000	Investime Kapitale	617,769.29	1,572,766.98	954,997.69
34000	Pagesat sipas vendimeve gjyqesore	0.00	1,094,905.18	1,094,905.18
Totali i investimeve kapitale		617,769.29	2,667,672.16	2,049,902.87
Gjithsej shpenzimet		5,581,295.98	6,142,723.64	561,427.66

Komente:

Shpenzimet në vitin 2025 ne total janë 6,142,723.64€, Ndersa Shpenzimet ne vitin 2024 kane qene 5,581,295.98€

Shpenzimet në vitin 2025 janë më të larta në total për 561,427.66€ në krahasim me të njëjten periudhë të vitit 2024

Në shpenzime janë përfshirë pagat dhe medijet, shërbime mallra dhe shpenzimet komunale, subvencione dhe investime kapitale

Shpenzimet për Paga dhe medijet të vitit 2025 janë më të ulta për 1,770,088.13€ në krahasim me vitin 2024

Shpenzimet për shërbime mallra dhe komunali të vitit 2024 janë më të larta për 267,126.92€ në krahasim me shpenzimet e vitit 2024

Shpenzimet për subvencione dhe transfera të vitit 2025 janë më të larta për 14,486.00€ në krahasim me shpenzimet e vitit 2024

Shpenzimet për investime kapitale të vitit 2025 janë më të larta për 2,049,902.87€ në krahasim me shpenzimet e vitit 2024.

REPUBLIKA E KOSOVES - REPUBLIKA KOSOVA
KOMUNA E VITISE - OPSTINA VITINA

Pranimi i Propozimit Me Datë: 10-04-2019			
Nr. i Propozimit Llog. 000	Proponuesi 07-035/07	Subjekti Problemi	Vlera 312

Republika e Kosovës
Republika Kosova
Republik of Kosovo

Komuna e Vitisë
Opština Vitina
Municipality Vitina

Në mbështetje të dispozitave të nenit 17 paragrafi (f), neni 28, 29 të Ligjit Nr.03/L-040, për Vetëqeverisje lokale (GZRK Nr. 28/2008), lidhur me nenin 4 paagrafi 1 dhe neni 5 paragrafi 1 i Ligjit nr.04/L-040 për bashkepunim ndërkomunalë lidhur me nenin 10 parag.3 të Ligjit Nr. 04/L-060 për Mbeturina, neni 50, shkronja I e Statutit të Komunës së Vitisë, nr.01-0113/491 të dt.21.04.2011 Kryetari i Komunës së Vitisë me dt.10.04.2025, propozon këtë:

PROPOZIM VENDIM

Për planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitet e Gjilanit , Kamenicës , Vitisë, Novobërdës , Parteshit , Kllokotit , Ranillug , Ferizaj , Kaçanik , Shtime , Han i Elezit , Shtërpçë.

I

Me këtë propozim vendim të bëhet miratimi i Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitet e Gjilanit , Kamenicës , Vitisë, Novobërdës , Parteshit , Kllokotit , Ranillug , Ferizaj , Kaçanik , Shtime , Han i Elezit , Shtërpçë.

II

Plani Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) për komunitet e Gjilanit dhe Rajonit të Ferizajt në Kosovë është një iniciativë kryesore e krijuar për të adresuar sfidat urgjente të menaxhimit të mbeturinave në rajon përmes një qasjeje të koordinuar dhe të qëndrueshme.

PNMIM përshkruan një strategji gjithëpërfshirëse që përfshin të gjitha fazat e menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë gjenerimin, grumbullimin, trajtimin, riciklimin dhe asgjësimin përfundimtar të mbeturinave. Objektivat kryesore të planit përfshijnë përmirësimin e efikasitetit të sistemeve të grumbullimit të mbeturinave në të dymbëdhjetë Komunitet, reduktimin e gjurmës mjedisore të mbeturinave nëpërmjet përpjekjeve të zgjeruara të riciklimin dhe kompostimit, dhe sigurimin që të gjitha mbetjet e mbetura të asgjësohen në një mënyrë të shëndoshë mjedisore.

III

Këtë propozim vendim ja bashkëangjitem draft planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitet e Gjilanit , Kamenicës , Vitisë, Novobërdës , Parteshit , Kllokotit , Ranillug , Ferizaj , Kaçanik , Shtime , Han i Elezit , Shtërpçë.

IV

Për zbatimin e këtij propozim vendim do të kujdeset Kryetari i Komunës, Drejtoria për Shërbime Publike dhe Emergjencë.

V

Ky vendim hynë në fuqi ditën kur aprovohet nga Kuvendi i Komunës së Vitisë.

Propozuesi:

Kryetari i Komunës:

/ Sokol Haliti /

**VSM e Planeve Ndërkomunale për
Menaxhimin e Integruar të
Mbeturinave për Komunitet e Gjilanit ,
Kamenicës , Vitisë, Novobërdës ,
Parteshit , Klllokotit , Ranillug ,
Ferizaj , Kaçanik , Shtime , Han i
Elezit , Shtërpçë , Kosovë**

Gusht 2024

Implemented by

Përmbajtja

Faqja e Kapitullit

Përmbajtja	2
Lista e figurave	4
Lista e tabelave	5
Fleta e kontrollit të dokumentit	5
Fjalori i shkurtësve	Error! Bookmark not defined.
0. Përmbledhje jo-teknike	9
0.1. Objektivat e "Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitet Gjilan, Kamenicë, Vitë, Novobërdë, Partesh, Kllokot, Ranillug, Ferizaj, Kaçanik, Shtime, Han të Elezit, Shtërpçë, Kosovë" (PNMM)	9
0.2. Baza e Mjedisit dhe Problemet kryesore, duke përfshirë Evolucionin e Mundshëm të Mjedisit pa PNMM	10
0.3. Vlerësimi i Përgjithshëm i Përmbledhur i Ndikimeve Mjedisore të PNMM	15
1. Hyrje	18
1.1. Qëllimi i Studimit të VSM	18
1.2. "Studimi Sektorial për Planin e Integruar Ndërkomunal për Menaxhimin e Mbeturinave të Ngurta për Komunitet Gjilan, Kamenicë, Vitë, Novobërdë, Partesh, Kllokot, Ranillug, Ferizaj, Kaçanik, Shtime, Han të Elezit, Shtërpçë, Kosovë dhe konteksti i tij	19
1.2.1. Skica dhe objektivat e Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitet Gjilan, Kamenicë, Vitë, Novobërdë, Partesh, Kllokot, Ranillug, Ferizaj, Kaçanik, Shtime, Han të Elezit, Shtërpçë, Kosovo	20
1.2.2. Marrëdhënia me planat, programet dhe strategjitë e tjera dhe objektivat mjedisore	21
1.3. Aktivitetet e VSM-së	24
1.4. Fushëveprimi i Studimit të VSM	25
1.4.1. Shtetja gjeografike	25
1.4.2. Shtetja kohore	25
1.4.3. Pjesë të studimit sektorial që do të vlerësohet	26
1.4.4. Aspektet kyçe mjedisore që duhen trajtuar në studimin e VSM	27
1.4.5. Burimet e të dhënave dhe shtetja e vlerësimit	28
2. Objektivat, objektivat dhe treguesit mjedisore	30
2.1. Objektivat Mjedisore në Kosovë	30
2.2. Konsiderimi i Objektiveve Mjedisore në Procesin e Planifikimit	31
3. Baza Mjedisore dhe problemet kryesore, duke përfshirë Evolucionin e Mundshëm të Mjedisit pa Planin PNMM	32
3.1. Përshkrimi i Zonës Gjeografike si dhe Parashikimi i Popullsisë dhe Mbeturinave	32
3.1.1. Kushtet e Komitës Gjeografike	32
3.1.2. Popullsia dhe mbeturinat	34
3.2. Popullsia dhe shëndeti i njeriut	44
3.2.1. Baza mjedisore dhe problemet kryesore	44
3.2.2. Evolucioni i mundshëm i mjedisit pa Planin PNMM	45

3.3. Biodiversiteti, Flora dhe Fauna	46
3.3.1 Baza mjedisore dhe problemet kryesore	46
3.3.2 Evolucioni i mundshëm i mjedisit pa Planin PNMM	50
3.4. Toka dhe përdorimi i tokës si dhe pasuritë materiale	50
3.4.1 Baza mjedisore dhe problemet kryesore	50
3.4.2 Evolucioni i mundshëm i mjedisit pa Planin PNMM	53
3.5. Uji	53
3.5.1 Baza mjedisore dhe problemet kryesore	53
3.5.2 Evolucioni i mundshëm i Mjedisit pa Planin PNMM	59
3.6. Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatike	56
3.6.1 Baza mjedisore dhe problemet kryesore	56
3.6.2 Evolucioni i mundshëm i Mjedisit pa Planin PNMM	59
3.7. Peizazhi	Error! Bookmark not defined.
3.7.1 Baza mjedisore dhe problemet kryesore	59
3.7.2 Evolucioni i mundshëm i mjedisit pa Planin PNMM	60
3.8. Trashëgimia Arkitekturore, Arkeologjike dhe Kulturore	60
3.8.1 Baza mjedisore dhe problemet kryesore	60
3.8.2 Evolucioni i mundshëm i Mjedisit pa Planin PNMM	61
4. Vlerësimi i Ndikimeve në Mjedisë	62
4.1. Vlerësimi i Alternativave	62
4.2. Qasja Metodike për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedisë	65
4.3. Profilët e VSM të masave të propozuara	70
4.3.1 Përcaktimi i zonave të mbeturinave	70
4.3.2 Komponentet Rajonale të Menaxhimit të Mbeturinave	73
4.3.3 Komponentet Lokal të Menaxhimit të Mbeturinave	100
4.4. Vlerësimi i Përgjithshëm i Përmbledhur i Ndikimeve Mjedisore të Planit të Investimeve të PNMM	121
5. Monitorimi	125
6. Hapat e ardhshëm	126
7. Aneksat	127
7.1. Aneksi 1: Përmbledhje ekzekutive e "Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitet Gjilan, Kamenicë, Viti, Novobërdë, Partesh, Klokot, Ranillug, Ferizaj, Kaçanik, Shtime, Han të Elezit, Shterpce IPMK në Kosovë"	127
7.2. Aneksi 2: Raporti përfundimtar i fushëveprimit për Vlerësimin Strategjik Mjedisor për "Planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitet Gjilan, Kamenicë, Viti, Novobërdë, Partesh, Klokot, Ranillug, Ferizaj, Kaçanik, Shtime, Han të Elezit, Shterpce II, MPMP,) në Kosovë"	127

Lista e figurave

Figura 1. Rajoni i studiuar	33
Figura 2. Këmbë kompaktë i mbeturinave	73
Figura 3. Stacioni i Transferimit të Mbeturinave në Ferizaj	75
Figura 4. Ilustrim i objektit të ndikimit të materialeve	82
Figura 5. Ilustrim i Trajtimit Biologjik-Mekanik	84
Figura 6. Diagrami i rrjedhës së tretjes anaspoje	91
Figura 7. Diagrami skematik i një landfili të projektuar	95
Figura 8. Landfilli Veleçinës	96
Figura 9. Shembuj për fshirjen manuale të rrugëve (majtas) dhe fshirjen mekanike të rrugëve (djathtas)	100
Figura 10. Shembuj për kontejneret me rrota që përdoren për grumbullimin shtepi me shëpi (majtas) dhe kontejneret që përdoren për hedhjen (djathtas)	107
Figura 11. Shembull impianti kompostimi me ajër të detyruar	114
Figura 12. Shembull i një impianti trajtimi të lëvizshëm M&ND	115

Lista e tabelave

Tabela 1. Pasqyrë e ndikimeve kryesore mjedisore (Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt)	11
Tabela 2. Menaxhimi mjedisor dhe socialë të sistemit aktual të MM në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt	12
Tabela 3. Vlerësimi i përgjithshëm mjedisor i përbledhur	16
Tabela 4. Aktivitetet e VSM-së dhe mënyra	24
Tabela 5. Komponentët mjedisorë dhe efektet e mundshme	27
Tabela 6. Burimet baze të të dhënave dhe shtresa të vlerësimit	28
Tabela 7. Objektivat mjedisore të VSM	30
Tabela 8. Popullsia në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt (të gjitha 12 komunat, vlerësimi i vitit 2021 nga ASK)	34
Tabela 9. Parashikimi i popullsisë sipas rajonit	35
Tabela 10. Parashikimi i gjenerimit të mbeturinave sipas rajonit	36
Tabela 11. Mbulimi me shërbimet e Grumbullimit të Mbeturinave (2021)	37
Tabela 12. Objektivat e grumbullimit dhe riciklimit të mbeturinave të Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt	38
Tabela 13. Rezultatet e analizës së përberjes së mbeturinave, Rajoni i Gjilanit	40
Tabela 14. Rezultatet e analizës së përberjes së mbeturinave, Rajoni i Ferizajt	41
Tabela 15. Gjenerimi i mbeturinave të ndërtimit dhe prishjes	44
Tabela 16. Vlerat mesatare mujore të parametrevë të cilësisë së ajrit për rajonin e Gjilanit	57
Tabela 17. Vlerat mesatare mujore të parametrevë të cilësisë së ajrit për rajonin e Ferizajt	58
Tabela 18. Lata e trashëgimisë kulturore për mirënjohje të përkohshme	61
Tabela 19. Teknologjitë e konsideruara për menaxhimin e mbeturinave	63
Tabela 20. Masat e konsideruara në profilin e VSM	68
Tabela 21. Klasifikimi i ndikimeve mjedisore	69
Tabela 22. Vlerësimi mjedisor për përcaktimin e zonave të mbeturinave	71
Tabela 23. Vlerësimi mjedisor për transferimin e mbeturinave dhe transportin në distanca të gjata	76
Tabela 24. Vlerësimi i mjedistit për trajtimin mekanik (MRF)	87
Tabela 25. Vlerësimi mjedisor për tretjen anaerobe	91
Tabela 26. Vlerësimi mjedisor për depozitimin sanitar (depozitimi i sigurt i mbeturinave)	98
Tabela 27. Vlerësimi mjedisor për pashtrimin e rugeve	104
Tabela 28. Vlerësimi mjedisor për grumbullimin e mbeturinave (përfshirë grumbullimin e veçantë)	110
Tabela 29. Vlerësimi mjedisor për kompostimin (rikuperimin) i materialit	116
Tabela 30. Vlerësimi mjedisor për menaxhimin e mbeturinave inerte	120
Tabela 31. Tabela Përmirësimi i Vlerësimeve Mjedisore	122
Tabela 32. Afati kohor i pritur për momentet kryesore	127

Fleta e kontrollit të dokumentit

Titulli i projektit:	"VSM e Planeve Ndërkomunale për Menaxhimin e Integruar të Mbeturave në Gjiat , Kamenicë , Viti , Novobërdë , Partesh , Klokot , Ranilug , Ferizaj , Kaçanak , Shtime , Han i Elezit , Zonat e Menaxhimit të Mbeturave të Shtërpsë "
Titulli i dokumentit:	VSM e Planeve Ndërkomunale për Menaxhimin e Integruar të Mbeturave për Komunitet e Gjiatit , Kamenicës , Vitës , Novobërdës , Parteshit , Klokotit , Ranilug , Ferizaj , Kaçanak , Shtime , Han i Elezit , Shtërpsë , Kosovë
Financimi:	GIZ përmes KosovoForGreen PN:22.2123.2-001.00
Numri i kontratës:	83465776
Data e fillimit:	16.07.2024
Data e fundit:	15.10.2024
Autoriteti Kontraktor:	Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH Kemal Hadzagic , Këshilltar Arkitekt Karl Gega Nr.38, 10000 Prishtinë, Kosovë Email: kemal.hadzagic@giz.de
Përfuturi:	Komuna e Gjiatit , Kamenicës , Vitës , Novobërdës , Parteshit , Klokotit , Ranilug , Ferizaj , Kaçanak , Shtime , Han i Elezit , Shtërpsë
Kontraktori / Konsulent:	ESS Environmental Consulting Tel : +383 44 399 434 Email: info@essexperts.com
Drejtori i projektit:	Merlina Beu Muçaj Tel : +383 44 399 434 Email: info@essexperts.com
Titulli i raportit:	Raporti final
Data e raportit:	29.08.2024
Autorët e Raportit (Ekipi i Projektit):	Alfred Lako (Ekspert Kombëtar i licencuar për Menaxhimin e Mbeturave) Muse Islamaj (Ekspert Kombëtar i licencuar – Menaxhimi i Mbeturave) Merlina Beu Muçaj (Eksperte Kombëtare – Menaxhimi i Mbeturave) Fatbardha Avdiu (Eksperte – Mbledhja dhe analiza e të dhënave)
Kontrolli i cilësisë:	Muse Islamaj, Alfred Lako

SHKURTESAT

Shkurtesa	Teksti i plotë
AEM	Agjencia Evropiane e Mjedisit
AMMK	Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
BNK	Bashkëpunimi Ndërkomunal
DET	Vlerësimi i Detajuar i Mjedisit
EF	Ekonomi Familjare
EP	Ekuivalenti i Popullsisë
FRM	Fabrika e Riciklimit të Materialeve
GIM	Grumbulluesit Informal të Mbeturave
GIS	Sistemi i Informacionit Gjeografik
GIZ	Shoqëria Gjermane për Bashkëpunim Ndërkombëtar
ITU2	Implanti i Trajtimt të Ujerave të Ndodura
IPI	Instrumenti Planifikimit të Investimeve
KE	Komisioni Evropian
KEM	Katalogu Evropian i Mbeturave
KEK-u	Kompania Energjetike e Kosovës
KKD	Kosto Kryesore Dinamike
KMDK	Kompania e Menaxhimit të Deponive të Kosovës
KRM	Kompania Rajonale e Mbeturave
LBN	Ugji për Bashkëpunim Ndërkomunal
LM	Ligji për Mbeturinat
MAPL	Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal
M&ND (ose MND)	Mbeturinat e Ndërtimit dhe Demolimit
ME	Ministria e Ekonomisë
MIM	Menaxhimi i Integruar i Mbeturave
MKSH	Mbeturinat e Kujdesit Shëndetësor
MM	Menaxhimi i Mbeturave
MMN	Menaxhimi i Mbeturave të Ngurta
MMPHI	Ministria e Mjedisit Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturs
MNK	Mbeturinat Komunale të Ngurta
MOA	Masat Organizative – Administrative
MSA	Marrëveshja e Stabilizim Asociimit
MPe	Mbeturinat për energji
MPEE	Mbetjet e pajisjeve elektrike dhe elektronike
NP	Ndërmarrjet Publike
NPK	Nënproduktet e Kafshëve
O&M	Operimi dhe Mirëmbajtja
OJQ	Organizata Joqeveritare
OSHC	Organizata e Shoqërisë Civile

Shkurtesa	Teksti i plotë
PBB	Prodhim i Brendshëm Bruto
PKPM	Plani Kombëtar i Parandalimit të Mbeturinave
PKPM	Plani Kombëtar i Parandalimit të Mbeturinave
PMM	Plani i Menaxhimit të Mbeturinave
PMMN	Plani i Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta
PNMIM	Plani Ndërkomunal i Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave
PPP	Partneritetet Publike Privat
PRMM	Plani Rajonal i Menaxhimit të Mbeturinave
QDQ	Qendrat e Depozimit për Qytetarë (Qendra e depozitimit për riciklim)
QK	Qeveria e Kosovës
RAE	Komunitetet Rom, Ashkali dhe Egjiptian
SF	Studimi i Fizibilitetit
SKMIM	Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave
ST	Stadoni i transferimit
SHKQ	Shërbimet e Qëndrueshme Komunale
TA	Tretje anaerobe
TBM	Trajtimi Mekaniko-Biologjik
ToR	Termet e Referencës
TMD	Teknikat më të Mira të Disponueshme
TKP	Treguesi Kryesor i Performancës
TPNMIMM	Trupi i Përbashkët Punues për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave
UA	Udhëzimi Administrativ
VNMS	Vlerësimi i Ndikimit Mjedisor dhe Social
YSM	Vlerësimi Strategjik Mjedisor
ZMM	Zona e Menaxhimit të Mbeturinave

0. Përmbledhje jo-teknike

0.1. Objektivat e " Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitetin Gjilan , Kamenicë , Viti, Novobërdë , Partesh , Klokot , Ranilug , Ferizaj , Kaçanik , Shtime , Han i Elezit , Shtërpca , Kosovë" (PNMIM)

"Planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM)" për komunitetin e Gjilanit dhe Rajonit të Ferizajt në Kosovë" është një iniciativë kryesore e krijuar për të adresuar sfidat urgjente të menaxhimit të mbeturinave në rajon përmes një qasjeje të koordinuar dhe të qëndrueshme. Ky plan është thelbësor për të siguruar që praktikatat e menaxhimit të mbeturinave të rajonit jo vetëm që plotësojnë nevojat aktuale, por gjithashtu parashikojnë dhe zbusin rreziqet e ardhshme mjedisore dhe të shëndetit publik.

PNMIM përshkruan një strategji gjithëpërfshirëse që përfshin të gjitha fazat e menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë gjenerimin, grumbullimin, trajtimin, riciklimin dhe asgjësimin përfundimtar të mbeturinave. Objektivat kryesore të planit përfshijnë përmirësimin e efikasitetit të sistemeve të grumbullimit të mbeturinave në të dymbëdhjetë Komunitetet, reduktimin e gjurmës mjedisore të mbeturinave nëpërmjet përpjekjeve të zgjeruara të riciklimit dhe kompostimit, dhe sigurimin që të gjitha mbetjet e mbetura të asgjësohen në një mënyrë të shëndoshë mjedisore. Duke adresuar të gjithë ciklin e menaxhimit të mbeturinave, PNMIM kërkon të zvogëlojë varësinë nga deponitë, të promovojë rikuperimin e burimeve dhe të minimizojë çlirimin e ndotësve në mjedis.

Një komponent integral i zhvillimit të PNMIM është Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM), i cili po kryhet për të vlerësuar ndikimet e mundshme mjedisore të strategjive të propozuara të menaxhimit të mbeturinave. VSM-ja është një proces sistematik që integron konsideratat mjedisore në fazat e planifikimit dhe vendimmarrjes të PNMIM. Ky proces është thelbësor për identifikimin e ndikimeve mjedisore pozitive dhe negative të planit, duke lejuar optimizimin e rezultateve të dobishme gjatë zbatimit të masave për të zburuar efektet negative.

VSM-ja luan gjithashtu një rol kritik në sigurimin që PNMIM përputhet me standardet dhe synimet mjedisore më të gjera kombëtare dhe ndërkombëtare, duke përfshirë Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQs). Ai siguron një kornizë për vlerësimin e qëndrueshmërisë së zgjidhjeve të propozuara të menaxhimit të mbeturinave dhe siguron që plani të kontribuojë pozitivisht në shëndetin afatgjatë mjedisor të rajonit.

Përveç kësaj, VSM lehtëson angazhimin e palëve të interesuara, duke siguruar që zërat e komuniteteve lokale, grupeve mjedisore, agjencive qeveritare dhe palëve të tjera të interesuara të dëgohen dhe të merren parasysh. Kjo qasje pjesëmarrëse ndihmon në krijimin e konsensusit, përmirësimin e cilësisë së planit dhe rritjen e pranueshmërisë dhe efektivitetit të tij.

Si përmbledhje, PNMIM, i mbështetur nga procesi i VSM-së, synon të krijojë një sistem modern, efikas dhe të qëndrueshëm të menaxhimit të mbeturinave për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Ai kërkon të mbrojë mjedisin, të promovojë shëndetin publik dhe të mbështesë zhvillimin e qëndrueshëm duke adresuar sfidat e menaxhimit të mbeturinave në një mënyrë holistike dhe të integruar. Përmes kësaj iniciative komuniteti i Gjilanit, Kamenicës, Vitit, Novobërdës, Parteshit, Klokotit, Ranilugut, Ferizajt, Kaçanikut, Shtimes, Hanit, Elezit, Shtërpca po punojnë drejt një të ardhmeje ku mbeturinat menaxhohen me përgjegjësi, ruhen burimet dhe mirëqenia mjedisore dhe sociale e rajonit sigurohet për brezat që vijnë.

0.2. Baza e Mjedisit dhe Problemet kryesore, duke përfshirë Evolucionin e Mundshëm të Mjedisit pa PNMIM

Sistemet e Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta në Regionin e Gjilanit dhe Ferizajt, duke përfshirë komunat e Gjilanit, Ferizajt, Kamenicës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Klokotit, Ranilugut, Kaçanikut, Shtimes, Hanit, Elezit dhe Shterpca përballen me sfida të shumta që kontribuojnë në ndikime të konsiderueshme mjedisore. Përdorimi i qendrës më të mëdha urbane si Gjilani dhe Ferizaj kanë sisteme relativisht të strukturuar të grumbullimit të mbeturinave, zonat rurale dhe komunat më të vogla luftojnë me infrastrukturën dhe shërbimet joadekuata të menaxhimit të mbeturinave. Shumë zona u mungon mbulimi i duhur i grumbullimit të mbeturinave, duke çuar në akumulimin e mbeturinave në vendgrumbullime të paligjshme, buzë rrugëve dhe në zona natyrore si lumenj dhe pyje. Kjo çështje e përhapur ka implikime të rëndësishme si për shëndetin publik ashtu edhe për mjedisin.

I Gjilanit dhe i Ferizajt përballen me disa sfida mjedisore, shumë prej të cilave lidhen me urbanizimin e shpejtë, praktikën bujqësore dhe aktivitetet industriale.

Menaxhimi i mbeturinave: Rritja e shpejtë e qendrave urbane si Gjilani dhe Ferizaj e ka tejkaluar zhvillimin e infrastrukturës për menaxhimin e mbeturinave. Hedhja e paligjshme dhe sistemet e papërshtatshme të grumbullimit të mbeturinave janë të përhapura si në zonat urbane ashtu edhe në ato rurale, duke kontribuar në degradimin e mjedisit dhe rreziqat shëndetësore.

Ndotja e ujërave: Lumenjtë e Moravës së Binqës, Lepencit dhe Nerodimes janë burime të rëndësishme ujore për bujqësi dhe përdorim shtëpiak, por ata ndoten gjithnjë e më shumë nga ujërat e zeza të patrajtuara, shkarkimet industriale dhe rrjedhjet bujqësore. Kjo ka çuar në përkeqësimin e cilësisë së ujit, duke ndikuar në ekosistemet ujore dhe duke paraqitur rreziqe për shëndetin e njerëzve.

Shpyllëzimi dhe degradimi i tokës: Në komunat si Kamanica, Shterpca dhe Novobërda, shpyllëzimi për shkak të prerjeve të paligjshme dhe shndërimi i tokës për bujqësi ka çuar në erozion të konsiderueshëm të tokës dhe degradim të tokës. Humbja e mbulesës pyjore kërcënon gjithashtu biodiversitetin dhe kontribuon në çmueshmërinë e ndryshimeve klimatike në rajon.

Ndotja e ajrit: Në zonat e urbanizuara si Ferizaj dhe Gjilani, rritja e trafikut të automjeteve dhe emetimet industriale kanë kontribuar në rënien e cilësisë së ajrit. Kjo është veçanërisht shqetësuese në zonat me popullsi të dendur ku sëmundjet e frymëmarrjes janë në rritje.

Ndotja industriale: Regionet përballen edhe me sfida nga aktivitetet industriale, veçanërisht në Han i Elezit, ku prodhimi i çimentos ka ngritur shqetësimin për ndotjen e ajrit dhe tokës. Masat e duhura zbatuese dhe monitorimi nevojiten për të adresuar ndikimet mjedisore të këtyre industrive.

Humbja e biodiversitetit: Zonat malore të Shterpçës dhe Novobërdës janë të pasura me biodiversitet, por praktikën e paqëndrueshme si kullotja e tepërt, shpyllëzimi dhe turizmi i parregulluar po ushtrojnë presion mbi ekosistemet e brishta. Mbrojtja e këtyre zonave është thelbësore për ruajtjen e ekuilibrit ekologjik dhe mbështetjen e mjeteve të jetesës lokale.

Një nga ndikimet kryesore mjedisore të sistemit aktual të MM është ndotja e ajrit, tokës dhe ujit. Praktikën e papërshtatshme të depozitimit, duke përfshirë djegien e mbeturinave në zona të hapura, kontribuojnë në ndotjen e ajrit dheelimin e toksinave të dëmshme, duke ndikuar si në shëndetin e njeriut ashtu edhe në ekosistemet lokale. Për më tepër, mungesa e objekteve të duhura të deponisë rezultojnë në mbetjet e rrezikshme, duke përfshirë mbetjet industriale dhe mjekësore, të hidhen në depot të hapura, ku mund të kontaminojnë tokën dhe të nxjerrin kimikate të dëmshme në ujërat nëntokësore dhe lumenjtë aty pranë. Lumenjtë si Lepenci, Nerodime dhe Morava e Binqës janë veçanërisht të prekur nga hedhja e paligjshme dhe depozitimi jo i duhur i mbeturinave, duke degraduar më tej cilësinë e ujit dhe duke dëmtuar ekosistemet ujore.

Përveç ndotjes, sistemi të MM të rajonit i mungojnë programet efektive të riciklimit, gjë që çon në një mbështetje të madhe në vendgrumbullimet dhe varferimin e panevojshëm të burimeve të vlefshme. Shumica e materialeve të riciklueshme, duke përfshirë plastikën, metalet dhe letën, përfundojnë në deponi ose venddepozitime të paligjshme, duke kontribuar në mënyrë të degradimit të mjedisit dhe mbeturinave të burimeve. Mungesa e infrastrukturës së duhur të riciklimit jo vetëm që ngarkon më shumë deponitë, por gjithashtu çon në humbjen e mundësive ekonomike për komunitetet lokale.

Në tabelën e mëposhme është një pasqyrë e ndikimeve kryesore mjedisore:

Tabela 1: Pasqyrë e ndikimeve kryesore mjedisore (Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt)

Subjekti	Cështja	Ndikimet
Ndodja e tokës	Hedhja e papërshtatshme e mbeturinave në venddepozitime të paautorizuara ndot tokën me materiale të rrezikshme, si metalet e rënda dhe kimikatat, duke degraduar cilësinë e saj dhe duke e bërë atë të papërshtatshme për bujqësi ose bimësi natyrore.	Ndodja e tokës redukton produktivitetin e tokës dhe paraqet rreziqe afatgjata për shëndetin, pasi substancat toksike të absorbuar nga bimët mund të hyjnë në furnizimin me ushqim.
Ndodja e ujit	Sistemi aktual i MM në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt kontribuon dukshëm në ndotjen e ujit. Depozitimi i pamjaftueshëm i mbeturinave lejon që kimikatat e rrezikshme të derdhen në trupat ujorë, veçanërisht në lumenjtë Lepenci , Nerodime dhe Morava e Binçës , me deponi ilegale pranë lumenjve që e përkeqësojnë problemin.	Trupat ujorë të ndotur rrezikojnë jetën ujore dhe ulin disponueshmërinë e ujit të pastër për pije, ujë dhe përdorime të tjera. Ndotja e lumenjve dhe ujërave nëntokësore paraqet rreziqe serioze për shëndetin publik, dëmtim mjedisin, zvogëlon biodiversitetin dhe më kostot e trajtimit të ujit.
Ndodja e ajrit	Dëgjia e hapur e mbeturinave, e praktikuar shpesh për shkak të objekteve të papërshtatshme të depozitimit, lëshon ndotës të dëmshëm si grimcat, dioksinat dhe furanet në ajër, të cilat të gjitha kanë efekte të dëmshme shëndetësore.	Ndodja e ajrit nga dëgjia e mbeturinave shkakton probleme të frymëmarrjes, veçanërisht në grupet vulnerabel si fëmijët dhe të moshuarit. Ai gjithashtu degradon cilësinë e ajrit, duke çuar në shqetësime më të gjera për shëndetin publik dhe dëmtim mjedisor.
Shkatërimi i habitatit dhe humbja e biodiversitetit	Përnajpë e deponive ilegale dhe zgjerimi i deponive në zona natyrore shkatërron habitatet, duke paraqitur një kërcënim të konsiderueshëm për rajonet e ndjeshme ekologjike si malet e Sharit në Shërpocë dhe Kaçanik.	Humbja e habitatit çon në një rënie të biodiversitetit, ku shumë specie bimore dhe shtazore humbasin mjedisin e tyre natyror. Kjo redukton pasurinë ekologjike të rajonit dhe prish ekosistemet lokale, duke shkaktuar pasoja afatgjata mjedisore.
Degradimi vizual dhe estetik	Mbeturjet në zona të hapura, aneve të rrugëve dhe hapësirave publike	Degradimi vizual zvogëlon tërheqjen e rajonit për turizmin, dëmtim cilësinë e jetës

	shkaktojnë ndotje vizuale, duke ia prishur bukurinë natyrore të rajonit.	së banorëve dhe shkaktojnë keqmenaxhimin më të gjerë mjedisor.
Kontributi i Ndryshimeve Klimatike	Sistemi aktual MM, veçanërisht depozitimi i mbeturinave organike në deponi, lëshon metan, një gaz i fuqishëm serra (GHG) që nat ndryshimin e klimës.	Emetimet e GS nga mbetjet e deponisë rrasin gjurmën e karbonit në rajon dhe përkrahësojnë ndryshimet klimatike, duke qar në mot më ekstrem që streson sistemet mjedisore dhe sociale.
Rreziqet shëndetëshe publike	Menaxhimi joadekuat i mbeturinave, duke përfshirë depozitimin e mbeturinave të rrezikshme dhe mjekësore, paraqet rreziqe serioze për shëndetin publik, duke qar në probleme të frymëmarjes, kushte të lëkurës dhe sëmundje të rënda.	Rreziqet e shëndetit publik janë veçanërisht të larta pranë venddepozitimëve dhe deponive të menaxhuara keq duke prekur në mënyrë disproporcionale grupet e vulnerueshme si fëmijët, të moshuarit dhe ata me kushte paraekzistuese.

Në përgjithësi, ndikimet mjedisore të sistemit aktual të menaxhimit të mbeturinave në Gjilan dhe Rajonin e Ferizajt duke përfshirë komunat e Gjilanit, Kamenicës, Vitës, Novobërdës, Parteshit, Kllokotit, Ranillugut, Ferizajt, Kaçanikut, Shtëmës, Hanit, Eleziti, Shtërpca janë të gjera dhe të shumëllojshme. Në tabelën e mëposhtme ato janë përshkruar në mënyrë cilësore për aktivitetet e ndryshme të menaxhimit të mbeturinave.

Tabela 2. Mangësitë mjedisore dhe sociale të sistemit aktual të MM në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt

Subjekti	Mjedisore dhe sociale mungesat
Shërbime të parregullta të grumbullimit të mbeturinave	- Qendrat urbane si Gjilani dhe Ferizaji kanë shërbime më të shpeshta të grumbullimit të mbeturinave në krahasim me zonat rurale dhe periurbane si Parteshi, Ranillugu, Shtëmë dhe Kaçaniku. Shpërndarja e pabarabartë e shërbimeve çon në shpërndarjen e mbeturinave dhe hedhjen pa kriter, veçanërisht në zonat e pashtëryera. Kjo ndikon negativisht në higijenën dhe mjedisin në këto lokacione. - Shpërndarja e mbeturinave ndot tokën, ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore dhe dëmton Polazhin, i cili është vendimtar për potencialin turistik të rajonit, veçanërisht në zonat si Shtërpca dhe Novobërda që mbështeten në eko-turizëm. - Mbetjet që derdhen në lumenj si Lepenci, Nerodime dhe Morava e Binçës kontribuojnë në bllokime dhe, në drejtim të rymës, grumbullohen në trupa më të mëdhenj ujorë, duke përkrahësuar çështjet e ndotjes. - Ujërat e ndotura sipërfaqësore dhe nëntokësore të përdorura për të pirë ose ujtar fuqin toksinë në zinxhirin ushqimor të njerëzve dhe kafshëve, duke rritur rreziqet për shëndetin publik dhe duke reduktuar produktivitetin bujqësor.
Shkalla e dobët e rikikimit dhe mungesë të grumbullimit të veçantë	- Shkalla e ulët e rikikimit në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt çon në shfrytëzimin e panevojshëm të resurseve natyrore, si druri dhe mineralet, dhe kontribuon në shkrimin e shpyllëzimit dhe shkrimin e resurseve në zonat si Kamenica dhe Novobërda. - Mungesa e infrastrukturës së rikikimit rezultojnë në mundësi të humbura për të reduktuar emetimet e gazeve serra. Emetimet e metanit nga dekompozimi i mbeturinave organike në deponi kontribuojnë në ndryshimet klimatike. - Rritja e vëllimeve të mbeturinave për aagjetim, duke përfshirë materialet e rikikueshme, i ngjeron sistemet tashmë të mbingarkuar të menaxhimit të mbeturinave, duke rritur gjurmën mjedisore të deponive dhe vendgrumbullimeve. Në mungesë të një sistemi funksional rikikimi, humbet potenciali për krijimin e vendeve të punës dhe mundësitë ekonomike nëpërmjet rikikimit të mbeturinave.

Asgjësimi i dobët
vendëpozitime
të menaxhuara
ose të
pakontrolluara

- Emetimet e gazit të metanit nga deponitë dhe vendëpozitimet e pakontrolluara kontribuojnë në mënyrë të konsiderueshme në emetimet e gazeve sërë, duke përkeqësuar ndryshimet klimatike. Kjo çështje është veçanërisht shqetësuese në rajonet e prirura nga degradimi i mjedisit, si malet e Sharrit në Shtepoc dhe Hani i Elezit, ku ndryshimet klimatike mund të shkaktojnë ngjarje më të rënda të motit dhe të risin ndjeshmërisë ndaj përmblyjeve dhe thatësirave.
- Emetimet e kullimit nga deponitë ndotin tokën, ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore, duke kërcënuar ekosistemet lokale dhe bujqësinë në zonat si Kamerica, Viti dhe Ferizaj, ku bujqësia është kritike për ekonominë.
- Deponitë e hapura tërheqin vektorët e sëmundjeve, si brejtësit dhe insektet, duke qar në përhapjen e sëmundjeve midis njerëzve dhe kafshëve. Kjo është veçanërisht shqetësuese në zonat rurale dhe peri-urbane me infrastrukturë të dobët të shëndetit publik.
- e pluhurit dhe erërave nga deponitë ndikojnë negativisht në cilësinë e ajrit dhe mirëqenien e banorëve aty pranë, veçanërisht në zonat me popullsi të dendur si Gjilani dhe Ferizaj.
- Mbetjet e fryra nga era nga vendgrumbulimet, duke përfshirë materiale të lehta si plastika, ndotin mjedisin përreth, duke dëmtuar zonat natyrore dhe fushat bujqësore.
- Zjarret në landfill, qofshin të shkaktuara nga djegia spontane apo djegia e paligjshme, prodhojnë ndotje të dëmshme të ajrit, duke çliruar substanca toksike në atmosferë, duke përkeqësuar më tej shëndetin publik.
- Hedhja e gabuar e mbeturinave të rrezikshme dhe infektive, si mbetjet mjekësore, paraqet rreziqe serioze për shëndetin, veçanërisht në zonat pa sisteme të specializuara të menaxhimit të mbeturinave për materialet e rrezikshme.
- Mbledhësit informale të mbeturinave punojnë në kushte të rrezikshme në vendgrumbulime të pakontrolluara, duke u ekspozuar ndaj rreziqeve për shëndetin dhe sigurinë pa pajisje mbrojtëse.
- Kafshët shtëpiake, duke përfshirë bagëtinë, shpesh ushqehen me materiale mbeturinash në deponi të hapura, duke çliruar substanca të dëmshme, të cilat mund të çojnë në ndotjen e zinxhirit të furnizimit ushqimor.
- Përzgjedhja e dobët e vendeve për deponitë çon në konflikte me komunitetet lokale, veçanërisht në zonat rurale, ku banorët mund të përballen me degradim mjedisor, humbje të tokës bujqësore dhe ujë të vlerave të pronës.

Në përgjithësi, mund të thuhet se deponimi jo i duhur i mbeturinave është problemi më serioz mjedisor i sistemit aktual të Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta (MMN) në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Çështjet kryesore rrjedhin nga lokacionet e përzgjedhura keq të depozitimit të mbeturinave, të tilla si hedhja në shtrërit e lumenjve dhe brenda zonave të banuara, dhe mirëmbajtja e pamjaftueshme e deponive ekzistuese. Në shumë zona mungojnë masat thelbësore për të kontrolluar emetimet, të tilla si mbulimi i deponive ose kufizimet në djegien e mbeturinave, të cilat përkeqësojnë më tej ndotjen e ajrit dhe tokës. Për më tepër, hedhja e paligjshme në lumenj si Morava e Binçes dhe Lepenci kërcënon burimet jetike ujore, duke qar në ndotje të konsiderueshme të ujit. Komunitet në të dy rajonet bëjnë përpjekje të konsiderueshme për pastrimin e qendrave urbane si Gjilani dhe Ferizaj, por kushtet në deponitë, veçanërisht në zonat rurale dhe peri-urbane, shpesh neglizhohen. Mungesa e buxhetit, pajisjeve dhe kapaciteteve teknike për të operuar objektet rajonale të mbeturinave rezultojnë në deponi të mirëmbajtura keq që nuk përmbushin standardet bazë mjedisore dhe shëndetësore. Në Ferizaj, menaxhimi jo i duhur i mbeturinave ka qar në shtimin e deponive ilegale, të cilat shpesh lihen të pamonitoruara, duke kontribuar në degradimin e mjedisit dhe duke paraqitur rreziqe shëndetësore për komunitetet e afërta. Deponia rajonale që i shërben rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt nuk i përmbahet standardeve moderne sanitare të deponisë, duke munguar procedurat themelore operative siç janë grumbullimi i kullimit, menaxhimi i gazit dhe mbulimi i duhur i mbeturinave. Ky deshtim për të përmbushur kriteret e përcaktuara nga Direktiva e BE-së për Deponitë rezultojnë në emetime të pakontrolluara të metanit, një gaz të fuqishëm

sërrë dhe ndotja të tokës dhe trupave ujorë aty pranë. Pa fonde dhe pajisje adekuate, këto rajone luftojnë për të përmirësuar praktikën e menaxhimit të mbeturinave, duke çuar në dëmtime të mëtejshme mjedisore dhe shqetësime për shëndetin publik.

Me qasë Evolucionit e të Mjedisit pa të PNMIM

Mungesa e një Plani Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, që përfshin komunat e Gjilanit, Ferizajt, Kamericës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Kllোকит, Ranillugut, Kaçanikut, Shtimes, Hanit, Eleziti dhe Shtërpca, ka të ngjarë të çojnë në përkeqësimin e vazhdueshëm të kushteve mjedisore dhe të shëndetit publik të rajonit. Më poshtë përshkruan pasojat e mundshme mjedisore dhe socio-ekonomike nëse praktikën aktuale të menaxhimit të mbeturinave vazhdojnë pa zbatimin e PNMIM.

1. Përkeqësimi i ndotjes dhe degradimi i mjedisit

Pa PNMIM, Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt do të vazhdonin të përballeshin me sfida të rëndësishme lidhur me ndotjen, veçanërisht në aspektin e cilësisë së tokës, ujit dhe ajrit. Depozitimi i vazhdueshëm i papërshtatshëm i mbeturinave, veçanërisht në venddepozitime të paligjshme dhe vendgrumbullime të pakontrolluara, do të përkeqësonte ndotjen e tokës, duke i bërë sipërfaqe të mëdha toke të papërshtatshme për bujqësi ose bimësi natyrore. Kimikatet e rrezikshme nga mbetjet do të rrjedhin në lumenj si Morava e Binçës dhe Lepenci, duke degraduar më tej cilësinë e ujit dhe duke rrezikuar ekosistemet ujore. Kjo gjithashtu do të reduktohte disponueshmërinë e ujit të pastër për pije, ujtje dhe përdorim industrial. Për më tepër, djegia e vazhdueshme e mbeturinave në hapur, e praktikuar zakonisht për shkak të objekteve joadekuate të menaxhimit të mbeturinave, ka të ngjarë të risë ndotjen e ajrit. Kjo do të rezultonte në nivele të larta të ndotësve të dëmshëm, veçanërisht në zonat urbane dhe peri-urbane, duke çuar në rritjen e problemeve të frymëmarrjes dhe të tjera shëndetësore në mesin e popullatës.

2. Rritja e rreziqeve për shëndetin dhe krizat e shëndetit publik

Vazhdimi i praktikave joadekuate të menaxhimit të mbeturinave do të përbente rreziqe serioze dhe të përshkallëzuara për shëndetin publik. Komunitetet pranë venddepozitimeve të paligjshme dhe deponive të menaxhuara keq do të mbeten në rrezik të lartë të ekspozimit ndaj substancave të rrezikshme, duke përfshirë metalet e rënda dhe kimikatet. Ky ekspozim mund të rezultojë në një rritje të çështjeve shëndetësore si sëmundjet e frymëmarrjes, sëmundjet e lëkurës dhe sëmundjet më të rënda, veçanërisht në mesin e grupeve të vulnerabël si fëmijët, të moshuarit dhe individët me gjendje shëndetësore paraekzistuese. Për më tepër, mungesa e sistemeve të duhura të depozitimit të mbeturinave do të rrishte përhapjen e bartësve të sëmundjeve, si brejtësit dhe insektet, të cilët lulëzojnë në kushte jo sanitare. Kjo mund të çojë në shpërthime sëmundjesh, duke rënduar më tej sistemin tashmë të kufizuar të kujdesit shëndetësor të rajonit.

3. Rënia e biodiversitetit dhe humbja e habitateve natyrore

Pa PNMIM, biodiversiteti i rajonit ka të ngjarë të vazhdojë të bjerë për shkak të shtaterrimit të vazhdueshëm të habitateve natyrore të shkakut nga zgjerimi i deponive dhe deponive të paligjshme. Ekosistemet e ndjeshme, si ato që gjenden në Shtërpce dhe Kaçanik, të cilat janë shtëpia e maleve të Sharrit, do të përballeshin me presion të shtuar nga depërtimi i mbeturinave. Humbja e biodiversitetit do të çonte në reduktimin e pasurisë ekologjike dhe do të prishte ekosistemet lokale, duke dobësuar rezistencën e tyre ndaj ndryshimeve mjedisore dhe duke degraduar aftësinë e rajonit për të ofruar shërbime thelbësore të ekosistemit si uji i pastër, toka pjellore dhe sekuestririmi i karbonit.

4. Degradimi vizual dhe rënia e cilësisë së jetës

Përhapja e vazhdueshme e mbeturinave në hapësira të hapura, buzë rrugëve dhe në hapësira publike do të kontribuonte në degradimin vizual të Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt. Kjo jo vetëm që do të

zvogëlonte tërheqjen estetike të zonës për banorët dhe vizitorët, por gjithashtu do të dëmtojte potencialin turistik të rajonit, veçanërisht në zonat si Shtrëpca dhe Novobërda që mbështeten në eko-turizëm. Vazhdimi i venddepozitimeve të paligjshme dhe deponive të menaxhuara keq do të ishte një shenjë e dukshme e keqmenaxhimit mjedisor, duke minuar besimin e publikut tek autoritetet lokale dhe duke ulur cilësinë e jetës për banorët.

5. Intensifikimi i Pasojave të Ndryshimeve Klimatike

Deponimi i vazhdueshëm i mbeturinave organike në deponi pa menaxhimin e duhur do të vazhdojë të kontribuojë në emetimin e gazeve serrë (GHG), veçanërisht metanit, një nxitës i fuqishëm i ndryshimeve klimatike. Gjurma e karbonit në rajon do të rritet, duke përkeqësuar ndryshimet klimatike dhe duke çuar në modele më ekstreme të motit, të tilla si përmytjet dhe thatësitat. Këto ndryshime do të vendosin stres shtesë në sistemet mjedisore dhe sociale tashmë të brishta të rajonit. Pa PNMIM, rajonit do t'i mungonte një strategji e koordinuar për të zbutur ndikimet e ndryshimeve klimatike, duke e lënë atë më të prekshëm ndaj efekteve të tij.

Prandaj, mund të supozohet se edhe pa PNMIM, menaxhimi i mbeturinave në rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt do të vazhdonin të zhvillohen dhe modernizohen. Megjithatë, përmes zhvillimit të PNMIM, duke përfshirë planin e investimeve, do të krijohet një koordinim i ngushtë i planifikimit afatgjatë të investimeve dhe financimit ndërmjet Qeverisë së Kosovës, njësisë të qeverisjes lokale dhe donatorëve, duke mundësuar monitorimin e investimeve dhe financimeve afatgjatë. Në këtë drejtim, Menaxhimi i Integruar Ndërkomunal i Mbeturinave PNMIM synon eliminimin e investimeve spontane, të cilat nuk janë të bazuara në studime, apo të miratuara nga politikebërësit, për të parandaluar berjen e fondeve publike joefikase dhe krijimin e pikave të nxehta që do të kërkojnë më shumë fonde dhe burime për t'u kthyer në normalitet, kushte të pranueshme. Planin synon të sigurojë që një sistem PNMIM realist mbarekombëtar të zhvillohet dhe përditesohet rregullisht.

Pa këtë plan, ekziston rreziku që investimet të mos koordinohen në shkallë vendi dhe/ose të bazohen në financim të qëndrueshëm. Si pasojë, do të ekzistonte rreziku që rreziqet e përkrahura më sipër do të vazhdonin ose nuk mund të përjashtoheshin në terma afatgjatë. Në këtë drejtim, zbatimi i PNMIM është vendimtar për të kthyer këto trende dhe për të siguruar një të ardhme të qëndrueshme për Rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt.

0.3 Vlerësimi i Përgjithshëm i Përmbledhur i Ndikimeve Mjedisore të PNMIM

Për tërë komunën e Gjiçanit dhe të Rajonit të Ferizajt, zonat e mbeturinave janë përcaktuar në mënyrë që të gjitha komunat t'i caktohen një objekti të caktuar rajonal/komunal për menaxhimin e mbeturinave.

Aspektet thelbësore për përcaktimin e zonave të mbeturinave ishin struktura hapësinore dhe aksesueshmëria, madhësia dhe zhvillimi i popullsisë, sasitë e mbeturinave të krijuara dhe të grumbulluara. Në përgjithësi, sasia totale e mbeturinave e mbledhur dhe e dorëzuar në një implant MM brenda një zone të mbeturinave duhet të jetë në rangun prej 100 t/din në mënyrë që të sigurohet funksionimi ekonomik i saj. Duke iu referuar kësaj, planifikimi i sektorit në nivel rajonal merr parasysh gjenerimin e përgjithshëm për Rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt në vlerë prej 91,303 t/vit (AMMK2021) që do të thotë se gjenerimi mesatar ditor për të gjithë rajonin është përafërsisht 250,145 t/d.

Bazuar në këto konsiderata, zonat e propozuara të mbeturinave në kuadër të PNMIM përfshijnë një përmirësim të deponisë së Velekincës. Përmirësimi i planifikuar është për një periudhë 20 vjeçare me kapacitet maksimal vjetor prej 125,200 ton. Dy fabrika rajonale të riciklimit, një objekt për rikuperimin e materialeve (MRF) në Gjiçan dhe një MRF në Ferizaj për materiet e riciklueshme të grumbulluara veçmas (kapacitetet: MRF e Gjiçanit : 16,000 ton/vit Ferizaj MRF: 18,000 ton/vit). Dy (2) objekte kompostimi për

mbeturinat e gjelbra të grumbulluara veçmas në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Një instalim kompostimi do të vendoset në nënrajonin e Gjilanit dhe një instalim për nënrajonin e Ferizajt. Implantet e kompostimit do të jenë me këto kapacitete: Komposti i Gjilanit : 4,000 ton/vit; Kompostimi i Ferizajt : 4000 ton/vit. Kapacitetet e mësipërme janë të përcaktuara në studimin e fizibilitetit të zhvilluar për Gjilanin, ndërsa mbeturinat e gjelbra vjetore janë përafërsisht 2,000 ton në vit për secilin nga rajonet. Infrastruktura në lidhje me impiantin e trajtimit të ujërave të zeza nuk është e ndërtuar në të dy rajonet. Implantet e trajtimit të ujërave të zeza (WWTP) aktualisht nuk janë të disponueshme në rajone. Në 3 vitet e ardhshme në Gjilan planifikohet ndërtimi i një WWTP të re. Plani është që të trajtohen ujërat e zeza nga rajoni i Gjilanit (90,000 amvisëri). Objekte më të vogla janë planifikuar edhe në Kaçanik dhe Nerodime (Ferizaj). Një (1) impiant i trajtimit mekanik-biologjik (MBT) për mbetjet e përziera komunale me prodhimin e karburantit të rrjedhur nga mbeturinat (RDF) për të gjithë zonën e menaxhimit të mbeturinave (ZMM), janë të demarkuara në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, siç tregohet në figurën në vijim. Zonat e propozuara të mbeturinave dhe objektet shoqëruese në kuadër të PNMIM për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt pritet të kenë një ndikim kryesisht pozitiv mjedisor. Vendosja strategjike e këtyre objekteve do të rrisë efikasitetin e menaxhimit të mbeturinave, do të promovojë riciklimin dhe kompostimin, do të përmirësojë cilësinë e ujit dhe do të reduktojë ndotjen e mjedisit. Së bashku, këto masa do të mbështesin zhvillimin e qëndrueshëm të Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, duke siguruar që ai të përmbushë sfidat mjedisore aktuale dhe të ardhshme.

Identifikimi, përshkrimi dhe vlerësimi i ndikimit mjedisor bëhet në bazë të profileve të VSM për masat e përgjegjëdhura. Ndikimet dhe rëndësia e tyre janë përmbledhur në tabelën e mëposhtme.

Tabela 3. Vlerësimi i përgjithshëm mjedisor i përmbledhur

Livji i masës/aktivitetit	Përshkrimi	Vlerësimi Përgjithshëm Mjedisor
WZ	Përcaktimi i zonave të mbeturinave	+
R	Komponentët e menaxhimit rajonal të mbeturinave	
R01	Transferimi i mbeturinave dhe transporti në distanca të gjata	
R01- 01	Stacioni i transferimit të tipit ramp (ekzistues në Ferizaj, do të përmirësohet)	+
R01- 02	Rampë tjetër transferimi stacion me ngjeshje	++
R02	Mekanike trajtimi (MRF)	
R02- 01	E papastër MRF	+
R02- 02	MRF e pastër (do të krijohen dy MRF në Gjilan dhe Ferizaj)	++
R03	Mekanike biologjike trajtimi (MBT)	
R03- 01	MBT me tretje anaerobe (fabrika me kapacitet 55,000 t/vit)	++
R03- 02	MBT me stabilizim	++
R03- 03	MBT me rikuperim të energjisë (prodhim RDF)	++
R03-04	MBT bazuar në tunel/kontejnerë të mbyllur – optimale për fleksibilitet (planifikuar për 2032)	++
R04	Tretje anaerobe (e planifikuar për vitin 2031, 10,000 t/vit)	++
R05	Deponia Sanitare (asgjësimi i sigurt i mbeturinave)	
R05- 01	Deponia Sanitare (zgjerimi i Velekincës me qelq të re)	O
R05- 02	Rehabilitimi i Deponisë	+

R07	Objektet e trajtimit të ujit dhe ujërave të zeza	
R07-01	Implanti i trajtimit të ujërave të zeza	++
L	Komponentët e menaxhimit lokal të mbeturinave	
L01	Pastrimi i Rugëve	
L01-01	Manuali gjithëpërfshirës për pastrimin e rugëve	++
L01-02	Mekanizmi gjithëpërfshirës i menaxhimit të rugëve	+
L02	Mbledhja e mbeturinave (përfshirë grumbullimin e veçant)	
L02-01	Mbledhja e mbeturinave të përziera	+
L02-02	Mbledhja e mbeturinave organike	+
L02-03	Mbledhja e mbetjeve të thata të ricikleshme	++
L02-04	Qendrat për grumbullim dhe riciklimin e mbetjeve (6 CAC të planifikuara, 3 në secin rajon)	+
L03	Kompostimi (rikuperimi i materialeve)	
L03-01	Plani i kompostimit të mbeturinave të gjelbra (2 kompostime të centralizuara për mbetjet e gjelbra për nënrajonet e Gjiroftës dhe Ferizajt)	+
L03-02	Implanti i brendshëm plotësisht i automatizuar	++
L04	Menaxhimi i mbeturinave inertë	
L04-01	Trajtimi levizshëm i M&ND (pikat e depozitimit për M&ND nëpër komunë)	+
L04-02	Trajtimi i palvizshëm (i planifikuar për shpyllë dhe ruajtjen e M&ND)	++
L04-03	Asgjesimi i M&ND (deponi për M&ND jo të ricikleshme, shtesa e asgjësimit 15%)	O

Sic tregohet në tabelën e mësipërme, masat e PNMM-së kanë një ndikim pozitiv ose jo të rëndësishëm në shumicën e subjekteve të mbrojtjes së VSM-së. Megjithatë, masat nuk mund të vlerësohen vetëm individualisht, por duhet të marrin në konsideratë edhe ndërveprimet sistematike në një sistem të integruar MM.

Përveç kësaj, përzgjedhja e vendndodhjes luan një rol të rëndësishëm veçanërisht në zbatimin e komponentëve rajonalë të menaxhimit të mbeturinave. Prandaj, një përzgjedhje e detajuar e vendndodhjes duhet të kryhet si pjesë e procedurave vartëse të planifikimit dhe miratimit, duke marrë parasysh edhe ndikimet përkatëse mjedisore.

1. Hyrje

Ky raport paraqet një Vlerësim Strategjik Mjedisor për Menaxhimin e Integruar Nderkomunal të Mbeturinave për Regionin e Gllanit dhe Ferizajt.

Aksioni multidonorator "Zhvillimi institucional për modernizimin e menaxhimit të mbeturinave në Kosovë", i bashkëfinancuar nga Komuniteti Evropian dhe Ministria Federale Gjermane për Bashkëpunim dhe Zhvillim Ekonomik, dhe zbatuar nga GIZ përmes projektit "Shërbimet e Qëndrueshme Komunale (Menaxhimi i Mbeturinave)", mbështet Komunitetin dhe institucionet në nivel qendror në përpjekjet e tyre për modernizimin e shërbimeve publike në fushën e menaxhimit të mbeturinave, në përputhje me Strategjinë e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (SKMIM) 2021 – 2030 dhe Planin e Veprimit 2021-2023, si dhe me mandatin e tyre të caktuar ligjorisht.

Në kuadër të përpunimit të PNMM, do të përgatitet një Vlerësim Strategjik Mjedisor (VSM).

Ekipi i ESS Environmental Sustainable Solution LLC u ngarkua me zbatimin e shërbimeve të konsulentëve për VSM-në.

1.1. Qëllimi i Studimit të VSM-së

Studimi i Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) për Planin Nderkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMM) të rajonit të Gllanit dhe Ferizajt shërben për qëllime të shumta thelbësore. Në thelb të tij, VSM është projektuar për të vlerësuar ndikimet e mundshme mjedisore që mund të lindin nga zbatimi i aktiviteteve të menaxhimit të mbeturinave në rajon, duke siguruar që qëndrueshmëria dhe mbrojtja e mjedisit të integrohen gjatë gjithë procesit të vendimmarrjes. Ai lejon një rishikim gjithëpërfshirës se si veprimet e propozuara për menaxhimin e mbeturinave mund të ndërveprojnë me mjedisin lokal, duke ndihmuar në minimizimin e rezultateve negative dhe promovimin e praktikave pozitive mjedisore.

Qëllimi kryesor i VSM-së është të sigurojë që konsideratat mjedisore të integrohen në zhvillimin e PNMM që në fillim. Vlerësimi synon:

- Identifikimin e ndikimeve të mundshme mjedisore të lidhura me strategji dhe skenarë të ndryshëm të menaxhimit të mbeturinave.
- Sigurimin e një korrekte për minimizimin e efekteve negative mjedisore dhe ngritjen e rezultateve pozitive.
- Sigurimin e pajtueshmërisë me legjislacionin kombëtar të Kosovës dhe direktivat përkatëse të BE-së, veçanërisht në lidhje me menaxhimin e mbeturinave, mbrojtjen e mjedisit dhe shëndetin publik.
- Mbështetja në procesin e vendimmarrjes duke ofruar rekomandime të bazuara në fakte për menaxhimin e qëndrueshëm të mbeturinave.
- Promovimin e transparencës dhe angazhimin e paleve të interesuara në procesin e planifikimit dhe zbatimit.

VSM shërben si një dokument udhëzues për të siguruar që strategjitë e menaxhimit të mbeturinave të propozuara në PNMM, duke përfshirë sistemet e grumbulimit, depozitimit dhe riciklimit të mbeturinave, janë të shëndosha mjedisore. Ai ofron një platformë kritike për të diskutuar opsionet e ndryshme të menaxhimit të mbeturinave dhe implikimet e tyre përkatëse mjedisore. Kjo qasje strategjike lejon identifikimin e zgjidhjeve më të mira të mundshme që balancojnë nevojën për menaxhim efikas të mbeturinave me ruajtjen e mjedisit.

Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM) synon të adresojë disa rreze të mundshme mjedisore të lidhura me Planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMM) për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Këto rreze nënvizojnë rëndësinë praktike dhe urgjencën e VSM-së. Shembujt kryesorë të rrezeve të mundshme përfshijnë:

1. **Ndotja e tokës** : Hedhja e gabuar e mbeturinave në vende të paautorizuara mund të çojë në kontaminim të tokës nga materiale të rrezikshme si metalet e rënda dhe kimikatet. Kjo degradon cilësinë e tokës, duke ndikuar në produktivitetin bujqësor dhe duke paraqitur rreze afatgjata shëndetësore për njerëzit dhe kafshët pasi toksinat mund të hyjnë në zinxhirin ushqimor.
2. **Ndotja e ujit** : Praktikë e papërshtatshme të depozitimit të mbeturinave kontribuon ndjeshëm në ndotjen e ujit, veçanërisht në lumin Morava e Binçes. Kimikatet e rrezikshme nga vendgrumbullimet ilegale derdhen në trupat ujore, duke ndikuar në ekosistemet ujore, duke reduktuar biodiversitetin dhe duke rrezikuar burimet ujore për pije, ujë dhe përdorime të tjera.
3. **Degradimi i cilësisë së ajrit** : Djegia e hapur e mbeturinave, shpesh për shkak të objekteve të pamjaftueshme të menaxhimit të mbeturinave, çliron ndotës të dëmshëm, duke përfshirë grimcat, dioksinat dhe furanet. Kjo rezulton në ndotjen e ajrit që ndikon negativisht në shëndetin publik, veçanërisht në grupet vulnerabël, dhe degradon cilësinë e përgjithshme të ajrit në rajon.
4. **Humbja e biodiversitetit dhe shkatërrimi i habitatit** : Përhapja e deponive ilegale në zonat natyrore prish ekosistemet lokale, veçanërisht në rajonet e ndjeshme si malet në Novobërdë dhe Shtërpçë. Humbja e habitatit dhe ndotja kërcënojnë biodiversitetin lokal, duke çuar në rënien e llojeve të ndryshme bimë dhe shtazore.
5. **Ndikimi i ndryshimeve klimatike** : Emetimet e metanit nga mbetjet e deponisë kontribuojnë në emetimet e gazeve sërre. Ndërsa mbetjet organike dekompozohen në deponi, ato lëshojnë metan - një gaz i fuqishëm sërre - duke përkeqësuar ndryshimin e klimës dhe ndikimet e tij, të tilla si ngjarjet më ekstreme të motit.
6. **Rreze të shëndetit publik** : Praktikë e dobëta të menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë depozitim të mbeturinave të rrezikshme dhe mjekësore në deponi ilegale, paraqesin rreze të konsiderueshme për shëndetin. Komunitetet pranë këtyre zonave përballen me ekspozim më të lartë ndaj substancave toksike, duke çuar në probleme të frymëmarrjes, kushte të lëkurës dhe sëmundje të tjera të rënda.

1.2. "Studimi Sektorial për Planin e Integruar Ndërkomunal për Menaxhimin e Mbeturinave të Ngurta për Komunitetet Gjilan, Kamenicë, Viti, Novobërdë, Partesh, Kllokot, Ranillug, Ferizaj, Kaçanik, Shtime, Han i Elezit, Shtërpçë, Kosova dhe konteksti i saj

Studimi Sektorial për Planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMM) për komunitet e rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt luan një rol vendimtar në formësimin e së ardhmes së menaxhimit të mbeturinave të ngurta në rajon. Qëllimi i këtij studimi është të vlerësojë statusin aktual të gjenerimit të mbeturinave, të identifikojë sfidat dhe mundësitë në praktikë të menaxhimit të mbeturinave dhe të sigurojë një kuadër strategjik për përmirësimin e shërbimeve të menaxhimit të mbeturinave. Kjo përfshin analizimin e konteksteve mjedisore, socio-ekonomike dhe teknike të secilës komune, së bashku me strategjinë gjithëpërfshirëse rajonale për menaxhimin e qëndrueshëm të mbeturinave.

Konteksti gjeografik i rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt është jetik për të kuptuar sfidat e rajonit për menaxhimin e mbeturinave. Komunitet gjenden në pjesën juglindore të Kosovës, secila me dendësi të

ndryshme të popullsisë dhe aktivitete ekonomike. Gjilani dhe Ferizaj, si qendra regjionale, gjenerojnë sasi të konsiderueshme të mbeturinave të ngurta komunale (MSW), ndërsa më ruralët Kamenica, Vit, Partesh, Kllokot, Ranillug dhe Artana (Novobërdë), Han i Komnat e Elezit, Kaçanikut, Shtëmës dhe Shtërpces merren me mbeturinat bujqësore krahas mbeturinave të zakonshme shpëpiake.

- 1.2.1. Objektivat e planit ndërkomunal për menaxhimin e integruar të mbeturinave për komunat e Gjilanit, Kamenicës, Vitit, Novobërdës, Parteshit, Kllokotit, Ranillug, Ferizaj, Kaçanikut, Shtëmës, Han i Elezit, Shtërpces, Koso.

Plani Ndërkomunal i Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMIM) për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt është një kornizë strategjike e krijuar për të adresuar në mënyrë gjithëpërfshirëse nevojat e rajonit për menaxhimin e mbeturinave. Plani fokusohet në rritjen e qëndrueshmërisë mjedisore, reduktimin e gjenerimit të mbeturinave, përmirësimin e shërbimeve të grumbullimit të mbeturinave dhe vendosjen e një qasjeje kohezive ndërkomunale për menaxhimin e mbeturinave.

Objektivat e PNMIM

1. Parandalimi dhe Minimizimi i Mbeturinave

Një nga objektivat është t'i jepet përparësi parandalimit dhe minimizimit të mbeturinave në burim. VSM inkurajon adoptimin e praktikave të konsumit të qëndrueshëm, iniciativat për reduktimin e mbeturinave, nxitjen e përgjegjësisë së prodhuesit.

2. Përmirësimi i Shërbimeve të Grumbullimit të Mbeturinave

VSM synon të rrisë mbulimin dhe efikasitetin e shërbimeve të grumbullimit të mbeturinave në rajon. Aktualisht, afërsisht 94% e popullsisë mbulohet nga shërbimet e grumbullimit të mbeturinave. Plani synon të zgjerojë këtë mbulim për të arritur 100% të banorëve, duke siguruar akses të barabartë në shërbimet moderne të menaxhimit të mbeturinave.

3. Promovimi i riciklimit dhe ekonomisë rrethore

Plani vendos një objektiv për të rritur në mënyrë progresive normat e riciklimit dhe rikuperimit të burimeve. Kjo përfshin promovimin e grumbullimit të veçantë për materialet e riciklueshme si plastika, letra dhe metalet. Deri në vitin 2029, rajoni synon të devijojë një përqindje të konsiderueshme të mbeturinave të ngurta Komunake nga deponitë përmes nismave të riciklimit dhe kompostimit.

4. Zhvillimi i Infrastrukturës

VSM përshkruan nevojën për investime të rëndësishme në infrastrukturën e menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë modernizimin e deponive ekzistuese dhe zhvillimin e objekteve të reja për trajtimin e mbeturinave, riciklimin dhe kompostimin. Ai thekson ngritjen e objekteve lokale të kompostimit dhe objekteve të rikuperimit të materialit (MRFs) për të mbështetur qëllimet afatgjata të menaxhimit të mbeturinave të rajonit.

5. Ndërgjegjësimi dhe Pjesëmarrja e Publikut

Një komponent kritik i VSM-së është përfshirja e komuniteteve lokale në praktikën e menaxhimit të mbeturinave. Plani përfshin një fushatë ndërgjegjësimi publik që synon edukimin e banorëve për reduktimin, ripërdorimin dhe riciklimin e mbeturinave. Kjo qasje pjesëmarrëse është krijuar për të siguruar angazhimin e komunitetit në arritjen e objektivave të planit.

6. Mbrojtja e Mjedisit dhe Shëndetit Publik

Plani thekson mbrojtjen e mjedisit dhe shëndetit publik duke siguruar praktika të sigurt të depozitimit të mbeturinave. Kjo përfshin rehabilitimin e venddepozitimeve të paligjshme ekzistuese, përmirësimin e deponisë së Velekinos dhe zbatimin e standardeve strikte mjedisore gjatë gjithë procesit të menaxhimit të mbeturinave.

7. Qëndrueshmëria financiare

VSM gjithashtu synon të zhvillojë një sistem financiarisht të qëndrueshëm të menaxhimit të mbeturinave. Kjo përfshin futjen e instrumenteve ekonomike si parimi ndotësi paguan dhe mekanizmat e rikuperimit të koston për të siguruar që shërbimet e menaxhimit të mbeturinave të jenë efektive dhe të qëndrueshme në afat të gjatë.

1.2.2. Marrëdhënia me planet, programet dhe strategjitë e tjera dhe objektivat mjedisore

Plani Ndërkombëtar për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt është i ndërlidhur me disa plane, programe, strategji dhe objektiva mjedisore kombëtare, rajonale dhe ndërkombëtare. Ky përfshirje siguron një qasje kohezive për menaxhimin e mbeturinave që përputhet me kuadrin ligjor dhe promovon zhvillimin e qëndrueshëm.

Kosova ka legjislacion mjedisor dhe social që rregullon politikën, procedurat dhe mekanizmat për mbrojtjen e mjedisit, si dhe përdorimin dhe ruajtjen e burimeve natyrore, kushtet e punës dhe të punës, si dhe angazhimin e palëve të interesuara. Kuadri ligjor i VNM-së bazohet në Ligjin për VNM dhe në kuadrin ligjor evropian dhe ndërkombëtar sipas referencave të mëposhtme:

Ligji për Vlerësimin Strategjik të Ndikimit në Mjedis (VNM) (03/L-230) përcakton kushtet, mënyrën dhe procedurat e vlerësimit të ndikimit në mjedis të planeve dhe programeve të caktuara (në tekstin e mëtejshëm VNM) përmes integritetit të parimeve të mbrojtjes së mjedisit në procedurën e përgatitjes, miratimit dhe zbatimit të planeve dhe programeve, me synim rritjen e zhvillimit të qëndrueshëm. Ky ligj përcakton zhvillimin e një qasjeje të integruar të vlerësimit në përgatitjen e vlerësimeve për mbrojtjen e mjedisit drejt zhvillimit të qëndrueshëm. Ligji parashikon me tej se VSM do të hartohet për plane ose programe që kanë potencial për një ndikim të madh në mjedis, ku përfshihen projektet e ujit, burimeve ujore dhe menaxhimit të mbeturinave. VNM ofron një kornizë për zhvillime të mëtejshme të projektit, të cilat i nënshtrohen vlerësimit të ndikimit në mjedis, në përputhje me Ligjin për VNM. VNMS janë zhvilluar kryesisht nga autoritetet komunale si një mjet për të ofruar një kornizë për menaxhimin e ndikimeve të mundshme mjedisore të zhvillimit të projektit.

Marrëdhënia me Strategjitë Kombëtare

1. Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (SKMIM) 2021-2030:

Plani është drejtpërdrejt në përputhje me strategjinë kombëtare të Kosovës për menaxhimin e mbeturinave. SKMIM përshkruan objektivat e vendit për të modernizuar praktikën e menaxhimit të mbeturinave, për të përmirësuar normat e ricklimit dhe për të reduktuar depozitimin e mbeturinave në deponi. PNMIM kontribuon në këto qëllime duke promovuar qasje të integruara dhe të qëndrueshme të menaxhimit të mbeturinave në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt.

2. Strategjia e Kosovës për Mjedisin dhe Plani i Veprimit:

Kjo strategji kombëtare mjedisore synon të trajtojë shqetësime më të gjera mjedisore, duke përfshirë ndotjen e ajrit, ujit dhe tokës, të cilat ndikohen nga praktikat e menaxhimit të mbeturinave. VSM-ja mbështet qëllimet e planit duke adresuar ndotjen e lidhur me mbeturinat dhe duke përmirësuar cilësinë mjedisore në rajon.

3. Plani Kombëtar i Parandalimit të Mbeturinave (PKPM):

VSM përfshin objektivat e PKPM, i cili fokusohet në reduktimin e gjenerimit të mbeturinave në burim. Plani përshkruan strategjitë për parandalimin e mbeturinave, duke përfshirë edukimin publik dhe iniciativat për përgjegjësinë e prodhuesve, në përputhje me vizionin kombëtar për reduktimin e gjenerimit të përgjithshëm të mbeturinave.

Marrëdhënia me Programet Ndërkombëtare dhe Direktivat e BE-së

1. Direktiva Kuadër e BE-së për Mbetjet (2008/98/EC):

Ndërsa Kosova punon drejt integrimit në BE, PNMIM përputhet me Direktivën Kornizë të BE-së për Mbetjet, e cila thekson parandalimin, ripërdorimin, riciklimin dhe rikuperimin e mbeturinave. VSM-ja miraton parimin e hierarkisë së mbeturinave, duke synuar të minimizojë depozitimin e mbeturinave dhe të promovojë riciklimin, kompostimin dhe praktikatat e tjera të menaxhimit të mbeturinave miqësore me mjedisin.

2. Paketa e Ekonomisë Rrethore e BE-së:

VSM-ja mbështet tranzicionin drejt një ekonomie rrethore, siç përshkruhet në Paketën e Ekonomisë Rrethore të BE-së. Duke promovuar rikuperimin e materialeve dhe riciklimin e mbeturinave, plani përputhet me objektivat e BE-së për reduktimin e konsumit të burimeve dhe nxitjen e rritjes së qëndrueshme ekonomike nëpërmjet reduktimit të mbeturinave dhe efikasitetit të burimeve.

3. Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm të Kombeve të Bashkuara (OZHQ)

VSM kontribuon në disa OZHQ, veçanërisht OZHQ 11 (Qytetet dhe Komunitetet e Qëndrueshme) dhe OZHQ 12 (Konsumimi dhe Prodhi i Përgjegjshëm). Plani synon të krijojë sisteme të qëndrueshme të menaxhimit të mbeturinave që mbështesin mirëqenien mjedisore, sociale dhe ekonomike të rajonit.

Bashkëpunimi Rajonal dhe Programet Ndërkomunale

1. Marrëveshja e Bashkëpunimit Ndërkomunal:

PNMIM është i bazuar në një marrëveshje bashkëpunimi ndërkomunal në mes të rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt. Kjo marrëveshje promovon bashkëpunimin në menaxhimin e mbeturinave, duke siguruar që burimet dhe infrastruktura të ndahen dhe të optimizohen përtej kufijve komunalë për të arritur rezultate me kosto efektive dhe të qëndrueshme.

2. Plani i Veprimit Mjedisor për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt:

VSM përputhet me planin rajonal të veprimit mjedisor, i cili synon të adresojë sfidat specifike mjedisore me të cilat përballen Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt, duke përfshirë menaxhimin e mbeturinave, ndotjen e tokës dhe kontrollin e ndotjes. Plani mbështet përpjekjet rajonale për rehabilitimin e vendgrumbullimeve të paligjshme dhe përmirësimin e sistemeve të grumbullimit të mbeturinave.

Përafërimi dhe Krahasimi ndërmjet Politikave Kombëtare të Mjedisit dhe direktivave të BE-së

Strategjia Mjedisore (VSM) për Planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) përputhet ngushtë me politikat kombëtare mjedisore të Kosovës dhe direktivat e BE-së, duke siguruar praktika të qëndrueshme të menaxhimit të mbeturinave në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Këtu është një pëmbledhye e shtrirjes dhe krahasimit me direktivat specifike:

1. VSM dhe Ligji i Kosovës për VSM (03/L-230) kundër Direktivës së BE-së për VSM (2001/42/EC):

- **Përafrimi** : Si VSM-ja, ashtu edhe PNMIM dhe Ligji i Kosovës për VSM-në i japin prioritet integritetit mjedisor në proceset e planifikimit, me fokus të fortë në përfshirjen dhe transparencën e publikut, ngjashëm me Direktivën e BE-së për VSM-në.
  - **Krahasimi** : Direktiva e BE-së për VSM-në mandaton një gamë më të gjerë të konsideratave mjedisore nëpër sektorë të ndryshëm, ndërsa legjislacioni i Kosovës për VSM-në është përafruar me kushtet lokale, siç janë nevojat specifike të menaxhimit të mbeturinave. Kjo siguron që PNMIM të përputhet me standardet e BE-së ndërkohë që adreson sfidat mjedisore lokale në menaxhimin e mbeturinave, të tilla si zbutja e ndikimit të vendgrumbullimeve të paligjshme në shëndetin publik dhe biodiversitetin.
- 2. PNMIM dhe Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (SKMIM) kundrejt Direktivës Kornizë të BE-së për Mbrojtjet (2008/98/EC):**
- **Përafrimi** : Si PNMIM ashtu edhe SKMIM ndajnë theksin e Direktivës Kuadër të Mbeturinave në parandalimin, ripërdorimin dhe riciklimin e mbeturinave. PNMIM promovon një qasje të ekonomisë rrethore, në përputhje me parimet e direktivës së BE-së, duke përfshirë ndarjen e mbeturinave, rikuperimin e materialeve dhe objektivat e riciklimit.
  - **Krahasimi** : Direktiva e BE-së përcakton objektiva specifike të riciklimit për shtetet anëtare, ndërsa VSM dhe PNMIM, të harmonizuara me SKMIM, përfshijnë objektiva të përshtatura për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt bazuar në infrastrukturën dhe burimet aktuale. Strategjia e Kosovës pasqyron objektivat e direktivave të BE-së, por gjithashtu adreson sfidat unike të mbeturinave në rajon, siç është menaxhimi i ndotjes së rëndë industriale nga aktivitetet e kaluara minerare.
- 3. Krahasimi me Paketën e Ekonomisë Rrethore të BE-së:**
- **Përafrimi** : VSM për PNMIM mbështet parimet e ekonomisë rrethore duke promovuar riciklimin, kompostimin dhe rikuperimin e burimeve brenda menaxhimit të mbeturinave. Kjo është në përputhje me Paketën e Ekonomisë Rrethore të BE-së, e cila synon të reduktojë konsumin e burimeve dhe të risë praktikale të qëndrueshme të mbeturinave.
  - **Krahasimi** : Përdorimi i pakosë së BE-së përcakton objektiva të detyrueshme të riciklimit, PNMIM e Kosovës përfshin synime progresive të riciklimit që pasqyrojnë kapacitetin e saj aktual dhe kufizimet infrastrukturore. PNMIM përfshin elemente të ekonomisë rrethore përmes zhvillimit të objekteve të rikuperimit të materialeve (MRF) dhe impianteve të kompostimit, duke reflektuar një qasje hap pas hapi për të përmbushur këto objektiva më të gjera të BE-së.
- 4. Marrëdhënia me Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ):**
- **Përafrimi** : PNMIM përputhet me OZHQ-të, veçanërisht OZHQ 11 (Qytetet dhe Komunitetet e Qëndrueshme) dhe OZHQ 12 (Konsumimi dhe Prodhim i Përgjegjshëm). Ai i adreson këto synime duke krijuar sisteme efikase të menaxhimit të mbeturinave dhe duke reduktuar depozitimin e mbeturinave nëpërmjet nismave të riciklimit dhe rikuperimit.
  - **Krahasimi** : OZHQ-të ofrojnë një kuadër të gjerë, ndërkohë që PNMIM është specifike për nevojat e rajonit. Procesi i VSM siguron që qëllimet e PNMIM-së janë në përputhje me parimet e zhvillimit të qëndrueshëm, duke theksuar angazhimin lokal, i cili është pjesë përbërëse e eliksë së OZHQ-ve.
- 5. PNMIM dhe Plan i Kombëtar i Parandalimit të Mbeturinave (PKPM) kundrejt Kornizës së VNM-së:**
- **Përafrimi** : PNMIM përfshin fokusin e PKPM në reduktimin e gjenerimit të mbeturinave në burim. Të dy kornizat e VSM-së dhe VNM-së sigurojnë që të vlerësohet ndikimi mjedisor i projekteve të mbeturinave, veçanërisht për zgjedhjen e vendndodhjes së deponive dhe objekteve të riciklimit.

- **Krahasimi** : PKPM është krijuar posaçërisht për të parandaluar mbajtjet në nivel kombëtar, ndërsa kuadri i VNM-së ofron një vlerësim të detajuar mjedisor për vendndodhjen specifike. VSM-ja e PNMIM miraton këto parime për të vlerësuar ndikimet e zonave të propozuara të mbeturinave dhe objekteve të tjera rajonale në ekosistemet lokale, shëndetin e njeriut dhe cilësinë e ujit.

6. Bashkëpunimi Rajonal dhe Direktiva Ndërkufitare e BE-së (2013/52/BE):

- **Përaftrimi** : PNMIM e thekson bashkëpunimin rajonal ndërmjet komunave në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt , duke harmonizuar parimet e Direktivës Ndërkufitare të BE-së për bashkëpunim në vlerësimet e ndikimit në mjedis për projektet me efekte ndërkufitare.
- **Krahasimi** : Përdoruesi i Kosovës nuk është e obliguar nga Direktiva Ndërkufitare e BE-së, PNMIM promovon bashkëpunimin ndërkomunal, ndarjen e burimeve dhe infrastrukturës, duke reflektuar një qasje bashkëpunuese për menaxhimin e mjedisit. Ky bashkëpunim rajonal është thelbësor për adresimin e çështjeve si ndotja e ujit dhe hedhja e paligjshme, të cilat mund të kenë implikime ndërkufitare.

1.3. Aktivitetet e VSM-së deri më tani

GIZ po udhëheq përgatitjen e PNMIM. Palet e tjera të përfshira janë komunat e Gjilanit , Kamenicës , Vilisë , Novobërdës , Parteshit , Klokotit , Ranilugut , Ferizajt , Kaçanikut , Shtimes , Hanit , Elazit , Shtërpçës .

Përfshirja bëhet në veçanti nga takimet e rregullta, në të cilat prezantohen dhe diskutohen përmbajtja dhe sugjerimet kryesore të secilës faze të PNMIM. Në këtë mënyrë mbështetjet komentimi dhe miratimi i rezultateve të ndërmjetme dhe së bashku përgatitjen vendimet e nevojshme.

Procesi për përgatitjen e Studimit Sektorial ka nisur në korrik 2024.

Tabela 4. Aktivitetet e VSM-së deri më sot

DET veprimi/aktivitet	Data	Shënime
Takimi fillestar me GIZ K4G ¹	30 korrik 2024	Të Takimi fillestar u zhvillua në ambientet e GIZ K4G. Çështjet kryesore që u prezantuan dhe u diskutuan gjatë takimit ishin: • konsulent dhe projekti ekipi • Objektivat e të projekti • Projekti qasje • Koha orarin • Kombëtare mbeturinave menaxhimit strategjisë
Takimi fillestar me GIZ K4G dhe palet e interesuara të komunave përkatëse të projektit ²	28 gusht 2024	Përkundër konfirmimeve për pjesëmarrje nga komunat e Gjilanit , Hanit Elazit , Kaçanikut , Kamenicës , Ferizajt dhe Novobërdës , në takim morën pjesë vetëm përfaqësues nga Novobërdës dhe Ferizaj . Duke pasur parasysh këtë dhe duke pasur parasysh se ishte një takim informues, një përmbledhje e procedurave dhe një listë e informacioneve shtesë të nevojshme për hartimin e VSM-së që do të ndahen përmes emailit në pikat kryesore.

¹ Miratimi i takimit janë bashkëngjitur si Aneksi 2 si pjesë e të Final Raporti i fushëveprimi .

² Miratimi i takimit janë bashkëngjitur si Aneksi 2 si pjesë e të Final Raporti i fushëveprimi .

Takim me GIZ K4G ¹	19 shtator 2024	Te Takimi u zhvillua në ambientet e GIZ K4G. Çështjet kryesore që u prezentuan dhe u diskutuan gjatë takimit ishin: • Vështrim i përgjithshëm i projektit • Rishikimi i Termave të Referencës • Konsideratat Teknike dhe Burimet • Struktura e Komunikimit dhe Raportimit

1.4. Fushëveprimi i Studimit të VSM-së

1.4.1. Shtrirja gjeografike

Objekti i VSM-së është përcaktimi i një Plani Kombëtar Investimi në sektorin e menaxhimit të mbeturinave. Si i tillë vlerësimi do të fokusohet në një nivel strategjik kombëtar dhe thellësisë e vlerësimit po e reflekton këtë.

1.4.2. Shtrirja kohore

VSM-ja e Planit Nderkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) për rajonin e Gllarit dhe Ferizajt ka një shtrirje të përcaktuar kohore që synon strukturimin e strategjisë për menaxhimin e mbeturinave për një periudhë të caktuar. Shtrirja kohore përfshin qëllime afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata për të siguruar që nevojat e rajonit për menaxhimin e mbeturinave të përmbushen në mënyrë të qëndrueshme me kalimin e kohës.

1. Qëllimet afatshkurtra (2025-2029):

Periudha kryesore e zbatimit të PNMIM shtrihet në pesë vjet, nga viti 2025 deri në vitin 2029. Gjatë kësaj periudhe, objektivat parësore të planit pritet të arrihen, duke përfshirë:

- Mbulim i plotë i shërbimeve të grumbullimit të mbeturinave në të gjithë rajonin.
- Zhvillimi dhe funksionimi i objekteve të riciklimit, kompostimit dhe trajtimit të mbeturinave.
- Rehabilitimi i venddepozitimeve ilegale dhe përmirësimi i deponive.
- Fushata ndërgjegjësuere dhe edukative të publikut për parandalimin dhe riciklimin e mbeturinave.

2. Qëllimet afatmesme (2029):

Në fund të periudhës fillestare pesëvjeçare në 2029, PNMIM përfshin dispozita për një rishikim të progresit të planit. Ky rishikim do të vlerësojë efektivitetin e strategjive të zbatuara dhe do të vlerësojë nëse objektivat për reduktimin e mbeturinave, riciklimin dhe përdorimin e deponive janë përmbushur. Gjetjet nga ky rishikim do të udhëhojnë çdo rregullim të nevojshëm për planin që ecën përpara.

3. Qëllimet Afatgjata (2030-2035 dhe më tej):

Përtej vitit 2029, PNMIM vendos objektiva afatgjata në përputhje me strategjitë kombëtare të Kosovës për menaxhimin e mbeturinave dhe direktivat mjedisore të BE-së. Plani përshkruan synimet specifike për vitin 2030, duke përfshirë një reduktim të konsiderueshëm të mbeturinave të dërguara në deponi, rritje të shkallës së riciklimit dhe zhvillim të mëtejshëm të praktikave të qëndrueshme të menaxhimit.

¹ Në muajt e takimit janë bashkëngjitur si Aneksi 2 si pjesë e të Final Raportit i fushëveprimi.

të mbeturinave. Deri në vitin 2035, rajoni synon të arrijë objektivin e tij "zero-deponime", me jo më shumë se 30% të mbeturinave të depozituara në landfill.

Shtrirja kohore e PNMIM ofron një afat kohor të qartë për zbatimin, rishikimin dhe rregullimin e praktikave të menaxhimit të mbeturinave në rajon, duke siguruar zhvillim të qëndrueshëm gjatë dekadës së ardhshme dhe më tej.

1.4.3. Pjesë të Studimit Sektorial që do të Vlerësohen

Studimi Sektorial në kuadër të Planit Nderkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt identifikon disa fusha kyçe që kërkojnë vlerësim të plotë për të siguruar zbatimin e suksesshëm të planit. Pjesët e mëposhtme të studimit sektorial janë thelbësore për vlerësimin e sistemit të menaxhimit të mbeturinave në rajon dhe përcaktimin e strategjive më efektive:

Gjenerimi dhe përbërja e mbeturinave - Studimi duhet të vlerësojë normat aktuale dhe të parashkuara të gjenerimit të mbeturinave, duke përfshirë mbetjet e ngurta Komunake (MSW), mbetjet industriale, mbetjet e ndërtimit dhe prishjes (M&D), mbetjet bujqësore dhe rrjedhat e tjera të mbeturinave të veçanta. Analiza e përbërjes së mbeturinave është kritike për identifikimin e materialeve të riciklueshme, mbeturinave organike të përshatshme për kompostim dhe përbërësve të rrezikshëm që kërkojnë trajtim të veçantë.

Infrastruktura ekzistuese e menaxhimit të mbeturinave - Është i nevojshëm një vlerësim i sistemeve ekzistuese të grumbullimit të mbeturinave, kapaciteteve të deponisë, stacioneve të transferimit dhe objekteve të riciklit. Efikasiteti dhe mbulimi i shërbimeve aktuale të grumbullimit të mbeturinave në zonat urbane dhe rurale duhet të shqyrtohet për të identifikuar boshllëqet dhe zonat për përmirësim.

Kuadri ligjor dhe institucional - Studimi sektorial duhet të rishikojë mjedisin rregullator që rregullon menaxhimin e mbeturinave në rajon, duke përfshirë rregulloret lokale dhe pajtueshmërinë me ligjet kombëtare dhe të BE-së për menaxhimin e mbeturinave. Rolet institucionale, veçanërisht mekanizmat e bashkëpunimit ndërkomunal, duhet të analizohen për të përcaktuar efektivitetin e tyre në menaxhimin kolektiv të mbeturinave nëpër komuna.

Vlerësimi Financiar dhe Ekonomik - Studimi duhet të vlerësojë qëndrueshmërinë financiare të sistemit aktual të menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë mekanizmat e mbulimit të kostos, strukturat tarifore dhe burimet e financimit. Një analizë ekonomike e strategjive të propozuara të menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë kosto-përfundimin e objekteve të reja, investimet në infrastrukturë dhe programet e riciklit, duhet të përfshihet për të siguruar qëndrueshmërinë ekonomike.

Ndikimi Mjedisor dhe Shëndetin Publik - Studimi duhet të vlerësojë ndikimet mjedisore dhe shëndetësore të praktikave aktuale të menaxhimit të mbeturinave, duke u fokusuar në rreziqet e ndotjes nga vendgrumbullimet e paligjshme, rrjedhjet dhe emetimet nga deponitë. Duhet të vlerësohen masat zbutëse për reduktimin e dëmit mjedisor, duke përfshirë rehabilitimin e vendeve të kontaminuara dhe reduktimin e rreziqeve shëndetësore të lidhura me mbetjet.

Ndërgjegjësimi dhe pjesëmarrja e publikut - Studimi sektorial duhet të vlerësojë nivelin e ndërgjegjësimit dhe pjesëmarrjes publike në programet e menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë riciklimin dhe ndarjen e mbeturinave në burim. Proceset e konsultimit publik dhe fushatat e ndërgjegjësimit duhet të vlerësohen për të garantuar angazhimin dhe mbështetjen e komunitetit për objektivat e PNMIM.

Teknologjitë e menaxhimit të mbeturinave - Një vlerësim i teknologjive të disponueshme dhe të realizueshme të trajtimit të mbeturinave, duke përfshirë riciklimin, kompostimin dhe opsionet e kalimit të mbeturinave në energji, është thelbësor për përcaktimin e zgjidhjeve teknologjike më të përshatshme për rajonin. Studimi duhet të shqyrtojë gjithashtu teknologjitë në zhvillim dhe integrimin e tyre potencial në sistemin rajonal të menaxhimit të mbeturinave.

1.4.4. Aspektet kyçe mjedisore që do të trajtohen në studimin e VSM-së

Ndikimet e mundshme të rëndësishme mjedisore nga PNMIM, nëse nuk zbuten, dhe efektet e mundshme të rëndësishme mjedisore, nëse nuk zbuten, duhet të identifikohen nga VSM dhe të vlerësohen. Efekte të tilla përfshijnë, ndër të tjera, efekte pozitive dhe negative, efekte të përhershme dhe të përkohshme afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata, si dhe efekte kumulative.

Efektet ndërtimore dhe operacionale duhet të marrin parasysh. Kur është e përshtatshme, sezonaliteti duhet të merret parasysh në përcaktimin e efekteve përkatëse.

Efektet potencialisht të rëndësishme mjedisore të zbatimit të PNMIM pritet të përfshijnë ato të renditura në tabelën më poshtë.

Tabela 5. Komponentët mjedisorë dhe efektet e mundshme

Komponenti Mjedisor	Efekt potencialisht dëmthënës, nëse nuk zbutet
Popullsia dhe shëndeti i njeriut	• Probleme të mundshme, të tilla si zhurma dhe aroma • Implikimet për cilësinë e ujit, duke përfshirë ujërat nëntokësore dhe sipërfaqësore • Efektet në cilësinë e ajrit • Efektet në tokë • Efektet në rrjetet e trafikut dhe transportit • Afërsia e qendrave të menaxhimit të mbeturinave dhe objekteve të tjera rajonale me zonat e banuara • Ndikimet e mundshme në tuzëm dhe shfrytëzimin rekreativ të tokës
Biodiversiteti, flora dhe fauna	• Efektet në zonat e mbrojtura • Efektet në florën dhe faunën dhe habitatet (të ndjeshme)
Dhau dhe përdorimi i tokës	• Ndikimet e mundshme në tokë në rast incidentesh në qendrat rajonale të menaxhimit të mbeturinave dhe objekteve përkatëse • Ndikimi në cilësinë e tokës nga aplikimi i plehrave të prodhuara në implantet e kompostimit brenda qendrave rajonale të menaxhimit të mbeturinave • Ndikimi në praktikat e përdorimit të tokës • Efektet në cilësinë e tokës për shkak të reduktimit të kullimit
Materialet dhe Asetet	• Përdorimi i burimeve gjatë funksionimit të qendrave rajonale të menaxhimit të mbeturinave dhe objekteve përkatëse • Konsumi i burimeve (materialet e ndërtimit dhe energjisë) për ndërtimin e qendrave rajonale të menaxhimit të mbeturinave dhe objekteve përkatëse • Shfrytëzimi i mjeteve të transportit • Ripërdorimi i materialeve nëpërmjet riciklimit të fraksioneve të ndryshme të mbeturinave
Ujë	• Efektet në statusin ekologjik të trupave ujore • Ndikimet e mundshme në ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore në rast incidentesh në qendrat rajonale të menaxhimit të mbeturinave dhe objekteve përkatëse • Ndikimet në cilësinë e ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore (p.sh. nga reduktimi i kullimit ose mbeturinave në ujërat sipërfaqësore)

Çështja e ajrit dhe faktorët klimatikë	• Emetimet në ajër nga objektet rajonale të menaxhimit të mbeturinave • Emetimet e gazeve serrë që vijnë nga transporti i mbeturinave • qendrat rajonale të menaxhimit të mbeturinave dhe mbylljes së venddepozitimëve të pakontrolluara dhe josanitare • Efekt i erës së krijuar në qendrat rajonale të menaxhimit të mbeturinave • Efekt i shkarkimeve në ajër nga transporti i mbeturinave
Peizazhi	• Efektet në karakterin e përgjithshëm të Peizazhit dhe receptorët e ndjeshëm
Trashëgimia arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore	• Ndikimet në vendet e trashëgimisë kulturore, arkitekturore dhe arkeologjike pranë qendrave të propozuara rajonale të menaxhimit të mbeturinave dhe objekteve përkatëse • Shqetësim i mundshëm i veçorive të trashëgimisë të pazbuluara më parë brenda ose pranë zonave të zhvillimit të qendrave rajonale të menaxhimit të mbeturinave dhe objekteve të tjera rajonale

1.4.5. Burimet e të dhënave dhe shtrirja e vlerësimit

Për të vlerësuar në mënyrë gjithëpërfshirëse ndikimet mjedisore dhe shkallën e vlerësimit, përdoren një sërë burimesh të dhënash dhe metodologjish. Më poshtë janë burimet kryesore të të dhënave dhe shtrirja e vlerësimit:

Tabela 6. Burimet bazë të të dhënave dhe shtrirja e vlerësimit

DET Tema	Burimi i të dhënave potenciale	Potenciali dhe shtrirja e vlerësimit bazuar në burimet e të dhënave
Biodiversiteti, flora dhe fauna	• Harta zonale e Kosovës 2020 – 2025+ • Libri i Kuq i Florës të Republikës së Kosovës • Libri i Kuq i Faunës së Republikës së Kosovës • Analiza e Biodiversitetit në Kosovë, 2018 • Strategjia (2021-2030) dhe Plani i Veprimit (2021-2023) për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave në Kosovë	Të dhënat kombëtare dhe rajonale janë të disponueshme për aspekte që lidhen me biodiversitetin, florën dhe faunën.

Popullsia dhe shëndeti i njeriut	• ASK - Agjencia e Statistikave të Kosovës • Gjeneral Kombëtare Hapësinor Planit 2015 – 2030 (AKPT) • Plani Zhvillimor i Komunës së Gjilanit • Plani Zhvillimor i Komunës së Ferizajt	Të dhënat dhe informacionet kombëtare janë të disponueshme për dendësinë dhe shpërndarjen e popullsisë dhe ndikimet e mundshme të PPNMIM mund të vlerësohen në lidhje me informacionin e disponueshëm.
Tokat dhe përdorimi i tokës	• Gjeoportali Shtetëror i Republikës së Kosovës • Harta zonale e Kosovës 2020 – 2028* • Studim mbi Ndotjen e Tokës Bujqësore në Kosovë	Të dhënat dhe informacionet kombëtare janë të disponueshme për përdorimin e tokës dhe tokës në shkallë rajonale/kombëtare. Kjo është e mjaftueshme për natyrën strategjike dhe shtrirjen gjeografike të PNMIM.
Uji	• Gjeoportali Shtetëror i Republikës së Kosovës • Harta zonale e Kosovës 2020 – 2028* • Raporti për gjendjen e ujërave në Kosovë	Të dhënat dhe informacionet kombëtare janë të disponueshme në një masë të kufizuar (p.sh. informacioni për zonat e përmbysura nuk është i disponueshëm në mbare vendin). Për aq sa është e mundur, do të identifikohen çështjet në lidhje me mbetjet dhe cilësinë e ujit.
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë	• Raporti Vjetor i Gjendjes së Ajrit 2023 • Vjetari Hidrometeorologjik i Kosovës 2022 • Kosova – Fleta e fakteve të vendit për ndotjen e ajrit	Të dhënat dhe informacionet kombëtare janë të disponueshme në shkallë RAJONIKOMBËTARE. Kjo është e mjaftueshme për natyrën strategjike dhe shtrirjen gjeografike të PNMIM.
Mbeturinat	• Plani Kombëtar i Parandalimit të Mbetunave • Strategjia e Kosovës për Mjedisin dhe Plani i Veprimit • Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbetunave • Plani i Menaxhimit të Mbetunave i Komunës së Gjilanit, Ferizajt • Plani për Menaxhimin e Mbetunave të Ndotimit dhe Demolimit në Kosovë	Informacioni kombëtar është i disponueshëm për burime të caktuara që mund të preken nga PNMIM.
Peizazhi arkitektonik, arkeologjik dhe kulturor	• Gjeoportali Shtetëror i Republikës së Kosovës • Harta Arkeologjike e Kosovës • Mbrojtja e Trashëgimisë Kulturore në Kosovë, 2022 • Plani Lokal i Trashëgimisë Kulturore	Të dhënat dhe informacionet kombëtare janë të disponueshme për trashëgiminë kulturore, megjithatë shkallë e të të dhëna dhe informacion janë të drejtuara drejt burimeve specifike të projektit lokal.

2. Objektivat, Synimet dhe Treguesit Mjedisor

2.1. Objektivat Mjedisore në Kosovë

Një nga qëllimet kryesore të fushëveprimit është të përvijojë detaje të mjaftueshme në lidhje me kornizën metodologjike të propozuar për vlerësimin e ndikimeve mjedisore, duke mundësuar një vlerësim të informuar të çështjes. Qasja e propozuar është një vlerësim i drejtuar nga objektivat, i cili do të vlerësojë secilin nga fushat problematike të identifikuara kundrejt objektivave të vendosura mjedisore të VSM-së.

Seksionet e mëparshme kanë nxjerrë në pah karakteristikat mjedisore dhe çështjet kryesore të rëndësishme për PNMM. Ky seksion bazohet në atë informacion duke paraqitur një sërë objektivash, treguesish dhe objektivash shoqërues të VSM-së, të cilat do të përdoren në studimin e VSM-së për të parashikuar efektet e mundshme mjedisore të PNMM. Duke u fokusuar në këto objektivë, studimi i VSM-së, duke ndjekur procesin e përcaktimit të fushëveprimit, do të përqendrohet vetëm në çështjet më të rëndësishme dhe më të rëndësishme.

Tabela 7. Objektivat mjedisore të VSM-së

DET temë	Objektivat mjedisore	DET objektivat
Shëndeti dhe Siguria Publike	Minimizimi i rreziqeve shëndetësore që lidhen me depozitimin dhe trajtimin e mbeturinave	Përmirësimi i mbulimit të grumbullimit të mbeturinave në 100% të popullsisë. Mbyllni të gjitha deponitë ilegale dhe zbatoni standardet sanitare në të gjitha vendet e menaxhimit të mbeturinave.
Biodiversiteti, flora dhe fauna	- Mbrojtja e biodiversitetit - Mbrojtja e florës dhe faunës dhe habitateve të tyre natyrore - Mbrojtja e habitatet natyrore dhe biodiversitetin nga efektet e aktivitetëve të menaxhimit të mbeturinave	- Shmangni prishjen e habitateve. - Zbulja e ndikimeve negative të objekteve të trajtimit të mbeturinave në biodiversitet dhe sigurimi i mungesës së deponive pranë zonave të mbrojtura.
Efikasiteti i burimeve	Maksimizimi i rikuperimit të burimeve dhe minimizimi i nxjerrjes së lëndës së parë	Rritja e normave të riciklimit në 50% deri në vitin 2029. Promovimi i praktikave të ekonomisë rrethore nëpërmjet reduktimit të mbeturinave dhe normave të rikuperimit të materialeve.
Tokat dhe përdorimi i tokës	- Mbrojtja e cilësisë së tokës nga ndotja nga mbeturinat dhe materialet e rrezikshme - Parandalimi i dëmtimit të tokës përfaqëse, mbrojtja e strukturës së tokës (erozioni, ngjeshja e tokës) - Riparimi dhe restaurimi i tokës së dëmtuar	Rehabilitimi i tokës së kontaminuar pranë venddepozitimëve dhe deponive të paligjshme. Parandalimi i ndotjes në të ardhmen nëpërmjet praktikave të kontrolluara të menaxhimit të mbeturinave.

Ndikimet e ndryshimeve klimatike	Zbulja e ndryshimeve klimatike duke reduktuar emetimet e metanit nga menaxhimi i mbeturinave	Zbatimi i sistemeve të kapjes së metanit në deponi. Rritja e riciklimit dhe kompostimit për të reduktuar mbetjet e deponisë dhe gjurmën e karbonit.
Uj	Parandalimi i ndotjes së ujit nga aktivitetet e menaxhimit të mbeturinave	Sigurimi që rrjedhjet nga deponitë të mos ndotin ujërat nëntekesorë ose sipërfaqësorë. Zbatimi i sistemeve të avancuara të trajtimit të kullimit në vendet e depozitimit të mbeturinave
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë	Ujja e emetimeve nga trajtimi dhe transporti i mbeturinave, mbrojtja e shëndetit publik	Minimizimi i emetimit të GS dhe grimcat nga grumbullimi, trajtimi dhe shpërndarja e mbeturinave. Zbatimi i kontrollit të ndotjes së ajrit në deponi dhe objekte
Peizazhi dhe ndikimet vizuale	Minimizimi i ndikimit vizual të infrastrukturës së menaxhimit të mbeturinave në peizazh	Projektimi i objekteve të mbeturinave për t'u përzier me Peizazhin natyror. Rehabilitimi i deponive dhe vendgrumbullimeve të mbyllura për të reduktuar ndotjen vizuale.
Trashëgimia arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore	Rruajtja e trashëgimisë kulturore	Rruajtja dhe mbrojtja e aseteve të trashëgimisë kulturore
Pjesëmarrja dhe Ndërgjegjësimi i Publikut	Rritja e përfshirjes së komunitetit në praktikën e qëndrueshme të mbeturinave	Kryerja e fushatave të ndërgjegjësimi të publikut për të promovuar reduktimin e mbeturinave, riciklimin dhe praktikën e duhura të shpërndarjes. Përfshirja e interesuarve në proceset e vendimmarrjes

Objektivat do të merren parasysh gjatë përgatitjes së bazës mjedisore dhe vlerësimit mjedisor për t'u përhapur me objektivat mjedisore të VSM-së të PNMIM. Bazuar në bazën e përcaktuar mjedisore, treguesit do të zhvillohen, duke marrë parasysh disponueshmërinë e të dhënave dhe praktikën e lidhjes së ndryshimeve mjedisore me zbatimin e PNMIM.

2.2. Konsiderimi i Objektivave Mjedisore në Procesin e Planifikimit

Procesi i planifikimit për VSM-në e Planit Nderkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMIM) të rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt inkorporon objektivat mjedisore të Kosovës si kornizë thelbësore. Fokusi kryesor është të sigurohet që plani jo vetëm të adresojë nevojat teknike dhe infrastrukturore për menaxhimin e mbeturinave, por gjithashtu të përputhet me qëllimet më të gjera mjedisore, si qëndrueshmëria, parandalimi i ndotjes dhe ruajtja e burimeve.

Brenda kuadrit të VSM-së për PNMIM, identifikohen dhe vlerësohen ndikimet e mundshme të rëndësishme mjedisore të masave të parashikuara në subjektet e mbrojtjes në të gjithë zonën e studimit.

Ky vlerësim mundëson identifikimin e hershëm të masave që mund të paraqesin rreziqe të mundshme për mjedisin.

Një vendim nëse dhe si do të zbatohen masat individuale të PNMIM do të merret më vonë, qoftë në nivel kombëtar/rajonial apo lokal. Rëndësia e ndikimeve të pritshme mjedisore do të vlerësohet tërësisht gjatë proceseve të planifikimit dhe miratimit të zbatimit. Rekomandimet fillestare që lidhen me fazat pasuese të planifikimit dhe miratimit janë përmbledhur më poshtë:

- Për mbrojtjen e ujit dhe tokës, studimi i VSM vlerëson objektivat strategjike mjedisore për të gjithë zonën e studimit të mbuluar nga PNMIM. Gjatë zbatimit të masave specifike, duhet të merren parasysh edhe kushtet rajonale dhe lokale të ujit dhe tokës. Kjo përfshin përfshirjen e krërëve të tilla si sasia e ujit dhe bilanci i ujit në procedurat e mëposhtme të planifikimit dhe miratimit.
- Objektivat e mbrojtjes për trashëgiminë arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore, si dhe peizazhet, theksojnë ruajtjen e monumenteve arkitekturore dhe natyrore, së bashku me peizazhet e mbrojtura. Prandaj, ndikimi i mundshëm në këto subjekte duhet të trajtohet në proceset e planifikimit dhe miratimit gjatë zbatimit të masave individuale të PNMIM.
- Lënda e mbrojtjes së pasurive materiale përfshin burime me rëndësi ekonomike për publikun, si vendburimet minerale si kromi, xehërorja e nikelit, bakri, qymyri, gipsi, gëlqeror, torfe, bazalt, gur ranor dhe argjilë. Gjatë zbatimit të masave sipas Planit të Investimeve, duhet të merren parasysh ndikimet e mundshme në zonat minerare, së bashku me efektet ekonomike në proceset e prodhimit në mjedisin e poshtme.
- Për cilësinë e ajrit dhe mbrojtjen e klimës, masat individuale brenda PNMIM duhet të marrin parasysh kushtet rajonale dhe lokale klimatike dhe të ajrit gjatë fazave vartëse të planifikimit dhe miratimit.

3. Baza Mjedisore dhe problemet kryesore, duke përfshirë Evolucionin e Mundshëm të Mjedisit pa Planin PNMIM

3.1. Përshkrimi i zonës gjeografike si dhe parashikimi i popullsisë dhe mbeturinave

3.1.1. Kushtet e Komizës Gjeografike

Rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt përfshin komunat e Gjilanit, Kamenicës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Klokotit, Ranillugut, Ferizajt, Kaçanikut, Shëtitës, Hanit, Elezit, dhe Shtërpçës, që gjendet në pjesën juglindore të Kosovës. Duke mbuluar një sipërfaqe prej afërsisht 1,640 km², këto rajone karakterizohen nga peizazhe të ndryshme, duke përfshirë zonat malore, fushat pjellore dhe trupa të konsiderueshëm ujorë. Gjeografia e rajoneve, shpërndarja e popullsisë dhe kushtet mjedisore paraqesin sfida dhe mundësi unike për zhvillim të qëndrueshëm.

Gjeografia dhe Peizazhi

Rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt krenohet me peizazhe të ndryshme:

Zonat malore : Pjesa lindore e rajonit, veçanërisht rreth Novobërdës dhe Shtërpçës, dominohet nga vargmallet si malet e Sharrit dhe Karadakut. Këto zona janë të pasura me biodiversitet dhe burime

natyrore, duke përfshirë pyjet dhe mineralët, por përballen me sfida të tilla si shpyllëzimi, degradimi i tokës dhe vulnerabiliteti ndaj erozionit të tokës.

Fushat dhe luginat : Fushat pjellore rreth Ferizajt , Vitisë dhe Gjilanit janë thelbësore për bujqësinë, duke mbështetur një shumëllojshmëri të kulturave bujqësore dhe bagtorisë. Lumenjtë e Moravës së Bincës dhe Lepenit sigurojnë burime jetike ujore për ujtiqe dhe përdorim shtëpiak, edhe pse këto zona po përballen gjithnjë e më shumë me çështje që lidhen me menaxhimin e ujit dhe ndotjen.

Vendbanimet urbane dhe rurale : Rajoni mbështet qytetet që po urbanizohen me shpejtësi si Gjilani dhe Ferizaj , si dhe komunitetet rurale të shpërndara nëpër Kamenicë , Viti dhe Han të Elezit . Urbanizimi është më i theksuar në Ferizaj dhe Gjilan , ndërsa komunat si Kamenica dhe Novobërda janë më të natyrës rurale, me fokus në bujqësi.

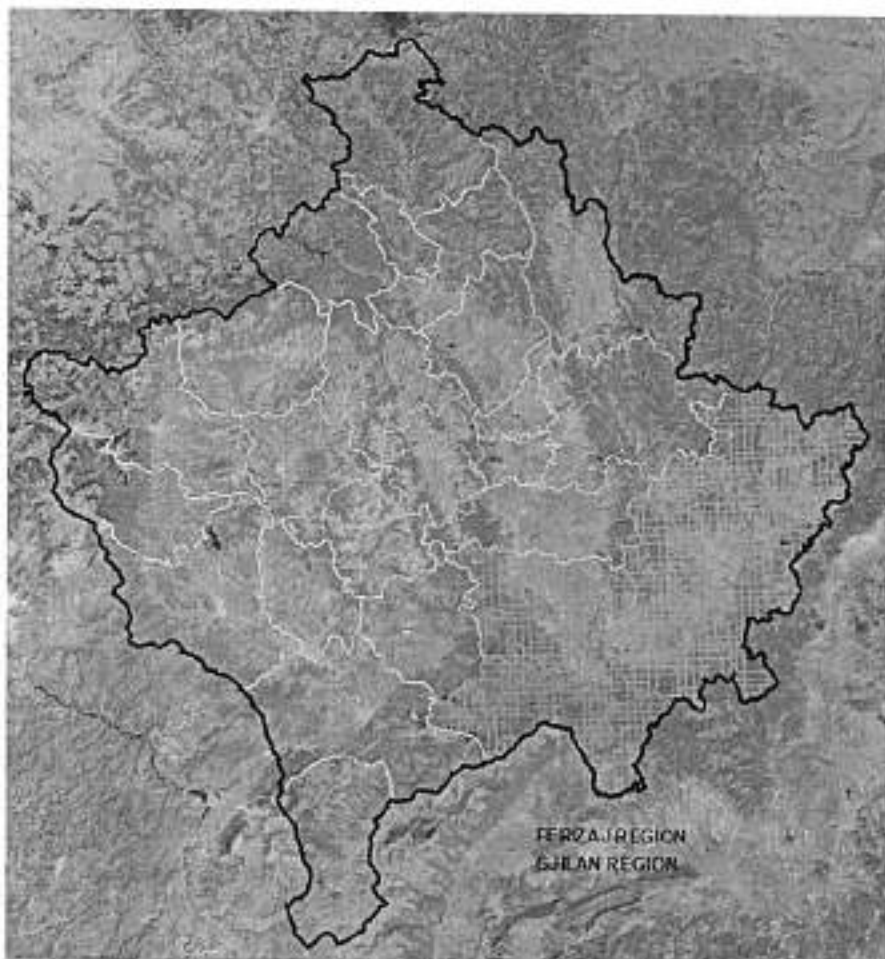

Figura 1: Rajoni i studiuar

3.1.2. Popullsia dhe mbetjet

Në tabelën e mëposhtme jepet një përmbledhje gjithëpërfshirëse e të dhënave të popullsisë për secilën komunë pjesëmarrëse në Planin Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMIM) duke treguar popullsinë e supozuar për vitin 2021. Ajo përshkruan shpërndarjen e popullsisë në zonat urbane dhe rurale të 12 Komunat e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt. Madhësia mesatare e ekonomive familjare në rajonin e Gjilanit është 5.4 persona dhe në Ferizaj – 6 persona.

Tabela 8. Popullsia në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt (të 12 komunat, vlerësimi i vitit 2021 nga ASK)

Komuna	Popullsia		
	Urbane	Rural	Gjithsej
Gjilani	46,364 60.1%	30781 39.9%	77,145 100%
Kamenicë	7331 20.3%	28754 79.7%	36,085 (2011) 100%
Viti	14,097 30.0%	32,890 70.0%	46,987 100%
Novobërdë	183 0%	5370 100%	5553 (7070) 100%
Partesh	0 0%	1699 100%	1699 100%
Kllckot	0 0%	2719 100%	2719 100%
Ranillug	0 0%	3737 100%	3737 100%
GJILAN RAJON	67,975	105,950	173,925
Ferizaj	41664 39%	64622 61%	106,286 100%
Kaçaniku	10783 31%	23,889 69%	34672 100%
Shtime	7301 27%	20,148 73%	27,449 100%
Han i Elezit	0 0%	10,090 100%	10,090 100%
Shtërpocë	2770 18%	11,130 82%	13900 100%
FERIZAJ RAJON	62,518	129,879	192,397

3.1.2.1. Parashikimi i popullsisë

Tabela e mëposhtme raporton parashikimin e popullsisë sipas rajoneve, duke treguar popullsinë e supozuar për 2021 – 2045 si dhe për vitet e fundit të fazave të PNMM.

Tabela 9. Parashikimi i popullsisë sipas rajoneve

Viti	2021	2025	2030	2035	2040	2045
Gjilani	77,145	74,084	74,008	73,192	71834	70,017
Kamenice	27,948	26,368	26,340	26,050	25,567	24,920
Novobërdë	7158	7124	7117	7039	6908	6793
Viti	47,896	47,839	47786	47262	46,386	45,212
Ranillug	3737	3726	3723	3682	3613	3522
Klokot	2719	2726	2723	2693	2643	2576
Partesh	1699	1688	1686	1666	1637	1595
Parashikimi total i popullsisë sipas rajoneve të GJILAN-it	168,302	163,555	163,382	161,585	158,587	154,576
Ferizaj	106,246	106,477	106,364	105,194	103,243	100631
Kaçaniku	34872	34,934	34,897	34,513	33,873	33,016
Shërnive	27,449	27,162	27,133	26,834	26,337	25670
Shtëpcë	8621	8553	8546	8474	8,354	8193
Hani i Elezit	10,090	10,189	10,178	10,068	9879	9630
Parashikimi total i popullsisë sipas rajoneve të FERIZAJ-it	185,118	185,315	185,119	183,082	179685	175,141

3.1.2.2. Parashikimi i gjenerimit dhe grumbullimit të mbeturinave

Planifikimi për menaxhim të qëndrueshëm të mbeturinave të ngurta në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, ku përfshihen komunat e Gjilanit, Kamenicës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Klokotit, Ranillug, Ferizajt, Kaçanikut, Shërnivës, Hanit, Elezit dhe Shtëpcës, kërkon njohuri të hollësishme të dinamikës së popullsisë dhe modeleve të gjenerimit të mbeturinave. Ky informacion është kritik për zhvillimin e strategjive të përshtatura për menaxhimin e mbeturinave që adresojnë nevojat specifike të secilës komune.

Të dhënat e sakta mbi popullsinë dhe gjenerimin e mbeturinave janë thelbësore për planifikimin e sistemeve efektive të menaxhimit të mbeturinave në rajon:

Gjilani : Si një nga qendrat kryesore urbane, popullsia e Gjilanit është duke u rritur në mënyrë të vazhdueshme, duke çuar në rritjen e gjenerimit të mbeturinave. Sistemi ekzistues i menaxhimit të mbeturinave është nën presion të konsiderueshëm, veçanërisht në trajtimin e mbeturinave të ngurta komunale dhe adresimin e sfidave të hedhjes së paligjshme. Komuna po përjeton gjithashtu rritje industriale, duke kontribuar në gjenerimin e mbeturinave të meqanësme që kërkojnë zgjidhje të specializuara për sigjësimin.

Ferizaj : Ashtu si Gjilani, edhe Ferizaj po kalon një urbanizim të shpejtë, gjë që po kontribuon në një vëllim më të madh të gjenerimit të mbeturinave. Infrastruktura e menaxhimit të mbeturinave të komunase ka luftuar për të mbajtur ritmin me këtë rritje, veçanërisht në zonat urbane me popullsi të dendur,

Aktivitetet industriale, duke përfshirë prodhimin dhe bujqësinë, gjenerojnë mbetje të konsiderueshme, duke kërkuar përmirësime në sistemet e menaxhimit të mbeturinave komunale dhe industriale.

Kamenicë : Popullsia kryesisht rurale e Kamenicës gjeneron një sasi më të vogël të mbeturinave në krahasim me qendrat urbane , por shërbimet e grumbullimit të mbeturinave janë më pak të zhvilluara, duke sjellë sfida me hedhjen e paligjshme dhe djegien e mbeturinave në zona të largëta. Mbetjet organike nga bujqësia përfaqësojnë një pjesë të konsiderueshme të njëjdhës së mbeturinave në këtë komunë.

Vitë : Ngjashëm me Kamenicën , Vitia ka një popullsi kryesisht rurale, dhe mbeturinat bujqësore, veçanërisht ato organike, përbëjnë një pjesë të madhe të mbeturinave të krijuara. Komuna përballlet me sfida në sigurimin e shërbimeve të qëndrueshme të grumbullimit dhe depozitimit të mbeturinave në zonat e saj rurale.

Shtërpcë : Komuna malore e Shtërpcës karakterizohet me vendbanime të vogla të shpërndara. Prodhimi i mbeturinave është relativisht i ulët, por mungesa e infrastrukturës e bën grumbullimin e mbeturinave në zona të largëta dhe të vështira për t'u aksesuar një sfidë e vazhdueshme. Shtërpca gjithashtu ka aktivitete turistike që rrisin gjenerimin e mbeturinave gjatë sezoneve të pikut, duke theksuar më tej sistemet lokale të menaxhimit të mbeturinave.

Hani i Elezit : Sektori industrial në Hani i Elezit , veçanërisht prodhimi i çimentos, gjeneron mbetje komunale dhe industriale. Infrastruktura e menaxhimit të mbeturinave ka nevojë për modernizim për t'u marrë në mënyrë efektive me nënproduktet industriale dhe për të zvogëluar ndikimin mjedisor në komunitetet përreth.

Kaçanik , Shtime dhe Novobërdë : Këto komuna, të karakterizuara nga një përzierje e popullsisë rurale dhe të vogël urbane, gjenerojnë vëllime më të ulëta të mbeturinave në krahasim me qendrat më të mëdha urbane . Megjithatë, sistemet e menaxhimit të mbeturinave në këto zona mbeten të pazhvilluara, veçanërisht në zonat rurale ku shërbimet e grumbullimit dhe depozitimit të mbeturinave janë të kufizuara.

Gjenerimi i parashikuar i mbeturinave në regionin e Gjilanit dhe Ferizajt për vitet e përzgjedhura dhe për rrjedhat e mbeturinave që synon menaxhimi sasior i mbeturinave në lidhje me grumbullimin dhe ricklimin/trajtimin e veçantë të miratuar në kuadër të PNMT, janë paraqitur në tabelën në vijim.

Tabela 10. Parashikimi i gjenerimit të mbeturinave sipas rajonit

Komuna	Prodhimi i mbeturinave(tn Vit)					
	2021	2025	2030	2035	2040	2045
Gjilani	23,050 t	26,185 t	27,491 t	28,576 t	29,476 t	30,198 t
Kamenicë	8,265 t	8,205 t	8614 t	8,954 t	9,236 t	9,462 t
Vitë	10,940 t	2053 t	2,166 t	2,251 t	2,322 t	2,379 t
Novobërdë	3,183 t	15,378 t	16,145 t	16,782 t	17,311 t	17,734 t
Partesh	235,17 t	1079 t	1,133 t	1,178 t	1,215 t	1,244 t
Klokot	631,56 t	789 t	829 t	861 t	889 t	910 t
Ranillug	1,127 t	489 t	513 t	533 t	550 t	564 t
Gjithsej Rajoni GJILAN	44,555 t	54,187 t	56,891 t	59,136 t	60,999 t	62,439 t
Ferizaj	30,157 t	35,269 t	37,028 t	38,489 t	39,702 t	40,672 t
Kaçaniku	5,918 t	11,271 t	11,833 t	12,300 t	12687 t	12,997 t
Shtime	6,162 t	8633 t	9,064 t	9,421 t	9718 t	9,956 t

Studimi Final i VSM-së – Përmblidhje Ekzekutive

Hani i Elezit	2,696 t	2024 t	2,125 t	2209 t	2,279 t	2,334 t
Shtërpecë	1,815 t	3,275 t	3,439 t	3,574 t	3687 t	3777 t
Gjithasj Rajoni i FERIZAJ-it	46,748 t	60,472 t	63,489 t	65,993 t	68,073 t	69,736 t
Produktimi i mbeturinave(kg/ banorvit)						
Rajoni total	Rajoni i Gjilanit	264.73	331.31	348.21	365.97	384.64
	Rajoni i Ferizajt	252.53	326.32	342.98	360.46	378.85
						398.17

Në përgjithësi, në periudhën ndërmjet viteve 2021 dhe 2045, sasia e mbeturinave për rajonin e Gjilanit do të rritet për gati 40.2%, që korrespondon me më pak se 1.44% në bazë vjetore. Sa i përket gjenerimit të mbeturinave për frymë, ai pritet të rritet nga 264.73 kg/ kapi.vit në 404.26 kg/ kapi.vit . Për rajonin e Ferizajt në periudhën ndërmjet viteve 2021 dhe 2045, sasia e mbeturinave do të rritet për gati 49.2%, që i përgjigjet më pak se 1.44% në bazë vjetore 1.79%.

Sipas pasqyrës së përgjithshme të mbulimit me grumbullimin dhe transportimin e mbeturinave komunale për vitin 2021 nga mbulimi me menaxhimin e mbeturinave nga AMMK, shkalla e grumbullimit të arsyeshme në të dy rajonet është 80%. Tabela e mëposhtme përmbledh mbulimin e përgjithshëm në aspektin e përqindjes së familjeve, bizneseve dhe institucioneve me qasje në shërbimet bazë të grumbullimit të mbeturinave në secilin komunë. Siç është treguar, mbulimi ndryshon ndërmjet komunave nga 64.5% në Viti në më shumë se 95% në Hani të Elezit . Situata e përgjithshme është se rreth 80 përqind e familjeve në të dy rajonet mbulohej nga shërbimet bazë të grumbullimit të mbeturinave.

Tabela 11. Mbulimi me Shërbimet e Grumbullimit të Mbeturinave (2021)

Komuna	Shkalla e mbulimit të shërbimit për familjet (2021)	Shkalla e mbulimit të shërbimit për bizneset (2021)	Shkalla e mbulimit të shërbimit për institucionet (2021)
Gjilani	93.2%	97.82%	99.53%
Kamenicë	67.7%	80.60%	143.56%
Viti	64.5%	94.54%	116.50%
Novobërdë	72.9%	111.14%	n/a
Partesh	100.0%	n/a	n/a
Klokot	100.0%	n/a	n/a
Ranilug	95.9%	100%	n/a
RAJONI I GJILANIT	84.9%	n/a	n/a
Ferizaj	76.2%	81.52%	100.11%
Kaçaniku	69.1%	106.78%	100.00%
Shtime	73.1%	87.53%	102.14%
Hani i Elezit	95.6%	83.36%	93.53%
Shtërpecë	90.9%	237.50%	88.00%
RAJONI I FERIZAJIT	76.1%	n/a	n/a

TOTALI NË TË DY RAJONET	80.2%	n/a	n/a

Bazimi AMMK 2021

Tabela 12. Objektivat e grumbullimit dhe rikikimit të mbeturinave të Rajonit të Gëllanit dhe Forizajt

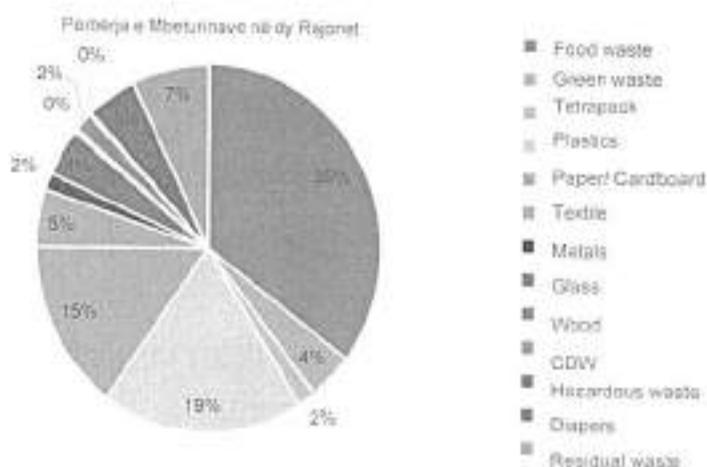
Objektiv	Treguesi	Baza bazë	Synimi	viti
Rritja e grumbullimit të mbeturinave dhe përmirësimi i shërbimeve	Përqindja e totalit të popullsisë me qasje në grumbullim adekuat dhe të regullt të mbeturinave komunale	93%	100%	2026
Rritja e rikikimit dhe rikuperimit të burimeve	Mbetjet komunale të përgatitura për ripërdorim dhe rikikim	< 5%	20%	2030
			50%	2035
			60%	2045
	Popullsia e pajisur me shërbime të veçanta për mbledhjen e mbeturinave të ndara		80%	2030
			90%	2035
		0%	100%	2045
			45%	2028
	Rikuperimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit	< 5%	60%	2030
			70%	2035
	Rikikimi i të gjitha mbeturinave të ambalazhit, duke përfshirë:			
			22.5%	2028
	Plastike	< 5%	30%	2030
			50%	2035
			60%	2028
	Letër dhe karton	< 5%	70%	2030
			75%	2035
			30%	2028
	Xhami	< 5%	60%	2030
			70%	2035
			30%	2028
	Metalet me ngjyra	< 5%	50%	2030
			70%	2035
			30%	2028
	Alumini	< 5%	40%	2030

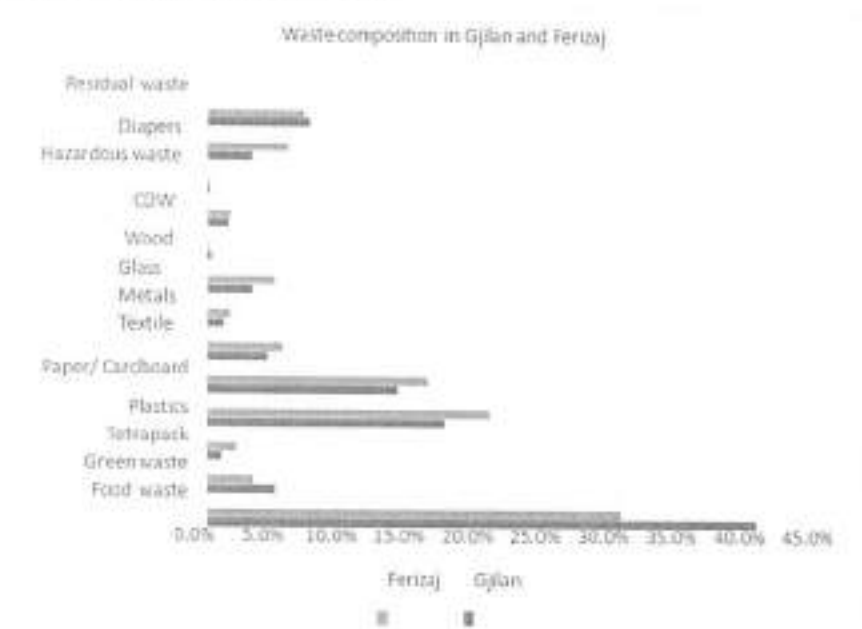
			50%	2035
			10%	2028
	Druri	< 5%	15%	2030
			25%	2035
Zvogëlimi i varesisë nga deponimi i mbeturinave	Deponimi i mbeturinave komunale	> 95%	< 30 %	2035
			< 10 %	2046
	Mbyllja e venddepozitimave komunale	210	0	2028
Rritja e ndikimit dhe rikuperimit të mbetjeve nga ndërtimi dhe prishja	Ripërdorimi dhe riciklimi i MSND	0%	40%	2030
			50%	2035
	Ripërdorimi, riciklimi dhe rikuperimi i materialeve të tjera nga MSND	0%	60%	2030
			70%	2035

3.1.2.3: Përbërja e Mbeturinave

Për përbërjen e mbeturinave është supozuar përbërja, siç tregohet në grafikun e mëposhtëm.

Diagrami: Përbërja mesatare e mbeturinave shtëpiake dhe amvisërive në rajonin e Gjiçanit dhe Forzajt (pesha %)

Duke iu referuar kësaj, GIZ ka përpunuar një studim të përbërjes në vitin 2021 në Kosovë, sipas të cilit përbërja e mbeturinave për mbeturinat e përziera komunale në të dy rajonet është paraqitur në tabelat e mëposhtme.

Tabela 13. Rezultatet e analizës së përbërjes së mbeturinave, Rajoni i Gjiilanit

Përbërja e Mbeturinave	Rezultatet e analizës pranverore (Gjiilan)				Gjithsej Gjiilani
	1 Zonat Tregtare	2 Zonat e Përziera (banimi dhe komerciale)	3 Banimi pa Kopsht (Biloke, etj.)	4 Zonat e Shtëpive me Kopsht	
Mbeturnat ushqimore (organike prej kuzhinës)	36.10%	48.10%	41.20%	41.00%	41.50%
Mbeturnat e gjelbërta (të kopshtit)	0.00%	0.00%	4.00%	21.80%	6.50%
Tetrapack	0.90%	1.10%	1.90%	0.70%	1.20%
Plastika	15.90%	20.10%	24.40%	16.70%	19.30%
Leter/ Karton	23.70%	9.90%	14.10%	5.50%	13.30%
Tekstile	6.60%	3.50%	2.30%	1.50%	3.50%
Metelet	2.10%	0.70%	1.20%	0.80%	1.20%
Xhami	2.80%	8.50%	2.20%	3.90%	4.30%
Druri	0.60%	0.00%	0.00%	0.40%	0.30%

Studim Final i VSM-së – Përmblidhje Ekzekutive

M&ND	0.00%	0.90%	0.80%	3.90%	1.30%
Mbeturinat e rrezikshme	1.10%	0.00%	0.00%	0.00%	0.30%
Pelena	2.80%	3.40%	4.50%	0.30%	2.80%
Mbeturinat e mbetura	7.40%	3.60%	3.60%	3.30%	4.60%
TOTALI	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Përberja e Mbeturinave	Rezultatet e analizës për vjeshtë/dimrin Gjilan				Gjithsej Gjilan
	1 Zonat Tregtare	2 Zonat e Përziera (banimi dhe komerciale)	3 Banimi pa Kopsht (Bilqe, etj.)	4 Zonat e Shtëpive me Kopsht	
Mbeturinat ushqimore (organike prej kuzhinës)	36.80%	37.90%	40.90%	39.10%	38.70%
Mbeturinat e gjelbërta (të kopshtit)	0.00%	10.20%	0.00%	4.80%	3.60%
Tetrapack	0.70%	1.10%	1.80%	0.90%	1.10%
Plastika	15.20%	14.90%	13.80%	18.50%	15.50%
Letër/ Karton	23.40%	14.50%	10.20%	10.00%	14.50%
Tekstile	6.70%	4.80%	1.10%	9.20%	5.40%
Metalet	2.20%	1.10%	1.50%	0.90%	1.40%
Xhami	2.90%	2.40%	2.90%	1.80%	2.60%
Diuri	0.60%	2.00%	0.00%	0.00%	0.60%
M&ND	0.00%	0.00%	3.50%	3.80%	1.90%
Mbeturinat e rrezikshme	1.10%	0.00%	0.00%	0.00%	0.30%
Të tjera	2.90%	2.90%	6.50%	3.30%	3.90%
Mbeturinat e mbetura	7.50%	6.20%	18.10%	7.80%	10.50%
TOTALI	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Burimi: Analiza e mbeturinave GIZ 2021

Analiza tregon se 35-48% e mbeturinave të përziera shtëpiske në Gjilan përbëhen nga mbeturina ushqimore të biodegradueshme. Mbeturinat plastike përfaqësojnë 14-24%, ndërsa letra dhe kartoni përbejnë 5-24% të totalit të mbeturinave të përziera komunale.

Për Ferizaj , analiza e përbërjes së mbeturinave në zona të ndryshme është:

Tabela 14. Rezultatet e analizës së përbërjes së mbeturinave, Rajoni i Ferizajt

Përberja e Mbeturinave	Rezultatet e analizës periudha Pranverë Ferizaj				Gjithsej Ferizaj
	1 Zonat Tregtare	2 Zonat e Përziera (banimi dhe komerciale)	3 Banimi pa Kopsht (Bilqe, etj.)	4 Zonat e Shtëpive me Kopsht	
Mbeturinat ushqimore (organike prej	36.70%	36.50%	27.20%	27.30%	31.00%

Studimi Final i VSM-së – Përmbledhje Ekzekutive

kuzhinës)					
Mbeturinat e gjelbërta (të kopshtit)	0.00%	9.40%	1.00%	6.40%	3.10%
Tetrapack	2.69%	0.60%	3.20%	2.30%	2.50%
Plastika	17.60%	17.30%	20.80%	25.50%	20.90%
Lëer/ Karton	21.40%	10.40%	9.10%	13.10%	14.10%
Tekstile	6.60%	8.40%	13.30%	1.80%	7.40%
Metalet	2.40%	0.70%	1.20%	2.10%	1.80%
Xhami	2.90%	3.40%	3.70%	3.90%	3.50%
Drun	0.60%	0.00%	0.00%	0.00%	0.20%
M&ND	0.00%	1.30%	10.60%	0.00%	3.30%
Mbeturinat e rrezikshme	0.80%	0.00%	0.00%	0.00%	0.20%
Palena	2.90%	8.00%	3.00%	11.00%	5.90%
Mbeturinat e mbetura	5.60%	3.60%	6.80%	6.80%	6.10%
TOTALI	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Përzierja e Mbeturinave	Rezultatet e analizës, periudha vjeshtë/dimër, Ferizaj				Gjithësi Ferizaj
	1	2	3	4	
	Zonat Tregtare	Zonat e Përziera (banimi dhe komerciale)	Zonat e Banimit pa Kopsht (Billoga, et.)	Zonat e Shtëpive me Kopsht	
Mbeturinat ushqimore (organike prej kuzhinës)	37.60%	15.60%	27.20%	27.60%	29.30%
Mbeturinat e gjelbërta (të kopshtit)	0.00%	1.00%	7.50%	4.40%	3.70%
Tetrapack	2.80%	1.10%	1.10%	2.20%	1.90%
Plastika	16.30%	13.80%	20.80%	25.90%	20.30%
Lëer/ Karton	21.60%	33.10%	13.10%	14.10%	18.00%
Tekstile	6.80%	3.00%	3.00%	1.80%	3.80%
Metalet	2.40%	1.00%	0.90%	2.10%	1.70%
Xhami	3.00%	26.70%	5.90%	3.90%	6.50%
Drun	0.60%	1.50%	0.00%	0.00%	0.30%
M&ND	0.00%	0.00%	0.60%	0.00%	0.20%
Mbeturinat e rrezikshme	0.80%	0.00%	0.00%	0.00%	0.20%
Të tjera	2.90%	1.10%	5.60%	11.00%	6.00%
Mbeturinat e mbetura	5.30%	1.50%	14.10%	7.10%	8.10%
TOTALI	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Analiza tregon se 36-48% e mbeturinave të përziera shtëpiake në Ferizaj janë mbeturina ushqimore të biodegradueshme, ndërsa mbeturinat plastike janë 14-24% dhe tetrapackoni janë 5-24% të mbeturinave të përziera komunale.

Sa i përket llojeve të mbeturinave komunale në nivel rajonal, tabela e mëposhtme paraqet fraksionet e mbeturinave të supozuara:

Lloji i mbeturinave të gjeneruara	2022	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Mbaturina biodegradueshme	32780	33,940	35634	37,039	38206	39,140	39760
Organike	23,339	24,165	25,371	26,372	27203	27,867	28,309
Letër / Karton	8608	8913	9358	9727	10,033	10276	10,441
Druri	832	862	905	941	970	994	1010
Të riciklueshme	26,234	27,162	28,517	29642	30,576	31,323	31819
Tetrapek	1469	1521	1597	1660	1712	1754	1781
Plastike	11,154	11,548	12,125	12603	13,000	13,317	13,528
Letër / Karton	8608	8913	9358	9727	10,033	10276	10,441
Metalet	1045	1082	1,136	1,181	1218	1248	1268
Xhami	3,128	3236	3398	3,532	3643	3732	3791
Druri	832	862	905	941	970	994	1010
...nga të cilat paketimet (nga ambalazhi, industria dhe tregtia)⁴	15,447	15,993	16792	17,454	18,004	18,444	18736
Tetrapek (60% e totalit të tetrapekut)	1,469	1521	1597	1660	1712	1754	1781
Plastike (60% e totalit të plastikës)	6692	6929	7276	7562	7806	7990	8117
Letër/karton (50% e totalit të letërskartonit)	4304	4455	4679	4863	5017	5139	5221
Metalet (75% e totalit të metaleve)	784	812	852	885	914	938	951
Xhami (65% e xhamit total)	2032	2104	2209	2296	2368	2426	2464
Druri (20% e drurit total)	166	172	181	185	194	199	202
Tekstila	2716	2812	2952	3069	3,166	3243	3294

3.1.2.4 Mbetjet e ndërtimit dhe prishjes/ Mbetjet inerte

Mbetjet e ndërtimit dhe prishjes mund të përbëhen nga një shumëllojshmëri materialeesh dhe në përgjithësi janë të rënda dhe të rënda. Situata aktuale në Kosovë sa i përket mbeturinave të ndërtimit dhe rrënimt është se për shkak të zgjerimit të shpejtë të industrisë së ndërtimit, kjo rrymë mbeturinash po rritet me shpejtësi dhe po dërdhen ilegalisht në tokat bujqësore dhe në lumenj afër tyre.

Në përgjithësi, në periudhën ndërmjet 2022 dhe 2040, sasia e mbetjeve prej ndërtimit dhe prishjeve (M&NO) do të rritet me pothuajse 70% për shkak të rritjes së pritshme ekonomike të vendit dhe sektorit përkatës. Tabela e mëposhtme paraqet gjenerimin e mbeturinave në vitet e synuara, (vlorat nuk përfshijnë tokën e gërmuar dhe punët publike).

⁴ Raportet e mbetjeve të pakësimt bazohen në të dhënat e siguruar nga IIV/MP.

Tabela 15. Gjenerimi i mbeturinave të ndërtimit dhe prishjes

Komuna	2025		2030	
	m ³ /vjet	tn/vit	m ³ /vjet	tn/vit
Gjilani	27,331	22701	33,008	27,414
Kamenice	5488	7050	10,244	8509
Viti	10614	8816	12792	10625
Novobërdë	1586	1,318	1912	1588
Partesh	377	313	454	377
Klokot	603	500	726	603
Ranilug	664	551	799	664
Gjithsej	49663	41249	59,933	49780
Ferizaj	25,426	21,119	25,461	30654
Kaçaniku	5131	4262	5122	6167
Shtime	2955	2454	2940	3540
Hani Elezit	3260	2708	3269	3935
Shtërpce	1467	1219	1469	1758
Gjithsej	38239	31762	38261	46,064

Burimi: të dhënat nga Zhvillimi i Planit për Menaxhimin e Mbeturinave të Ndërtimit dhe Dëmtimit në Kosovë

Një nga sfidat kryesore në menaxhimin e M&ND është hedhja e paligjshme, e cila jo vetëm që dëmton mjedisin, por gjithashtu krijon rreziqe për shëndetin publik. Hedhja e parregulluar e mbeturinave inerte mund të çojë në degradimin e Peizazhit dhe ndotjen e ekosistemeve lokale.

Sipas Udhëzimit Administrativ (UA) Nr. 07/2015, menaxhimi i këtij lloji të mbeturinave është obligim i komunës. Mund të thuhet se të gjitha komunat në Kosovë kanë mbetur prapa në krijimin e deponive/vendëve të përshtatshme për depozitimin e këtyre mbeturinave.

3.2 Popullsia dhe shëndeti i njeriut

3.2.1. Baza e Mjedisit dhe Problemet kryesore

Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, popullsia e përgjithshme është rreth 353,420, me shpërndarje të dukshme demografike që ndikojnë dukshëm në menaxhimin e mbeturinave dhe planifikimin urban.

Gjilani:

Përafërsisht 180.993 banorë. Rreth 34% e popullsisë banon në zonat urbane, kryesisht në qytetin e Gjilanit, ndërsa pjesa tjetër 66% jeton në zonat rurale. Popullsia rurale është e angazhuar kryesisht në bujqësi dhe industri të vogla, të cilat kontribuojnë si në mbetjet e ngurta komunale ashtu edhe në mjedhat e mbeturinave bujqësore.

Rajoni i Ferizajt:

Afërsisht 172,427 banorë. Ngjashëm me Gjilanin, Ferizaj ka rreth 34% të popullsisë në qendrat urbane si qyteti i Ferizajt, ndërsa 66% janë të shpërndarë nëpër fshatra rurale. Ferizaj shërben si një qendër kryesore tranzitore ndërmjet Prishtinës dhe Shkupit, duke kontribuar në nivele më të larta të aktiviteteve industriale dhe tregtare, të cilat nga ana e tyre ndikojnë në përbërjen e mbeturinave në rajon.

Qendrat Urbane: Gjilani dhe Ferizaj shërbejnë si qendra qendrore për tregti, arsim dhe industri, gjë që rezultojnë në përqendrim më të lartë të mbeturinave shtëpiake, komerciale dhe industriale. Zonat urbane kanë qasje relativisht më të mirë në shërbimet e grumbullimit të mbeturinave, por popullsia në rritje e më tej presionin mbi këto shërbime.

Zonat rurale: Popullatat rurale kontribuojnë në mënyrë të konsiderueshme në mbetjet bujqësore, duke përfshirë mbetjet organike nga aktivitetet bujqësore dhe mbetjet e biodegradueshme nga familjet. Në këto zona, qasja në grumbullimin formal të mbeturinave është më e kufizuar dhe hedhja e paligjshme ose djegia e hapur është më e zakonshme, duke çuar në shqetësime mjedisore dhe shëndetësore.

Me rritjen e popullsisë në Gjilan dhe Ferizaj, po më tej edhe prodhimi i mbeturinave, veçanërisht nga ambisitet, industritë dhe objektet e kujdesit shëndetësor. Kjo më tej kërkon sisteme efikase të menaxhimit të mbeturinave për të mbajtur ritmin me urbanizimin dhe nevojat rurale.

Në përgjithësi, mund të thuhet se deponimi jo i duhur i mbeturinave është problemi më serioz mjedisor i MM aktualë. Problemet kryesore kanë të bëjnë me vendndodhjet e përzgjedhura gabimisht (p.sh. në shtretërit e lumërjve, brenda vendbanimeve), mungesën e masave për të kufizuar emetimet (p.sh. mungesa e mbulimit, djegia), derdhja në lumenj dhe burime të rëndësishme ujore, funksionimi i dobët i venddepozitimeve ku ato ekzistojnë (pa buxhet, jo pajisje). Edhe aty ku Komunitat shpenzojnë përpjekje të konsiderueshme për pastrimin e qytetit, situata në venddepozitimet është kryesisht e neglizhuar.

Përveç mungesës së fondeve, një arsye e rëndësishme për këtë neglizhencë duket se është mungesa e përgjithshme e ndërgjegjësimit të popullatës dhe vendimmarrësve.

3.2.2. Evolucion i mundshëm i Mjedisit pa Planin PNMIM

Për shkak të mungesës së një sistemi gjithëpërfshirës, mbarekombëtar modern për grumbullimin, trajtimin dhe deponimin e mbeturinave në Kosovë, ndikimi në kanalizimet urbane, shëndetin publik dhe mjedisin është i rëndësishëm. Menaxhimi i qëndrueshëm i mbeturinave është thelbësor jo vetëm për adresimin e këtyre çështjeve, por edhe për reduktimin e emetimeve të gazeve sërë dhe për të kontribuar në mbrojtjen e klimës. Duke u fokusuar në parandalimin, rikuperimin dhe asgjësimin efikas të mbeturinave, burimet dhe energjia e vlefshme mund të ruhen, duke çuar në një reduktim të emetimeve të gazeve sërë.

Zhvillimi i PNMIM synon të vendosë një koordinim të ngushtë ndërmjet Qeverisë së Kosovës, njësisë të qeverisjes lokale dhe donatorëve në aspektin e planifikimit afatgjatë të investimeve dhe financimit. Kjo do të mundësojë monitorim efektiv të investimeve dhe strategjive financiare afatgjata. Synimi primar i PNMIM është të kontribuojë në mbrojtjen e mjedisit, përdorimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore, shëndetin e njerëzve dhe zhvillimin ekonomik të Kosovës.

PNMIM synon gjithashtu të afrojë shërbime të menaxhimit të mbeturinave të ngurta (MM) në mbare vendin, të risë përpjekjet për reduktimin dhe riciklimin e mbeturinave, të zvogëlojë numrin e vendgrumbullimeve të pakontrolluara dhe josanitare dhe të mbrojë mjedisin duke marrë parasysh kostot e përgjithshme. Kjo ndihmon në shmangien e mospërpjekjeve ndërmjet objektivave dhe kostove si për qeverinë qendrore ashtu edhe për atë vendore. Pa këtë plan, investimet rrezikojnë të jenë të pakoordinuara dhe të pambështetura nga financimi i qëndrueshëm, i cili mund të përjetësojë ose të mos parandalojë rreziqet për shëndetin publik dhe mjedisin në afat të gjatë.

3.3. Biodiversiteti, Flora dhe Fauna

3.3.1. Baza e Mjedisit dhe Problemet kryesore

Rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt, që përfshin komunat e Gjilanit, Kamenicës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Klokotit, Ranilugut, Ferizajt, Kaçanikut, Shtimes, Hanit, Eleziti dhe Shtërpca janë të pasura me diversitet natyror dhe përballen me një sërë sfidash mjedisore. Kjo zonë, e vendosur në Kosovën juglindore, karakterizohet me terrene malore, pyje, toka bujqësore dhe burime ujore, duke mbështetur ekosisteme të ndryshme. Rajonet janë shtëpia e një shumëllojshmërie flore dhe faune, duke i bërë ato të rëndësishme biologjiksht.

Flora dhe Fauna

Rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt strehojnë ekosisteme të ndryshme që ofrojnë habitate për një gamë të gjerë të specieve bimore dhe shtazore:

- **Zonat e pyllëzuara:** Rajonet malore, veçanërisht në Shtërpce dhe Novobërdë, janë të mbuluara nga pyje dushku, ahu dhe pisha. Këto pyje ofrojnë habitate kritike për specie të tilla si ariu i murrmë, ujku, dhepra dhe lloje të shumta shpendesh. Rajoni është gjithashtu shtëpia e florës së pasur, duke përfshirë bimët endemike në lartësitë më të larta të maleve të Sharrit.
- **Tokat bujqësore:** Fushat pjellore të Ferizajt, Gjilanit dhe Vitisë mbështesin një shumëllojshmëri të kulturave bujqësore dhe blegtorale, duke e bërë bujqësinë një aktivitet kryesor ekonomik. Megjithatë, zgjerimi bujqësor ka çuar në fragmentimin e habitatit dhe rritjen e presionit mbi biodiversitetin e rajonit.
- **Lumenjtë dhe rrugët ujore:** Lumenjtë si Morava e Binçes dhe Lepenci luajnë një rol vendimtar në ruajtjen e biodiversitetit ujor. Këto trupa ujorë mbështesin lloje të ndryshme peshqish, amfibesh dhe bimësh ujorë, por ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe ujërat e zeza të patrajuara kanë ndikuar rëndë në cilësinë e tyre.

Pavarësisht këtij biodiversiteti të pasur, rajonet përballen me sfida të rëndësishme:

- **Fragmentimi i habitatit:** Urbanizimi dhe zhvillimi i infrastrukturës, veçanërisht në Ferizaj dhe Gjilan, kanë çuar në humbje dhe fragmentim të habitatit. Zgjerimi i rrjetëve rrugore dhe shtrirja urbane kanë prishur ekosistemet, duke e bërë të vështirë lulezimin e kafshëve të egra.
- **Shpyllëzimi:** Prerja e paligjshme e pyjeve, veçanërisht në pyjet e Shtërpces dhe Novobërdës, ka rezultuar në degradimin e habitateve natyrore. Mbikullotja nga bagetë ka kontribuar gjithashtu në erozionin e tokës dhe shpyllëzimin, duke kërcënuar stabilitetin ekologjik të këtyre rajoneve.
- **Ndotja:** Lumenjtë si Lepenci dhe Morava e Binçes vuajnë nga ndotja e shkaktuar nga shkarkimet industriale, ujërat e zeza të patrajuara dhe rrjedhjet bujqësore. Kjo jo vetëm që ndikon në biodiversitetin ujor, por gjithashtu paraqet rreziqe për shëndetin e njeriut dhe bujqësinë.

Zonat e Mbrojtura

Rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt kanë disa zona të njohura për biodiversitetin dhe rëndësinë e tyre ekologjike. Këto zona të mbrojtura janë thelbësore për ruajtjen e trashëgimisë natyrore të rajonit dhe mbështetjen e llojeve të ndryshme bimore dhe shtazore:

- **Shtërpca dhe Malet e Sharrit:** Malet e Sharrit, që shtrihen dari në Shtërpce, janë një pikë e nxehtë biodiversiteti, shtëpi e shumë specieve të rralla dhe të rrezikuara. Kjo zonë është veçanërisht e rëndësishme për livadhet e saj alpine dhe pyjet e dendura, të cilat ofrojnë habitate për kafshët e egra dhe kontribuojnë në ekuilibrin ekologjik të rajonit. Megjithatë, turizmi i paqëndrueshëm dhe shpyllëzimi paraqesin kërcënim për këtë ekosistem.

- **Novobërdë** : E njohur për rëndësinë e saj historike dhe natyrore, Novobërda është e rrethuar nga terrene kodrinore dhe pyje të pasura me biodiversitet. Këto pyje janë nën presionin e prerjeve të paligjshme dhe shndërrimit të tokës për bujqësi.
- **Kamenicë** : Kjo komunë është e njohur për peizazhet e saj bujqësore, por gjithashtu përmban zona natyrore me interes që mbështesin kafshët e egra lokale. Përpjekjet për ruajtjen këtu fokusohen në mbrojtjen e këtyre zonave nga zgjerimi bujqësor dhe shpyllëzimi.

Komuna e Kamenicës

Komuna e Kamenicës shquhet për peizazhet e saj natyrore, të cilat përfshijnë zona me rëndësi ekologjike dhe me rëndësi mjedisore. Ndërsa Kamenica është kryesisht rurale, ajo ka zona kryesore natyrore që kërkojnë mbrojtje për të ruajtur biodiversitetin dhe ekuilibrin ekologjik.

- **Kodrat e Rogaçicës** : Të vendosura në pjesën veriore të Kamenicës, kodrat e Rogaçicës janë një zonë vendimtare për biodiversitetin. Ky rajon është shtëpia e një shumëllojshmërie të gjerë specimesh bimore dhe ofron habitate për kafshë të egra, duke përfshirë zogjtë, gjitarët e vegjël dhe insektet. Përpjekjet për të ruajtur kodrat e Rogaçicës fokusohen në parandalimin e shpyllëzimit dhe rregullimin e përdorimit të tokës për të mbrojtur habitatet natyrore që gjenden në këtë zonë.
- **Lumi Krivarekë** : Lumi Krivarekë rrjedh nëpër Kamenicë dhe shërben si burim jetik si për ekosistemin lokal ashtu edhe për bujqësinë. Ndërsa nuk është përcaktuar zyrtarisht si zonë e mbrojtur, lumi luan një rol vendimtar në mbështetjen e biodiversitetit ujor dhe sigurimin e ujit për ujtje. Masat mbrojtëse janë gjithnjë e më të nevojshme për të trajtuar ndotjen nga rrjedhjet bujqësore dhe mbetjet e patrajuara, duke garantuar shëndetin e lumit dhe mjedisit përreth tij.
- **Zonat e pyllëzuara në Kamenicë** : Pyjet në Kamenicë, veçanërisht ato në zonat kodrinore, janë të rëndësishme si për vlerën e tyre mjedisore ashtu edhe për shërbimet e ekosistemit që ofrojnë. Këto pyje, të përbëra kryesisht nga pemë lisi dhe ahui, ofrojnë habitate për lloje të shumta dhe luajnë një rol kyç në parandalimin e erozionit të tokës. Megjithatë, prerja e paligjshme e pyjeve ka paraqitur një kërcënim për këto zona pyjore, duke nxitur nevojën për përpjekje më të forta të ruajtjes dhe praktika të qëndrueshme pyjore.

Komuna e Vitisë

Komuna e Vitisë, e njohur për peizazhet e saj të pasura bujqësore, përfshin gjithashtu disa zona me rëndësi mjedisore që kontribuojnë në biodiversitetin lokal dhe ekuilibrin ekologjik. Ndërsa Vitja është kryesisht rurale, me fokus në bujqësi, ka zona kryesore natyrore që kërkojnë mbrojtje për të ruajtur trashëgiminë natyrore të rajonit.

Lumi Morava e Binçës : Lumi Morava e Binçës rrjedh nëpër komunën e Vitisë dhe është një nga tiparet më të rëndësishme natyrore të zonës. Lumi mbështet një gamë të gjerë të jetës ujore dhe siguron ujë për ujtje bujqësore. Ndërsa nuk është përcaktuar zyrtarisht si zonë e mbrojtur, po prandaj gjithnjë e më shumë nevoja për të ruajtur këtë rrugë ujore jetike, paasi ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe mbetjet e patrajuara përbëjnë kërcënime të rëndësishme për biodiversitetin dhe cilësinë e ujit. Përpjekjet e ruajtjes janë të nevojshme për të parandaluar degradimin e mëtejshëm dhe për të siguruar qëndrueshmërinë e lumit për qëllime ekologjike dhe bujqësore.

Peizazhet bujqësore të Vitisë : Zonat bujqësore në Viti janë shtëpia e llojeve të ndryshme bimore dhe kafshëve të egra që bashkëjetojnë me aktivitetet bujqësore. Këto zona janë veçanërisht të rëndësishme për ruajtjen e shëndetit të tokës dhe parandalimin e erozionit. Megjithatë, zgjerimi i tokës bujqësore dhe praktiket e paqëndrueshme të bujqësisë kanë çuar në fragmentimin e habitateve, gjë që ndikon në kafshët e egra lokale. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, të tilla si rotacioni i të korrave dhe bujqësia organike, është çelësi për balancimin e produktivitetit bujqësor me ruajtjen e mjedisit.

Zonat e pyllëzuara në Viti: Edhe pse pyjet në Viti nuk janë aq të gjera sa në rajonet e tjera, pjesë të vogla pyjore, veçanërisht në zonat kodrinore, ofrojnë habitate të rëndësishme për kafshët e egra lokale. Këto zona pyjore ndihmojnë në parandalimin e erozionit të tokës dhe mbështesin biodiversitetin. Përpjekjet për të mbrojtur këto rajone të pyllëzuara nga prerjet ilegale dhe shndërrimi i tokës janë thelbësore për ruajtjen e shëndetit ekologjik të komunës në këto zona.

Komuna e Novobërdës

Komuna e Novobërdës shquhet për peizazhet e saj malore dhe trashëgiminë e pasur historike dhe natyrore. Zona është kryesisht rurale, me fokus në bujqësi dhe turizëm, dhe përmban disa zona natyrore që janë jetike për ruajtjen e biodiversitetit dhe ruajtjen e ekuilibrit ekologjik.

Bjeshkët e Novobërdës : Malet e Novobërdës janë një nga veçoritë natyrore më të rëndësishme të komunës. Këto male janë shtëpia e një game të gjerë llojesh bimore, duke përfshirë pemët e lisit, ahut dhe pishave, dhe ofrojnë habitate thelbësore për kafshët e egra si dreri, dhelpër dhe specie të ndryshme shpendësh. Biodiversiteti i rajonit është një pasuri e rëndësishme, por malet përballen me kërcënime nga prerjet e paligjshme dhe degradimi i tokës për shkak të mbikultijes. Përpjekjet për ruajtjen janë të përqendruara në ruajtjen e bukurisë natyrore të këtyre maleve duke promovuar praktikën e qëndrueshme të përdorimit të tokës.

e Novobërdës dhe zona përreth: Kalaja e Novobërdës , një vend historik me rëndësi kulturore dhe historike, ndodhet gjithashtu në një zonë me rëndësi mjedisorë. Kodrat që rrethojnë kështjellën janë të pasura me biodiversitet, me një larmi llojesh bimore endemike. Ruajtja e këtyre kodrave është e rëndësishme jo vetëm për mbrojtjen e kafshëve të egra lokale, por edhe për ruajtjen e bukurisë piktoreske që tërheq turistët. Masat mbrojtëse po zbatohen për të parandaluar ndërtimet dhe mbizhvitimet e paligjshme rreth këtij vendi historikisht të rëndësishëm.

Pyjet e Novobërdës : Pyjet në Novobërdë janë kritike për shëndetin ekologjik të rajonit. Këto zona pyjore ndihmojnë në parandalimin e erozionit të tokës dhe ofrojnë habitate për një shumëllojshmëri të kafshëve të egra. Megjithatë, preja ilegale mbetet një sfida dhe ka nevojë për zbatim më të rreptë të ligjeve për mbrojtjen e pyjeve. Praktikën e qëndrueshme të pylltarisë po promovohen për të siguruar që këto burime jetike natyrore të ruhen për brezat e ardhshëm.

Lumenjtë dhe rrugët ujore: Lumenjtë dhe përranjë e vegjel që rrjedhin nëpër Novobërdë janë të rëndësishme për ruajtjen e biodiversitetit të rajonit. Këto rrugë ujore mbështesin jetën ujore dhe sigurojnë ujë për bujqësinë. Megjithatë, ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe mungesa e menaxhimit të duhur të mbeturinave kanë ndikuar në cilësinë e ujit. Nevojten përpjekje për të përmirësuar praktikën e menaxhimit të ujit dhe për të mbrojtur këto rrugë ujore nga ndotja e mëtejshme.

Komuna e Parteshit

Komuna e Parteshit është një zonë e vogël, kryesisht rurale e vendosur në juglindje të Kosovës. Ndërsa është kryesisht bujqësore, ka disa zona natyrore që janë të rëndësishme për ruajtjen e biodiversitetit lokal dhe ekuilibrit ekologjik.

Tokat bujqësore : Pjesa dërrmuese e tokës në Partesh përdoret për bujqësi, veçanërisht për rritjen e kulturave bujqësore dhe blegtorinë. Këto zona bujqësore luajnë një rol kyç në mbështetjen e biodiversitetit lokal, pasi ato ofrojnë habitate për lloje të ndryshme shpendësh, gjitarësh të vegjël dhe insekte. Megjithatë, praktikën e qëndrueshme bujqësore, duke përfshirë përdorimin e tepërt të pesticideve dhe plehrave, përbejnë një kërcënim për shëndetin e këtyre ekosistemeve. Po bëhen përpjekje për të promovuar teknika të qëndrueshme bujqësore për të reduktuar ndikimin mjedisor të bujqësisë duke ruajtur Peizazhin natyror.

Zonat e pyllëzuara : Ndërsa përmasa të kufizuara, Parteshi ka zona të vogla pyjore që janë të rëndësishme për parandalimin e erozionit të tokës dhe sigurimin e habitateve për kafshët e egra lokale. Këto pyje janë nën presionin e zgjerimit bujqësor dhe prerjeve të paligjshme. Autoritetet lokale po punojnë për të mbrojtur këto zona nëpërmjet zbatimit të praktikave të menaxhimit të qëndrueshëm të tokës, duke siguruar që pyjet të vazhdojnë të mbështesin biodiversitetin e rajonit.

Burimet ujore: Lumi Kriva përshkon rajonin, duke siguruar ujë për ujitje bujqësore dhe duke mbështetur jetën ujore. Megjithatë, lumi kërcënohet gjithnjë e më shumë nga ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe menaxhimi i pamjaftueshëm i mbeturinave. Mbrojtja e kësaj ruge ujore është thelbësore për ruajtjen e shëndetit ekologjik të rajonit dhe produktivitetit bujqësor mbi të cilin mbështetet ekonomia lokale.

Komuna e Kllokotit

Komuna e Kllokotit , e vendosur në juglindje të Kosovës, është e njohur për burimet e saj natyrore minerale dhe peizazhet bujqësore. Ndërsa komuna është e vogël, ajo përmban disa zona që janë të rëndësishme për biodiversitetin dhe qëndrueshmërinë mjedisore.

Burimet termale të Kllokotit : Burimet termale të Kllokotit janë një nga veçoritë më të rëndësishme natyrore të komunës. Këto burime jo vetëm që njihen për vetitë e tyre terapeutike, por gjithashtu luajnë një rol në mbështetjen e ekzistencës lokale. Burimet ofrojnë një habitat për jetën unike ujore dhe kontribuojnë në biodiversitetin lokal. Përpjekjet e ruajtjes janë të nevojshme për të siguruar që burimet të mbeten të mbrojtura nga ndotja dhe zhvillimi i tepërt, pasi ato janë një burim i rëndësishëm natyror si për turizmin shëndetësor ashtu edhe për mjedisin lokal.

Tokat bujqësore: Si shumë komuna të tjera në Kosovën juglindore, Kllokoti është shumë i varur nga bujqësia. Toka pëlllore mbështet një sërë kulturash, duke përfshirë drithërat, frutat dhe perimet. Ndërsa bujqësia është qendrore për ekonominë lokale, zgjerimi i aktivitetëve bujqësorë ka çuar në fragmentimin e habitatit dhe degradimin e tokës. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, si rotacioni i të korrave dhe përdorimi i reduktuar i pesticideve, është thelbësor për ruajtjen e shëndetit të tokës dhe mbrojtjen e biodiversitetit në zonë.

Zonat e pyllëzuara : Zona të vogla pyjore në Kllokot ofrojnë habitate të rëndësishme për kafshët e egra lokale dhe ndihmojnë në parandalimin e erozionit të tokës. Këto zona pyjore janë nën presionin e zgjerimit bujqësor dhe shndërrimit të tokës për zhvillim. Mbrojtja e këtyre pyjeve është çelësi për ruajtjen e ekuilibrit ekologjik në komunë. Përpjekjet janë duke u zhvilluar për të rregulluar përdorimin e tokës dhe për të promovuar nismat e ripërlëzimit për të kundërshtuar efektet e shpyllëzimit.

Burimet ujore: Përveç burimeve termale, lumenjtë dhe përmbytjet e vegjël që rrjedhin nëpër Kllokot janë jetike si për bujqësinë ashtu edhe për biodiversitetin lokal. Këto ruge ujore mbështesin lloje të ndryshme të jetës ujore dhe sigurojnë ujë për ujitje. Megjithatë, ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe menaxhimi joadekuat i mbeturinave janë shqetësime të vazhdueshme. Mbrojtja e këtyre burimeve ujore është thelbësore për qëndrueshmërinë afatgjatë të bujqësisë dhe mjedisit lokal.

Komuna e Ranilugut

Komuna e Ranilugut , e vendosur në Kosovën juglindore, është një zonë kryesisht rurale e karakterizuar nga peizazhet e saj bujqësore dhe zonat e vogla natyrore. Edhe pse bujqësia është aktiviteti primar ekonomik, komuna përmban disa zona natyrore që janë të rëndësishme për ruajtjen e biodiversitetit lokal dhe ekuilibrit ekologjik.

Peizazhet bujqësore : Pjesa më e madhe e tokës në Ranilug përdoret për bujqësi, kryesisht për mritjen e të korrave dhe mritjen e bagëtive. Këto zona bujqësore mbështesin një shumëllojshmëri specimesh bimore dhe shtazore, duke kontribuar në biodiversitetin lokal. Megjithatë, zgjerimi i aktivitetëve bujqësorë ka çuar në fragmentimin e habitatit dhe presionit mbi tokë. Promovimi i praktikave të qëndrueshme

bujqësore, të tilla si bujqësia organike dhe diversifikimi i të korrave, është thelbësor për reduktimin e ndikimit mjedisor të bujqësisë dhe ruajtjen e ekuilibrit ekologjik.

Zonat e pyllëzuara: Ndërsa mbulimi pyjor është i kufizuar në Ranillug, pjesët e vegla të pyjeve që ekzistojnë sigurojnë habitate të rëndësishme për kafshët e egra dhe luajnë një rol vendimtar në parandalimin e erozionit të tokës. Këto zona pyjore janë nën kërcënimin e zgjerimit bujqësor dhe prerjeve të paligjshme. Përpjekjet për mbrojtjen e këtyre pyjeve fokusohen në promovimin e praktikave të qëndrueshme të përdorimit të tokës dhe zbatimin e rregulloreve kundër shpyllëzimit.

Burimet ujore: Lumenj dhe përmbytje të vegjël rrjedhin përmes Ranillugut, duke mbështetur bujqësinë dhe ekosistemet lokale. Këto rrugë ujore janë thelbësore për ofrimin e ujit të tokave bujqësore dhe ruajtjen e biodiversitetit ujor. Megjithatë, si shumë zona rurale, Ranillugu përballët me sfida me ndotjen e ujit, kryesisht nga rrjedhjet bujqësore dhe sistemet e pamjaftueshme të menaxhimit të mbeturinave. Mbrojtja e këtyre burimeve ujore është thelbësore për ruajtjen e bujqësisë lokale dhe shëndetin e ekosistemeve përmes.

3.3.2. Evolucioni i mundshëm i Mjedisit pa Planin PNMIM

Për sa i përket menaxhimit të mbeturinave, zhvillimi i ardhshëm i biodiversitetit, si dhe i florës dhe faunës, do të varet kryesisht nga zbatimi i suksesshëm i masave dhe projekteve aktuale. Rrjedhimisht, mund të priten përmirësime, veçanërisht në mbrojtjen dhe zgjerimin e zonave të mbrojtura (ZM). Megjithatë, nëse PNMIM nuk kryhet, ekziston shqetësimi se ndikimet negative ekzistuese do të mbeten të pakontrolluara në shkallë kombëtare dhe në rajone të caktuara, mund të ndodhë ende dëmtimi i florës dhe faunës nga emetimet ndotëse.

3.4. Toka dhe përdorimi i tokës si dhe pasuritë materiale

3.4.1. Baza e Mjedisit dhe Problemet kryesore

Rajonet e Gjilanit dhe Ferizajt karakterizohen me përdorim të ndryshëm të tokës dhe strukturë të tokës që mbështet aktivitete të ndryshme si bujqësia, pylltaria dhe zhvillimi urban.

Rajoni i Gjilanit

Rajoni i Gjilanit, i vendosur në Kosovën juglindore, është kryesisht rural, ku bujqësia luan një rol qendror në ekonominë e rajonit. Komunitetet e Gjilanit, Kamenicës, Vitës, Novobërdës, Parteshit, Kllokotit dhe Ranillugut karakterizohen me toka pjellore bujqësore, pyje, lumenj dhe burime minerale, duke e bërë rajonin të pasur me pasuri natyrore që janë thelbësore si për ekonominë lokale ashtu edhe për mjedisin.

Bujqësia është shtylla kurizore e ekonomisë në Rajonin e Gjilanit, ku shumica e popullsisë merret me bujqësi dhe blegtori. Fushat dhe luginat pjellore në të gjithë rajonin mbështesin një shumëllojshmëri kulturash, duke përfshirë grurin, misrin, perimet dhe frutat, së bashku me vreshtat në disa zona.

- **Gjilan:** Komuna e Gjilanit ka një bazë të larmishme bujqësore, duke prodhuar drithëra, pemë dhe perime. Tokat pjellore dhe aksesit në burimet ujore, si lumi Morava e Binçës, e bëjnë atë një nga qendrat kryesore bujqësore në rajon. Megjithatë, urbanizimi i shpejtë ka reduktuar tokën e punueshme në dispozicion, duke kërkuar një menaxhim më të mirë të tokës dhe praktika të qëndrueshme bujqësore për të siguruar produktivitet të vazhdueshëm bujqësor.
- **Kamenicë:** Kamenica është kryesisht rurale, me pjesën më të madhe të tokës së saj të përkushtuar për bujqësi. Komuna është e njohur për prodhimin e grurit, misrit dhe kulturave të tjera kryesore. Megjithatë, zgjerimi i bujqësisë ka çuar në fragmentimin e habitatit, duke ndikuar

në biodiversitetin lokal. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, si rotacioni i të korrave dhe bujqësia organike, është thelbësore për ruajtjen e pjellorisë së tokës dhe mbrojtjen e mjedisit,

- **Viti:** Viti është një tjetër komunë ku dominon bujqësia. Tokat e saj pjellore mbështesin kultivimin e drithërave, pemëve dhe perimeve, duke e bërë atë një nga zonat me prodhues bujqësore në Rajonin e Gjiçanit. Megjithatë, praktikat intensive të bujqësisë kanë çuar në degradimin e tokës dhe rritjen e përdorimit të plehrave kimike, të cilat mund të ndikojnë në cilësinë e ujit dhe shëndetin e tokës. Nevojiten praktika të qëndrueshme bujqësore për të reduktuar ndikimin mjedisor të bujqësisë në zonë.
- **Novobërdë:** E njohur për terrenin kodrinor, Novobërdë ka një përzierje të bujqësisë dhe pylltarisë. Kodrat e thepisura nuk janë ideale për bujqësi në shkallë të gjerë, por praktikohet bujqësia në shkallë të vogël, së bashku me blegtorinë. Rajoni është i njohur edhe për veshtrat e tij, duke prodhuar verë dhe produkte të tjera bujqësore. Ruajtja e tokës dhe parandalimi i erozionit në këto zona kodrinore janë kritike për ruajtjen e produktivitetit bujqësor.
- **Partesh, Kllokot dhe Ranilug:** Këto komuna janë kryesisht rurale dhe të fokusuara në bujqësi për mbijetesë. Aktivitetet bujqësore në shkallë të vogël dominojnë, me familjet që kultivojnë kultura të tilla si misri, gruri dhe perimet për konsum lokal. Blegtoria, veçanërisht bagëti dhe dëllja, është gjithashtu e rëndësishme në këto zona. Ekonomia bujqësore në këto komuna është e ndjeshme ndaj sfidave mjedisore, duke përfshirë erozionin e tokës dhe ndryshueshmërinë klimatike, duke kërkuar përpjekje për të përmirësuar elasticitetin bujqësor.

Sfidat Mjedisore dhe Përpjekjet për Qëndrueshmëri

Rajoni i Gjiçanit përballlet me disa sfida mjedisore lidhur me bujqësinë dhe menaxhimin e burimeve natyrore:

- **Degradimi i tokës:** Praktikë intensive bujqësore dhe përdorimi i tepër i plehrave kimike kanë çuar në degradimin e tokës në shumë pjesë të rajonit. Për të luftuar këtë, praktikat e qëndrueshme bujqësore si rotacioni i të korrave, bujqësia organike dhe përdorimi i reduktuar i inputeve kimike duhet të promovohen për të ruajtur pjellorinë e tokës.
- **Ndodja e ujërave:** Lumenjtë e rajonit, veçanërisht Morava e Binqës, janë gjithnjë e më të ndotur për shkak të rrjedhjeve bujqësore, ujërave të zeza të përdoruesve dhe mbeturinave industriale. Mbrojtja e cilësisë së ujit është thelbësore si për produktivitetin bujqësor ashtu edhe për shëndetin e popullatës lokale. Përmirësimi i menaxhimit të mbeturinave dhe promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore janë hapat kyç drejt reduktimit të ndotjes së ujit.
- **Shpyllëzimi:** Prerja e paligjshme e pyjeve në Kamenicë dhe Novobërdë ka kontribuar në shpyllëzimin, i cili kërcënon biodiversitetin dhe çon në erozionin e tokës. Autoritetet lokale po punojnë për të zbatuar rregulla më të rrepta për prerjet e pyjeve dhe për të nxitur përpjekjet për ripëllëzimin për të rivendosur zonat e pyllëzuara.
- **Ndryshimet klimatike:** Bujqësia e rajonit është e ndjeshme ndaj efekteve të ndryshimeve klimatike, duke përfshirë modelet e parregullta të reshjeve dhe ngjarjet ekstreme të motit. Ndërtimi i qëndrueshmërisë bujqësore nëpërmjet teknikave të ruajtjes së ujit, diversifikimit të të korrave dhe praktikave të menaxhimit të qëndrueshëm të tokës është kritike për qëndrueshmërinë afatgjatë të rajonit.

Rajoni i Ferizajt

Rajoni i Ferizajt, i vendosur në jug të Kosovës, është një zonë e larmishme që përfshin komunat urbane dhe rurale. Bujqësia mbetet një komponent kritik i ekonomisë lokale, me fushat dhe luginat pjellore të

rajonit që mbështesin një shumëllojshmëri të korrash dhe blegtorie. Komunitet Ferizaj , Kaçaniku , Shtime , Hani i Elezit dhe Shtërpca janë gjithashtu të pasura me burime natyrore, duke përfshirë pyjet, lumenjtë dhe depozitat e mineraleve. Këto burime janë thelbësore për ruajtjen e ekuilibrit ekologjik të rajonit dhe mbështetjen e jetesës lokale.

Bujqësia është një aktivitet i rëndësishëm ekonomik në të gjithë Regjionin e Ferizajt , ku shumica e komunave mbështeten në bujqësi dhe blegtori. Prodhim i bujqësor i rajonit përfshin drithërat, frutat, perimet dhe produktet e qumështit.

- Ferizaj : Komuna e Ferizajt është e njohur për tokën e saj pjellore bujqësore, e cila mbështet një shumëllojshmëri të kulturave, duke përfshirë grurin, misrin dhe perimet. Afërsia me qendrat urbane ka çuar në rritjen e kërkesës për produkte bujqësore, por gjithashtu ka ushtruar presion mbi tokat bujqësore për shkak të zgjerimit urban. Praktikave të qëndrueshme bujqësore, të tilla si rotacioni i të korrave dhe bujqësia organike, nevojiten për të mbrojtur pjellorinë e tokës në rajon dhe për të siguruar produktivitetin afatgjatë bujqësor.
- Kaçanik : Kaçaniku është një komunë kryesisht rurale ku bujqësia luan një rol qendror në ekonominë lokale. Rajoni është i njohur për prodhimin e drithërave dhe perimeve, dhe blegtoria është gjithashtu e zakonshme. Megjithatë, mbikulturoja dhe praktikave të qëndrueshme bujqësore kanë çuar në degradimin e tokës dhe fragmentimin e habitatit. Inkurajimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, duke përfshirë menaxhimin më të mirë të tokës dhe përdorimin e reduktuar të kimikateve, është thelbësor për ruajtjen e mjedisit.
- Shtime : Tokat bujqësore të Shtimes përdoren kryesisht për kultivimin e kulturave të tilla si gruri, misri dhe perimet. Blegtoria është gjithashtu një aktivitet i madh ekonomik. Ndërsa bujqësia është jetike për ekonominë lokale, përdorimi i tepërt i plehrave kimike dhe pesticideve ka ndikuar në shëndetin e tokës dhe cilësinë e ujit. Promovimi i bujqësisë organike dhe praktikave të qëndrueshme bujqësore është i nevojshëm për të parandaluar degradimin e mëtejshëm të mjedisit.
- Hani i Elezit : Edhe pse Hani i Elezit është i njohur kryesisht për aktivitetet e tij industriale, bujqësia mbetet e rëndësishme në pjesët rurale të komunës. Bujqësia në shkallë të vogël e drithërave, perimeve dhe blegtorisë siguron jetesën për shumë banorë. Zgjerimi i aktivitetëve industriale, megjithatë, ka çuar në konflikte të përdorimit të tokës, duke kërkuar planifikim më të mirë për të siguruar që tokat bujqësore të ruhen dhe të menaxhohen në mënyrë të qëndrueshme.
- Shtërpca : Shtërpca është një komunë malore me një përzjerje të bujqësisë dhe pylltarisë. Rajoni është i njohur për prodhimin e qumështit, pasi blegtoria është e zakonshme në zonat me lartësi të mëdha. Përveç kësaj, Shtërpca prodhon fruta dhe perime, veçanërisht në luginat e poshtme. Megjithatë, terreni i pjerrët e bën bujqësinë sfiduese dhe erozioni i tokës është një shqetësim i rëndësishëm. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore që reduktojnë erozionin e tokës, të tilla si terracimi dhe rotullimi i të korrave, është thelbësor për ruajtjen e produktivitetit bujqësor në këtë zonë.

Sfidat Mjedisore dhe Përpjekjet për Qëndrueshmëri

Rajoni i Ferizajt përballët me disa sfida mjedisore lidhur me bujqësinë dhe menaxhimin e burimeve natyrore:

- Erozioni i tokës: Zonat kodrinore dhe malore, veçanërisht në Shtërpca dhe Kaçanik , janë të prirura ndaj erozionit të tokës për shkak të shpyllëzimit, mbikulturojes dhe praktikave të paqëndrueshme bujqësore. Promovimi i teknikave të ruajtjes së tokës si rripëllëzimi, terracimi dhe

praktikat e kultivjes së qëndrueshme është thelbësore për parandalimin e degradimit të mëtejshëm të tokës.

- **Ndodja e ujit:** Lumenjtë e rajonit, duke përfshirë Lepencin dhe Nerodime, ndoten gjithnjë e më shumë nga rrjedhjet bujqësore, mbetjet industriale dhe ujërat e zeza të patrajuara. Mbrojtja e këtyre burimeve ujore përmes sistemeve të përmirësuara të menaxhimit të mbeturinave, praktikave të qëndrueshme bujqësore dhe rregulloreve industriale është thelbësore për ruajtjen e cilësisë së ujit dhe mbështetjen e bujqësisë dhe biodiversitetit.
- **Shpyllëzimi:** Prerjet e paligjshme në malet e Sharrit, veçanërisht në Shtërpçë dhe Kaçanik, kanë çuar në shpyllëzim të konsiderueshëm, duke kërcënuar biodiversitetin dhe duke rritur rrezikun e erozionit të tokës. Autoritetet vendore po punojnë për të zbatuar rregulla më të repta të prerjeve dhe zbatojnë projekte riplyllëzimi për të rivendosur zonat pyjore të degraduara.
- **Ndryshimet klimatike:** Rajoni i Ferizajt është i prekshëm nga ndikimet e ndryshimeve klimatike, duke përfshirë modellet e parregullta të reshjeve dhe ngjarjet ekstreme të motit. Ndërtimi i qëndrueshmërisë përmes praktikave të qëndrueshme bujqësore, ruajtjes së ujit dhe strategjive të përshtatjes klimatike është thelbësore për të siguruar qëndrueshmërinë afatgjatë të bujqësisë dhe menaxhimit të burimeve natyrore.

3.4.2. Evolucion i mundshëm i Mjedisit pa Planin PNMIM

Duke pasur parasysh rreziqet që lidhen me menaxhimin aktual të mbeturinave të ngurta (MMB), gjendja e ardhshme e tokës dhe e përdorimit të tokës pritet të ndikohet negativisht nga inputet ndotëse, të cilat do të degradojnë cilësinë e tokës dhe do të pengojnë funksionet e saj. Për më tepër, toka e kërkuar për objektet e MM-ve mund të bie ndesh me përdorime të tjera të tokës, veçanërisht në rajonet ku nuk janë planifikuar ose duke u zhvilluar projekte të MM. Nëse PNMIM nuk zbatohet, këto rreziqe të rëndësishme, veçanërisht në lidhje me inputet e ndotësve, ka të ngjarë të vazhdojnë ose të përkeqësohen.

3.5. Uji

3.5.1. Baza e Mjedisit dhe Problemet kryesore

Rajoni i Gjilanit

Komunat e Gjilanit, Kamenicës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Klokotit dhe Ranillugut mbështeten në këto burime natyrore ujore për bujqësi, përdorim shtëpiak dhe ruajtjen e biodiversitetit lokal. Megjithatë, ndryshimet klimatike, ndodja dhe praktikave të qëndrueshme të menaxhimit të ujit po paraqesin sfida në rritje për sigurinë e ujit të rajonit dhe qëndrueshmërinë klimatike.

Rajoni i Gjilanit ka qasje në disa lumenj dhe trupa ujorë të rëndësishëm që janë jetik për ekonominë lokale, bujqësinë dhe mjedisin.

- **Lumi Morava e Binçës:** Një nga trupat ujorë më të rëndësishëm në rajon, lumi Morava e Binçës rrjedh nëpër komunat e Gjilanit, Vitisë dhe Kamenicës. Lumi ofron burime thelbësore ujore për bujqësinë, veçanërisht për ujëje, dhe mbështet ekosistemet lokale me biodiversitetin e tij ujor. Megjithatë, lumi përballët me ndotje nga rrjedhjet bujqësore, ujërat e zeza të patrajuara dhe hedhja e mbeturinave, të cilat kërcënojnë cilësinë e ujit të tij dhe shëndetin e specieve ujore. Përpjekjet për të përmirësuar menaxhimin e ujit, për të zvogëluar ndotjen dhe për të mbrojtur ekosistemet e lumit janë kritike për të siguruar qëndrueshmërinë e këtij burimi jetik.
- **Lumi Kriva:** Lumi Kriva që rrjedh nëpër Kamenicë është një tjetër rrugë ujore e rëndësishme që mbështet bujqësinë dhe siguron ujë për komunitetet lokale. Edhe pse më i vogël se Morava e

Birçës , lumi Kriva është thelbësor për ujitjen lokale dhe ruan biodiversitetin ujor. Ashtu si lumenjtë e tjerë në rajon, ai përballët me sfida nga ndotja dhe menaxhimi jo i duhur i mbeturinave. Nevojiten masa mbrojtëse për të ruajtur cilësinë e ujit dhe për të siguruar që lumi të vazhdojë të mbështesë bujqësinë dhe ekosistemet lokale.

- **Burimet Termale në Klokot** : Klokoti shquhet për burimet e tij termale natyrore, të cilat janë jo vetëm të një rëndësie ekonomike për shkak të përdorimit të tyre në turizmin shëndetësor, por kontribuojnë edhe në burimet ujore të rajonit. Këto burime ofrojnë ujë të pastër, të ngrohur në mënyrë natyrale dhe kërkohen përpjekje për t'i mbrojtur ato nga ndotja dhe mbishfrytëzimi.
- **Përrenjtë dhe degët më të vegjël** : Nëpër rajonin e Gjilanit , përrenj dhe degë më të vogla rrjedhin nëpër lugina dhe toka bujqësore, duke mbështetur fermerat lokalë dhe duke siguruar habitate për specie të ndryshme. Këto rrjedha janë të prekshme nga ndotja nga plehrat, pesticidet dhe hedhja e mbeturinave dhe duhet të mbrohen për të ruajtur shëndetin e përgjithshëm të sistemeve ujore të rajonit.

Sfidat e Menaxhimit të Ujit

Rajoni përballët me disa sfida në menaxhimin e burimeve të tij ujore:

- **Ndotja nga bujqësia**: Përdorimi i gjërë i plehrave dhe pesticideve në bujqësi, veçanërisht në Gjilan , Viti dhe Kamenicë , çon në rrjedhje që ndot lumenjtë dhe ujërat nëntokësore. Kjo jo vetëm që ndikon në cilësinë e ujit, por gjithashtu paraqet rreziqe për shëndetin publik dhe biodiversitetin. Zbatimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, të tilla si bujqësia e saktë dhe reduktimi i inputeve kimike, është thelbësor për reduktimin e niveleve të ndotjes në trupat ujorë të rajonit.
- **Mungesa e trajtimit të ujërave të zeza** : Shumë zona në rajonin e Gjilanit kanë mungesë të infrastrukturës së duhur për trajtimin e ujërave të zeza. Ujërat e zeza të përdorura shpesh shkarkohen direkt në lumenj, duke kontribuar në ndotjen e ujit. Investimi në objektet moderne të trajtimit të ujërave të zeza dhe përmirësimet e infrastrukturës nevojiten urgjentisht për të përmirësuar cilësinë e ujit dhe për të mbrojtur shëndetin publik.
- **Mbipërdorimi i ujit për bujqësi** : Bujqësia në rajonin e Gjilanit mbështetet shumë në ujin e lumenjve dhe përrenjve lokalë për ujtje. Megjithatë, praktikat joefikase të ujitjes mund të çojnë në mbipërdorim të ujit, duke reduktuar disponueshmërinë e ujit për përdorime të tjera dhe duke shkaktuar stres në burimet ujore gjatë periudhave të thata. Promovimi i teknologjive të ujitjes që kursejnë ujin, siç është ujtja me pika, mund të ndihmojë në ruajtjen e ujit dhe të sigurojë praktika më të qëndrueshme bujqësore.

Rajoni i Ferizajt

Komunat Ferizaj , Kaçaniku , Shkëmbi , Hani i Eleziti dhe Shtërpa mbështeten shumë në lumenj, përrenj dhe burime ujore nëntokësore për ujtje, përdorim shtëpiak dhe aktivitete industriale. Megjithatë, ndryshimet klimatike dhe çështjet e menaxhimit të ujit paraqesin sfida në rritje për qëndrueshmërinë e këtyre burimeve.

Rajoni i Ferizajt është shtëpia e disa lumenjve dhe sistemeve ujore të rëndësishme që janë jetike si për popullatën lokale ashtu edhe për ekosistemet. Këta lumenj mbështesin bujqësinë, industrinë dhe ofrojnë habitate për speciet ujore. Megjithatë, ndotja dhe përdorimi i paqëndrueshëm i ujit kërcënojnë cilësinë dhe disponueshmërinë e këtyre burimeve.

- **Lumi Lepenci** : Lumi Lepenci rrjedh nëpër Ferizaj , Kaçanik dhe Hani të Elezit , duke siguruar burime thelbësore ujore për bujqësinë dhe komunitetet lokale. Lumi është gjithashtu i rëndësishëm për përdorim industrial, veçanërisht në Hani të Elezit , ku shfrytëzohet nga industria e çimentos. Megjithatë, lumi Lepenci përballët me sfida të rëndësishme të ndotjes, kryesisht nga

shkarkimet industriale, ujërat e zeza të patrajtuara dhe rrjedhjat bujqësore. Përpjekjet për ruajtjen dhe përmirësimin e praktikave të menaxhimit të ujit janë thelbësore për të mbrojtur cilësinë e ujit të lumit dhe për të siguruar disponueshmërinë e tij të vazhdueshme për përdorim bujqësor dhe industrial.

- **Lumi Nerodime** : Lumi Nerodime që rrjedh nëpër Ferizaj shquhet për bifurkacionin e tij të rrallë, ku ujërat e tij ndahen dhe derdhen në dy dete të ndryshëm: Detin e Zi dhe Detin Egje. Ky tipar unik hidrologjik e bën lumin Nerodime një vend të rëndësishëm ekologjik dhe shkencor. Megjithatë, ndotja nga aktivitetet bujqësore dhe menaxhimi joadekuat i ujërave të zeza kërcënon shëndetin e këtij lumi. Mbrojtja e lumit Nerodime është kritike për ruajtjen e rëndësishë së tij ekologjike dhe sigurimin e cilësisë së ujit për komunitetet lokale.
- **Rrugët ujore të maleve të Sharrit** : Malet e Sharrit, të cilat shtrihen në Shtërpçë , janë një burim thelbësor i ujit të ëmbël për rajonin. Përranë dhe dogë të shumta buronë nga malet, duke siguruar ujë të pastër si për konsum njerëzor ashtu edhe për bujqësi. Këto rrugë ujore janë thelbësore për ruajtjen e ekosistemeve natyrore të Shtërpçës dhe mbështetjen e jetesës lokale. Megjithatë, shpyllëzimi dhe ndryshimet e përdorimit të tokës paraqesin meziqë për cilësinë dhe disponueshmërinë e ujit. Ruajtja e pyjeve dhe burimeve ujore në malet e Sharrit është çelësi për ruajtjen e shëndetit ekologjik të rajonit.
- **Ujërat nëntokësore dhe burimet termale** : Në Shtime dhe Hani i Elezit , burimet ujore nëntokësore janë një pjesë e rëndësishme e furnizimit lokal me ujë. Përveç kësaj, Hani i Elezit ka burime të konsiderueshme ujore nëntokësore që përdoren për qëllime industriale dhe shtëpiake. Menaxhimi i duhur i këtyre burimeve ujore nëntokësore është i nevojshëm për të parandaluar mbishfrytëzimin dhe ndotjen nga aktivitetet industriale.

Sfidat e Menaxhimit të Ujit

Rajoni i Ferizajt përballë me disa sfida të menaxhimit të ujit që kërcënojnë qëndrueshmërinë e burimeve të tij ujore:

- **Ndotja Industriale** : Aktivitetet industriale, veçanërisht në Hani i Elezit , kontribuojnë në ndotjen e trupave ujorë lokale, duke përfshirë lumin Lepenci . Industria e çimentos, një kontribues i madh ekonomik në rajon, ka qenë i lidhur me ndotjen e ujit për shkak të rrjedhjeve industriale dhe trajtimit të pamjaftueshëm të ujërave të zeza. Përpjekjet për zbatimin e metodave më të pastra të prodhimit dhe përmirësimin e objekteve të trajtimit të ujërave të zeza janë thelbësore për të reduktuar ndikimin mjedisor të aktivitetëve industriale.
- **Rrjedha bujqësore** : Aktivitetet e gjera bujqësore të rajonit, veçanërisht në Ferizaj , Kaçanik dhe Shtime , kontribuojnë në ndotjen e ujit përmes rrjedhjes së plehrave kimike dhe pesticideve. Ky rrjedhje kontaminon ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore, duke ndikuar në cilësinë e ujit dhe duke dëmtuar ekosistemet ujore. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, si bujqësia organike dhe menaxhimi më i mirë i plehrave, është kritik për reduktimin e ndikimit negativ të bujqësisë në burimet ujore.
- **Mbipërdorimi i ujit** : Bujqësia intensive e ujtës në rajonin e Ferizajt shtron kërkesa të mëdha për burimet ujore, veçanërisht gjatë muajve të verës. Përdorimi joefikas i ujit dhe sistemet e vjetruara të ujitjes mund të çojnë në mbipërdorim të ujit, duke varfëruar lumenjtë dhe rezervat e ujit nëntokësor. Inkurajimi i adoptimit të teknologjive efikase për ujin, siç është ujtja me pika, është thelbësor për të ruajtur burimet ujore dhe për të siguruar qëndrueshmërinë e tyre afatgjatë.
- **Menaxhimi i ujërave të zeza** : Mungesa e infrastrukturës adekuate të trajtimit të ujërave të zeza në rajon ka bërë që ujërat e zeza të patrajtuara të derdhen direkt në lumenj, duke përkeqësuar

përshtetja e ndotjes së ujit. Investimet në implantet moderne të trajtimit të ujërave të zeza janë të nevojshme për të përmirësuar cilësinë e ujit dhe për të mbrojtur shëndetin publik dhe ekosistemet.

3.5.2. Evolucion i mundshëm i Mjedisit pa Planin PNMIM

Gjendja e ardhshme e burimeve ujore ndikohet nga faktorë të ndryshëm, duke përfshirë projektet në vazhdim dhe të planifikuara në menaxhimin e mbeturinave të ngurta (MMS). Një synim kryesor i këtyre projekteve është të minimizojë ndotjen e ardhshme të ujit të shkaktuar nga rrjedhjet, duke kontribuar në arritjen ose ruajtjen e kushteve të mira ekologjike dhe kimike si në ujërat sipërfaqësore ashtu edhe nëntokësore. Një sfidë e rëndësishme paraqesin vendgrymbullimet ekzistuese, të cilat kërkojnë rehabilitim urgjent.

Pa zbatimin e PNMIM, rreziqet aktuale ka të ngjarë të vazhdojnë, të paktën pjesërisht. Këto rreziqe përfshijnë ndotjen e ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore nga rrjedhjet, hedhjen e paligjshme të mbeturinave në rrjedhat ujore dhe erozionin e mbeturinave nga deponitë e vendosura në zona të papërshtatshme.

3.6. Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë

3.6.1. Baza e Mjedisit dhe Problemet kryesore

Klima

Rajoni i Gjilanit përjeton një klimë të butë kontinentale, e karakterizuar me verë të ngrohtë dhe dimër të ftohtë. Klima e rajonit është përgjithësisht e përshtatshme për bujqësi, me reshje të moderuara shu që mbështesin prodhimin bimor. Megjithatë, ndryshimi i klimës po ndikon gjithnjë e më shumë në modelet e motit të rajonit, duke paraqitur rreziqe si për bujqësinë ashtu edhe për burimet ujore.

- **Ndryshimet e temperaturës:** Rajoni ka përjetuar rritje të temperaturave gjatë dekadave të fundit, veçanërisht gjatë muajve të verës. Temperaturat më të larta rrisin shkallën e avullimit, duke reduktuar disponueshmërinë e ujit për bujqësi dhe duke rritur kërkesën për ujë. Valët e zgjatura të të nxehtëit gjithashtu mund të çojnë në kushte thatësire, duke ndikuar në rendimentet e të korrave dhe duke vënë presion shtesë mbi burimet ujore lokale.
- **Reshjet e parregullta:** Reshjet në Rajonin e Gjilanit po bëhen gjithnjë e më të parregullta, me ngjarje ekstreme të motit më të shpeshta si reshje të dendura dhe periudha të zgjatura të thatësisë. Këto ndryshime po prishin ciklet bujqësore dhe po rrisin rrezikun e përmytjeve në zonat e ulëta, veçanërisht përgjatë lumenjve si Morava e Binçës . Në të kundërt, periudhat më të gjata të thata zvogëlojnë disponueshmërinë e ujit për të mbijellat dhe bagëtinë, duke e bërë bujqësinë më të ndjeshme ndaj atarit të lidhur me klimën.
- **Ndërkimi në bujqësi:** Ndryshimet klimatike tashmë po ndikojnë në produktivitetin bujqësor në Rajonin e Gjilanit . Thatësitat, reshjet e parregullta dhe ndryshimi i atitëve të rritjes po ndikojnë në rendimentet e të korrave dhe po rrisin kërkesën për ujë. Fermerët po inkurajohen të adoptojnë praktika bujqësore rezistente ndaj klimës, të tilla si përdorimi i varieteteve të bimëve rezistente ndaj thatësisë, përmirësimi i menaxhimit të tokës dhe zbatimimi i teknikave të ruajtjes së ujit.

Përpyqjet për përshtatje dhe qëndrueshmëri

Për të zbutur ndikimin e ndryshimeve klimatike dhe për të adresuar sfidat e menaxhimit të ujit, disa përpjekje për qëndrueshmëri janë duke u zhvilluar në Rajonin e Gjilanit :

- Ruajtja e ujit: Inkurajimi i përdorimit të teknologjive të kursimit të ujit, të tilla si ujëja me pika dhe grumbullimi i ujit të shiut, mund të ndihmojë në ruajtjen e ujit në zonat bujqësore. Këto praktika janë veçanërisht të rëndësishme në zonat që përballen me mungesë uji gjatë stinëve të thata.
- Bujqësia e qëndrueshme: Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore që reduktojnë përdorimin e plehrave kimike dhe pesticideve mund të përmirësojë ndjeshëm cilësinë e ujit. Praktika të tilla si bujqësia organike, rotacioni i të korrave dhe përdorimi i plehrave natyrore po inkurajohen për të reduktuar ndotjen nga rrjedhjet bujqësore.
- Ripëllëzimi dhe Pyllëzimi: Mbrojtja dhe zgjerimi i zonave pyjore, veçanërisht në Novobërdë dhe Kamenicë, mund të ndihmojë në zbutjen e efekteve të ndryshimeve klimatike duke reduktuar erozionin e tokës, duke përmirësuar mbajtjen e ujit dhe duke mbështetur biodiversitetin. Iniciativat për ripëllëzimin kontribuojnë gjithashtu në sekuestrimin e karbonit, duke ndihmuar në luftimin e ngrohjes globale.
- Menaxhimi i përmbytjeve: Përmirësimi i infrastrukturës së menaxhimit të përmbytjeve, si p.sh. ndërtimi i plehrave dhe përmirësimi i sistemeve të kullimit, është thelbësor për mbrojtjen e komuniteteve përgjatë lumenjve nga përmbytjet. Një planifikim më i mirë i menaxhimit të përmbytjeve është i nevojshëm për të zvogëluar rrezikun e dëmtimit gjatë ngjarjeve ekstreme të motit.

Cilësia e ajrit

Ndotësit e ajrit ndahen në dy kategori. Kategoria e parë ka të bëjë me ndotësit parësorë, të cilët emetohen drejtpërdrejt përmes atmosferës. Kategoria tjetër janë ndotësit dytësorë, të cilët nuk emetohen nga burimet e tyre, por emetohen në atmosferë nëpërmjet reaksioneve me ndotës parësorë.

Burimet kryesore të ndotjes janë:

- Transporti (transport rrugor, ajror, hekurudhor dhe ujor),
- Tregthëtkomercializëm (ekonomi institucionale dhe familjare),
- Energjia (prodhimi dhe shpërndarja),
- Industria (përdorimi i energjisë në industri, proceset industriale dhe përdorimi i produkteve),
- Bujqësia dhe Mbetjet.

Rreziqet shëndetësore nga ndotja e ajrit lidhen kryesisht me përqendrimet e PM, veçanërisht PM2.5, i cili klasifikohet si kancerogjen nga Agjencia Ndërkombëtare për Kërkimin e Kancerit (IARC). PM2.5 depërton thellë në mushkëri dhe dihet se kontribuon në sëmundjet e frymëmarrjes, sëmundjet kardiovaskulare dhe kancerin e mushkërive. Dioksidi i karbonit gjithashtu kontribuon në sëmundjet e mushkërive, si dhe ozoni, i cili redukton funksionin e mushkërive dhe përkeqëson astmën.

Në Kosovë kontrollohen vetëm ndotësit kryesorë: grimcat (PM) (2.5 dhe 10), ozoni (O3), monoksidi i karbonit (CO), dioksidi i squfurit (SO2) dhe dioksidi i azotit (NO2).

Tabela 16. Vlerat mesatare mujore të parametrevë të cilësisë së ajrit për rajonin e Gjilanit

Muaji/Parametri	PM10	PM2.5	O3	SO2	NO2	CO
janar	48	43	31	11	27	0.7
shkurt	50	43	44	9	29	0.9

Studimi Final i VSM-së – Përmblidhje Ekzekutive

mars	28	24	52	4	22	0.4
prill	21	17	60	2	18	0.3
maj	15	10	59	4	14	0.1
qershor	13	10	60	6	11	0.2
korrik	13	9	72	5	13	0.1
gusht	5	7	74	4	15	0.1
shtator	5	7	65	3	16	0.1
tetor	9	11	45	4	21	0.2
Novor	26	22	34	9	22	0.6
dhjetor	82	52	23	20	33	1.4
Mesatare	24.42	21.25	51.58	6.92	20.08	0.43

Burimi: Raporti vjetor për gjendjen e ajrit 2023

Në raportin vjetor për cilësinë e ajrit të publikuar nga AMMK, të dhënat nga stacioni monitorues në Gjilan për vitin 2023 tregojnë se ka ende vlera të larta të PM10-PM2.5 dhe Ozonit.

Kjo tabelë tregon të dhënat mujore të cilësisë së ajrit për ndotës të ndryshëm si grimcat (PM10 dhe PM2.5), ozoni (O3), dioksidi i squfurit (SO2), dioksidi i azotit (NO2) dhe monoksidi i karbonit (CO). Qelizat e kuqe në tabelë theksojnë muajt ku përqendrimi i ndotësit i kalon këto vlera standarde.

Muaji e dimrit (janar, shkurt, dhjetor) tregojnë nivele të larta të grimcave (PM10 dhe PM2.5), si dhe nivele pak të ngritura të NO2. Kjo ka të ngjarë për shkak të mijës së djegies për ngrohje dhe uljes së RAJONIlimit të ajrit gjatë muajve të ftohtë.

Nivelet e ozonit arrijnë kulmin gjatë muajve të verës (maj dhe qershor), gjë që është e zakonshme për shkak të reaksioneve fotokimike që formojnë ozonin nën temperatura më të larta dhe rrezet e diellit.

Nivelet e SO2 dhe CO mbeten vazhdimisht të ulëta gjatë gjithë vitit, duke treguar emetime të ulëta nga burime si proceset industriale ose shkarkimet e automjeteve.

Tabela 17. Vlerat mesatare mujore të parametereve të cilësisë së ajrit për rajonin e Ferizajt

MuajiParametri	PM10	PM2.5	O3	SO2	NO2	CO
janar	25	22	32	11	17	0.7
shkurt	30	22	44	3	17	0.5
mars	20	14	52	5	21	0.5
prill	14	10	60	5	13	0.4

Studimi Final i VSM-së – Përmbledhje Ekzekutive

maj	12	9	59	4	11	0.4
qershor	12	8	60	5	10	0.4
korrik	13	8	72	5	11	0.4
gusht	12	8	74	5	9	0.5
shtator	13	8	65	7	12	0.4
tetor	14	10	45	9	17	0.5
Novor	16	13	34	7	18	0.6
dhjetor	30	25	23	8	22	1.1
Mesatare	17.56	13.17	51.58	6.25	14.63	0.43

Burimi: Raporti i jetës për gjendjen e ajrit 2023

Janari, shkurti dhe dhjetori kanë nivelet më të larta të grimcave (PM10, PM2.5) dhe përqendrime pak të ngritura të NO₂, që lidhen me ngrohjen dhe ndoshta me shpërndarje të reduktuar atmosferike.

Nivelet e larta të ozonit në muajt e ngrohtë (maj deri në gusht) tregojnë një model tipik sezonal, pasi temperaturat më të larta dhe mëja e dritës së diellit përmirësojnë formimin e ozonit.

Përqendrime të SO₂ dhe CO mbeten të ulëta gjatë gjithë vitit, duke sugjeruar kontrole efektive të ndotjes në atë zonë.

3.6.2 Evolucion i mundshëm i Mjedisit pa Planin PNMIM

E ardhmja e cilësisë së ajrit dhe faktorëve klimatike ka të ngjarë të ndikohet nga progresi i vazhdueshëm global i ndryshimeve klimatike, së bashku me përpjekjet e vazhdueshme për të reduktuar emetimet e ndotësve të ajrit. Në shkallë globale, përqendrime të gazit serrë (GHG) në atmosferë pritet të vazhdojnë të rriten. Në nivel kombëtar, një reduktim i ndjeshëm i emetimeve të ndotësve të ajrit nuk ka gjasa pasi Shqipëria vazhdon zhvillimin e saj. Megjithatë, përdorimi i teknologjive të avancuara dhe respektimi i standardeve kombëtare dhe evropiane mund të ndihmojë në zbutjen e disa prej këtyre ndikimeve.

3.7. Peizazhi

3.7.1 Baza e Mjedisit dhe Problemet kryesore

Rajoni i Gjiçanit dhe Ferizajt ka resurse të konsiderueshme natyrore, duke përfshirë pyjet dhe lumërit që mbështesin biodiversitetin dhe ofrojnë burime për komunitetet lokale.

Rajoni i Gjiçanit

Pyjet: Zona kodrinore të Kamenicës dhe Novobërdës janë të mbuluara me pyje dushku, ahu dhe pisha, të cilat janë jetike për ruajtjen e ekuilibrit ekologjik, parandalimin e erozionit të tokës dhe mbështetjen e biodiversitetit. Megjithatë, prerja e paligjshme e pyjeve ka paraqitur një kërcënim të madh për këto pyje, duke reduktuar mbulimin pyjor dhe duke rrezikuar jetën e egër lokale. Përpjekjet për ruajtjen janë të

përqendruara në zbatimin e rregulloreve të prerjes së pyjeve dhe promovimin e nismave të ripyllëzimit për të ruajtur këto burime natyrore.

Lumenjtë : Lumi Morava e Binçës , i cili rrjedh përmes Gjilanit , Vitisë dhe Kamenicës , është një burim i rëndësishëm ujor për bujqësinë dhe ekosistemin lokal. Ai mbështet ujitjen për fermerat dhe është shtëpia e një sërë specesh ujore. Megjithatë, ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe ujërat e zeza të patrajtuara përbejnë një kërcënim për cilësinë e ujit të lumit. Mbrojtja e burimeve ujore nëpërmjet përmirësimit të menaxhimit të mbeturinave dhe praktikave të qëndrueshme bujqësore është thelbësore për të siguruar shëndetin afatgjatë të lumit.

Burimet minerale: Novobërda është e pasur me burime minerale, veçanërisht argjend dhe plumb, të cilat kanë qenë historikisht të rëndësishme për ekonominë vendase. Aktivitetet minerare kanë formësuar ekonominë e rajonit, por gjithashtu kanë çuar në degradim mjedisor, duke përfshirë ndotjen e tokës dhe ujit. Sigurimi që aktivitetet minerare janë të rreguluara dhe të qëndrueshme nga pikëpamja mjediasore është thelbësore për mbrojtjen e burimeve natyrore në komunë.

Rajoni i Ferizajt

Pyjet: Malet e Sharrit luajnë një rol jetik në ekologjinë e Shtërpçës , Kaçanikut dhe Hanit . Elezit . Këto pyje janë shtëpia e një shumëllojshmërie kafshësh të egra, duke përfshirë arinjtë, ujëqenit dhe dhelpat, dhe ofrojnë shërbime thelbësore të ekosistemit, si parandalimi i erozionit të tokës dhe rregullimi i cikleve të ujit. Megjithatë, prerja e paligjshme dhe shpyllëzimi janë bërë kërcënime të rëndësishme për këto pyje. Përplekjet për ruajtjen janë të përqendruara në zbatimin e rregulloreve të prerjeve të pyjeve dhe në promovimin e iniciativave për ripyllëzimin për të siguruar qëndrueshmërinë e zonave pyjore të rajonit.

Burimet ujore: Lumenjtë si lumi Lepenci dhe lumi Nerodime janë thelbësorë për mbështetjen e bujqësisë dhe ekosistemeve lokale në Ferizaj , Shtime , Kaçanik dhe Shtërpçë . Këta lumenj ofrojnë ujë për të mbjellat dhe janë shtëpia e llojeve të ndryshme ujore. Megjithatë, ndotja e ujit nga rrjedhjet bujqësore, ujërat e zeza të patrajtuara dhe mbetjet industriale kanë ndikuar në cilësinë e ujit. Përmirësimi i praktikave të menaxhimit të ujit dhe reduktimi i ndotjes nëpërmjet trajtimit më të mirë të mbeturinave dhe bujqësisë së qëndrueshme janë kritike për ruajtjen e shëndetit të burimeve ujore të rajonit.

Burimet Minerale: Hani i Elezit është i pasur me burime minerale, veçanërisht me gur gëlqeror, i cili përdoret në prodhimin e çimentos. Industria e çimentos është një kontribues i madh në ekonominë lokale, por gjithashtu paraqet sfida mjedisore, duke përfshirë ndotjen e ajrit dhe ujit. Praktikë e qëndrueshme të minierave dhe rregullimi më i mirë i aktiviteve industriale janë të nevojshme për të zbutur ndikimin mjedisor të këtij sektori duke ruajtur përfitimet ekonomike.

3.7.2. Evolucion i mundshëm i Mjedisit pa Planin PNMIM

Pritet që urbanizimi të vazhdojë dhe kjo të risë presionin mbi Peizazhin dhe mjedisin në zonat urbane. Në të njëjtën kohë, pritet që zonat rurale, veçanërisht zonat e thella rurale, të vazhdojnë të shpopullohen, gjë që do të ketë një ndikim pozitiv në mbrojtjen e Peizazhit dhe mjedisit. Supozohet se këta dhe faktorë të tjerë do të kenë një ndikim të fortë në evolucionin e Peizazhit.

Prandaj, një moszbatim i PNMIM do të rezultojë vetëm në disa ndikime të vogla lokale/rajonale, me shumë gjasa në zonat e thella të vendit.

3.8. Trashëgimia arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore

3.8.1. Baza e Mjedisit dhe Problemet kryesore

Mbrojtja e monumenteve historike në Kosovë është përgjegjësi e Ministrisë së Kulturës, Rinisë dhe Sportit. Detyra lidhur me identifikimin, dokumentimin, ekzaminimin, arkivimin dhe kujdesin për mbrojtjen e monumenteve historike në Kosovë i është dhënë institutit për Mbrojtjen e Monumenteve të Kosovës (IMMK) në Prishtinë.

Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt ka një larmi objektiv historike si në qytet ashtu edhe në fshatra që i kanë mbijetuar rrjedhës së kohës, qoftë periudhave të vlerësimit të lartë të këtyre objekteve apo edhe periudhave të neglizhencës dhe shkatërrimit. Ato janë dëshmi e individualitetit kulturor lokal dhe rajonal që janë zhvilluar në kushte të veçanta historike, socio-ekonomike, etnike dhe fetare. Gjatë luftës së fundit, këto rajone nuk e përjetuan shkatërrimin e ashpër të luftës si rajonet tjera të Kosovës, kështu që trashëgimia kulturore vendore nuk u dëmtua aq shumë sa në vendet e tjera.

Rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt në listën e trashëgimisë kulturore për mbrojtje të përkohshme, të cilat renditen në kategori të ndryshme si rezervate arkeologjike, ansamble arkeologjike, ansamble arkitekturore dhe eksponate arkeologjike janë të shumta, por kujdesi ndaj tyre mbetet ende për të dëshiruar.

Tabela 13. Lista e trashëgimisë kulturore për mbrojtje të përkohshme

Kategoria	Trashëgimia arkeologjike	Trashëgimia arkitekturore	Peisazhet kulturore	Objekte të luajtshme
Gjilani	27	38	3	4
Novobërdë	1	13	1	
Partesh	12	1	1	2
Kllোকot	3	1	1	1
Kamenica	39	0	1	3
Viti	7	19	1	1
Ferizaj	49	1	1	3
Kaçaniku	20	1	1	1
Shtime	11	1	1	1
Hani Elezit	1	8	1	1
Shtërpce	8	1	1	1

Burimi: të dhëna nga lista e Trashëgimisë Kulturore për Mbrojtje të Përkohshme, 2024

3.3.2. Evolucionin e mundshëm të mjedisit pa Planin PNMIM

Nuk mund të parashikohen tendenca të përgjithshme për evolucionin e mundshëm të trashëgimisë arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore. Rreziku ekzistues për këto asete do të vazhdojë pavarësisht nga zbatimi ose moszbatimi i PNMIM, pasi ato ndikohen më pak nga MM sesa nga faktorë të tjerë.

Megjithatë, përmirësimi i situatës së përgjithshme mjedisore përmes përmirësimit të menaxhimit të mbeturinave do të ketë gjithashtu një ndikim pozitiv në evoluimin e trashëgimisë arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore.

4. Vlerësimi i Ndikimeve në Mjedis

4.1. Vlerësimi i Alternativave

Si pjesë e Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) për Planin Ndërkommunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, kërkohet një vlerësim i plotë i alternativave të arsyeshme. Për shkak të natyrës strategjike të PNMIM dhe ndikimeve të tij afatgjata, janë konsideruar dhe vlerësuar opsione të shumta teknologjike për menaxhimin e mbeturinave. Këto opsione teknologjike u vlerësuan bazuar në aspektet e mëposhtme:

- Implikimet e kornizës së politikave dhe rregulloreve: Vlerësimi siguron që të gjitha teknologjitë e propozuara janë në përputhje me ligjet mjedisore të Kosovës dhe direktivat përkatëse të BE-së.
- Identifikimi i opsioneve të teknologjisë në përputhje me politikat dhe të provuara: Teknologjitë e provuara dhe ato në përputhje me politikën kanë prioritet, duke siguruar që metodat e përzgjedhura të menaxhimit të mbeturinave të jenë të realizueshme dhe efektive.
- Fizibiliteti financiar i opsioneve të provuara të teknologjisë: I kushtohet vëmendje implikimeve financiare të secilës teknologji, duke siguruar që zgjidhjet e zgjedhura të jenë me kosto efektive dhe të përputhen me projektet e financuara nga donatorët.
- Implikimet e Kornizës së Politikave dhe Rregulloreve

Politika dhe kuadri rregullator luajnë një rol kritik në përcaktimin se cilat teknologji të menaxhimit të mbeturinave janë të zbatueshme. Në Kosovë, politikat kombëtare mjedisore duhet të përputhen me direktivat e Komunitetit Evropian për menaxhimin e mbeturinave. Për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, aspektet e mëposhtme rregullatore ishin kyçe në përcaktimin e opsioneve të përshatshme teknologjike:

- Direktiva e BE-së për Dëponitë (1999/31/EC): Që synon të reduktojë mbetjet e biodegradueshme që shkojnë në landfll.
- Direktiva Kuadër e BE-së për Mbetjet (2008/98/EC): Thëksimi i hierarkisë së mbeturinave (reduktimi, ripërdorimi, riciklimi) dhe nevoja për sisteme të qëndrueshme të menaxhimit të mbeturinave.
- Strategjia Kombëtare e Kosovës për Menaxhimin e Mbeturinave (2019-2028): Ofrimi i udhëzimeve lokale për menaxhimin e integruar të mbeturinave dhe promovimi i zhvillimit të zgjidhjeve të riciklimit, kompostimit dhe rikuperimit të energjisë.

Bazuar në këto kërkesa rregullatore, u prioritetizuan opsionet e teknologjisë që fokusohen në riciklimin, kompostimin dhe rikuperimin e energjisë, ndërsa ato që mund të çorin në degradim mjedisor ose mospërputhje me standardet e BE-së u përjashtuan.

Për më tepër, fokusi kryesor u vendos në identifikimin e teknologjive të provuara që janë në përputhje me politikat kombëtare të Kosovës dhe direktivat mjedisore të BE-së. Tabela më poshtë paraqet alternativat që janë marrë në konsideratë në zhvillimin e VSM-së për PNMIM në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, duke theksuar si teknologji të përzgjedhura ashtu edhe ato që janë përjashtuar për shkak të papërshatshmërisë së tyre për trajtimin e mbeturinave komunale. U konsideruan teknologjitë e mëposhtme:

Tabela 19: Teknologjitë e konsideruara për menaxhimin e mbeturinave

Të përziera mbeturinave		Të ndara mbeturinave		Inerte Mbeturinave
Pastrimi i Rrugëve	Pastrimi i Rrugëve			
Mbledhja e mbeturinave	e Mbledhja e mbeturinave		Mbledhja e mbeturinave të ndara	
Transporti dhe Transferimi	Transferimi dhe Transporti			
Trajtimi Mekanik	E papastër MRF	Trajtimi Biologjik Mekanik (MBT)	I pastër MRF	
Trajtimi Biologjik	Biologjike tërheqje		Kompostimi, tretja	
Trajtimi termik	Djegja, Proliza, Gazifikimi, Trajtimi me Plazmë, Teknologjia e Konvertimit të Mbetjeve në Naftë			
Asgjesimi	Landfill sanitar, Rehabilitimi i Deponisë			

Menaxhimi i mbetjeve inerte

Analiza krahasuese e ndikimeve mjedisore për alternativat e PNMIM nxjerr në pah performancën mjedisore të zgjidhjeve të ndryshme të menaxhimit të mbeturinave. Këtu është një përmbledhje e detajuar se si ndryshojnë këto alternativa dhe arsyetimi pas preferencës për opsione të caktuara:

1. Transferimi i mbeturinave dhe transporti në distanca të gjata

- **Stacioni i transferimit të tipit vetëm me rampë** : Ofron një nivel bazë funksionaliteti me një ndikim pozitiv mjedisor duke optimizuar logjistikën e grumbullimit të mbeturinave, duke reduktuar emetimet nga udhëtimet e shumta në distanca të shkurtra. Ndikimi në mjedis: **mesatarisht pozitiv (+)**.
- **Stacion transferimi i tipit me infrastrukturë me ngjeshje** : Duke ngjeshur mbetjet, kjo alternativë redukton më tej nevojat e transportit dhe emetimet e lidhura me to. Ai demonstroi një **ndikim të fortë pozitiv mjedisor (++)**, pasi minimizon gjurmën e karbonit të transportit të mbeturinave dhe rit efikasitetin operacional.

Alternativa e preferuar : Opsioni i ngjeshjes u zgjodh për shkak të efikasitetit më të lartë dhe gjurmës së reduktuar mjedisore në krahasim me stacionet e thjeshta të transferimit.

2. Trajtimi mekanik (Material Recovery Facility - MRF)

- **MRF i ndotur** : Përfshin klasifikimin e mbeturinave pas grumbullimit, duke çuar në disa përfitime mjedisore duke devjuar lëndët e riciklueshme. Megjithatë, funksionon me më pak efikasitet sesa sistemet e pastra MRF. Ndikimi në mjedis: **mesatarisht pozitiv (+)**.
- **MRF e pastër** : Kjo alternativë përfshin mbetje të riciklueshme të para-ndara, duke rezultuar në norma më të larta rikuperimi, ndoqe të reduktuar dhe rezultate më të mira mjedisore. Ndikimi në mjedis: **shumë pozitiv (++)**.

Alternativa e preferuar: Sistemi i pastër MRF favorizohet për shkak të efikasitetit më të madh në riciklim, i cili përputhet me qëllimet rajonale për reduktimin e përdorimit të deponisë dhe rritjen e përpjekjeve për riciklim.

3. Trajtimi mekaniko biologjik i mbeturinave (MBT)

- **MBT me tretje anaerobe:** Ky opsion lejon nxjerrjen e energjisë nga mbejet duke reduktuar volumin e mbeturinave të destinuara për deponi. Ka një ndikim shumë pozitiv mjedisor (++), veçanërisht në reduktimin e emetimeve të gazeve serë.
- **MBT me kompostim:** Kryesisht fokusohet në mbejet organike, por përfitimet e tij mjedisore janë më pak gjithëpërfshirëse në krahasim me tretjen anaerobe. Ndikimi në mjedis: **neutral (O)**.

Alternativa e preferuar: Tretja anaerobe u zgjidh mbi kompostimin për shkak të përfitimeve të dyfishta të reduktimit të vëllimit të mbeturinave dhe rikuperimit të energjisë, të cilat përputhen me menaxhimin e qëndrueshëm të mbeturinave dhe qëllimet e prodhimit të energjisë.

4. Deponia Sanitare dhe rehabilitimi i deponisë

- **Deponia Sanitare:** I nevojshëm për asgjësimin përfundimtar, por ka ndikime **neutrale mjedisore (O)** pasi rrik redukon në mënyrë aktive mbejet, megjithëse minimizon emetimet e kullimit dhe gazit.
- **Rehabilitimi i deponisë:** Ky opsion fokusohet në përmirësimin e venddepozitimave ekzistuese, përmirësimin e sistemeve të drenazhit dhe reduktimin e shkarkimeve të kullimit dhe gazit. Ndikimi në mjedis: **mesatarisht pozitiv (+)**.

Alternativa e preferuar: Rehabilitimi ka prioritet pasi zbuloi ndikimet negative ekzistuese të venddepozitimave të parregulluara, ndërkohë që përgatit rajonin për praktika më të qëndrueshme të depozitimit të mbeturinave.

5. Menaxhimi lokal i mbeturinave

- **Fshirja manuale e rrugëve:** Kjo masë bazë përmirëson higjienën lokale, por ka përfitime të kufizuara mjedisore, kryesisht duke reduktuar mbeturinat. Ndikimi në mjedis: **shumë pozitiv (++)**.
- **Fshirja mekanike e rrugëve:** Zgjidhet e mekanizuara përmirësojnë efikasitetin, por rezultojnë në emetime më të larta nga përdorimi i pajisjeve. Ndikimi në mjedis: **mesatarisht pozitiv (+)**.

Alternativa e preferuar: Fshirja manuale favorizohet për përfitimet e tij të menjëhershme mjedisore, kostot e ulëta operative dhe kontributin në pastërsinë urbane, megjithëse fshirja mekanike është e nevojshme në zona më të mëdha.

Si përfundim, alternativat si, rikuperimi i energjisë dhe strategitë gjithëpërfshirëse të menaxhimit të mbeturinave u preferuan për shkak të përafërimit të tyre me objektivat kombëtare dhe ndërkombëtare të qëndrueshmërisë, veçanërisht sipas direktivave të BE-së. Kjo analizë krahasuese thekson urgjencën praktike të zbatimit të zgjidhjeve të shëndosha mjedisore në PNMIM.

Gjithashtu u vlerësua fizibiliteti financiar i teknologjive të identifikuara. Ishte thelbësore të zgjidheshin teknologjitë që ofrojnë përfitime ekonomike afatgjata duke qenë me kosto efektive si në fazën e ndërtimit ashtu edhe në atë operacional. U morën parasysh aspektet e mëposhtme:

- **Efektiviteti i kostonë:** Teknologjitë e provuara si Trajtimi Biologjik Mekanik (MBT), kompostimi dhe deponitë sanitare u prioritetizuan për shkak të qëndrueshmërisë së tyre ekonomike afatgjatë.
- **Sinorgjitë me projektet e financuara nga donatorët:** PNMIM synon të harmonizohet me projektet e vazhdueshme dhe të planifikuara të financuara nga donatorët në Kosovë për të siguruar

fizibilitetin financiar të këtyre teknologjive. Për shembull, rehabilitimi i deponisë së Gjilanit dhe projektet e rikikimit të financuara nga donatorët ndërkombëtarë janë planifikuar tashmë në rajon (Investimi i KFW në deponitë në Kosovë).

Teknologjitë e reja për kalimin e mbeturinave në energji (si gazifikimi dhe piroliza) u konsideruan por u përjashtuan për shkak të mungesës së suksesit të tyre të provuar në sektorin e menaxhimit të mbeturinave komunale. Ndërsa këto teknologji janë efektive për lëndët fillestare të përcaktuara mirë (p.sh. qymyri, druri), aplikimi i tyre në mbetjet komunale mbetet i kufizuar dhe financiarisht i parrealizueshëm në këtë kohë.

PNMIM për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt në Kosovë është zhvilluar në bazë të masave kyçe për krijimin e një sistemi modern dhe të integruar të menaxhimit të mbeturinave. Zbatimi i masave të propozuara do të kërkojë studime të mëtejshme specifike, si studime fizibiliteti dhe projekte të detajuara, të cilat do të kryhen gjatë fazave të mëpasshme të planifikimit dhe miratimit.

Ky studim i Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) ofron kuadrin e nevojshëm për vlerësimin e ndikimeve mjedisore të masave të propozuara për menaxhimin e mbeturinave dhe thekson aspektet kryesore që duhen marrë parasysh. Këto aspekte përfshijnë ndikimet mjedisore, sociale dhe ekonomike dhe duhet të merren parasysh gjatë përzgjedhjes së teknologjive, strategjive dhe vendndodhjeve specifike për infrastrukturën e menaxhimit të mbeturinave.

Duke pasur parasysh diversitetin gjeografik dhe mjedisor të Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, efektet mjedisore lokale mund të vlerësohen përfundimisht vetëm përmes të dhënave të detajuara hapësinore dhe informacioneve specifike të ofruara nga studimet e fizibilitetit dhe planit e projektit. Si i tillë, shtrirja e vërtetë e këtyre ndikimeve do të shfaqet sapo të finalizohen vendet dhe teknologjitë e projektit.

Në rast se gjatë fazës së zbatimit identifikohen efekte të rëndësishme negative mjedisore, teknologjitë alternative ose vendndodhjet e vendndodhjes do të vlerësohen dhe konsiderohen brenda kornizës së procedurave të mëpasshme të planifikimit dhe miratimit. Kjo siguron që zgjidhjet më të shëndosha ekologjiksht dhe më të pranueshme shoqërore të zbatohen në të gjithë rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt.

4.2 Qasje Metodike për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis

Ky studim i Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) identifikon, përshkruan dhe vlerëson ndikimet e mundshme negative mjedisore që rezultojnë nga zbatimi i Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Procesi i VSM-së është thelbësor për të siguruar që qëndrueshmëria mjedisore të integrohet në strategjitë e menaxhimit të mbeturinave për rajonin. Vlerësimi ofron gjithashtu një kornizë për propozimin e masave për parandalimin dhe zbutjen e ndikimeve negative mjedisore aty ku është e përshatshme. VSM merr parasysh subjektet e mëposhtme të mbrojtjes për të siguruar një vlerësim gjithëpërfshirës të ndikimeve mjedisore:

Subjektet e mbrojtjes që duhet të merren parasysh janë të listuara në Tabelën 6:

- popullsia dhe shëndeti i njeriut,
- biodiversiteti, flora dhe fauna,
- toka dhe përdorimi i tokës, si dhe asetet materiale,
- ujë,
- cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë,
- trashëgimisë arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore, si dhe
- Peizazhi

VSM gjithashtu marr në konsideratë ndërveprimet ndërmjet këtyre subjekteve, pasi ndikimet mjedisore shpesh nuk ndodhin të izoluar. Për shembull, ndotja e ajrit nga objektet e trajtimit të mbeturinave mund të ndikojë në shëndetin e njeriut, biodiversitetin dhe cilësinë e tokës. Në mënyrë të ngjashme, ndotja e ujit mund të ketë efekte kaskaduese në biodiversitetin, shëndetin publik dhe përdorimin e tokës bujqësore.

Gjithashtu, konsideratat në vijim janë kyçe për vlerësimin e ndikimit në mjedis në procesin e VSM për Rajonin e Gilanit dhe Ferizajt :

- **Shtirja e Vlerësimit** - Ndikimet mjedisore mund të vlerësohen vetëm në lidhje me masat e përshkuara në PNMIM. Nëse kërkohen dokumente të planifikimit specifik hapësior ose të detajuar, vlerësimat mjedisore përkatëse do të kryhen gjatë fazave të mëpasshme të planifikimit dhe miratimit të projekteve të menaxhimit të mbeturinave. Këto vlerësime të mëvonshme do të përshijnë vlerësime specifike për vendndodhjen e ndikimeve të tilla si zhurma, cilësia e ajrit dhe ndotja e ujit.
- **Teknologjia më e mirë e disponueshme** - Për këtë vlerësim mjedisor, supozohet se të gjitha masat do të planifikohen dhe zbatohen duke përdorur teknologjinë më të mirë të disponueshme, duke siguruar ndikimet mjedisore sa më efikas dhe më pak të dëmshme. Raporti Teknik i Projektit për çdo masë të menaxhimit të mbeturinave ofron një përshkrim të detajuar të teknologjive të konsideruara për zbatim.
- **Zbatja e ndikimeve negative**- VSM-ja propozon që çdo ndikim negativ mjedisor i identifikuar duhet të zbatet duke përdorur praktikat mjedisore moderne. Për shembull, sistemet e grumbullimit të kullimit dhe kapja e metanit në deponi, si dhe teknologjitë e kontrollit të emetimeve në implantet e trajtimit të mbeturinave, duhet të përdoren për të minimizuar ndikimet në ujë, ajër dhe tokë.

VSM-ja zbaton një korriç të Vlerësimit të Ndikimit në Mjedis (VNM) për të identifikuar, përshkruar dhe vlerësuar efektet e mundshme të rëndësishme mjedisore të secilës alternative të menaxhimit të mbeturinave. Kjo korriçë përfshin:

- **Analiza bazë** : Vendosja e kushteve aktuale mjedisore (p.sh., cilësia e tokës, ajrit, ujit) për të ofruar një pikë referimi për vlerësimin e ndikimeve të mundshme të teknologjive të menaxhimit të mbeturinave. Kjo përfshin një kuptim të niveleve ekzistuese të ndotjes, biodiversitetit dhe modeleve të përdorimit të tokës.
- **Madhësia e ndikimit** : VSM vlerëson madhësinë e ndikimit të secilës alternative bazuar në shkallën e saj (lokale, rajonale, globale), kohëzgjatjen (afatshkurtër, afatgjatë ose të përhershëm) dhe kthyesmërinë. Për shembull, deponitë sanitare vlerësohen për ndikimin e tyre afatgjatë në tokë dhe ujërat nëntokësore, ndërsa kompostimi vlerësohet për efektet e tij më të menjëhershme dhe të lokalizuara.
- **Konsideratat Hapësinore** : Kjo përfshin hartën e zonave gjeografike që do të preken nga zbatimi i teknologjive të ndryshme. Mjetet e Sistemit të Informacionit Gjeografik (GIS) përdoren për të hartuar zonat e mbeturinave dhe për të vlerësuar mbivendosjen hapësinore midis objekteve të propozuara dhe zonave të ndjeshme mjedisore ose kulturore (p.sh. trupat ujorë, zonat e mbrojtura).
- **Ndjeshmëria ndaj receptorëve** : Receptorët si popullatat njerëzore, trupat ujorë dhe habitatet e kafshëve të egra vlerësohen bazuar në ndjeshmërinë e tyre ndaj ndikimeve të mundshme. Teknologjitë si djegia që mund të ndikojnë në cilësinë e ajrit pranë zonave të banuara vlerësohen në rrezik më të lartë në krahasim me opsionet si kompostimi ose tretja anaerobe (AD).

Metodologjia për Vlerësimin e Ndikimeve Kumulative

Ndikimet kumulative i referohen efekteve të kombinuara të veprimeve të kaluara, të tashme dhe të arsyeshme të parashikuashme në të ardhmen. Në kontekstin e VSM-së për PNMIM-në, ndikimet kumulative vlerësohen duke marrë parasysh se si integrimi i teknologjive të ndryshme të menaxhimit të mbeturinave do të ndërveprojë me kushtet ekzistuese mjedisore, përpjekjet e vazhdueshme për menaxhimin e mbeturinave dhe aktivitete të tjera të zhvillimit rajonal.

a) Shtrirja kohore

VSM vlerëson ndikimet kumulative të teknologjive të menaxhimit të mbeturinave në horizontet afatshkurtra, afatmesme dhe afatgjata. Për shembull, ndikimet kumulative të MBT dhe kompostimit vlerësohen jo vetëm në drejtim të reduktimit të menjëhershëm të mbeturinave të deponisë, por edhe në përfitimet e tyre afatgjata për cilësinë e ajrit (përmes emetimeve të reduktuara të metanit) dhe cilësinë e tokës (përmes aplikimit të kompostimit).

b) Efektet sinergjike dhe antagoniste

Teknologjitë analizohen për efektet e mundshme sinergjike (ndërveprimet pozitive) dhe efektet antagoniste (ndërveprimet negative) kur vendosen së bashku. Për shembull:

- **Ndikimi sinergjik** : Kombinimi i MBT dhe tretjes anaerobe mund të përmirësojë reduktimin e përgjithshëm të mbeturinave, me MBT që redukton volumin e mbeturinave organike dhe AD që rikuperon energjinë përmes prodhimit të biogazit.
- **Ndikimi antagonist** : Bashkëvendosja e disa teknologjive (p.sh. djegia dhe riciklimi) mund të zvogëlojë efikasitetin e rikuperimit të materialit, pasi djegia mund të rrisë djegjen e mbeturinave mbi riciklimin.

c) Analiza e Sistemit të Integruar të Menaxhimit të Mbeturinave

VSM vlerëson se si teknologjitë individuale përshkruhen brenda një sistemi të integruar të menaxhimit të mbeturinave. Ai merr në konsideratë se si komponentët e menaxhimit të mbeturinave si grumbullimi, klasifikimi, trajtimi dhe shpërndarja punojnë së bashku për të minimizuar ndikimet e përgjithshme mjedisore. Për shembull, objektet e trajtimit mekanik (MRFs) vlerësohen bazuar në aftësinë e tyre për të reduktuar volumin e mbeturinave të dërguara në deponi, duke kontribuar kështu në reduktimet kumulative të përdorimit të tokës dhe emetimeve të metanit.

d) Konteksti rajonal dhe global

Ndikimet kumulative të teknologjive vlerësohen gjithashtu në kontekstin më të gjerë rajonal dhe global, veçanërisht në aspektin e ndryshimeve klimatike. Teknologjitë që kontribuojnë në reduktimin e gazeve serre (p.sh., AD ose MBT) vlerësohen në mënyrë të favorshme për sa i përket ndikimit të tyre kumulativ në qëllimet globale të zbutjes së klimës. Anasjelltas, teknologjitë që rrisin emetimet (p.sh. djegia pa rikuperim të energjisë) vlerësohen me kujdes, duke marrë parasysh kontributin e tyre afatgjatë në ndryshimet klimatike.

e) Masat rehabilituese dhe zbutëse

Ndikimet kumulative gjithashtu marrin në konsideratë mundësinë e masave rehabilituese për të kompensuar efektet negative mjedisore. Për shembull, mbyllja dhe rehabilitimi i venddepozitimeve të paligjshme vlerësohen për përfitimet e tyre afatgjata në reduktimin e ndotjes së grumbulluar të tokës dhe ujit. Fuzja e deponive sanitare dhe zonave të mbeturinave luan gjithashtu një rol në zbutjen e ndikimeve kumulative duke ofruar mjedise të kontrolluara për depozitimin e mbeturinave.

Për shembull, vlerësohet ndikimi kumulativ i vazhdimtë të përdorimit të venddepozitimeve të pakontrolluara në kombinim me fuqjen e deponive të reja sanitare. Ndërsa deponitë sanitare do të reduktonin rrezikun e menjëhershëm të kontaminimit, përfitimi i tyre kumulativ mjedisor do të zvogëlohej

nëse hedhja e pakontrolluar vazhdon. Prandaj, VSM thekson nevojën për një reformë gjithëpërfshirëse të menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë mbylljen dhe rehabilitimin e venddepozitimeve të paligjshme, në mënyrë që të maksimizohen përfitimet kumulative të teknologjive më të pastra të depozitimit të mbeturinave.

Kjo qasje e integruar dhe me shumë kritere siguron që teknologjitë e menaxhimit të mbeturinave të mos vlerësohen të izoluar, por brenda konteksteve më të gjera mjedisore, sociale dhe ekonomike të rajonit. VSM-ja thekson një ekuilibër midis fizibilitetit teknologjik, qëndrueshmërisë mjedisore dhe pranueshmërisë socio-ekonomike kur zgjedh alternativat e preferuara të menaxhimit të mbeturinave.

Çdo masë e menaxhimit të mbeturinave e propozuar në PNMIM do të vlerësohet duke përdorur profilet e ndikimit në mjedis. Këto profile do të ndihmojnë në identifikimin, përshkrimin dhe vlerësimin e ndikimeve të mundshme mjedisore, duke siguruar që sistemi i menaxhimit të mbeturinave të jetë i dizajnuar për të qenë i qëndrueshëm dhe i shëndoshë mjedisor.

Zbatimi fizik i masave të propozuara do të kërkojë studime të mëtejshme fizibiliteti, vlerësime të ndikimit në mjedis (VNM) dhe dizajne të detajuara. Këto do të kryhen gjatë procedurave vartëse të planifikimit dhe miratimit që pasojnë përfundimin e VSM-së.

- Studimet e fizibilitetit do të përcaktojnë nëse teknologjitë dhe vendndodhjet e propozuara të menaxhimit të mbeturinave janë teknikisht dhe financiarisht të zbatueshme.
- Vlerësimet e Ndikimit në Mjedis (VNM) për projekte individuale do të fokusohen në ndikimet specifike të vendndodhjes, të tilla si afërsia me ekosistemet e ndjeshme ose zonat e banuara.

VSM për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt kërkon që të merren parasysh alternativat e arsyeshme ndaj masave të propozuara për menaxhimin e mbeturinave. Në rastet kur identifikohen ndikime të rëndësishme mjedisore, zgjidhjet alternative duhet të hulumtohen gjatë fazave të mëposhme të planifikimit. Kjo mund të përfshijë:

- Zgjedhja e opsioneve alternative të teknologjisë (p.sh., kalimi nga përdorimi tradicional i deponisë në ritjen e rikikimit dhe kompostimit).
- Zhvendosja e objekteve të mbeturinave në zona me më pak konflikte mjedisore dhe sociale.
- Zbatimi i masave zbutëse shpesh për të adresuar rreziqet specifike mjedisore (p.sh. masa të shtuara të mbrojtjes së ujit pranë lumenjve të ndjeshëm ose rezervave ujore nëntokësore).

Identifikimi, përshkrimi dhe vlerësimi i ndikimit në mjedis janë bërë në bazë të profileve të VSM për masat e renditura në tabelën e mëposhtme.

Tabela 20. Masat e konsideruara në profilet e VSM-së

Lloji e masës/ shkurtim	Përshkrimi
WZ	Përcaktimi i zonave të mbeturinave
R	Komponentët e menaxhimit rajonal të mbeturinave
R01	Transferimi i mbeturinave dhe transporti në distanca të gjata
R01-01	Rampë lloji transferimi stacion
R01-02	Rampë lloji transferimi stacion me ngjeshje
R02	Mekanike trajtimi (MRF)
R02-01	E paposter MRF
R02-02	I pastër MRF

R03	Mekanike biologjike trajtimi (MBT)
R03- 01	MBT me treje anaerobe
R03- 02	MBT me stabilizim
R03- 03	MBT me kompostim
R04	Tretja Anaerobe (Anaerobic Digestion (AD))
R05	Mbeturinat djegia (me energji shërim)
R05- 01	Duke lëvizur hetura djegia
R06	Deponia Sanitare (asgjësimi i sigurtë i mbeturinave)
R06- 01	Deponia Sanitare
R06- 02	Rehabilitimi i Deponisë
L	Komponentët e menaxhimit lokal të mbeturinave
L01	Pastrimi i Rrugëve
L01- 01	Manuali gjithëpërfshirës për pastrimin e rrugëve
L01- 02	Mekanizmi gjithëpërfshirës i menaxhimit të rrugëve
L02	Mbledhja e mbeturinave (përfshirë grumbullimin e veçuar)
L02- 01	Mbledhja e mbeturinave të përziera
L02- 02	Mbledhja e mbeturinave organike
L02- 03	Mbledhja e mbetjeve të thata të riciklueshme
L03	Kompostimi (rikuperimi i materialeve)
L03- 01	Kompostimi me dritare
L03- 02	Implant plotësisht i automatizuar për kompostim në ambiente të mbyllura
L04	Menaxhimi i mbeturinave inerte
L04- 01	Trajtimi i mbeturinave me teknologji të lëvizshme
L04- 02	Riciklimi i lëtrës
L04- 03	Deponimi

Masat vlerësohen në lidhje me ndikimin e tyre të përgjithshëm. Në këtë vlerësim nuk merren parasysh kushtet përkatëse specifike lokale.

Ndikimet e masave do të përcaktohen, përshkruhen dhe vlerësohen në lidhje me objektivat mjedisore të përcaktuara në kapitullin 2 për artikujt e mbrojtur të renditur në Tabelën 8 në përputhje me klasifikimin e mëposhëm.

Tabela 21. Klasifikimi i ndikimeve mjedisore

Simboli	Klasifikimi
++	Në përgjithësi, ndikimet mjedisore janë shumë pozitive
+	Në përgjithësi, ndikimet mjedisore janë pozitive
0	Ndikim mjedisor jo domethënës
-	Ndikimet mjedisore të mundshme dhe të pafavorshme
---	Ndikimet mjedisore të mundshme dhe shumë të pafavorshme

4.3. Profili i VSM-së i masave të propozuara

Në çdo profil VSM, masa e propozuar për menaxhimin e mbeturinave përshkruhet shkurtimisht, duke përfshirë ndikimet e saj të mundshme mjedisore. Janë vlerësuar si ndikimet pozitive ashtu edhe ato negative në mjedis, me fokus të veçantë në temat përkatëse të mbrojtjes së populatës dhe shëndetit i njerëzve, biodiversiteti, burimet ujore dhe cilësia e ajrit. Profilët gjithashtu ofrojnë rekomandime për zbutjen ose parandalimin e ndikimeve të padëshiruara, duke siguruar që masat e shëndosha mjedisore janë prioritarë. Këto rekomandime shërbejnë si udhëzime për procedurat e mëvonshme të planifikimit dhe miratimit për të siguruar përputhjen me objektivat e qëndrueshmërisë mjedisore. Tabelat e vlerësimit që shoqërojnë çdo profil ofrojnë një klasifikim të detajuar të vlerësimeve të ndikimit, të kategorizuara sipas subjektit të mbrojtjes dhe duke përfunduar me një vlerësim të përgjithshëm gjithëpërfshirës për secilin masë, duke informuar kështu vendimmarrësit për strategjitë më të përshtatshme mjedisore.

4.3.1. Përcaktimi i zonave të mbeturinave

4.3.1.1. Arsyelimi për Përcaktimin e Zonave të Mbeturinave

Në kontekstin e Kosovës, veçanërisht në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, përcaktimi i zonave të mbeturinave është një hap vendimtar në krijimin e një sistemi efikas dhe të qëndrueshëm të menaxhimit të mbeturinave. Socila komunë, duke përfshirë Gjilanin, Kamenicën, Vitinë, Novobërdën, Parteshin, Kllokotin, Ranilugun, Ferizajn, Kaçanikun, Shkëmbin, Hanin Elezit, Shërpocë, është caktuar në një objekt të veçantë rajonal për menaxhimin e mbeturinave bazuar në disa faktorë kyç.

Konsideratat kryesore për përcaktimin e këtyre zonave të mbeturinave përfshijnë shpërndarjen hapësimore të komunave, aksesin në objektet rajonale të mbeturinave, dendësinë e popullsisë dhe ritmin e parashkuar të popullsisë në rajon. Këta faktorë lejojnë një vlerësim të sakët si të vëllimit të mbeturinave të gjeneruara ashtu edhe të mbeturinave të grumbulluara në çdo komunë. Për të siguruar funksionimin ekonomik dhe të qëndrueshëm të objekteve të menaxhimit të mbeturinave, mbetjet totale të mbledhura dhe të përpunuara brenda çdo zone duhet të jenë ideale në intervalin 100 Mg/d (100 ton në ditë). Ky prag siguron që objektet rajonale të menaxhimit të mbeturinave të ngurta (MM) të funksionojnë në mënyrë efektive dhe me kosto efektive.

Është mbledhur dhe analizuar informacioni ekzistues mbi deponitë sanitare, si dhe çdo objekt i planifikuar ose i propozuar për trajtimin e mbeturinave si MRF, trajtimi mekanik biologjik (MBT) ose inceneratorët e impianteve. Këto objekte, krahas zonave të tyre ujëmbledhëse aktuale dhe të parashkuara, janë hartuar për të përcaktuar zonat më të përshtatshme për grumbullimin dhe trajtimin e mbeturinave. Gjithashtu, në procesin e përcaktimit janë marrë parasysh edhe projektet aktuale të menaxhimit të mbeturinave në këto komunë, si dhe çdo investim i planifikuar nga donatorët ndërkombëtarë.

Në bazë të këtyre vlerësimeve, janë krijuar disa zona rajonale të mbeturinave në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Këto zona janë krijuar për të optimizuar grumbullimin dhe logistikën e transportit të mbeturinave, duke siguruar që mbetjet të përpunohen në një mënyrë që të jetë ekonomikisht e qëndrueshme, duke minimizuar gjithashtu ndikimet mjedisore. Përcaktimi i zonave të mbeturinave është një bazë thelbësore për zhvillimin e një strategjie gjithëpërfshirëse të menaxhimit të mbeturinave në rajon, duke lehtësuar zgjidhjet e integruara për mbledhjen, transferimin, trajtimin dhe asgjësimin e mbeturinave.

Kjo qasje zonale siguron që të gjitha komunat të shërbehen në mënyrë adekuate nga objektet rajonale, duke promovuar zbatimin elektiv të Planit Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMIM) dhe duke kontribuar në qëndrueshmërinë afatgjatë të sektorit të menaxhimit të mbeturinave në Kosovë.

4.3.1.2. Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose ulur ndikimeve negative në mjedis

Zonat e mbeturinave të krijuara në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt të Kosovës synojnë të sigurojnë që kërkesat themelore për funksionimin e qëndrueshëm të objekteve rajonale të menaxhimit të mbeturinave janë përbushur, veçanërisht duke u fokusuar në qëndrueshmërinë ekonomike, optimizimin e logjistikës dhe qëndrueshmërinë mjedisore. Këto zona shërbejnë si bazë për grumbullimin, transferimin dhe trajtimin efikas të mbeturinave nëpër komuna të shumta, duke mundësuar zhvillimin e zgjidhjeve të integruara të menaxhimit të mbeturinave që minimizojnë ndikimin mjedisor duke maksimizuar efikasitetin e burimeve.

Për të identifikuar vendndodhjet e mundshme për deponitë sanitare, objektet e rikuperimit të materialit (MRF), implantet e tretjes anaerobe (AD) dhe objektet e tjera rajonale të trajtimit të mbeturinave, u përdoren mjetet e hartës GIS (si harta pozitive ashtu edhe negative). Këto mjete lejojnë një vlerësim gjithëpërfshirës të vendeve të mundshme për objektet rajonale të menaxhimit të mbeturinave. Hartëzimi negativ është kryer bazuar në kriteret e përjashtimit të përcaktuara nga legjislacioni mjedisor i Kosovës dhe standardet ndërkombëtare për menaxhimin e mbeturinave. Zonat që konsideroheshin të papërshtatshme për operacionet e menaxhimit të mbeturinave, të tilla si zonat e mbrojtura natyrore, qendrat urbane ose vendndodhjet me rëndësi kulturore, u përjashtuan.

Në zonat e mbetura të përshtatshme, duhet të përdoret harta pozitive për të identifikuar vendndodhje të qëndrueshme për ngritjen e objekteve rajonale të menaxhimit të mbeturinave. Kjo përfshinte ekzaminimin e faktorëve të tilla si afërsia me rrjetet e transportit, aksesueshmëria, distanca nga ekosistemet e ndjeshme dhe fizibiliteti ekonomik. Rezultati i këtij ushtrimi hartografik do të konsistojë në identifikimin e zonave kandidate për qendrat e ardhshme rajonale të menaxhimit të mbeturinave. Këto vende duhet të konsiderohen për heqje të mëtejshme të holësishme, të tilla si studimet e fizibilitetit dhe vlerësimet e ndikimit në mjedis (VNM), të cilat do të ndihmojnë në përcaktimin e vendndodhjeve më të përshtatshme për investime në infrastrukturën e mbeturinave.

Të dhënat e hartës janë integruar në një bazë të dhënash GIS të përgatitur posaçërisht për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Kjo bazë të dhënash është e disponueshme si shtesa GIS që mund të përditësohen dhe analizohen më tej për të mbështetur proceset e përzgjedhjes së vendeve për projektet e ardhshme të menaxhimit të mbeturinave. Kjo qasje e bazuar në të dhëna siguron transparencë dhe lejon palët e interesuara të marrin vendime të informuara në lidhje me vendosjen e objekteve të mbeturinave.

Për të lehtësuar planifikimin e investimeve të ardhshme në të dy nivelet rajonale dhe komunale, do të përgatitet Menaxhimi i Integruar i Mbeturinave të Ngurta – Instrumenti i Planifikimit të Investimeve (PNMIM-IPI). Ky mjet u mundëson komunave dhe vendimmarrësve të planifikojnë dhe optimizojnë investimet në infrastrukturën e menaxhimit të mbeturinave në mënyrë interaktive. Duke simuluar skenarë të ndryshëm të menaxhimit të mbeturinave, mjeti ndihmon për të siguruar që objektet e ardhshme të jenë financiarisht të qëndrueshme dhe në përputhje me mjedisin.

Hartografia e bazuar në GIS dhe mjeti PNMIM-IPI do të ofrojnë një kornizë për planifikimin e investimeve të ardhshme në objektet e menaxhimit të mbeturinave në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Ky sistem siguron që zonat e mbeturinave të jenë ekonomikisht të qëndrueshme, të qëndrueshme nga pikëpamja mjedisore dhe efikase operationale, duke kontribuar në suksesin afatgjatë të Planit Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMIM) në këto rajone.

Tabela 22. Vlerësimi mjedisor për përcaktimin e zonave të mbeturinave

V2. Përcaktimi i zonave të mbeturinave			
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi

Popullsia dhe shëndeti njeriut			
Përmirësimi i cilësisë së jetës	WZ	+	
Mbrojtja e shëndetit të njeriut	WZ	++	
Biodiversiteti, flora dhe fauna			
Mbrojtja e burimeve natyrore dhe biologjike	WZ	+	
Mbrojtja e zonave të mbrojtura dhe pasurisë natyrore	WZ	+	
Përdorimi i qëndrueshëm i tokës si një burim i rëndësishëm për asetet			
Ruajtja e shëndetshme dhe ekologjike së dheut	WZ	+	
Reduktimi dhe përdorimi i burimeve përmes përmirësimit të efikasitetit	WZ	+	
Shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore	WZ	+	
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar	Shkurtesa	Vlerësimi	
Uji			
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore , si ujërat nëntokësore dhe përmirësimin e statusit të tij ekologjik	WZ	+	
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike	WZ	+	
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë			
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave serra	WZ	++	
Mbrojtja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit	WZ	+	
Peizazhi			
Ruajtja e Peizazhit dhe diversiteti	WZ	0	
Arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore Trashëgimia			
Konservimi dhe mbrojtja e aseteve të trashëgimisë kulturore	WZ	0	
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi			
	WZ	+	
Objektivi mjedisor/ Objektivi VSM	Shkurtesa	Vlerësimi	
Uji			
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore , si ujërat nëntokësore dhe përmirësimin e statusit të tij ekologjik	WZ	+	
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike	WZ	+	
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë			
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave serra	WZ	++	
Mbrojtja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit	WZ	+	
Peizazhi			
Ruajtja e Peizazhit dhe diversiteti	WZ	0	
Arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore Trashëgimia			
Konservimi dhe mbrojtja e aseteve të trashëgimisë kulturore	WZ	0	
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi			
	WZ	+	

4.3.2 Komponentët Rajonal të Menaxhimit të Mbeturinave

4.3.2.1 Transferimi i mbeturinave dhe transporti në distanca të gjata

4.3.2.1.1 Përshkrimi i Teknologjisë

Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt të Kosovës, si pjesë e Planit Nderkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMIM), transferimi i mbeturinave dhe opsionet e transportit në distanca të gjata janë thelbësore për të siguruar menaxhim efikas të mbeturinave. Këto teknologji duhet t'i përshtaten kushteve specifike rrugore të rajonit, përbërjes së mbeturinave dhe infrastrukturës.

Transporti i mbeturinave në distanca të gjata zakonisht përfshin kamionë të mëdhenj, rimorkio, ose në disa raste, hekurudha ose maune për lëvizjen e mbeturinave në distanca të mëdha. Ky sistem është thelbësor për rajonet ku deponitë, impiantet e riciklimit ose inceneratorët ndodhen larg zonave ku krijohen mbetje. Qëllimi kryesor është transportimi i mbeturinave me shumicë, duke reduktuar numrin e udhëtimeve dhe kostot e përgjithshme të transportit.

Ngjeshja e mbeturinave:

- Ngjeshja e mbeturinave mund të jetë e nevojshme kur densiteti i mbeturinave është i ulët. Megjithatë, në rastin e Kosovës, veçanërisht në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, mbeturinat e mbetura kanë një densitet të lartë për shkak të përqindjes së konsiderueshme të materialit organik. Kjo do të thotë se ngjeshja e mbeturinave mund të mos kërkohet gjithmonë, veçanërisht për transportin e mbeturinave të mbetura.
- Njësitë e ngjeshjes, megjithëse efektive, mund të jenë gjithashtu të ndjeshme ndaj prishjeve, duke çuar në ndërprerje të mundshme në disponueshmërinë e stacionit të transferimit. Prandaj, vendimi për zbatimin e teknologjisë së ngjeshjes duhet të vlerësohet rast pas rasti, duke krahasuar kostot e teknologjisë së ngjeshjes me zgjidhjet alternative, duke marrë parasysh faktorë si përbërja e mbeturinave dhe distancat e transportit.

Figura 2. Kamion kompaktori i mbeturinave

Konsiderata për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt :

- Kushtet e rrugëve: Infrastruktura rrugore në këto rajone duhet të vlerësohet për t'u siguruar që mund të mbështesë transportin e kontejnerëve shtesë, nëse është e aplikueshme. Cilësia e rrugëve ndikon drejtpërdrejt në efikasitetin dhe sigurinë e operacioneve të transportit të mbeturinave.

- **Përbërja e mbeturinave:** Duke pasur parasysh përmbajtjen e lartë organike në mbetjet e mbetura të rajonit, kërkohet vlerësim i mëtejshëm për të përcaktuar zgjidhjet më ekonomike dhe më të qëndrueshme të transportit. Kjo përfshin balancimin e përfitimeve të ngjeshjes me të metat e tij të mundshme, duke përfshirë prishjet dhe kostot më të larta operacionale.

Transporti në distanca të gjata mund të përfaqësojë një pjesë të konsiderueshme të shpenzimeve të menaxhimit të mbeturinave për shkak të konsumit të karburantit, mirëmbajtjes së automjeteve dhe planifikimit logjistik. Megjithatë, është një komponent i domosdoshëm për të siguruar që mbetjet të menaxhohen siç duhet, veçanërisht në zonat ku opsionet lokale të depozitimit janë të kufizuara ose të padisponueshme.

Transferimi i mbeturinave dhe transporti në distanca të gjata janë komponentë kyç të sistemeve efektive të menaxhimit të mbeturinave të ngurta, duke siguruar që mbetjet të grumbullohen, përpunohen dhe asgjësohen siç duhet, edhe kur objektet ndodhen larg burimit të prodhimit të mbeturinave. Duke optimizuar logjistikën dhe duke konsoliduar mbetjet në stacionet e transferimit, operacionet e menaxhimit të mbeturinave mund të jenë më kosto-efektive dhe fleksibël, duke mbështetur qëllimet më të gjera të menaxhimit rajonal të mbeturinave.

Një stacion për transferimin e mbeturinave komunale ekziston në komunën e Ferizajt, më saktësisht në lokacionin e quajtur Gërlëc. Stacioni është ndërtuar në vitin 2003, me donacione të BE-së, ndërsa ka filluar të funksionojë në vitin 2004, dhe tani menaxhohet nga KMLC. Objekti mbulon një sipërfaqe prej 0,5 hektarësh dhe ka një kapacitet mujor prej 2,500 ton. Ky stacion transferimi shfrytëzohet nga Ferizaj, Shitme, Kaçaniku dhe Hani i Elezit. Ky stacion transferues shërben si pikë ndërmjetëse ku mbeturinat e grumbulluara nga arvisëritë, bizneset dhe hapësirat publike përkohësisht deponohen, klasifikohen dhe konsolidohen para se të transportohen në destinacionin e tyre përfundimtar, në deponinë rajonale të Gjilanit. Stacioni aktualisht përdor katër kontejnerë dhe katër kamionë dhe 1 buldozer. Nuk ka ngjeshje për kontejnerët.

Figura 3. Stacioni i Transferimit të Mbeturinave në Ferizaj

4.3.2.1.2. Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose Ulja e ndikimeve negative në mjedis

Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt të Kosovës, zbatimi i metodave të transportit të mbeturinave në distanca të gjata mund të ketë përfitime të konsiderueshme mjedisore, veçanërisht përmes reduktimit të numrit të proceseve të transportit. Përdorimi i kamionëve të mëdhenj me distanca të gjata ndihmon në uljen e volumit të automjeteve në rrugë, gjë që redukton emetimet, përfshirë gazrat sërë, dhe minimizon ndotjen nga zhurma dhe pluhuri. Këta faktorë janë veçanërisht të rëndësishëm në zonat më të dendura të populluara të Gjilanit dhe Ferizajt, ku trafiku i rënduar mund të kontribuojë në degradimin e mjedisit. Në këtë kontekst, stacionet e transferimit me njësi ngjeshjeje kanë një avantazh të qartë ndaj atyre pa, pasi ngjeshja e mbeturinave redukton frekuencën e transportit të mbeturinave.

Për të zbutur ndikimet e mundshme mjedisore, si p.sh. derdhjet e mbeturinave dhe emetimet e aromave, rekomandohet që kontejnerët me çati të hapur që përdoren për transport të mbulojnë mirë me pëlhura gome. Kjo siguron që mbetjet të përmbahen, duke reduktuar rrezikun e mbeturinave dhe erës gjatë tranzitit. Për më tej, ngarkimi i drejtpërdrejtë i mbeturinave në kontejnerë transporti ndihmon në parandalimin e ndotjes së ujit dhe tokës, pasi rreziku i derdhjes minimizohet.

Pavarësisht këtyre avantazheve, vetë stacionet e transferimit mund të kontribuojnë në çështje të lokalizuara mjedisore, të tilla si aroma, pluhuri, zhurma dhe rritja e trafikut të automjeteve në rrugët që pojnë në stacione. Këto ndikime janë veçanërisht të rëndësishme në zonat ku stacionet ndodhen pranë

zonave të banuara ose të ndjeshme mjedisore, siç janë pjesët rurale të Kamenicës dhe Vitisë, ose rajonet që kufizohen me ekosisteme të ndjeshme.

Për të minimizuar ndikimet negative mjedisore të stacioneve të transferimit, është thelbësore të kryhet një proces i plotë i përzgjedhjes së vendndodhjes, i mbështetur nga një Vlerësim i Ndikimit në Mjedis (VNM). Planifikimi i kujdesshëm i vendndodhjes është thelbësor për të siguruar që stacionet e transferimit të jenë të vendosura larg komuniteteve vulnerabël dhe zonave të ndjeshme ekologjike. Për shembull, në zona si Shtërpca, ku biodiversiteti është prioritet, ose përgjatë sistemeve lumore si Morava e Binçës, konsideratat mjedisore duhet të diktojnë vendndodhjen e infrastrukturës së transferimit.

Përdorimi i përzgjedhjes së vendndodhjes, dizajni i duhur dhe menaxhimi operacional i stacioneve të transferimit mund të reduktojë ndjeshëm ndikimet mjedisore. Praktikë më të mira përfshijnë mbyllje të pjesëve të zonës së shkarkimit të mbeturinave, të cilat mund të ndihmojnë në frenimin e emetimit të pluhurit. Masa të tjera, të tilla si heqja e menjëherëshme e kontejnerëve të plotë të mbeturinave, asgjësimi i mbeturinave ekskluzivisht brenda kontejnerëve dhe koordinimi i orarit të dërgesave me Komunitat lokale, mund të zbusin më tej ndikimet në komunitetet lokale dhe të zvogëlojnë ndotjen e mjedisit. Këto praktika të mira të menaxhimit sigurojnë që procesi i transferimit të mbetet efikas duke mbajtur në minimum ndikimet negative.

Tabela 23: Vlerësimi mjedisor për transferimin e mbeturinave dhe transportin në distanca të gjata

R01	Transferimi i mbeturinave dhe transporti në distanca të gjata		
R01- 01	Rampë lloji transferimi stacion		
R01- 02	Rampë lloji transferimi stacion me ngjeshje		
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Popullsia dhe shëndeti njeriut			
Përmirësimi i cilësisë së jetes	R01- 01	++	
	R01- 02	+	
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Mbrojtja e shëndetit të njeriut	R01- 01	++	
	R01- 02	-	
Biodiversiteti, flora dhe fauna			
Mbrojtja e burimeve natyrore dhe biologjike	R01- 01	O	
	R01- 02	O	
Mbrojtja e zonave të mbrojtura dhe pasurisë natyrore	R01- 01	O	
	R01- 02	O	
Përdorimi i qëndrueshëm i tokës si një burim i rëndësishëm për asetet			
Ruajtja e shëndetshme dhe ekologjike së dheut	R01- 01	+	
	R01- 02	+	
Reduktimi dhe përdorimi i burimeve përmes përmirësimit të efikasitetit	R01- 01	+	
	R01- 02	++	
Shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore	R01- 01	+	
	R01- 02	++	
Uji			
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore , si ujërat nëntokësore dhe përmirësimin e statusit të tyre ekologjik	R01- 01	O	
	R01- 02	+	
	R01- 01	O	

Mbrojtja e sipërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike	R01- 02	+
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë		
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave serra	R01- 01	+
	R01- 02	++
Mbrojtja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit	R01- 01	+
	R01- 02	++
Peizazhi		
Ruajtja e Peizazhit dhe diversiteti	R01- 01	O
	R01- 02	O
Arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore Trashëgimia		
Konservimi dhe mbrojtja e aseteve të trashëgimisë kulturore	R01- 01	O
	R01- 02	O
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi		
	R01- 01	+
	R01- 02	++

4.3.2.2. Trajtimi Mekanik

Trajtimi mekanik është një proces thelbësor në hierarkinë e menaxhimit të mbeturinave të ngurta, që synon kryesisht ndarjen, klasifikimin dhe përgatitjen e materialeve të mbeturinave për përpunim ose asgjësim të mëtejshëm. Kjo metodë përdor teknologji dhe pajisje të ndryshme mekanike për të rritur efikasitetin e sistemeve të menaxhimit të mbeturinave, për të zvogëluar volumin e mbeturinave të dërguara në deponi dhe për të nxitur riciklimin dhe rikuperimin e burimeve.

Qëllimi i Trajtimit Mekanik

Rikuperimi i materialit : Trajtimi mekanik synon të rikuperojë materiale të vlefshme nga mbeturinat, si metale, plastika, qelqi dhe lënda organike. Duke i ndarë këto materiale, ato mund të drejtohen në rrjedhën e riciklimit ose të përpunohen në produkte të reja, duke reduktuar nevojën për materiale të virgjëra dhe duke minimizuar ndikimin mjedisor.

Reduktimi i vëllimit : Trajtimi mekanik gjithashtu redukton volumin e mbeturinave, i cili është veçanërisht i rëndësishëm për menaxhimin e deponisë. Duke ngjeshur dhe copëtuar mbetjet, sasia e hapësirës së nevojshme për asgjësim mund të ulet ndjeshëm.

Përmirësimi i cilësisë : Me klasifikimin e mbeturinave, trajtimi mekanik përmirëson cilësinë e materialeve të riciklueshme. Kjo është thelbësore për përmbushjen e standardeve të kërkuara nga objektet e riciklimit dhe për të siguruar që materialet e rikuperuara mund të ripërdoren në mënyrë efektive.

4.3.2.2.1. Përshkrimi i Teknologjisë

Proceset kryesore në trajtimin mekanik:

Renditja : Mbeturinat futen fillimisht në sistemet e klasifikimit, ku teknologji të ndryshme - të tilla si rripat transportues, ekranet dhe klasifikuesit e ajrit - përdoren për të ndarë lloje të ndryshme materialesh. Renditja manuale mund të përdoret gjithashtu për të kapur artikuj që sistemet e automatizuara mund të humbasin.

Copëtimi : Pas klasifikimit, materialet e mbeturinave shpesh copëtohen për të zvogëluar madhësinë e tyre dhe për të përmirësuar efikasitetin e përpunimit të mëvonshëm. Grirja ndihmon në përgatitjen e mbeturinave për kompostim, tretje anaerobe ose përpunim të mëtejshëm mekanik.

Ndarja magnetike : Ky proces përdor magnet për të nxjerrë metale me ngjyra nga rjedha e mbeturinave. Është efektiv për rikuperimin e çelikut dhe hekurit, të cilët më pas mund të riciklohen.

Klasifikimi i ajrit : Klasifikuesit e ajrit ndajnë materialet më të lehta (të tilla si plastika dhe letra) nga traksionet më të rënda (të tilla si metalet dhe qelqi) bazuar në densitetin e tyre. Kjo metodë rit pastërtinë e materialeve të rikuperuara.

Ekrani : Ekranet me madhësi të ndryshme përdoren për të ndarë materialet në bazë të madhësisë, duke lejuar heqjen e ndotësve dhe sendeve të pa ricikluashme nga rjedha e mbeturinave.

3. Inovacionet teknologjike

Sistemet e automatizuara : Përparimet në teknologji kanë çuar në zhvillimin e sistemeve të sofistikuar të klasifikimit të automatizuar që përdorin sensorë, kamera dhe inteligjencë artificiale për të përmirësuar efikasitetin dhe saktësinë e rikuperimit të materialit.

Integrimi i trajtimit biologjik : Trajtimi mekanik mund të integrohet me procese biologjike, si tretja anaerobe, ku materialet organike ndahen dhe përpunohen për të prodhuar biogaz dhe tretje, duke rritur më tej rikuperimin e burimeve.

Përfitimet e Trajtimit Mekanik

Mbrojtja e mjedisit : Duke devjuar materialet e ricikluashme dhe të rikuperueshme nga deponitë, trajtimi mekanik redukton mbetjet e deponisë dhe zbut ndikimet mjedisore që lidhen me depozitimin e mbeturinave.

Efikasiteti ekonomik : Rikuperimi i materialeve nëpërmjet trajtimit mekanik mund të jetë ekonomikisht i dobishëm, pasi zvogëlon kostot që lidhen me ngrerjen e lëndëve të para dhe operacionet e deponive. Shitja e materialeve të rikuperuara gjithashtu mund të gjenerojë të ardhura.

Mbështetje për ekonominë rrethore : Trajtimi mekanik është një komponent jetik i ekonomisë rrethore, duke promovuar praktika të qëndrueshme të menaxhimit të mbeturinave dhe duke siguruar që materialet të ripërdoren dhe riciklohen sa herë që është e mundur.

Sfidat në trajtimin mekanik

Kontaminimi : Një nga sfidat kryesore është menaxhimi i ndotjes në rrjedhën e mbeturinave, i cili mund të zvogëlojë cilësinë dhe tregtueshmërinë e materialeve të rikuperuara. Renditja dhe përpunimi efektiv janë thelbësore për të minimizuar ndotjen.

Kërkesat e infrastrukturës : Zbatimi i sistemeve të trajtimit mekanik kërkon investime të konsiderueshme në infrastrukturë dhe teknologji, të cilat mund të jenë pengesë për disa komuna ose rajone.

Mirëmbajtja dhe funksionimi : Mirëmbajtja e rregullt e pajisjeve të trajtimit mekanik është e nevojshme për të siguruar performancën optimale dhe për të shmangur prishjet që mund të ndërpresin funksionimin.

4.3.2.2 Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose Ujta e ndikimeve negative në mjedis

Ndërsa trajtimi mekanik është një proces efektiv për menaxhimin e mbeturinave dhe promovimin e rikuperimit të burimeve, ai mund të paraqesë ende rreziqe të caktuara mjedisore nëse nuk menaxhohet siç duhet. Më poshtë janë ndikimet kryesore të mundshme mjedisore të trajtimit mekanik dhe masat e mundshme për të parandaluar ose reduktuar rezultatet negative.

1. Ndotja e ajrit

Ndëkimi i mundshëm : Objektet e trajtimit mekanik mund të gjenerojnë pluhur, grimca dhe emetime gjatë operacioneve të tilla si klasifikimi, copëtimi dhe përpunimi. Kjo mund të ndikojë në cilësinë e ajrit lokal, veçanërisht në zonat e mbyllura ose me popullsi të dendur.

Masat zbutëse:

Sistemet e kontrollit të pluhurit:

- o Instalimi i sistemeve të filtrimit të ajrit dhe frenimit të pluhurit (p.sh., spërkatjet e ujit ose sistemet e nxjerrjes) për të kapur dhe kontrolluar grimcat e ajrit brenda objektit.
- o Ventilimi: Sigurohuni që objektet të kenë sisteme të duhura ventilimi për të reduktuar përqendrimin e pluhurit dhe ndotësve në ambiente të mbyllura.
- o Kapsulimi i makinerive: Sigurimi i makinerisë që gjenerojnë sasi të mëdha pluhuri për të minimizuar përhapjen e tij brenda objektit.

2. Ndotja akustike

Ndëkimi i mundshëm: Procesat mekanike të tilla si copëtimi, bluarja dhe operacionet e transportuesit mund të krijojnë nivele të larta zhurmë, të cilat mund të shqetësojnë punëtorët dhe komunitetet aty pranë.

Masat zbutëse:

- o Izolimi i zërit: Zbatoni teknika të izolimit të zërit në projektimin e objektit, të tilla si përdorimi i barrierave të zhurmës, izolimi akustik dhe strehimi i makinerive me zhurmë në zona të mbyllura.
- o Koha e funksionimit: Kufizoni operacionet me zhurmë në orët e dtës për të minimizuar shqetësimet, veçanërisht në zonat pranë zonave të banuara.
- o Mirëmbajtja e rregullt: Sigurohuni që makineritë të mirëmbahen rregullisht për të parandaluar zhurmën e tepërt për shkak të konsumimit dhe moshës së avancuar.

3. Ndotja e ujit

Ndëkimi i mundshëm: Trajtimi mekanik mund të prodhojë rrjedhje ose ujë të kontaminuar gjatë përpunimit, veçanërisht nëse mbetjet nuk janë klasifikuar siç duhet ose nëse ka mbetje organike. Kjo mund të përbejë rrezik për trupat ujorë aty pranë nëse nuk menaxhohen siç duhet.

Masat zbutëse:

- o Menaxhimi i kullimit: Instaloni sisteme grumbullimi të kullimit për të kapur dhe trajtuar çdo rrjedhje të lëngshme përpara se të ndot ujërat nëntokësore ose sipërfaqësore.
- o Trajtimi i ujërave të zeza: Trajtoni ujërat e zeza të krijuara gjatë operimeve në objektet e trajtimit në vend ose aty pranë për të hequr ndotësit.
- o Menaxhimi i ujërave të stuhisë: Zbatoni kontrollin e rrjedhjes së ujërave të stuhisë, të tilla si sipërfaqet e depërtueshme dhe sistemet e kullimit, për të parandaluar ndotjen gjatë reshjeve të mëdha.

4. Ndotja e tokës

Ndëkimi i mundshëm: Mbetjet e menaxhuara keq ose derdhjet aksidentale gjatë trajtimit mekanik mund të çojnë në kontaminim të tokës, veçanërisht nëse mbetje të rrezikshme ose kimikate janë të pranishme në rrjedhjen e mbeturinave.

Masat zbutëse:

- o Mbatja e sigurt: Siguroni mbajtjen e duhur të materialeve të rrezikshme brenda objektit për të parandaluar derdhjet ose rrjedhjet aksidentale.
- o Inspektime të rregullta: Kryeni inspektime të shpeshta të zonave të magazinimit dhe makinerive për të zbuluar dhe rregulluar çdo rrjedhje ose derdhje të mundshme.
- o Dyshemeja mbrojtëse: Përdorni dysheme të papërshkueshme në zonat ku përpunohen mbetjet për të parandaluar depërtimin e ndotësve në tokë.

5. Konsumi i Energjisë dhe Emetimet e Gazeve Serre

Ndikimi i mundshëm: Objektet e trajtimit mekanik shpesh kërkojnë input të konsiderueshëm të energjisë, që që mund të çojë në emetime më të larta të gazeve serre, veçanërisht nëse energjia merret nga lëndët djegëse fosile.

Masat zbutëse:

- o Efikasiteti i Energjisë: Përdorni makinari me efikasitet energjie dhe optimizoni proceset operationale për të reduktuar konsumin e energjisë. Automatizimi dhe teknologjitë e avancuara mund të ndihmojnë në përmirësimin e përdorimit të energjisë.
- o Energjia e rinovueshme: Integroni burimet e rinovueshme të energjisë, të tilla si energjia diellore ose e erës, në operationet e objekteve për të reduktuar varësinë nga energjia jo e rinovueshme dhe më pak emetimet e karbonit.
- o Rikuperimi i energjisë: Aty ku është e aplikueshme, integroni sisteme që rikuperojnë energji nga përpunimi i mbeturinave (p.sh. sistemet e rikuperimit të nxehtësisë).

6. Emetimet e aromave

Ndikimi i mundshëm: Mbetjet organike dhe materiale të tjera dekompozuese në rrjedhën e mbeturinave mund të lëshojnë erëra të pakëndshme gjatë trajtimit mekanik, veçanërisht në klimat e ngrohta ose objektet me ajrim të dobët.

Masat zbutëse:

- o Sistemet e kontrollit të aromave: Instaloni teknologji të kontrollit të aromave, të tilla si biofiltra ose pastruesit kimikë, për të kapur dhe neutralizuar aromat.
- o Ndarja e mbeturinave: Ndani mbetjet organike dhe me erë nga rrjedha e përgjithshme e mbeturinave sa më shpejt që të jetë e mundur për të parandaluar përhapjen e aromave.
- o Ventilimi i duhur: Siguroni ajrosjen e duhur në zonat e përpunimit për të parandaluar grumbullimin e aromave.

7. Ndikimet në Biodiversitet

Ndikimi i mundshëm: Krijimi i objekteve të trajtimit mekanik mund të prishë ekosistemet lokale, veçanërisht nëse ato ndodhen pranë habitateve të ndjeshme ose zonave natyrore.

Masat zbutëse:

- o Zgjedhja e vendit: Zgjidhni me kujdes vendet për objektet e trajtimit mekanik që shmangin zonat e ndjeshme ekologjike, si ligatinat, pyjet dhe zonat me biodiversitet të lartë.
- o Vlerësimet e Ndikimit në Mjedis (NMM): Kryeni NMM të plotë përpara ndërtimit të objektit për të vlerësuar ndikimet e mundshme në ekosistemet dhe biodiversitetin lokal dhe për të planifikuar veprimet e nevojshme zbutëse.
- o Hapësirat e gjelbra: Inkorporoni zona tampon të gjelbra rreth objekteve për të minimizuar përçarjen ekologjike dhe për të siguruar habitate për kafshët e egra lokale.

4.3.2.3. Objekti i riciklimit të materialeve (MRF, MBT : Materiali dhe/ose Energjia Rimëkëmbja)

Implantet e riciklimit të materialeve (MRF) dhe implantet e trajtimit biologjik mekanik (MBT) janë komponentë qendrorë të sistemeve moderne të menaxhimit të mbeturinave, të krijuara për të rikuperuar në mënyrë efektive materialet e riciklueshme dhe për të kthyer mbetjet në burime ose energji të ripërdorshme. Këto objekte luajnë një rol kritik në promovimin e qëndrueshmërisë, reduktimin e vëllimit të mbeturinave të dërguara në deposti dhe mbështetjen e ekonomisë rrethore.

Sistemi i menaxhimit të mbeturinave në Kosovë po evoluon, me qeverinë që vendos objektiva ambicioze për rritjen e shkallës së riciklimit. Njësitë e Qeverisjes Lokale në Kosovë kanë për detyrë të përmirësojnë rikuperimin e materialeve nga rrjedhat e mbeturinave komunale, duke u fokusuar në materialet kryesore

të riciklueshme si letra, metalet, plastika dhe qelqi. Qëllimi është të rriten përpjekjet e riciklimit dhe të zvogëlohet varësia nga depozitimi i deponisë.

Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt ka potencial të konsiderueshëm për progres. Aktualisht, praktikat e menaxhimit të mbeturinave theksojnë kryesisht mbledhjen dhe asgjësimin e mbeturinave, me vëmendje të kufizuar që i kushtohet strategjive të rrjedhës së sipërme si minimizimi i mbeturinave, ripërdorimi dhe rikuperimi i materialeve. Infrastruktura e riciklimit është e pazhvilluar dhe adoptimi i teknologjive moderne të klasifikimit dhe trajtimit të mbeturinave ka qenë i ngadaltë. Kjo paraqet një mundësi për këto rajone që të fokusohen në përmirësimin e ndarjes së mbeturinave në burim, ngritjen e objekteve të rikuperimit të materialeve (MRFs) dhe rritjen e ndërgjegjësimit të publikut në lidhje me rëndësinë e riciklimit.

Potenciali për rritjen e riciklimit në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt është i konsiderueshëm. Me ngritjen e sistemeve më të mira të grumbullimit të mbeturinave dhe investimet në objektet e trajtimit mekanik, këto rajone mund të lëvizin drejt aritjes së normave më të larta të riciklimit, duke u përafshuar me praktikat më të mira ndërkombëtare. Teknologjitë e trajtimit mekanik, të tilla si objektet e rikuperimit të materialeve të pastra (MRF), ofrojnë një zgjidhje të provuar për nxjerrjen e materialeve të riciklueshme nga mbetjet e përziera komunale. Kjo jo vetëm që do të ndihmonte në ruajtjen e burimeve natyrore, por gjithashtu do të reduktohte ndjeshëm volumin e mbeturinave të destinuara për venddepozitime, duke zgjatur jetën e deponisë dhe duke reduktuar gjurmën mjedisore të aktiviteteve të menaxhimit të mbeturinave.

Megjithatë, ka sfida që duhet të adresohen për të zbatuar me sukses sistemet e trajtimit mekanik në këto rajone. Një nga pengesat kryesore është mungesa aktuale e infrastrukturës për ndarjen dhe riciklimin e mbeturinave. Shumë komuna në Kosovë, përfshirë ato në Gjilan dhe Ferizaj, ende nuk kanë sisteme plotësisht funksionale për ndarjen e mbeturinave në burim, duke çuar në një vëllim të madh të mbeturinave të përziera që janë më të vështira dhe më të kushtueshme për t'u trajtuar.

Për të kapërcyer këto sfida nevojiten investime si në infrastrukturën fizike ashtu edhe në edukimin publik. Zhvillimi i objekteve për ndarjen e mbeturinave, investimi në implantet e riciklimit dhe përmirësimi i logistikës së grumbullimit të mbeturinave janë thelbësore për të bërë të zbatueshëm trajtimin mekanik. Përveç kësaj, fushatat e edukimit publik që synojnë rritjen e ndërgjegjësimit për riciklimin dhe rëndësinë e ndarjes së duhur të mbeturinave në nivel familjar janë thelbësore. Duke kombinuar zgjidhjet teknologjike me angazhimin e komunitetit, rajonet mund të arrijnë normat e dëshiruara të riciklimit dhe të zvogëlojnë varësinë e deponive.

4.3.2.3.1 Përshkrimi i Teknologjisë

Objektet e riciklimit të materialeve (MRF)

Një objekt i klasifikimit dhe riciklimit të materialeve, MRF, është vendi ku riciklimi shkon pasi merret nga një transportues. Transportues të shumtë mund të përdorin të njëjtin MRF, pasi ato zakonisht nuk janë objekte specifike për transportuesit. MRF-të trajtojnë si lëndët e thata të riciklueshme (materialet e pastra të mbledhura veçmas) ashtu edhe ato të riciklueshme të përziera (mbeturinat e përziera). Përvoja më e mirë tregon procesin se si një rrymë e përzier riciklimi renditet në një MRF.

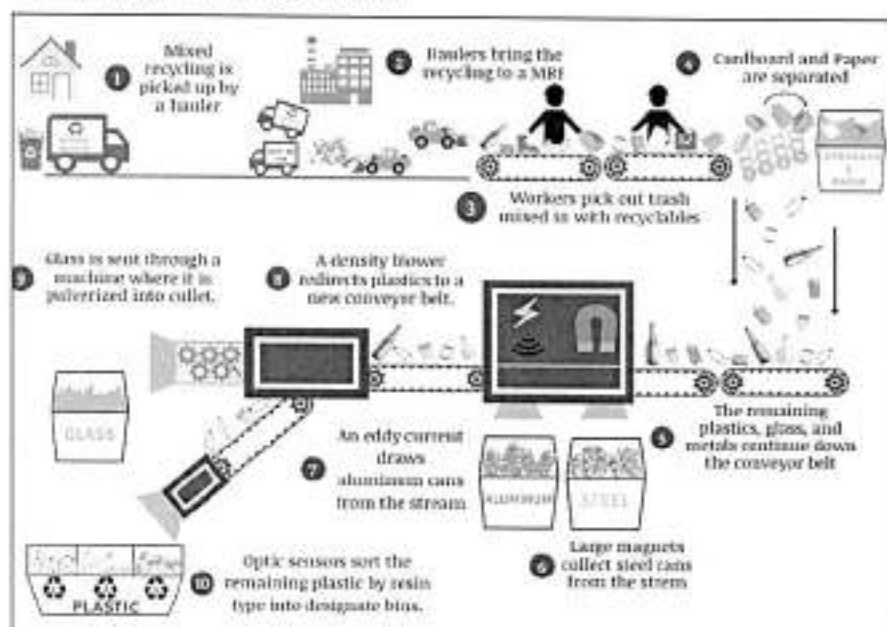

Figura 4. Ilustrimi i objektit të riciklimit të materialeve⁵

1. Riciklimi merret në të gjithë një zonë në shtëpitë e banimit dhe bizneset nga një transportues.
2. Transportues të ndryshëm në zonë e sjellin më pas riciklimin që kanë mbledhur në një objekt të rikuperimit të materialeve.
3. Në objektin e rikuperimit të materialeve, riciklimi ngarkohet në një rrip transporteri ku punëtorët heqin manualisht ndotjen. Ndotësit zakonisht janë film plastik si qese plastike dhe mbështjellës karamiele, por edhe tela, tekstile dhe lëndë organike. Ky është një hap i rëndësishëm sepse nëse nuk hiqen, këto sende mund të shkaktojnë dëme të rënda në pajisjet e klasifikimit.
4. Kartoni dhe produktet e letrës janë lëndë e para të riciklueshme që ndahen. Ndërsa ryma e riciklimit lëviz poshtë rripit transportues, rrotat e mëdha deviojnë dhe e shtyjnë kartonin dhe letrën lart ndërsa sendet më të rënda bien.
5. Ndërsa zgjidhen materialet e lehta të letrës, qelqi, metalet dhe plastika e mbetur vazhdojnë poshtë rripit transportues.
6. Metalet janë materiali tjetër që duhet hequr. Magnetët e mëdhenj mbledhin kanaçe çeliku dhe metale të tjera magnetike ndërsa kalon.
7. Pasi çeliku tërhiqet nga magnet, krijohet një rymë vorbulle nga një fushë magnetike e cila largon aluminin dhe metale të tjera me ngjyra në një kosh të veçantë.

⁵ <https://dekalvalleyrecycling.mn.gov/other-residential-recycling/330-how-a-materials-recovery-facility-works>

8. Shishet dhe kavanozët e qelqit më pas ndahen nga plastika e mbetur duke përdorur një ventilator densiteti. Një rrymë ajri reaktiv godet çdo artikull, duke fryrë plastikën e lehtë në një mugë të ndryshme.
9. Xhami më i rëndë nuk ridentohet nga ajri dhe vazhdon poshtë mposht transportues origjinal për t'u goditur me çekiç ose bluar në xhami të grimtuar imët, i njohur si kulles.
10. Plastika e mbetur renditet me lazer optike që përcaktojnë llojin e mëshirës dhe renditin secilën plastikë në koshin e duhur.
11. Pasi të përfundojë procesi i ndarjes, eksploatojnë gjashtë koleksione të ndryshme të lëndëve të riciklueshme: kartoni dhe letra, çeliku, alumini, qelqi dhe plastika. Çdo material kompaktohet dhe ruhet dhe dërgohet në objekte specifike të riciklimit të materialeve ku përpunohen më tej në mënyrë që të bëhen të përshtatshëm për përdorim në prodhim.

Trajtimi Biologjik Mekanik (MBT)

Dy komponentët kryesorë të MBT - trajtimi mekanik dhe biologjik - punojnë së bashku për të adresuar fraksione të ndryshme të mbeturinave:

1. Trajtimi mekanik:

- o Faza mekanike përfshin klasifikimin dhe ndarjen e fraksioneve të ndryshme të mbeturinave. Kjo mund të përfshijë heqjen e materialeve inerte si qelqi dhe metalet, ndarjen e komponentëve të riciklueshëm ose përgatitjen e materialeve për trajtim të mëtejshëm. Për komunat e Gjilanit , Ferizajt , Kamenicës , Vitisë , Novobërdës , Parteshit , Klokotit , Ranillug , Kaçanik , Shtime , Hani i Elezit dhe Shterpçës , kjo fazë mund të përfshijë ndarjen e lëndëve të riciklueshme si plastika, metalet dhe letra për të maksimizuar rikuperimin e burimeve.
- o Për më tepër, impiantet MBT mund të prodhojnë Karburant i Derivuar nga Mbetjet (RDF), një burim karburanti i bërë nga përbërës të djegshëm të mbeturinave komunale. FZHR mund të përdoret për prodhimin e energjisë, duke reduktuar varësinë nga lëndët djegëse fosile dhe duke mbështetur rikuperimin e energjisë në strategjinë e Kosovës për menaxhimin e mbeturinave.

2. Trajtimi biologjik:

- o Faza biologjike zakonisht trajton pjesën organike të mbeturinave, të tilla si mbetjet e ushqimit dhe kopshët. Në rajonet si Gjilani dhe Ferizaj , të cilat gjenerojnë një sasi të konsiderueshme të mbeturinave organike, trajtimi biologjik ofron disa përfitime. Kjo fazë mund të përfshijë tretje anaerobe, kompostim ose bio-tharje.
- o Tretja anaerobe është një proces që zbrërthen materialet organike në mungesë të oksigjenit, duke prodhuar biogaz (i cili mund të përdoret për energji) dhe tretje (i cili mund të përdoret si pleh).
- o Kompostimi i këthen mbetjet organike në kompost, i cili mund të përdoret për pasurimin e tokave, veçanërisht në zonat bujqësore si ato që gjenden në komunat rurale të Gjilanit , Ferizajt , Kamenicës , Vitisë , Novobërdës , Parteshit , Klokotit , Ranillug , Kaçanik , Shtime , Hani i Elezit dhe Shterpçës.
- o Bio-tharja përfshin tharjen e gjeshme të mbeturinave, gjë që redukton volumin e tyre dhe i bën më të lehtë transportin dhe trajtimin e mëtejshëm. Ky proces është veçanërisht i dobishëm në rajonet me hapësirë të kufizuar për depozitë.

Në përgjithësi, teknologjia MBT ofron disa përparësi për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Ajo lejon rikuperimin e materialeve të vjetër, reduktimin e emetimeve të deponisë (veçanërisht metanin) dhe prodhimin e energjisë ose kompostimit nga mbetjet organike.

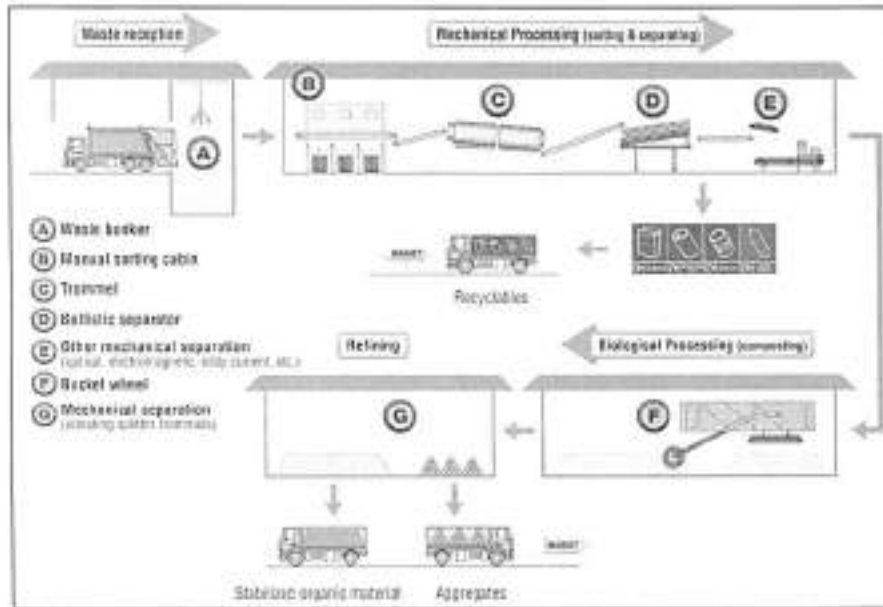

Figura 5. Ilustrimi i Trajtimit Mekanik, Biologjik

4.3.1.3.2. Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose ulja e ndikimeve negative në mjedis

Objektet e riciklimit të materialeve (MRF)

Gjatë procesit të trajtimit në Objektet e Rikuperimit të Materialeve (MRF), mund të lindin ndikime të ndryshme mjedisore si erë, pluhur dhe zhurmë. Këto emetime janë të zakonshme për operacionet e menaxhimit të mbeturinave, por mund të kontrollohen në mënyrë efektive me teknologjinë moderne dhe praktikën e menaxhimit. Në kontekstin e rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, këto ndikime duhet të menaxhohen me kujdes për të siguruar që operacionet e MRF të mos ndikojnë negativisht në komunitetet dhe mjediset përreth.

1. Kontrolli i erës:

- **Ndikimi i mundshëm:** MRF-të, veçanërisht ato që trajtojnë materiale organike ose mbetje të perziera, mund të prodhojnë emetime të konsiderueshme të erërave që mund të ndikojnë në cilësinë e ajrit përreth objektit dhe të shqetësojnë zonën e banimit aty pranë.
- **Masat parandaluese:** Për të zbutur emetimet e aromave, është thelbësore që objekti të mbyllet plotësisht dhe të sigurohet që çdo ajër me erë të trajtohet përpara se të lëshohet në atmosferë. Kjo mund të përfshijë instalimin e sistemeve të trajtimit të ajrit të shkarkimit, si biofiltra ose pastruesit kimikë për të kapur dhe neutralizuar aromat.

2. Emetimet e pluhurit:

- o **Ndikimi i mundshëm:** Pluhuri i krijuar gjatë klasifikimit dhe ndarjes mekanike të materialeve mund të përbëjë rrezik si për mjedisin ashtu edhe për shëndetin e punonjësve nëse nuk kontrollohet siç duhet. Emetimet e pluhurit mund të kontribuojnë gjithashtu në ndotjen e ajrit në zonat përreth.
- o **Masat parandaluese:** Sistemet e kontrollit të pluhurit, duke përfshirë zonat e mbyllura të klasifikimit dhe sistemet e ventilimit me filtra, mund të zvogëlojnë përhapjen e pluhurit brenda dhe jashtë objektit. Pastrimi i rregullt i pajisjeve dhe hapësirave të punës minimizon më tej akumulimin e pluhurit. Përdorimi i spërkatjeve të ujit dhe sistemeve të nxjerrjes mund të ndihmojë gjithashtu në frenimin e emetimeve të pluhurit.

3. Ndotja akustike:

- o **Ndikimi i mundshëm:** Funkcionimi i makinerive në MRF, të tilla si transportuesit, grirësit dhe balerësit, mund të gjenerojnë nivele të konsiderueshme zhurmash, të cilat mund të jenë një shqetësim, veçanërisht në mjediset urbane ose gjysmë urbane.
- o **Masat parandaluese:** Zhurma mund të reduktohet duke instaluar barriera zanore rreth objektit dhe duke u siguruar që pajisjet me zhurmë të vendosen brenda zonave të mbyllura. Për më tepër, zbatimi i strategjive operacionale të tilla si planifikimi i aktiviteteve të zhurmshme gjatë periudhave më të pakta të ditës mund të ndihmojë në zbutjen e ndikimit në komunitetet e afërta.

4. Siguria dhe shëndeti i punëtorëve:

- o **Ndikimi i mundshëm:** Punëtorët në MRF janë të ekspozuar ndaj një sërë rreziqesh profesionale, duke përfshirë cilësinë e dobët të ajrit, zhurmën dhe kontaktin e mundshëm me mbetjet e rrezikshme. Pa masat adekuate të shëndetit dhe sigurisë, këto kushte mund të ndikojnë negativisht në shëndetin e punëtorëve.
- o **Masat parandaluese:** Sistemet e ventilimit në kabinat e klasifikimit duhet të jenë të teknologjisë moderne për të siguruar që punëtorët të mos ekspozohen ndaj pluhurit, erërave ose ndotësve të tjerë të ajrit. Pajisjet mbrojtëse personale (PPE) si maskat dhe mbrojtja e dëgjimit duhet të jenë të detyrueshme. Për më tepër, trajnimi i rregullt mbi protokollin e sigurisë dhe reagimi emergjent është thelbësor për të ruajtur një mjedis të sigurt pune.

5. Ndikimi i përgjithshëm në mjedis:

- o **Ndikimi i mundshëm:** Ndërsa MRF-të kontribuojnë në rikuperimin e burimeve, funksionimi i pahijshëm ose dizajni i dobët mund të çojë në degradim mjedisor, duke përfshirë kontaminimin e tokës dhe burimeve ujore aty pranë.
- o **Masat parandaluese:** Sigurimi që MRF-të janë ndërtuar dhe operuar sipas praktikave më të mira do të minimizojë rreziqet mjedisore. Kjo përfshin monitorimin e rregullt të emetimeve, zbatimin e sistemeve të menaxhimit të ujërave të zeza dhe ndjekjen e protokolleve strikte për trajtimin dhe asgjësimin e mbeturinave të pa riciklueshme.

Pavarësisht nga ndikimet e mundshme negative mjedisore, MRF-të sjellin përfitime të rëndësishme mjedisore. Përparësitë kryesore përfshijnë:

- o **Ruajtja e burimeve:** Duke rikuperuar materiale të vlefshme si plastika, metale, qelqi dhe letra, MRF-të reduktojnë nevojën për burime të virgjëra, duke ruajtur kështu materialet natyrore dhe duke ulur gjurmën e përgjithshme mjedisore të prodhimit.
- o **Reduktimi i mbeturinave:** MRF-të ndihmojnë në devijimin e sasive të konsiderueshme të mbeturinave nga deponitë, duke reduktuar ndikimet mjedisore të lidhura me deponitë, si prodhimi i kullimit dhe emetimet e metanit.
- o **Përfitimet klimatike:** Procesi i riciklimit zakonisht kërkon më pak energji sesa prodhimi i materialeve të reja, duke rezultuar në emetime më të ulëta të gazeve serra dhe duke kontribuar në përpjekjet për zbutjen e ndryshimeve klimatike në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt.

Ndërkohë MBT ofron shumë përfitime mjedisore, të tilla si devijimi i mbeturinave nga deponë dhe rikuperimi i burimeve të vlefshme, gjithashtu mund të përbëjë disa rreziqe mjedisore. Me poshtë janë disa ndikime të mundshme mjedisore dhe masat për t'i zburuar ato.

1. Cilësia dhe aroma e ajrit

Ndikimi i mundshëm : Emetimet e pluhurit, grimcave (PM), komponimeve organike të paqëndrueshme (VOCs), amoniakut, sulfurit të hidrogjenit (H_2S) dhe metanit (CH_4) nga fazat e përpunimit të mbeturinave dhe trajtimit biologjik mund të degradojnë cilësinë e ajrit. Erërat mund të lindin nga dekompozimi i mbeturinave organike, të cilat mund të ndikojnë negativisht në komunitetet përreth.

Masat parandaluese/reduktuese:

- Instaloni biofiltra ose filtra të karbonit të aktivizuar për të trajtuar ajrin e shkarkimit.
- Mirëmbani ndërtesat e mbyllura me presion negativ të ajrit për të kontrolluar emetimet dhe aromat.
- Siguroi mirëmbajtjen e rregullt të sistemeve të kontrollit të ajrit dhe përpunimin në kohë të mbeturinave për të shmangur dekompozimin e tepërt.

2. Emetimet e gazeve serë (GHG).

Ndikimi i mundshëm : Zbërthimi i lëndës organike gjatë procesit të trajtimit biologjik mund të rezultojë në emetimet e metanit dhe dioksidit të karbonit, të dyja gaze të fuqishme serë.

Masat parandaluese/reduktuese:

- Optimizoni proceset e tretjes anaerobe për të kapur metanin për prodhimin e energjisë.
- Përdorni teknika efektive të kompostimit për të minimizuar kushtet anaerobe në sistemet e trajtimit aerobik.
- Përfshirja e teknologjive të energjisë së rinovueshme për të reduktuar varësinë nga lëndët djegëse fosile për kërkesat e energjisë.

3. Ndodja e ujit dhe gjenerimi i kullimit

Ndikimi i mundshëm : Lëngu kullues nga mbeturinat, një lëng i krijuar nga dekompozimi i mbeturinave, mund të përmbajë substanca të rrezikshme si metale të rënda, komponime organike dhe lëndë ushqyese. Nëse nuk menaxhohet siç duhet, mund të kontaminojë ujërat nëntokësore dhe sipërfaqësore.

Masat parandaluese/reduktuese :

- Përdorni veshje të padopërtueshme dhe sisteme kullimi për të mbledhur rrjedhjet.
- Trajtoni kullimin duke përdorur procese biologjike, kimike ose fizike përpara shkarkimit.
- Dizajnoni sisteme të menaxhimit të ujërave të stuhisë për të minimizuar infiltrimin e ujit dhe për të kontrolluar gjenerimin e rrjedhjeve.

4. Zhurma dhe dridhje

Ndikimi i mundshëm : Proceset mekanike të tilla si copëtimi, renditja dhe ngjeshja gjenerojnë zhurmë dhe dridhje, të cilat mund të shqetësojnë komunitetet lokale dhe jetën e egër.

Masat parandaluese/reduktuese :

- Instaloni barierat e zhurmës dhe mbyllni pajisjet me zhurmë.
- Mbani rregullisht pajisjet mekanike për të reduktuar nivelet e zhurmës.
- Zbatoni programe të monitorimit të zërit dhe kufizoni orët e punës në zona të ndjeshme.

5. Ndodja e tokës

Ndikimi i mundshëm : Trajtimi jo i duhur i materialeve ose dështimeve të pajisjeve mund të çojë në çirimin e ndodësve në tokë, duke ndikuar në cilësinë e tij dhe duke dëmtuar potencialin e ekosistemit lokal.

Masat parandaluese/reduktuese :

- Krijoni plane dhe trajnime të duhura për menaxhimin e dardhjeve.
- Sigurohuni që të gjitha materialet e mezikshme të ruhen dhe të trajtohen sipas rregullave mjedisore.
- Monitoroni rregullisht cilësinë e tokës përreth objektit.

6. Biodiversiteti dhe Çrregullimi i Habitatit

Ndikimi i mundshëm : Ndërtimi dhe funksionimi i objekteve MBT mund të çojë në humbje të habitatit, fragmentim dhe shqetësime të florës dhe faunës lokale.

Masat parandaluese/reduktuese :

- Kryerja e vlerësimeve të ndikimit në mjedis (VNM) përpara zgjedhjes së vendndodhjes për të shmangur ekosistemet e ndjeshme.
- Zbatimi i Peizazhit me specie vendase për të mbështetur biodiversitetin.
- Dizajnoni zona tampon të gjelbra përreth objektit për të zbutur humbjen e habitatit.

7. Mbetjet dhe asgjësimi i mbeturinave

Ndikimi i mundshëm : Materialet e mbetura, të tilla si mbetjet e pa riciklueshme dhe materialet e hedhura nga procesi MBT, mund të kërkojnë ende asgjësim në deponi, duke kontribuar në përdorimin e tokës dhe ndotjen e mjedisit.

Masat parandaluese/reduktuese :

- Përmirësoni efikasitetin e klasifikimit për të maksimizuar rikuperimin e materialit dhe për të minimizuar mbetjet e mbetura.
- Promovoni opsionet e riciklimit në rrjedhën e poshtme për materialet e rikuperuara nga objektet MBT.
- Hetoni përdorime alternative për mbetjet e mbeturinave, si për materialet e ndërtimit ose rikuperimin e energjisë.

Tabela 24. Vlerësimi mjedisor për trajtimin mekanik (MRF)

R03 Mekanike biologjike trajtimi (MBT)			
R03- 01	MBT me tretje anaerobe		
R03- 02	MBT me stabilizim		
R03- 03	MBT me kompostim		
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Popullsia dhe shëndeti njeriut			
Përmirësimi i cilësisë së jetës		R03- 01	O
		R03- 02	O
		R03- 03	O
Mbrojtja e shëndetit të njeriut		R03- 01	-
		R03- 02	O
		R03- 03	+
Biodiversiteti, flora dhe fauna			
Mbrojtja e burimeve natyrore dhe biologjike		R03- 01	O
		R03- 02	O
		R03- 03	O
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Mbrojtja e zonave të mbrojtura dhe pasurisë natyrore		R03- 01	O
		R03- 02	O
		R03- 03	O

Përdorimi i qëndrueshëm i tokës si një burim i rëndësishëm për asetet		
Ruajtja e shëndetshme dhe ekologjia e së dheut	R03- 01	O
	R03- 02	O
	R03- 03	O
Reduktimi dhe përdorimi i burimeve përmes përmirësimit të efikasitetit	R03- 01	++
	R03- 02	++
	R03- 03	+
Shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore	R03- 01	++
	R03- 02	++
	R03- 03	+
Uji		
Mbrotja e sipërfaqeve ujore, si ujërat nëntokësore dhe përmirësimi i statusit të tij ekologjik	R03- 01	++
	R03- 02	++
	R03- 03	O
Mbrotja e sipërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike	R03- 01	++
	R03- 02	++
	R03- 03	O
Cikësisia e ajrit dhe faktorët klimatikë		
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave shtë	R03- 01	++
	R03- 02	++
	R03- 03	+
Mbrotja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit	R03- 01	++
	R03- 02	++
	R03- 03	O
Peizazhi		
Ruajtja e Peizazhit dhe diversitetit	R03- 01	O
	R03- 02	O
	R03- 03	O
Arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore Trashëgimia		
Konservimi dhe mbrotja e aseteve të trashëgimisë kulturore	R03- 01	O
	R03- 02	O
	R03- 03	O
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi		
	R03- 01	++

4.3.2.4. Tretje anaerobe (rikuperimi i materialit dhe energjisë)

Tretja anaerobe (AD) është një proces biologjik i përdorur në menaxhimin e mbeturinave për të trajtuar materialet e mbeturinave organike, të tilla si mbetjet ushqimore, mbetjet bujqësore dhe llumrat e ujërave të zeza, në mungesë të oksigjenit. Ky proces zbrëthen lëndën organike përmes aktivitetit mikrobik, duke rezultuar në dy produkte kryesore: biogaz dhe tretje. Tretja anaerobe luan një rol kyç si në rikuperimin e materialit (tretje) ashtu edhe në rikuperimin e energjisë (biogaz).

Objektivat kryesore të tretjes anaerobe:

1. **Rikuperimi i energjisë :** Një nga qëllimet kryesore të tretjes anaerobe është prodhimi i biogazit nga shpërbërja e materialeve organike në një mjedis pa oksigjen. Biogazi mund të përdoret për të gjeneruar energji elektrike dhe ngrohje, të cilat mund të furnizojnë energji në rrejet lokal ose të përdoren drejtpërdrejt në funksionimin e centralit. Në kontekstin e Gjilanit dhe Ferizajt , ky rikuperim i energjisë mund të ndihmojë në kompensimin e varësisë së rajonit nga lëndët djegëse fosile, duke kontribuar në synimet më të gjera të Kosovës për përdorim të qëndrueshëm të energjisë.
2. **Rikuperimi i materialit dhe kondicionimi i tokës :** Nënprodukti i procesit të AD, i njohur si tretje, është një material i pasur me lëndë ushqyese që mund të përdoret si një kondicioner natyral i tokës në zonat bujqësore. Duke pasur parasysh rëndësinë e bujqësisë në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt , përdorimi i tretjes mund të përmirësojë shëndetin dhe pjellorinë e tokës, duke reduktuar nevojën për pëlhra kimike dhe duke mbështetur praktika më të qëndrueshme bujqësore.
3. **Tretja anaerobe në kontekstin e mbeturinave shtëpiake të përziera :** Në sistemet e trajtimit biologjik mekanik (MBT), AD përdoret shpesh për të stabilizuar fraksionin organik të mbeturinave shtëpiake të përziera. Ndërsa kjo qasje mund të zvogëlojë ndjeshëm përmbajtjen e biodegradueshme të mbeturinave të dërguara në deponi, fokusi kryesor në një kontekst MBT është në zvogëlimin e emetimeve të deponisë dhe jo në maksimizimin e prodhimit të biogazit ose tretjes. Për Gjilanin dhe Ferizajt , ku infrastruktura e grumbullimit dhe përpunimit të mbeturinave organike mund të jetë e pazhvilluar, fokusi fillestar mund të jetë në integrimin e AD brenda objekteve të MBT për të stabilizuar mbeturinat dhe për të zbutur emetimet.
4. **Grumbullimi i Veçantë i Mbeturinave Bio për Tretje Anaerobe:** Që AD të arrijë potencialin e tij të plotë si në drejtim të rikuperimit të energjisë ashtu edhe të materialit, është thelbësore të krijohet një sistem për grumbullimin e veçantë të mbeturinave organike (bio-). Në Gjilan dhe Ferizajt , zbatimi i grumbullimit të ndarë të bio-mbeturinave do të mundësonte përpunimin e rrymave organike më të pastra, duke maksimizuar rendimentin e biogazit dhe duke prodhuar tretje me cilësi më të lartë. Ndërsa krijimi i grumbullimit të veçantë të mbeturinave bio kërkon infrastrukturë shtesë dhe përpjekje për pjesëmarrjen e publikut, përfitimet mjedisore dhe ekonomike afatgjata janë të rëndësishme. Këto përfitime përfshijnë reduktimin e përdorimit të deponisë, minimizimin e emetimeve të gazeve serë, përmirësimin e shkallës së devijimit të mbeturinave dhe kontributin në nismat e ekonomisë rrethore. Për më tepër, të ardhurat e gjeneruara nga prodhimi i biogazit dhe shitja e tretjes mund të ndihmojnë në kompensimin e kostove të grumbullimit dhe përpunimit.
5. **Përfitimet për operacionet e deponisë:** Tretja anaerobe gjithashtu luan një rol kritik në reduktimin e barrës në deponi duke devijuar mbetjet organike. Për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt , ku kapaciteti i deponive mund të jetë i kufizuar, AD mund të zvogëlojë vëllimin e mbeturinave të dërguara në deponi, duke zgjatur kështu jetëgjatësinë e tyre dhe duke reduktuar rreziqet mjedisore që lidhen me emetimet e deponive dhe prodhimin e kullimit.
6. **Përmirësimet mjedisore dhe shëndetësore:** Zbatimi i suksesshëm i tretjes anaerobe, i mbështetur nga grumbullimi i veçantë i mbeturinave biologjike, mund të kontribuojë në:
  - Zvogëlimi i emetimeve të gazeve serë: Duke devijuar mbetjet organike nga deponitë, AD redukton ndjeshëm emetimet e metanit, të cilat janë një kontribues i madh në ndryshimet klimatike.
  - Përmirësimi i shëndetit të tokës: Apikimi i tretjes si kondicioner i tokës ofron një alternativë miqësore me mjedisin ndaj plehrave kimike, duke përmirësuar strukturën e tokës dhe pjellorinë në tokat bujqësore të rajonit.

- Prodhimi më i pastër i energjisë: Biogazi i prodhuar përmes AD ofron një burim të ripërtëritshëm të energjisë që mund të ndihmojë në reduktimin e varësisë nga burimet e energjisë jo të ripërtëritshme në Kosovë, në përputhje me qëllimet kombëtare të energjisë.
- Përmirësimi i shëndetit publik: Duke reduktuar volumin e mbeturinave në deponi, mezikë i erës së keqe, dëmtuesve dhe ndotjes së ujit minimizohet, duke qar në rezultate më të mira të shëndetit publik në përgjithësi si në komunitetet rurale ashtu edhe ato urbane.

4.3.2.4.1. Përshkrimi i Teknologjisë

Tretja anaerobe për prodhimin e biogazit zhvillohet në një enë të mbylltur të quajtur reaktor, i cili është projektuar dhe ndërtuar në forma dhe madhësi të ndryshme specifike për vendin dhe kushtet e lëndës së parë. Këta reaktorë përmbajnë bashkësi mikrobiale komplekse që shpërbajnë (ose tretin) mbetjet dhe prodhojnë biogaz dhe tretje rezultante (produktet përfundimtare të materialit të ngurtë dhe të lëngshëm të procesit AD) i cili shkaktohet nga tretësi.

Materiale të shumta organike mund të kombinohen në një tretës, një praktikë e quajtur bashkë-tretje. Materialet e bashkë-tretura përfshijnë plehun; mbetjet ushqimore (dmth., përpunimi, shpërndarja dhe materialet e krijuara nga konsumatori); kulturat energjetike; mbetjet e bimëve; dhe yndyrat, vajrat dhe yndyrat (FOG) nga mbetje yndyrore të restoranteve dhe shumë burime të tjera. Tretja e përbashket mund të risë prodhimin e biogazit nga mbetjet organike me rendiment të ulët ose të vështirë për t'u tretur.

Tretja anaerobe prodhon dy rezultate të vlefshme: biogaz dhe tretje.

Biogazi - përbëhet nga metani (CH₄), i cili është përbërësi kryesor i gazit natyror, në një përqindje relativisht të lartë (50 deri në 75 për qind), dioksidi i karbonit (CO₂), sulfuri i hidrogjenit (H₂S), avujt e ujit dhe sasi të vogla të gazet e tjera. Energjia në biogaz mund të përdoret si gaz natyror për të siguruar ngrohje, gjenerimin e energjisë elektrike dhe sistemet e ftohjes së energjisë, ndër përdorime të tjera. Biogazi mund të pastrohet gjithashtu duke hequr përbërësit inertë ose me vlerë të ulët (CO₂, ujë, H₂S, etj.) për të gjeneruar gaz natyror të rinovueshëm (RNG). Kjo mund të shitet dhe të injektohet në sistemin e shpërndarjes së gazit natyror, të kompresohet dhe të përdoret si karburant automjeti, ose të përpunohet më tej për të gjeneruar karburant alternativ transporti, produkte energjetike ose biokimike dhe bioprodukte të tjera të avancuara.

Dieostati është materiali i mbetur pas procesit të tretjes. Ai përbëhet nga pjesë të lëngshme dhe të ngurta. Këto shpesh ndahen dhe trajtohen në mënyrë të pavarur, pasi secila ka vlerë që mund të realizohet me shkallë të ndryshme të përpunimit pas.

Me trajtimin e duhur, si pjesa e ngurtë ashtu edhe ajo e lëngshme e tretjes mund të përdoren në shumë aplikime të dobishme, si plehrat e kafshëve (të ngurta), plehrat e pasura me lëndë ushqyese (lëngët dhe të ngurta), një material themel për produktet me bazë bio (p.sh., bioplastika), kompost i pasur me organike (të ngurta) dhe/ose trjeshit si modifikues i tokës (të ngurta), nga të cilat kjo e fundit mund të përfshijë fermën që shpërndan tretjen në fushë si pleh. Produktet e tretjes mund të jenë një burim të ardhurash ose kursimesh kostosh dhe shpesh ndiqen për të mitur përfitimin financiar dhe neto mjedisor të një projekti AD/biogaz.

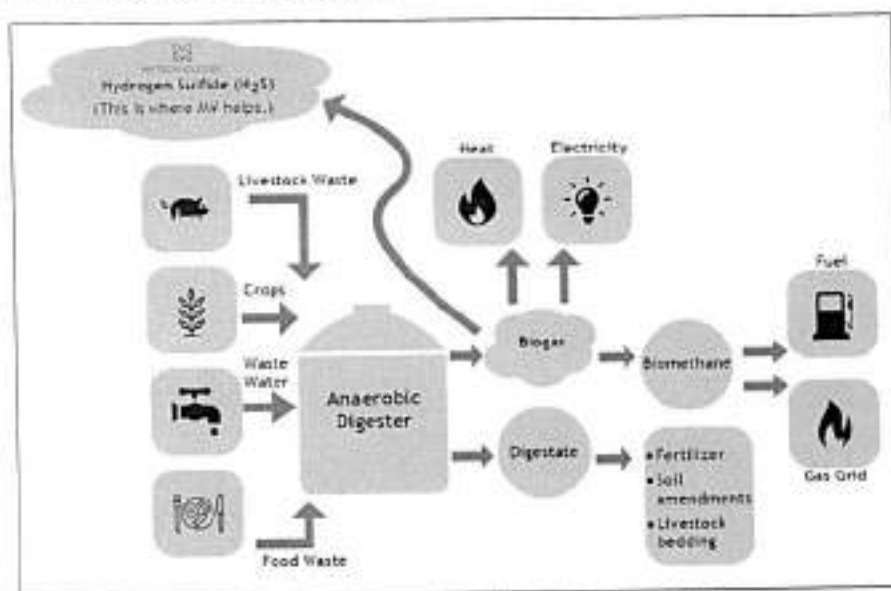

Figura 6. Diagrami i tretës së treqes anaerobe³

Në kontekstin e Gjilanit dhe Ferizajt, ku është i nevojshëm një kalim në praktika më të qëndrueshme të menaxhimit të mbeturinave, treja anaerobe paraqet një zgjidhje të fuqishme për rikuperimin e energjisë, mbrojtjen e mjedisit dhe qëndrueshmërinë afatgjatë të sistemeve të menaxhimit të mbeturinave.

4.3.2.4.2. Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose ulur ndikimeve negative në mjedis

Meqenëse AD është një sistem i mbyllur, nuk priten ndikime të rëndësishme mjedisore për sa kohë që sigurohet funksionimi i qëndrueshëm. Megjithatë, asnjë operacion teknik nuk është i mundur pa ndërprerje të funksionimit. Për këtë arsye, një personel i aftë, i cili ndërhyr menjëherë në rast mosfunksionimi, është thelbësor. Për shembull, në rast rrjedhjeje, biogazi që rrjedh duhet të digjet në mënyrë të kontrolluar, që që sigurisht shoqërohet me një ndikim të lehtë mjedisor, por jo me një dëmtim të qëndrueshëm. Për shkak të kapsulimit të tretësve anaerobe, humbjet e nënshtresës për shkak të pompave të dëmtuara ose rrjedhjeve të reaktorit janë mjaft të pamundura. Për më tepër, prodhimet e impianteve AD duhet gjithashtu të kontrollohen në përputhje me standardet përkatëse. Përdorimi i tretjes së kontaminuar ose shkarkimi i ujit të procesit të përpunuar duhet të shmanget dhe për këtë arsye të kontrollohet.

Në përgjithësi, AD kontribuon në mënyrë indirekte në mbrojtjen e klimës duke shmangur emetimet e metanit nga deponitë. Gjithashtu, për shkak të stabilizimit të materialit organik, vendosjet e trupave të deponive mund të përmirësohen në krahasim me deponitë me mbetje komunale të përpunuara. Përfilimet e mëtejshme janë rikuperimi i materialit dhe energjisë dhe rrethimist ruajtja e burimeve.

Tabela 25. Vlerësimi mjedisor për tretjen anaerobe

³<https://www.veer.com/bioelks-dl-anaerobic-digestion/>

R04 Tretja Anaerobe (Anaerobic Digestion (AD))			
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Popullsia dhe shëndeti njeriut			
Përmirësimi i cilësisë së jetës		R04	O
Mbrotja e shëndetit të njeriut		R04	-
Biodiversiteti, flora dhe fauna			
Mbrotja e burimeve natyrore dhe biologjike		R04	O
Mbrotja e zonave të mbrotura dhe pasurisë natyrore		R04	O
Përdorimi i qëndrueshëm i tokës si një burim i rëndësishëm për asetet			
Ruajtja e shëndetshme dhe ekologjike të dheut		R04	+
Reduktimi dhe përdorimi i burimeve përmes përmirësimit të efikasitetit		R04	++
Shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore		R04	++
Uji			
Mbrotja e sipërfaqeve ujore, si ujërat nëntokësore dhe përmirësimi i statusit të saj ekologjik		R04	++
Mbrotja e sipërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike		R04	++
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë			
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave serrë		R04	++
Mbrotja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit		R04	++
Peizazhi			
Ruajtja e Peizazhit dhe diversiteti		R04	O
Arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore Trashëgimia			
Konservimi dhe mbrotja e aseteve të trashëgimisë kulturore		R04	O
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi		R04	++

4.3.2.5. Deponia Sanitare (Hedhja e sigurt e mbeturinave)

Zbatimi i deponive sanitare luan një rol jetik në çdo sistem të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave të Ngurta (PNMIM), duke siguruar që mbetjet e ngurta të asgjësohen në një mënyrë të sigurt për mjedisin dhe në përputhje me rregulloret e vendosura. Pavarësisht nga masat për shmangien, riciklimin ose trajtimin e mbeturinave të marra tani ose në të ardhmen, gjithmonë do të mbetet një pjesë e mbeturinave që kërkon asgjësim të sigurt. Objektivi i një Deponie Sanitare është të sigurojë që ky proces asgjësimi të minimizojë ndikimet negative mjedisore.

Shqetësimet kryesore mjedisore:

Depozitimi i mbeturinave, kur nuk menaxhohet ose menaxhohet në mënyrë të gabuar, çon në disa çështje mjedisore, kryesisht për shkak të dekompozimit anaerobik të materialeve organike në mbetje. Kjo rezulton në gjenerimin e:

- Gazi i deponisë, kryesisht metani, i cili është një gaz i fuqishëm serrë dhe kontribuon në ndryshimet klimatike.

- Lëngu kullues nga mbeturinat, një nënprodukt i lëngshëm që mund të depërtojë në ujërat nëntokësore ose trupat ujorë aty pranë, duke i ndotur ato.
- Aromat e këqija që mund të prekin komunitetet përreth.
- Paqëndrueshmëria e deponisë, që çon në probleme të vendbanimeve për shkak të dekompozimit të mbeturinave materiale me kalimin e kohës.

Keto efekte negative mund të reduktohen ndjeshëm duke zbatuar praktikat e duhura të menaxhimit të deponisë, të tilla si:

- Zgjedhja e vendeve të përshtatshme të deponisë.
- Masat strukturore të tilla si muret dhe sistemet e kapjes së gazit.
- Mënyrat e optimizuara të funksionimit të deponisë.

Për më tepër, trajtimi i mbeturinave para asgjësimit për të reduktuar përmbajtjen e tyre organike mund të minimizojë më tej emetimet, duke reduktuar ndikimet mjedisore dhe shëndetësore.

Situata aktuale në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt

Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt të Kosovës, deponimi jo i duhur i mbeturinave ka qenë një çështje kritike për shumë vite. Rajoni ka qenë duke luftuar me deponitë e pakontrolluara, duke çuar në pasoja të rënda mjedisore. Kjo pasqyron situatën e parë në të gjithë vendin, ku problemet e zakonshme përfshijnë:

- Zgjedhja e pamjaftueshme e vendndodhjes: Shumë venddepozitime ndodhen në vende të papërshtatshme për mjedisin, si p.sh. pranë lumenjve ose brenda zonave të populluara, duke përkeqësuar meqenëse ndotjes së ujit dhe tokës.
- Mungesa e infrastrukturës: Shumica e venddepozitimeve nuk kanë masa për të kontrolluar emetimet, të tilla si sistemet e menaxhimit të kullimit, grumbullimi i gazit të deponisë ose kontrolli i zjarrit. Keto deponi janë shpesh të hapura, të ekspozuara dhe të pamenaxhuara.
- Mungesa e buxhetit dhe pajisjeve: Shumë komuna në rajon u mungojnë burimet dhe pajisjet e nevojshme financiare për të menaxhuar dhe operuar siç duhet deponitë, gjë që rezultojnë në trajtimin dhe asgjësimin e dobët të mbeturinave.
- Hedhja e pakontrolluar: Praktika e hedhjes së paligjshme të mbeturinave në lumenj dhe pranë burimeve të rëndësishme ujore mbetet e përhapur, duke degraduar më tej mjedisin.

Edhe në rastet kur Komunitet shpenzojnë përpjekje të konsiderueshme për pastrimin e qytetit, gjendja në venddepozitime kryesisht neglizhohet.

Zakonisht, me vetëm disa përjashtime, mbetjet e grumbulluara hidhen kryesisht në deponi të pakontrolluara ose të agra. Shumë venddepozitime ndodhen në vende të papërshtatshme dhe në shumicën e rasteve nuk ka gjithashtu masa ndërtimore ose operacionale për mbrojtjen e shëndetit dhe mjedisit, si kontrolli i hyrjes, menaxhimi i ujërave sipërfaqësore, sistemi i izolimit të bazës dhe sistemi i grumbullimit të kullimit ose gazit. Gjithashtu mbetjet e deponuara nuk mbulohehen me rregullisht me dhe ose zhavorr.

Zhvillimet dhe Përpjekjet e fundit

Gjatë viteve të fundit, janë bërë përpjekje në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt për të përmirësuar praktikën e menaxhimit të mbeturinave. Megjithatë është parë njëfarë progresi me ngritjen e deponive të kontrolluara sanitare, rajoni ende përballë me disa sfida. Keto deponi shpesh financohen në mënyrë të pamjaftueshme ose u mungojnë standardet operacionale të kërkuara për të përmbushur standardet e Direktivës së BE-së për Deponitë, si p.sh.

- Sistemet e trajtimit të kullimit për të parandaluar kontaminimin e zonave përreth.
- Mbledhja dhe trajtimi i gazit për të zbutur çlirimin e metanit të dëmshëm dhe gazrave të tjera.
- Mbulimi i rregullt i mbeturinave për të parandaluar ekspozimin dhe përhapjen e aromave.

Stacionet e transferimit, që shërbejnë si pika të përkohshme për grumbullimin e mbeturinave përpara se ato të transportohen në deponitë sanitare, janë propozuar, por nuk janë ende plotësisht funksionale në shumë zona. Për më tepër, shumë deponi në rajon ende funksionojnë pa izolim të duhur, menaxhim të ujërave sipërfaqësore ose mbulim të dheut, duke rezultuar në rreziqe të vazhdueshme mjedisore.

Objektivat Strategjike për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt

Synimi për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt duhet të jetë kalimi nga deponitë e pakontrolluara në deponi sanitare të kontrolluara nga mjedisi që janë në përputhje me standardet moderne të menaxhimit të mbeturinave. Objektivat strategjike për përmirësimin e situatës së deponive në rajon përfshijnë:

- Zgjedhja e vendndodhjes bazuar në vlerësimet mjedisore, duke siguruar që deponitë të jenë të vendosura larg zonave të ndjeshme si lumenjtë, toka bujqësore ose zona me popullsi të dendur.
- Zhvillimi i infrastrukturës për të përfshirë sistemet e linjës, menaxhimin e kullimit dhe sistemet e kapjes së gazit.
- Përmirësime operacionale për të siguruar që deponitë të menaxhohen në një mënyrë që minimizon ndikimin mjedisor, si p.sh. mbulimi i rregullt i mbeturinave, sistemet e kontrollit të zjarrit dhe monitorimi i emetimeve.
- Ndërgjegjësimi dhe zbatimi i publikut për të parandaluar hedhjen e paligjshme dhe për të inkurajuar praktikën e duhur të depozitimit të mbeturinave.
- Përfitimet e përmirësimit të deponive sanitare

Kur zbatohen siç duhet, deponitë sanitare ofrojnë një mjedis të kontrolluar për depozitimin e mbeturinave që redukton ndikimet mjedisore. Këto përfitime përfshijnë:

- Reduktimi i emetimeve të gazeve serrë: Kapja e gazit të deponisë mund të parandalojë metanin të hyjë në atmosferë, gjë që ndihmon në zbutjen e ndryshimeve klimatike.
- Parandalimi i ndotjes së ujit: Sistemet e grumbullimit dhe trajtimit të kullimit sigurojnë që trupat ujorë të afërt dhe burimet ujore nëntokësore të mos ndotet.
- Cilësi më e mirë e ajrit: Mbyllja dhe menaxhimi i duhur i mbeturinave mund të zvogëlojë aromën, pluhurin dhe emetimet e dëmshme, duke përmirësuar cilësinë e jetës për komunitetet aty pranë.
- Ruajtja e burimeve: Deponitë sanitare mund të luajnë gjithashtu një rol në rikuperimin e burimeve duke marrë energji nga mbetjet (si sistemet nga mbeturinat në energji) dhe duke nxjerrë materiale të vlefshme për riciklim.

4.3.2.5.1. Përshkrimi i Teknologjisë

Deponitë sanitare janë vende ku mbetjet izolojnë nga mjedisi derisa të jenë të sigurta. Konsiderohet kur është degraduar plotësisht biologjikisht, kimikisht dhe fizikisht.

Si minimum, katër kushte themelore duhet të plotësohen nga çdo projektim dhe operim i kantierit përpara se ai të konsiderohet si një vendgrumbullim sanitar:

1. Izolimi i plotë ose i pjesshëm hidrogeologjik: nëse një zonë nuk mund të vendoset në tokë që përmban natyrshëm siguri të rrjedhjeve, materialet shtesë të veshjes duhet të sillen në vend për të reduktuar rrjedhjet nga baza e zonës (kullimi) dhe për të ndihmuar në reduktimin e ndotjes së ujërave nëntokësore dhe tokës përreth. Nëse një shtresë - tokë ose sintetike - sigurohet pa një sistem të grumbullimit të rrjedhjeve, të gjitha rrjedhjet do të arrijnë përfundimisht në mjedisin përreth. Mbledhja dhe trajtimi i kullimit duhet të theksohet si një kërkesë bazë.

2. Përgatitjet formale inxhinierike: projektet duhet të zhvillohen nga hetimet gjeologjike dhe hidrogeologjike lokale. Duhet të hartohet gjithashtu një plan për asgjësimin e mbeturinave dhe një plan përfundimtar restaurimi.
3. Kontrolli i përhershëm: Staf i trajnuar duhet të bazohet në landfill për të mbikëqyrur përgatitjen dhe ndërtimin e kantierit, depozitimin e mbeturinave dhe funksionimin dhe mirëmbajtjen e rregullt.
4. Vendosja dhe mbulimi i planifikuar i mbeturinave: mbetjet duhet të shpërndahen në shtresa dhe të kompaktohen. Një zonë e vogël pune e cila mbulohet çdo ditë ndihmon që mbetjet të jenë më pak të aksesueshme për dëmtuesit dhe parazitët.

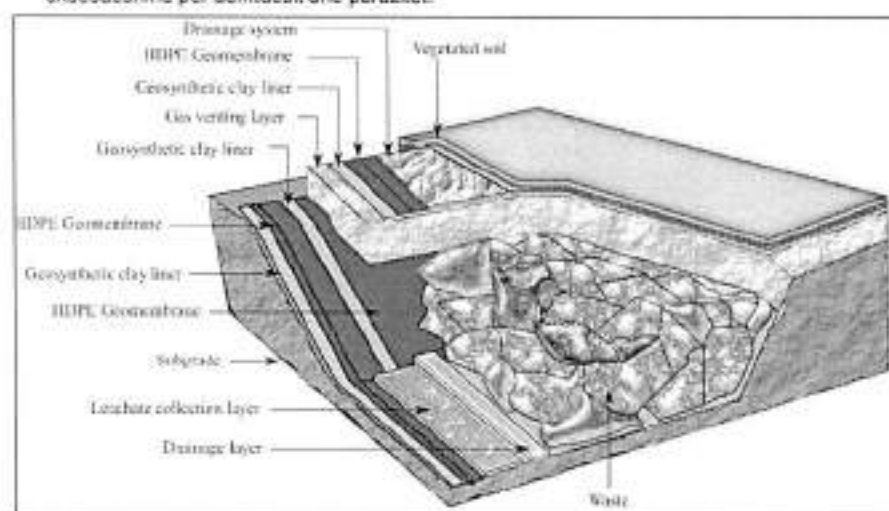

Figura 7. Diagrami skematik i një deponie të projektuar²

Deponia rajonale në Veleçinë², e cila funksionon që nga viti 2006, aktualisht i shërben të gjithë Zonës së Menaxhimit të Mbeturinave (ZMZ). Ai përmban një shtresë gjeomembrane dhe argjilë si pjesë e sistemit të saj të vulosjes bazë. Me një sipërfaqe prej 24 hektarësh, vetëm 5 hektarë të zonës janë vulosur me bazë, dhe ka një kapacitet total prej 1.22 milion metra kub. Landfili përpunon afërsisht 4000 ton mbeturina në muaj. Operacionet ditore përfshijnë inspektimin vizual të mbeturinave që vijnë, peshimin e kamionëve dhe shtyrjen dhe formimin e mbeturinave me buldozer. Mbujimi i mbeturinave me tokë ndodh me ndërprerje.

² Anjalić, Pila & Natchavi LathaCar, "Përfundimet inxhinierike të zverdhësimit të rrëqes natyrore me rinën e prodhuar në ndërtimin e landfillëve", Raporti shkencor

Figura 8. Deponia Velekinca

4.3.2.5.2. Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose ulur ndikimeve negative në mjedis

Deponitë janë një nga metodat më të përdorura të depozitimit të mbeturinave, por ato mund të kenë ndikime të rëndësishme mjedisore nëse nuk menaxhohen siç duhet. Këto ndikime ndikojnë në cilësinë e ajrit, burimet ujore, shëndetin e tokës dhe ekosistemet përreth. Më poshtë janë ndikimet kryesore të mundshme mjedisore të deponive, së bashku me masat për parandalimin ose reduktimin e efekteve negative.

Ndotja e ajrit

- **Ndikimi i mundshëm :** Emetimet e gazit të deponisë , kryesisht të përbëra nga metani (CH₄) dhe dioksidi i karbonit (CO₂), krijohen nga dekompozimi i mbeturinave organike. Metani është një gaz i fuqishëm serra, që kontribuon në ngrohjen globale, ndërsa gazrat e tjerë si komponimet organike të paqëndrueshme (VOCs) mund të ndikojnë në cilësinë e ajrit lokal dhe të shkaktojnë probleme shëndetësore.
- **Masat zbutëse :**
  - **Sistemet e grumbullimit të gazit të deponisë :** Instaloni sisteme grumbullimi të gazit të deponisë për të kapur metanin dhe gazrat e tjerë. Metani i mbledhur mund të përdoret për gjenerimin e energjisë përmes teknologjive nga mbeturinat në energji (WTE) ose të ndizet për të zvogëluar ndikimin e tij në mjedis.
  - **Monitorimi i gazit :** Monitoroni vazhdimisht emetimet e gazit nga landfili për të zbuluar dhe adresuar më herët rrjedhjet ose emetimet e tepërta.
  - **Kontrolli i erërave :** Përdorni sisteme kundër erërave , të tilla si biofiltra ose sprej neutralizues, për të minimizuar ndikimin e aromave të gazit në komunitetet aty pranë.

Ndotja e ujit (Lëngu kullues nga mbeturinat)

- **Ndikimi i mundshëm :** Lëngu kullues nga mbeturinat , lëngu që depërton përmes mbeturinave në deponi, përmban një përzierje kimikatesh të dëmshme, metale të rënda dhe përbërje organike. Nëse nuk menaxhohet siç duhet, rrjedhjet mund të ndodh burimet e ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore , duke paraqitur rreziqe për furnizimet me ujë të pijshëm dhe ekosistemet ujore.
- **Masat zbutëse :**
  - **Grumbullimi dhe trajtimi i kullimit :** Instaloni sisteme të grumbullimit të kullimit në bazën e deponive për të kapur rrjedhjet dhe për të parandaluar depërtimin e tij në ujërat

nëntokësore. Më pas, kulimi duhet të trajtohet duke përdorur teknologjitë e duhura të trajtimit të ujërave të zeza përpara se të shkakohet ose të ripërdoret.

- o **Mbajtësit e deponisë:** Sigurohuni që deponitë të ndërtohen me veshje të padepërtueshme (p.sh., veshje prej balte ose sintetike) për të parandaluar rrjedhjen e rrjedhjeve në tokën përreth dhe në ujërat nëntokësore.
- o **Monitorimi i rregullt i cilësisë së ujit:** Kryeni monitorim të rregullt të ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore për të zbuluar herët çdo ndotje të mundshme dhe për të marrë masa korrigjuese sipas nevojës.

Ndotja e tokës

- **Ndikimi i mundshëm:**
kulimi që del nga deponitë e pakontrolluara ose të menaxhuara keq mund të kontaminojë tokën përreth, duke reduktuar pjellorinë e saj dhe duke e bërë atë të papërshtatshme për bujqësi ose rritje të bimëve. Përveç kësaj, mbetjet e rrezikshme në deponi mund të lëshojnë substanca toksike në tokë.
- **Masat zbutëse:**
  - o **Rreshtimi dhe mbulimi i duhur:** Përdorni veshje me cilësi të lartë dhe sisteme mbulimi në fund dhe në krye të deponisë për të minimizuar lëvizjen e rrjedhjeve dhe për të parandaluar ndotjen e tokës.
  - o **Menaxhimi i kullimit:** Siç përshkruhet më sipër, mbledhja dhe trajtimi efektiv i kullimit janë çelësi për parandalimin e ndotjes së tokës.
  - o **Testimi i rregullt i tokës:** Provoni periodikisht cilësinë e tokës përreth deponisë për të siguruar që ndotësit nuk kanë migruar përtej kufirit të deponisë.

Humbja e biodiversitetit

- **Ndikimi i mundshëm:**
Deponitë mund të kenë një ndikim negativ në jetën e egër dhe ekosistemet lokale, veçanërisht nëse ato ndodhen pranë habitateve të ndjeshme. Ndërimi dhe funksionimi i deponive mund të çojë në shkatërrimin e habitatit, zhvendosjen e specieve dhe ndërprerjen e modeleve të migrimit.
- **Masat zbutëse:**
  - o **Zgjedhja e vendit:** Zgjidhni me kujdes vendet e deponive që shmangin zonat e ndjeshme ekologjike, si llogarinat, pyjet dhe habitatet për speciet e rrezikuara. Kryerja e Vlerësimeve të Ndikimit në Mjedis (VNM) përpara zhvillimit të çdo landfili të ri.
  - o **Zonat tampon:** Krijoni zona tampon rreth deponive për të minimizuar ndikimin në ekosistemet aty pranë. Këto zona mund të shërbejnë si breza të gjelbra që ofrojnë habitat për speciet e zhvendosura dhe reduktojnë zhurmën dhe ndotjen vizuale.
  - o **Rehabilitimi dhe rryllëzimi:** Pas mbylljes së një landfili, rryllëni ose rehabilitoni vendin për të rivendosur ekuilibrin ekologjik dhe për të promovuar rimëkëmbjen e biodiversitetit.

Emetimet e gazeve sërë

- **Ndikimi i mundshëm:**
Metani i prodhuar në deponi është një nga gazrat më të fuqishëm sërë, duke kontribuar ndjeshëm në ndryshimet klimatike nëse lëshohet në atmosferë. Emetimet e tjera, të tilla si dioksidi i karbonit nga mbetjet e dekompozuar, gjithashtu kontribuojnë në gjurmën e përgjithshme të karbonit të deponisë.
- **Masat zbutëse:**
  - o **Kapja e metanit për Gjenerimin e Energjisë:** Instaloni sisteme të kapjes së metanit për të mbledhur gazin e deponisë dhe për ta përdorur atë për prodhimin e energjisë (energji elektrike ose ngrohje), duke reduktuar si emetimet e gazeve sërë ashtu edhe përdorimin e karburanteve fosile.

- o **Ndëzja e gazit të tepërt** : Nëse biogazi nuk kapet për energji, ai duhet të ndizet për të zvogëluar potencialin e ngrohjes globale të metanit, pasi djegia e metanit e shndërron atë në CO2 më pak të dëmshëm.
- o **Devijimi i mbeturinave organike** : Reduktori prodhimin e metanit duke devjuar mbetjet organike (p.sh. mbeturinat e ushqimit dhe mbetjet e cborrit) nga venddepozitimet dhe duke i përpunuar ato në impiante kompostimi ose tretjeje anaerobe .

Dëmtuesit dhe vektorët e sëmundjeve

- **Ndikimi i mundshëm** :
Deponitë mund të tërheqin dëmtues si brejtësit, zogjtë dhe insektet, të cilët mund të bëhen vektorë sëmundjesh që paraqesin rreziqe për shëndetin publik. Këta dëmtues mund të përhapin sëmundje në komunitetet e afërta dhe të prishin ekosistemet lokale.
- **Masat zbutëse** :
  - o **Mbulimi i përditshëm i mbeturinave** : Përdorni mbulesa të përditshme dheu ose sintetike për të gruposur mbeturinat dhe për të zvogëluar ekspozimin e tyre ndaj dëmtuesve, duke kufizuar aksesin e tyre në burimet ushqimore.
  - o **Programet e kontrollit të dëmtuesve** : Zbatoni masat e kontrollit të dëmtuesve , të tilla si mbetje ose parandalues, për të parandaluar infektimin e brejtësve dhe insekteve.
  - o **Ngjeshja e duhur e mbeturinave** : Ngjeshja e mbeturinave rregullisht redukton aksesin e tyre ndaj dëmtuesve dhe minimizon zonat ku mund të lulëzojnë vektorët e sëmundjeve.

Probleme erë

- **Ndikimi i mundshëm** :
Zberthimi i mbeturinave organike në deponi prodhon erëra të pakëndshme, të cilat mund të jenë një shqetësim për komunitetet përreth. Kjo mund të çojë në ankesa publike dhe uje të cilësisë së jetës për banorët e afërt.
- **Masat zbutëse** :
  - o **Sistemet e kontrollit të aromave** : Instaloni sisteme të kontrollit të aromave , të tilla si biofiltra, pastrues kimikë ose sprej që neutralizojnë erën, për të zbutur aromat e pakëndshme nga landfilli.
  - o **Mbulimi ditor i mbeturinave** : Sigurohuni që mbeturinat të mbulohen çdo ditë me tokë ose materiale sintetike për të parandaluar përhapjen e aromave.
  - o **Monitorimi i cilësisë së ajrit** : Monitoroni rregullisht cilësinë e ajrit pranë deponive për të gjurmuar nivelet e erërave dhe për të zbatuar masat e kontrollit të erës sipas nevojës.

Ndikimi vizual

- **Ndikimi i mundshëm** :
Deponitë mund të ndikojnë negativisht në Peizazhin, veçanërisht në zonat piktoreske ose rurale, duke krijuar një prani vizuale të shëmtuar dhe duke ndikuar në estetikën e rajonit.
- **Masat zbutëse** :
  - o **Peizazhi dhe shqyrtimi** : Mblini pemë ose ndërtoni ekrane vegjetative rreth perimetrit të deponisë për të bllokuar ndikimin vizual të vendit.
  - o **Klasifikimi dhe konturimi** : Pasi të mbyllet një deponi, rigradoni dhe konturoni tokën për ta përzier me Peizazhin natyror përreth. Mbulimi dhe rivegjetimi mund ta kthejnë deponitë e mbyllur në një hapësirë të gjelbër, si park apo zonë rekreacioni.
  - o **Barrierat vizuale** : Instaloni gardhe të gjelbra për të fshehur deponitë nga pamja e publikut dhe për të përmirësuar integritetin vizual të tij në peizazh.

Në kontekstin e rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt , deponitë moderne sanitare duhet të zbatohen me praktikatat më të mira për zgjedhjen e lokacionit, funksionimin e deponive dhe monitorimin. Në zonat ku ekzistojnë venddepozitimet të vjetra, duhet të merren masa rehabilituese për të parandaluar degradimin e vazhdueshëm të mjedisit .

Tabela 26. Vlerësimi mjedisor për deponitë sanitare (depozitimi i sigurtë i mbeturinave)

R06	Deponia Sanitare (sagjesimi i sigurtë i mbeturinave)		
R06- 01	Deponia Sanitare		
R06- 02	Rehabilitimi i Deponisë		
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Popullsia dhe shëndeti njeriut			
Përmirësimi i cilësisë së jetës	R06- 01	O	
	R06- 02	+	
Mbrojtja e shëndetit të njeriut	R06- 01	O	
	R06- 02	+	
Biodiversiteti, flora dhe fauna			
Mbrojtja natyrore dhe biologjike	R06- 01	O	
	R06- 02	O	
Mbrojtja e Zonave të Mbrojtura dhe Pasurisë Natyrore	R06- 01	O	
	R06- 02	O	
Përdorimi i qëndrueshëm i tokës si një burim i rëndësishëm për asetet			
Ruajtja e shëndetshme dhe ekologjike të dheut	R06- 01	O	
	R06- 02	+	
Reduktimi dhe përdorimi i burimeve përmes përmirësimit të efikasitetit	R06- 01	---	
	R06- 02	---	
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore	R06- 01	---	
	R06- 02	---	
Uji			
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore , si ujërat nëntokësore dhe përmirësimi i statusit të tyre ekologjik	R06- 01	O	
	R06- 02	+	
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike	R06- 01	O	
	R06- 02	+	
Cilësia e Ajrit dhe faktorët klimatike			
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave serra	R06- 01	O	
	R06- 02	+	
Mbrojtja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit	R06- 01	O	
	R06- 02	+	
Peizazhi			
Ruajtja e Peizazhit dhe diversiteti	R06- 01	O	
	R06- 02	+	
Arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore Trashëgimia			
Konservimi dhe mbrojtja e aseteve të trashëgimisë kulturore	R06- 01	O	
	R06- 02	O	
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi			
	R06- 01	O	
	R06- 02	+	

4.3.3. Komponentët Lokal të Menaxhimit të Mbeturinave

4.3.3.1. Pastrimi i rrugëve

4.3.3.1.1. Përshkrimi i Teknologjisë

Pastrimi i rrugëve është një komponent thelbësor i mirëmbajtjes së mjedisve urbane dhe përmirësimit të pastërtisë së përgjithshme në hapësirat publike. Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, menaxhimi i pastrimit të rrugëve mund të zbatohet me metoda manuale ose mekanike, varësisht nga konteksti specifik dhe kërkesat lokale.

Pastrimi manual i rrugëve:

Pastrimi manual përfshin punëtorët që përdorin mjete të thjeshta si fshesa dhe lopata për të fshirë rrugët, trotuarët dhe zonat publike. Kjo metodë përdoret gjerësisht në rajonet ku krijimi i vendeve të punës është një faktor i rëndësishëm. Duke pasur parasysh shkallën relativisht të lartë të papunësisë në zona të caktuara të Kosovës, pastrimi manual i rrugëve ofron mundësi punësimi për punëtorët e pakualifikuar. Ai siguron një mjet të menjëhershëm për të reduktuar mbeturinat dhe për të ruajtur pastërtinë duke kontribuar në punësimin lokal.

Megjithatë, kjo metodë ka edhe të metat e saj. Efikasiteti i pastrimit manual është më i ulët në krahasim me metodat mekanike dhe është veçanërisht sfidues në zonat më të mëdha urbane ku gjatësia e rrugëve dhe trafiku në këmbë e bëjnë punën manuale më pak efektive. Për më tepër, siguria e punëtorëve duhet të jetë një prioritet, veçanërisht në zonat me trafik të lartë ku punëtorët krahu mund të jenë në rrezik.

Pastrimi mekanik i rrugëve:

Fshirja mekanike përdor automjete të specializuara të dizajnuara për të fshirë rrugët dhe për të mbledhur mbeturinat duke përdorur fuqia të automatizuara dhe sisteme thithëse. Kjo metodë është më e shpejtë dhe më efektive se pastrimi manual, veçanërisht në komunat më të mëdha si Gjilani dhe Ferizaj, ku rrugët janë më të gjata dhe vëllimi i mbeturinave është më i madh.

Disavantazhet kryesore të pastrimit mekanik të rrugëve janë investimi i lartë që kërkohej për blerjen e pajisjeve dhe kostot e funksionimit për mirëmbajtjen e këtyre makinerive. Për më tepër, automjetet kërkojnë operatorë të aftë dhe mirëmbajtja e këtyre makinerive mund të paraqesë sfida si për sa i përket kostos ashtu edhe disponueshmërisë së pjesëve.

Prandaj, fshirja mekanike duhet të zbatohet në zonat ku është më e nevojshme, si në zonat me trafik të lartë, ku shpejtësimet e sigurisë e bëjnë të vështirë funksionimin efektiv të fshirësve manualë. Për shembull, rrugët urbane të ngarkuara, kryqëzimet kryesore dhe zonat e mëdha publike mund të përfitojnë nga fshirja mekanike.

9.

Figura

Shembuj për fshirjen manuale të rrugëve⁹ (majtas) dhe pastrimin mekanik të rrugëve (djathtas)¹⁰

Mbështetja e infrastrukturës së pastrimit të rrugëve

⁹<https://theearthist.net/street-sweepers-in-mrugu-protect-non-payment-of-allowances/>

¹⁰<https://government.econpricelimes.indiatimes.com/news/smart-infra/cochin-smart-mission-to-buy-road-sweeping-machines-for-corporation/90512385>

Përveç metodave kryesore të fshirjes, infrastruktura mbështetëse është thelbësore për ruajtjen e pastërtisë publike:

- **Koshat e mbeturinave:** Vendosja e koshave të mbeturinave në vende strategjike, veçanërisht në zonat e këmbësorëve, sheshe publike, parqe dhe afër qendrave të transportit, është një aspekt kritik i pastrimit të rrugëve. Zbrazja e rregullt e këtyre koshave nga fshirëse manuale ose ekipe të dedikuara pastrimi është e nevojshme për të parandaluar derdhjen e mbeturinave dhe për të siguruar që rrugët të mbeten të pastra.
- **Kamionët e transportit dhe automjetet e transportit:** Ekipe të fshirjes manuale, si dhe ata që janë përgjegjës për zbrazjen e koshave të mbeturinave, shpesh kërkojnë automjete të vogla transporti si kamionë kamionë për të transportuar punëtorë, mjete dhe mbeturina të grumbulluara. Këto automjete janë thelbësore për lëvizjen efikase të ekipeve të pastrimit nëpër zona të ndryshme dhe transportimin e mbeturinave të grumbulluara në vendet e depozitimit ose transferimit të mbeturinave.

Rekomandime për regjionin e Gjilanit dhe Ferizajt

1. Qasje e ekuilibruar:

- Për rajonet si Gjilani dhe Ferizaj, duhet të miratohet një qasje e kombinuar për pastrimin e rrugëve, duke shfrytëzuar përfitimet e metodave të pastrimit manual dhe mekanik.
- Në zonat e dendura urbane me vullme të larta trafiku, fshirësit mekanike mund të sigurojnë pastrim më të shpejtë dhe më të plotë, ndërsa puna manuale mund të përdoret në rrugë më të vogla, zona për këmbësorë dhe zona rurale ku pastrimi i mekanizuar mund të mos jetë me kosto efektive ose i realizueshëm.

2. Krijimi i vendeve të punës përmes fshirjes manuale:

- Fshirja manuale ofron një mundësi të rëndësishme për punësimin lokal në rajon. Komunitetet mund të koordinohen me agjencitë lokale për të krijuar programe pune për punëtorët e pakualifikuar të cilët mund të punësohen si pastrues të rrugëve manuale, duke ofruar përfitime sociale dhe ekonomike për komunitetin lokal.

3. Vendosja strategjike e koshave të mbeturinave:

- Duhet të zhvillohet një plan gjithëpërfshirës për vendosjen e koshave të mbeturinave në zonat me trafik të lartë në të dy rajonet, veçanërisht në parqe publike, tregje, zona për këmbësorë dhe zona tregtare. Këto kosha duhet të zbrazen rregullisht për të shmangur grumbullimin e mbeturinave dhe fushatat e ndërgjegjësimit të publikut mund të inkurajojnë sjelljen e duhur të depozitimit të mbeturinave.

4. Konsideratat e sigurisë:

- Kur përdoret fshirja manuale, vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet sigurisë. Masat e duhura, si veshja reflektuese, barrierat e sigurisë dhe koha (pastrimi gjatë orëve jashtë pikut të trafikut), mund të sigurojnë që punëtorët manuale të mbeten të sigurt në zonat me rrezik të lartë. Trajnimi për punëtorët për shëndetin dhe sigurinë në punë është thelbësor.

Disavantazhet kryesore të fshirjes mekanike janë kostot e larta të investimeve dhe funksionimit. Duke marrë parasysh shkallën e lartë të papunësisë në Kosovë, pastrimi manual ofron mundësi për krijimin e vendeve të punës për personat e pakualifikuar. Prandaj, pastrimi mekanik duhet të zbatohet vetëm në rastet e nevojshme, p.sh. nëse nuk mund të sigurohet siguria e fshirësve manuale. Përveç pajisjeve të fshirjes, koshat e mbeturinave, veçanërisht në zonat e këmbësorëve dhe ato publike, janë elementë të

rëndësishëm të pastrimit të rrugëve. Ato mund të zbrazen nga fshirëset manuale ose ekipet e dedikuara. Kamionët e transportit përdoren për të transportuar ekipet dhe pajisjet e pastrimit, si dhe për të zbrazur koshët e mbeturinave.

Shërbimet e pastrimit të rrugëve ofrohen nga ofruesit e shërbimeve lokale ose rajonale. Nuk ka të dhëna të disponueshme për sasinë e mbeturinave të pastrimit të rrugëve që po grumbullohen aktualisht.

4.3.3.1.2. Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose ulja e ndikimeve negative në mjedis

Shërbimet e rregullta dhe efektive të pastrimit të rrugëve sigurojnë një mjedis jetese dhe punë të pastër dhe të shëndetshëm për popullatën. Përveç kontributit në pastërtinë e përgjithshme të një qyteti, pastrimi i rrugëve është një masë efektive për të reduktuar ndotësit në rrjedhjen e ujërave të stuhive dhe për mjedhojë për të mbrojtur cilësinë e ujit. Disa nga pastruesit modernë kanë certifikatë PM10 që do të thotë se ata mund të marrin grimca të vogla deri në 10 mikrometra ose më pak. Kështu, cilësia e ajrit në një qytet përmirësohet edhe me pastrimin e rrugëve.

Mund të pritet që mbeturinat të zvogëlohen nëse ka një shërbim të rregullt të pastrimit të rrugëve si dhe kontejnerët e duhur dhe të mjaftueshëm të mbeturinave. Gjithashtu mund të parandalohej asgjësimi i mbeturinave shëpiake jashtë zonave ose kontejnerëve të dedikuar.

Fshesat mekanike mund të arrijnë një nivel më të lartë pastrimi, megjithatë, ato gjenerojnë zhurmë dhe emetime të dioksidit të karbonit. Për shkak të përdorimit të disa lëndëve të para, gjurmët e tyre mjedisore janë shumë më të mëdha se pajisjet që përdoren për pastrimin manual të rrugëve.

Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, shërbimet efektive dhe të rregullta të pastrimit të rrugëve luajnë një rol jetik në krijimin e një mjedisi të pastër dhe të shëndetshëm për banorët dhe punëtorët. Ndikimet mjedisore të pastrimit të rrugëve, si pozitive ashtu edhe negative, duhet të konsiderohen me kujdes për të maksimizuar përfitimet dhe për të reduktuar çdo efekt negativ.

Ndikimet pozitive në mjedis

Përmirësimi i pastërtisë urbane

- Pastrimi i rregullt i rrugëve, qoftë manual apo mekanik, kontribuon ndjeshëm në pastërtinë e përgjithshme të zonave urbane. Si në Gjilan ashtu edhe në Ferizaj, rrugët më të pastra çojnë në një mjedis më të këndshëm dhe të shëndetshëm për banorët, punëtorët dhe vizitorët.
- Është gjithashtu një metodë efektive për të reduktuar mbeturinat, veçanërisht në zonat me trafik të lartë si qendrat e qyteteve, tregjet dhe zonat e këmbësorëve. Kur rrugët janë dukshëm të pastra, njerëzit kanë më pak gjasa të hedhin mbeturinat në mënyrë jo të duhur.

Mbrojtja e cilësisë së ujit

- Pastrimi i rrugëve është një masë kyçe për reduktimin e ndotësve që përndryshe do të përfundonin në rrjedhjen e ujërave të stuhisë. Duke hequr rregullisht mbeturinat, papastërtitë dhe grimcat nga rrugët, minimizohet sasia e ndotësve që hyjnë në sistemet lokale të ujit, si lumi Morava e Binçes dhe Lepenci. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në rajonet si Gjilani dhe Ferizaj, ku mbrojtja e burimeve lokale ujore është prioritet.
- Fshirëset mekanike moderne të pajisura me certifikim PM10 janë të afta të kapin grimca të vogla deri në 10 mikrometra ose më pak, gjë që kontribuon shumë në reduktimin e sasisë së grimcave të imta në rrjedhjen e ujërave të stuhisë dhe, rrjedhimisht, në mbrojtjen e cilësisë së ujit.

Përmirësimi i cilësisë së ajrit

- Përdorimi i pastruesve modernë të rrugëve me aftësi PM10 ndihmon gjithashtu në përmirësimin e cilësisë së ajrit. Këto fshirëse mund të largojnë grimcat e imta të pluhurit nga rrugët, duke ulur nivelin e grimcave (PM10) në atmosferë. Ajri më i pastër ka një përfitim të drejtpërdrejtë për shëndetin publik, veçanërisht për banorët në zonat urbane me popullsi të dendur, të cilët janë të ekspozuar ndaj ndotësve nga trafiku i automjeteve dhe aktivitetet industriale.

Dekurajimi i asgjësimit të papërshtatshëm të mbeturinave:

- Në shumë komuna, duke përfshirë ato në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, shërbimet e rregullta të pastrimit të rrugëve, së bashku me vendosjen adekuate të koshave të mbeturinave, ndihmojnë në dekurajimin e banorëve dhe vizitorëve nga deponimi jo i duhur i mbeturinave shtëpiake ose mbeturinave në hapësirat publike. Kur zonat mirëmbahen rregullisht, ekziston një stimul vizual për t'i mbajtur ato të pastra, gjë që gjithashtu ndihmon në reduktimin e hedhjeve të paligjshme.

Ndikimet e mundshme negative në mjedis

Ndotja akustike:

- Fshirësit mekanik të rrugëve, megjithëse janë efektivë, mund të gjenerojnë ndotje të konsiderueshme akustike, veçanërisht gjatë operacioneve të pastrimit herët në mëngjes ose natën vonë. Në zonat e banuara, kjo mund të çojë në shqetësime për popullatën lokale. Për të zbutur këtë, Komunitat duhet të marrin në konsideratë kohën e duhur të operacioneve të pastrimit të rrugëve gjatë orëve me trafik të ulët, kur më pak banorë ka të ngjarë të shqetësohen.

Emetimet e dioksidit të karbonit:

- Fshirësit mekanik kontribuojnë në emetimet e CO₂, veçanërisht ato që mundësohen nga lëndët djegëse fosile. Këto emetime kontribuojnë në gjurmën e përgjithshme të karbonit të komunës, e cila bie ndesh me përpjekjet për të reduktuar emetimet e gazeve sërë në përputhje me qëllimet rajonale dhe kombëtare të klimës.

Për të zbutur këtë, komunitet e Gjilanit dhe Ferizajt mund të konsiderojnë investimin në automjete me emetim të ulët, siç janë pastruesit elektrikë ose të kombinuar të rrugëve, të cilat do të reduktojnë gjurmën e karbonit në operacionet e pastrimit të rrugëve.

Gjurma mjedisore e pajisjeve mekanike:

Fshirësit mekanikë kërkojnë përdorimin e lëndëve të para të shumta në prodhimin dhe mirëmbajtjen e tyre, gjë që rrit gjurmën e tyre të përgjithshme mjedisore në krahasim me mjetet e pastrimit manual. Prodhimi dhe asgjësimi i pajisjeve të tilla ka ndikime negative mjedisore, duke përfshirë konsumin e lëndëve të para dhe energjisë. Për më tepër, mirëmbajtja e rregullt ose prishjet mund të rrisin konsumin e burimeve me kalimin e kohës.

Ndërsa pastruesit mekanikë janë të nevojshëm për mirëmbajtjen e zonave me trafik të lartë, pastrimi manual i rrugëve rekomandohet për zonat e këmbësorëve dhe zonat më pak të populuara për të reduktuar gjurmën mjedisore.

Masat Zbutëse

Përdorimi i pajisjeve miqësore me mjedisin:

- Komunitat e Gjilanit dhe Ferizajt duhet të eksplorojnë teknologjitë me emetim të ulët për pastrimin e rrugëve, siç janë fshesat elektrike apo të kombinuar, për të minimizuar emetimet e karbonit. Investimi në pastruesit e certifikuar me PM10 mund të përmirësojë më tej cilësinë e ajrit dhe të reduktojë ndotësit.

Oraret strategjike të pastrimit:

- Për të minimizuar ndotjen akustike, është e rëndësishme të përcaktohen araret e pastrimit që marrin parasysh orët e pikut të trafikut dhe aktivitetin e banimit. Operacionet gjatë natës duhet të kufizohen në zonat e banuara dhe fshirëset duhet të përdoren në mëngjes herët ose në periudha me trafik të ulët për të shmangur shqetësimet.

Inkurajimi i fshirjes manuale:

- Në zonat ku fshirja mekanike është e panevojshme, si rrugët më të vogla, parqet dhe zonat rurale, fshirja manuale është një zgjidhje miqësore me mjedisin dhe ndihmon në punësim. Kjo mund të sigurojë një përfitim të dyfishtë duke reduktuar ndikimin mjedisor dhe duke krijuar mundësi punësimi për popullatën lokale.

Infrastruktura e duhur e grumbullimit dhe asgjësimit të mbeturinave:

- Sigurimi i vendosjes strategjike të koshave të mbeturinave dhe sigurimi i ndërgjegjesimit adekuat të publikut për praktikën e hedhjes së mbeturinave janë thelbësore për reduktimin e mbeturinave. Hapësirat publike si në Gjilan ashtu edhe në Ferizaj duhet të pajisen me kosha të mjaftueshëm për të parandaluar tejmbushjen, dhe grumbullimi i mbeturinave duhet të jetë i rregullt për të shmangur tërheqjen e mbeturinave shtesë apo dëmtuesve.

Fshesat mekanike mund të arrijnë një nivel më të lartë pastrimi; megjithatë, ato gjenerojnë zhurmë dhe emetime të dioksidit të karbonit. Për shkak të përdorimit të disa lëndëve të para, gjurmët e tyre mjedisore janë shumë më të mëdha se pajisjet që përdoren për pastrimin manual të rrugëve.

Tabela 27. Vlerësimi mjedisor për pastrimin e rrugëve

L01		Pastrimi i Rrugëve	
L01- 01		Manuali gjithëpërfshirës për pastrimin e rrugëve	
L01- 02		Mekanizmi gjithëpërfshirës i menaxhimit të rrugëve	
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Popullsia dhe shëndeti njeriut			
Përmirësimi i cilësisë së jetës		L01- 01	++
		L01- 02	+
Mbrotja e shëndetit të njeriut		L01- 01	++
		L01- 02	O
Biodiversiteti, flora dhe fauna			
Mbrotja e burimeve natyrore dhe biologjike		L01- 01	+
		L01- 02	+
Mbrotja e zonave të mbrojtura dhe pasurisë natyrore		L01- 01	+
		L01- 02	+
Përdorimi i qëndrueshëm i tokës si një burim i rëndësishëm për asetet			
Ruajtja e shëndetshme dhe ekologjike së dheut		L01- 01	+
		L01- 02	+
Reduktimi dhe përdorimi i burimeve përmes përmirësimit të efikasitetit		L01- 01	++
		L01- 02	+
Shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore		L01- 01	++
		L01- 02	O
Uji			
		L01- 01	+

Mbrojtja e sipërfaqeve ujore , si ujerat nentokësore dhe përmirësimin e statusit të tij ekologjik	L01- 02	+
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike	L01- 01	+
	L01- 02	+
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë		
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave serre	L01- 01	++
Objekti i Mjedisit/ Objekti i synuar	Shkurtesa	Vlerësimi
	L01- 02	0
Mbrojtja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit	L01- 01	++
	L01- 02	0
Peizazhi		
Ruajtja e Peizazhit dhe diversiteti	L01- 01	+
	L01- 02	+
Trashëgimia arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore		
Konservimi dhe mbrojtja e aseteve të trashëgimisë kulturore	L01- 01	+
	L01- 02	+
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi		
	L01- 01	++
	L01- 02	0

4.3.3.2. Mbledhja e mbeturinave (përfshirë grumbullimin e veçantë)

4.3.3.2.1. Përshkrimi i Teknologjisë

Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt , dy metodat kryesore për mbledhjen e mbeturinave – grumbullimi shtëpia në shtëpi (derë më derë) dhe grumbullimi i mbeturinave (sistemi i përbashkët) – janë opsione praktike që duhet të përshatën me rrethat specifike të mbeturinave dhe nevojat e sociësisë komunë. Duke pasur parasysh nivelet e ndryshme të urbanizimit, dendësinë e popullsisë dhe infrastrukturën në Komunitet brenda këtyre rajoneve, një qasje e kombinuar që përfshin të dy sistemet mund të sigurojë kornizën më efektive të grumbullimit të mbeturinave.

Grumbullimi përmes sistemeve të përbashkëta (kontenierëve të përbashkët)

Grumbullimi përmes sistemeve të përbashkëta përfshin grumbullimin e mbeturinave direkt nga banesat dhe bizneset në intervale të planifikuara. Kjo metodë është shumë e përshtatshme për zona të dendura urbane si qendrat e qytetit të Gjilanit dhe Ferizajt , ku shumica e familjeve janë në një distancë të menaxhueshme për shërbimet e grumbullimit.

Mbetjet e përziera shtëpiake: Mbetjet e përziera shtëpiake (mbeturinat e mbetura) zakonisht mbledhen duke përdorur qese plastike ose kosha sipas sistemit derë më derë. Në të dy rajonet, automjetet e grumbullimit të mbeturinave mund t'i mbledhin mbeturinat ose manualisht ose mekanikisht. Në zonat urbane, kontenierët e madhësive të ndryshme (p.sh. kosha 120 ose 240 libra) janë metoda e preferuar për sisteme të grumbullimit, reduktimin e mbeturinave plastike dhe përmirësimin e efikasitetit të grumbullimit.

Lëra, kartoni dhe qelqi: Ndërsa qeset plastike janë përdorur në disa raste për mbledhjen e letës, kartonit dhe qelqit, kjo qasje është më pak efektive për shkak të vëllimit dhe densitetit të lartë të këtyre materialeve.

Në qendrat urbane, mund të jetë e dobishme përdorimi i kazanëve ose kontejnerëve të dedikuar riciklimi për të inkurajuar ndarjen e materialeve të riciklueshme në nivel familjeje.

Mbetjet organike: Për mbetjet organike, veçanërisht mbetjet e kuzhinës, alternativa më e përshtatshme është përdorimi i koshave individuale për familje ose gjenaruas të mbeturinave. Ky sistem do të sigurojë që materiali organik të mbledhet veçmas nga mbetjet e tjera, duke promovuar kompostimin ose metoda të tjera të trajtimit biologjik. Grumbullimi shtëpi më shtëpi i mbeturinave organike mund të ndihmojë Komunitet në këto rajone të arrijnë norma më të mira të devijimit të mbeturinave dhe të zvogëlojnë përmbajtjen organike në deponi.

Koleksioni Drop-Off (Sistemi i përbashkët)

Sistemi i përbashkët është ideal për zonat më pak të populluara ose rurale brenda rajoneve, ku infrastruktura dhe dendësia e popullsisë mund të mos justifikojnë koston dhe logjistikën e grumbullimit derë më derë. Ky sistem inkurajon banorët që t'i sjellin mbetjet e tyre në pikat e caktuara të shkarkimit, ku sigurohen kontejnerë të veçantë për lloje të ndryshme të mbeturinave.

Mbeturinat e kopshtit: Duke pasur parasysh karakteristikat më rurale dhe periferike të komunave të caktuara në Gjilan dhe Ferizaj, pikat e hedhjes së mbeturinave të kopshtit mund të jenë shumë efektive. Këto pika, të cilat shpesh mbikëqyren, mund të mbledhin mbetjet sezonale të kopshtit në vëllime më të mëdha, duke reduktuar nevojën për grumbullimin e këtyre materialeve të mëdha në sistemin derë më derë.

Mbetjet e pajisjeve elektrike dhe elektronike (WEEE) dhe Tekstilit: Për rrjedhat e mbeturinave që krijohen në mënyrë të parregullt dhe në sasi të vogla, të tilla si WEEE (p.sh. elektronike të vjetër) dhe tekstila, sistemi i sjelljes është shumë i përshtatshëm. Këto materiale zakonisht mbledhen në pika të centralizuara grumbullimi ose në qendra të caktuara riciklimi, duke u lejuar banorëve t'i asgjësojnë ato, kur është e nevojshme, pa tejkaluar rrugët e rregullta të grumbullimit të mbeturinave.

Kombinimi i të dy sistemeve për menaxhimin optimal të mbeturinave

Një qasje e kombinuar e grumbullimit të mbeturinave ka të ngjarë të jetë zgjidhja më efektive për komunitet e ndryshme të rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt:

Qendrat Urbane: Në zonat urbane si Gjilani dhe Ferizaj, aplikimi i harmonizuar i sistemeve të përbashkëta dhe grumbullimi shtëpi më shtëpi është thelbësor për të siguruar menaxhim efikas të mbeturinave, veçanërisht për mbeturinat e përziera shtëpiake, mbeturinat organike dhe materialet e riciklueshme si letra, kartoni dhe qelqi. Fuja e koshave individuale të mbeturinave për mbetjet organike, të përziera dhe të riciklueshme mund të thjeshtëtojë procesin e ndarjes dhe të ndihmojë në reduktimin e mbeturinave të dërguara në deponi.

Zonat periferike dhe rurale: Në komunitet rurale dhe periferike, mund të përdoret një sistem grumbullimi i mbeturinave për të mbledhur ryma të parregullta të mbeturinave si mbeturinat e kopshtit, WEEE, tekstile dhe mbetje të mëdha. Pikat e mbikëqyruara të shkarkimit mund të vendosen në çdo fshat ose në vende strategjike, duke siguruar që banorët të kenë akses në pikat e dhura të depozitimit duke ulur koston dhe shpërndarjen e raundeve të grumbullimit.

Infrastruktura fleksibile e grumbullimit: Për rrjedhat e mbeturinave si mbeturinat e kopshtit ose mbetjet e tjera sezonale, pikat e hedhjes duhet të vendosen në vende që janë të aksesueshme për shumicën e banorëve, por jo aq të shpeshta sa të rrisin koston logjistike. Këto pika mund të mbikëqyren dhe projektohen për të mbledhur sasi të mëdha të mbeturinave të gjelbra gjatë periudhave të rritjes së prodhimit, si pranvera dhe vjeshta.

Edukimi dhe ndërgjegjësimi: Për të siguruar suksesin e secilit sistem, është thelbësore të zhvillohen fushata edukative publike që informojnë banorët për opsionat e tyre të grumbullimit të mbeturinave dhe inkurajojnë klasifikimin e duhur të mbeturinave. Përdorimi efektiv i koshave për mbetjet organike, të riciklueshme dhe të përziera në zonat urbane, së bashku me pikat e mirëmbajtura të mbeturinave në rajonet rurale, do të ishte pjesë përbërëse për arrijtjen e niveleve të larta të pjesëmarrjes në ndarjen e mbeturinave.

Sfidat dhe Mundësitë

Përdorimi i dy sistemeve paraqet sfida unike, veçanërisht në aspektin e infrastrukturës dhe angazhimit publik, ato ofrojnë gjithashtu mundësi të konsiderueshme për përmirësimin e menaxhimit të mbeturinave në rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt :

Sfidat:

Në zonat rurale, duke u siguruar që pikat e grumbullimit të jenë lehtësisht të arritshme duke minimizuar kostot e transportit dhe mbikëqyrjes.

Në zonat urbane, menaxhimi i logistikës dhe kostos së shërbimeve të grumbullimit të shpeshtë buzë bordurave rrugore për rrjedha të ndryshme të mbeturinave.

Mundësitë:

Krijimi i vendeve të punës në pastrimin manual të rrugëve ose mbikëqyrjen e pikave të largimit, veçanërisht në zonat rurale ku shkalla e papunësisë është më e lartë.

Reduktimi i sasisë së mbeturinave të dërguara në dëponi nëpërmjet ndarjes efektive të mbeturinave organike, riciklit dhe fushatave të angazhimit publik, në përputhje me qëllimet rajonale të reduktimit të mbeturinave.

Figura 10. Shembuj për kontejnerët me rrota që përdoren për grumbullimin shtëpi me shtëpi (majtas) dhe kontejnerët që përdoren për hedhjen e përbashkët (djathtas)

4.3.3.2.2. Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose Ujta e ndikimeve negative në mjedis

Grumbullimi i mbeturinave është një shërbim thelbësor, i cili kontribuon në shëndetin publik, pastërtinë dhe mbrojtjen e mjedisit në zonat urbane si Gjiçani dhe Ferizaj . Pa një sistem të fuqishëm dhe efikas të grumbullimit të mbeturinave, jeta urbane do të bëhej e paqëndrueshme. Megjithatë, sistemet e ndryshme

të grumbullimit të mbeturinave vijnë me disa sfida mjedisore që duhen menaxhuar me kujdes. Ndikimet e mëposhtme të mundshme dhe masat zbutëse janë të rëndësishme për sistemet e menaxhimit të mbeturinave në rajon:

1. Çështjet e erës

Ndikimet e mundshme: Pranja e mbeturinave, veçanërisht mbeturinave organike, mund të çojë në aroma të pakëndshme nëse nuk menaxhohet siç duhet. Kjo është veçanërisht problematike gjatë muajve të verës kur temperaturat rriten, duke bërë që mbetjet të dekompozohen më shpejt.

Burimet e mundshme: Ruajtja e përkohshme e mbeturinave në shtëpi ose hapësira publike, frekuencë e ulët e grumbullimit ose asgjësim jo i duhur.

Masat zbutëse:

- o Sigurori grumbullimin e shpeshtë të mbeturinave organike, veçanërisht gjatë muajve të ngrohtë, për të reduktuar akumulimin e erës.
- o Përdorni kontejnerë të mbyllur për mbetjet organike për të minimizuar daljen e aromave të pakëndshme.
- o Prezantoni programe ndërgjegjësimi të komunitetit që inkurajojnë klasifikimin e duhur të mbeturinave organike për të parandaluar ndotjen e kryqëzuar dhe për të reduktuar erërat.

2. Ndotja akustike

Ndikimet e mundshme : Automjetet dhe pajisjet e grumbullimit të mbeturinave mund të gjenerojnë zhurmë të konsiderueshme, e cila mund të shqetësojë banorët vendas, veçanërisht gjatë grumbullimit gjatë natës.

Burimet e mundshme: Kamionet grumbulluese, veçanërisht ata që përdorin teknologji më të vjetër, dhe përdorimi i makinerive për ngjeshjen ose grumbullimin e mbeturinave.

Masat zbutëse:

- o Opsione për automjete moderne, më të qeta që minimizojnë ndotjen akustike, veçanërisht gjatë grumbullimeve gjatë natës.
- o Programoni orarët e grumbullimit jashtë orëve të pikut, por shmangni grumbullimet e natës vonë që mund të shqetësojnë gjumin e banorëve.
- o Investoni në teknologjinë e zbutjes së zhurmës për automjetet e grumbullimit të mbeturinave për të reduktuar zhurmën në zonat urbane me popullsi të dendur.

3. Ndikimi vizual

Ndikimet e mundshme : Kontejnerët e mëdhenj të mbeturinave të vendosura në trotuare, si dhe depozitimi i papërshtatshëm i mbeturinave jashtë koshave të grumbullimit, mund të krijojnë një ndikim negativ vizual, duke ndikuar në pastërtinë dhe tërheqjen estetike të hapësirave publike.

Burimet e mundshme: Frekuenca e pamjaftueshme e grumbullimit, që çon në kontejnerët e tejmbushur, dhe vendosja ose dizajni i jo i duhur i kontejnerëve të mbeturinave.

Masat zbutëse:

- o Përdorni kosha mbeturinash estetike dhe funksionale, me dizajne që minimizojnë ndotjen vizuale. Koshat duhet të përzihen me mjedisin urban duke i shërbyer në mënyrë efektive qëllimit të tyre.

- o Rritja e frekuencës së grumbullimit për të parandaluar tejmbushjen e koshave, veçanërisht në zonat me densitet të lartë si Gjilani dhe Ferizaj.
- o Zbatimi i gjcobave dhe programeve të ndërgjegjësimit të komunitetit për të parandaluar hedhjen e pajshme të mbeturinave jashtë koshave.

4. Infektimi me parazitë dhe brejtës

Ndikimet e mundshme : Menaxhimi jo i duhur i mbeturinave, veçanërisht kur frekuencat e grumbullimit janë të ulëta ose kur kontejnerët nuk janë të mirëmbajtur mirë, mund të tërheqin parazitë, brejtës dhe dëmtues të tjerë. Kjo është veçanërisht shqetësuese për mbetjet organike, të cilat dekompozohen shpejt.

Burimet e mundshme: Kontejnerët e tejmbushur të mbeturinave, kosha të pambuluar dhe depozitimi jo i duhur i mbeturinave në hapësira publike.

Masat zbutëse:

- o Sigurori grumbullimin e rregullt të mbeturinave, veçanërisht në zonat e prirura ndaj infektimit nga parazitë.
- o Përdorni kontejnerë të mbyllur për të ruajtur mbetjet organike, duke minimizuar tërheqjen e dëmtuesve.
- o Mbani vendet e pastra të grumbullimit, me masa të rregullta dezinfektimi dhe kontrolli të dëmtuesve për të parandaluar infektimin nga brejtësit.

5. Grumbullimi i Veçantë i Mbeturinave Organike dhe të Riciklueshme

Sistemet e duhura të grumbullimit të mbeturinave që ndajnë mbetjet organike dhe ato të riciklueshme ndihmojnë në arritjen e objektivave kombëtare të mbrojtjes së mjedisit. Në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, ekzistojnë mundësi të konsiderueshme për të përmirësuar ndarjen e mbeturinave në nivel amviserie.

Burimet e mundshme: Sistemet e përziera të grumbullimit të mbeturinave që nuk i ndajnë në mënyrë adekuate lëndët e riciklueshme dhe organike mund të çojnë në një vëllim më të madh të mbeturinave të dërguara në deponi, duke rritur ndikimet mjedisore si emetimet e gazeve serra.

Masat zbutëse:

- o Futja dhe zbatimi i grumbullimit të veçantë për mbetjet e riciklueshme dhe organike, duke inkurajuar familjet dhe bizneset të klasifikojnë mbetjet në burim.
- o Krijoni programe të riciklimit të komunitetit dhe sigurori infrastrukturë të mjaftueshme (kosha, pika grumbullimi) për të siguruar përqindje të larta pjesëmarrjeje.
- o Mbështetni iniciativat e kompostimit për të devijuar mbetjet organike nga deponitë, duke reduktuar emetimet e metanit dhe duke kontribuar në ekonominë rrethore.

Përfitimet mjedisore të grumbullimit të duhur të mbeturinave

1. Mbrojtja e cilësisë së ujit

Pastrimi i rregullt i rrugëve dhe grumbullimi i mbeturinave parandalon hyrjen e ndotësve në sistemet e ujërave të shiut, duke mbrojtur cilësinë e ujit në lumenjtë dhe përrënjtë që kalojnë nëpër Gjilan dhe Ferizaj.

2. Përmirësimi i cilësisë së ajrit

Reduktimi i mbeturinave, veçanërisht grimcave të imta dhe mbeturinave plastike, kontribuon në cilësinë më të mirë të ajrit në zonat urbane. Përdorimi i mjeteve moderne grumbulluese të pajisura me filtra PM10 mund të ndihmojë gjithashtu në kapjen e pluhurit dhe grimcave, duke siguruar ajër më të pastër.

3. Ruajtja e burimeve natyrore

Programet e riciklimit dhe kompostimit kontribuojnë në ruajtjen e burimeve natyrore duke reduktuar nevojën për lëndë të para. Duke devijuar mbetjet organike nga deponitë, rajoni mund të zvogëlojë gjurmën e përgjithshme të mbeturinave dhe të zbusë ndikimet negative në cilësinë e tokës, ujit dhe ajrit.

Grumbullimi i ndarë i mbeturinave organike dhe të riciklueshmeve kontribuon në arritjen e objektivave të përcaktuara ligjrisht për mbrojtjen e mjedisit. Grumbullimi i veçantë dhe aktivitetet pasuese të kompostimit dhe riciklimit kontribuojnë në mbrojtjen e burimeve natyrore dhe reduktimin e ndikimeve negative mjedisore të deponive.

Tabela 26. Vlerësimi mjedisor për grumbullimin e mbeturinave (përfshirë grumbullimin e veçantë)

L02	Mbledhja e mbeturinave (përfshirë grumbullimin e veçantë)		
L02- 01	Mbledhja e mbeturinave të përziera		
L02- 02	Mbledhja e mbeturinave organike		
L02- 03	Mbledhja e mbeturinave të thata të riciklueshme		
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Popullsia dhe shëndeti njeriut			
Përmirësimi i cilësisë së jetës	L02- 01	++	
	L02- 02	+	
	L02- 03	0	
Mbrojtja e shëndetit të njeriut	L02- 01	++	
	L02- 02	0	
	L02- 03	0	
Biodiversiteti, flora dhe fauna			
Mbrojtja e burimeve natyrore dhe biologjike	L02- 01	+	
	L02- 02	+	
	L02- 03	+	
Mbrojtja e zonave të mbrojtura dhe pasurisë natyrore	L02- 01	+	
	L02- 02	+	
	L02- 03	+	
Përdorimi i qëndrueshëm i tokës si një burim i rëndësishëm për asetet			
Ruajtja e shëndetshme dhe ekologjike së dheut	L02- 01	+	
	L02- 02	+	
	L02- 03	+	
Reduktimi dhe përdorimi i burimeve përmes përmirësimit të efikasitetit	L02- 01	0	
	L02- 02	+	
	L02- 03	++	
Shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore	L02- 01	0	
	L02- 02	+	
	L02- 03	++	
Uji			
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore , si ujerat nëntokësore dhe përmirësimin e statusit të tij ekologjik	L02- 01	++	
	L02- 02	++	
	L02- 03	++	

Mbrotja e spërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike	L02- 01	+
	L02- 02	+
	L02- 03	+
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar	Shkurtesa	Vlerësimi
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë		
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave serrë	L02- 01	+
	L02- 02	++
	L02- 03	++
Mbrotja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit	L02- 01	+
	L02- 02	+
	L02- 03	++
Peizazhi		
Rruajtja e Peizazhit dhe diversiteti	L02- 01	+
	L02- 02	+
	L02- 03	+
Trashëgimisë arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore		
Konservimi dhe mbrotja e aseteve të trashëgimisë kulturore	L02- 01	+
	L02- 02	+
	L02- 03	+
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi		
	L02- 01	+
	L02- 02	+
	L02- 03	++

4.3.3.3 Kompostimi (rikuperimi i materialeve)

Kompostimi është një proces stabilizimi aerobik që përdoret për trajtimin e mbeturinave organike, që synon kryesisht reduktimin e sasisë së mbeturinave komunale të biodegradueshme (BMW) të drejtuara në deponi. Në kontekstin e Gjilanit dhe Ferizajt , kompostimi luan një rol të rëndësishëm në minimizimin e vëltimeve të mbeturinave dhe zvogëlimin e emetimeve të dëmshme nga deponitë, duke ofruar gjithashtu potencial për rikuperimin e materialit në formën e kompostit ose kondicionerit të tokës, i cili mund të përdoret në aktivitetet e bujqësisë dhe kopshtarisë, të përhapura në këto rajone.

Objektivat kryesorë të kompostimit

1. Reduktimi i gazrave në deponi: Duke kompostuar mbetjet organike, vëllimi i materialit të biodegradueshëm që arrin në landfill zvogëlohet ndjeshëm, duke ulur kështu prodhimin e gazrave të dëmshëm të deponisë si metani dhe duke reduktuar formimin e kullimit.
2. Reduktimi i shkarkimeve: Stabilizimi i mbeturinave organike para se të arrijnë në deponi minimizon emetimet e gazeve serrë (GHG) dhe ndotësve të tjerë të krijuar nga dekompozimi i pakontrolluar i materialeve organike në deponitë tradicionale.
3. Prodhimi i kompostit: Kompostimi prodhon kompost me cilësi të lartë ose kondicioner toke, i cili mund të shitet ose përdoret në vend. Kjo i kontribuon praktikave të qëndrueshme bujqësore, të cilat janë thelbësore në zonat rurale të Gjilanit dhe Ferizajt , ku bujqësia është aktiviteti primar ekonomik.

Konteksti historik dhe vizioni i kompostimit

Në Evropë, kompostimi është miratuar gjerësisht, por me sukses të përzier kur përdoren mbeturina shtëpiake të përziera. Komposti me cilësi të dobët i prodhuar nga mbeje të përziera në vende si Gjermania midis viteve 1950 dhe 1980 çoi në reputacionin e zvogëlimit të kompostimit. Kjo nxiti një zhvendosje drejt ndarjes nga burimi i mbeturinave të kopshtit dhe kuzhinës organike, duke filluar në fillim të viteve 1980, gjë që përmirësoi ndjeshëm cilësinë e kompostimit dhe mbi pranimin publik.

Për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, është e rëndësishme të adoptohet ky model i ndarjes nga burimet për të siguruar prodhim cilësor të kompostit. Grumbullimi i mbeturinave organike nga kopshtet, fermat dhe familjet është një kërkesë bazë për kompostimin për të arritur përfitimet e plota mjedisore dhe ekonomike. Grumbullimi i veçantë i këtyre rrymave të mbeturinave duhet të ketë prioritet për të ruajtur integritetin dhe vlerën e kompostit të prodhuar.

Praktikat aktuale të kompostimit në Kosovë

Në Kosovë, veçanërisht në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, përvoja me kompostimin e mbeturinave të ngurta komunale është e kufizuar. Edhe pse rregulloret ekzistuese u kërkojnë komunave të zbatojnë grumbullimin e ndarë të fraksioneve të mbeturinave (përfshirë mbetjet e thata të riciklueshme, mbetjet organike dhe mbetjet e mbetura), shumë pak nisma formale për kompostimin e mbeturinave organike janë zhvilluar ose zbatuar.

Aktualisht, shumica e komunave mbeten të fokusuara kryesisht në grumbullimin dhe depozitimin e mbeturinave, ndërsa ndarja dhe kompostimi i tyre ende nuk janë prioritet. Megjithatë, ndërgjegjësimi për rëndësinë e kompostimit është në rritje dhe në të ardhmen pritet që komunat të miratojnë grumbullimin e ndarë të mbeturinave organike si pjesë të strategjive të tyre të menaxhimit të mbeturinave. Kjo do të mundësojë kompostimin efektiv të mbeturinave organike komunale, duke ndihmuar Gjilanin dhe Ferizajin të përmbushin kërkesat ligjore dhe të reduktojnë ndikimet mjedisore të depozitimit të materialeve organike.

Pilot Projektet e Kompostimit në Kosovë

Për të përmbushur kërkesat ligjore për menaxhimin e mbeturinave organike dhe për të demonstruar qëndrueshmërinë e kompostimit në një shkallë më të gjerë, po planifikohen dhe propozohen projekte pilot për kompostimin. Këto projekte mund të shërbejnë si modele për zgjerimin e aktiviteteve të kompostimit në gjithë rajonin. Rekomandohet veçanërisht zbatimi i projekteve pilot për mbetjet e kopshtit dhe ato të gjetbra, pasi këto materiale janë më të lehta për t'u menaxhuar dhe kanë një rrezik më të ulët kontaminimi në krahasim me mbetjet e kuzhinës. Projektet pilot të suksesshme do të ofrojnë njohuri mbi aspektet teknike, operacionale dhe ekonomike të kompostimit, duke hapur rrugën për zbatimin e tij në shkallë më të gjerë në të ardhmen.

Rekomandime për kompostim në Gjilan dhe Ferizaj

Për të ecur përpara me kompostimin në Gjilan dhe Ferizaj, është thelbësore që:

1. Zbatimi i programeve të ndarjes nga burimet: Familjet dhe bizneset duhet të inkurajohen të ndajnë mbetjet organike nga rrjedhat e tjera të mbeturinave. Komunat duhet të ofrojnë kosha të dedikuara për mbeturinat e kopshtit dhe organikët e kuzhinës për të siguruar ndarje efektive në burim.
2. Impiante pilot kompostimi: Filloni me impiante pilot në shkallë të vogël për mbeturinat e kopshteve dhe të gjetbra për të testuar zbatimin e sistemeve të kompostimit. Kjo do të sigurojë të dhëna të vlefshme për fizibilitetin teknik dhe ekonomik të kompostimit në rajon.
3. Programet e ndërgjegjësimi dhe edukimi: Duhet të zhvillohen fushata ndërgjegjësimi të publikut për të edukuar banorët dhe bizneset për përfitimet e kompostimit dhe mënyrën e ndarjes së duhur të mbeturinave organike.

4. **Angazhimi i komunave:** Komunitet në Gjilan dhe Ferizaj duhet të angazhohen për strategji afatgjata të kompostimit, duke investuar në infrastrukturën e nevojshme dhe trajnimin e stafit për të siguruar zbatimin dhe funksionimin e suksesshëm të objekteve të kompostimit.

4.3.3.3.1. Përshkrimi i Teknologjisë

Kompostimi është një proces stabilizimi aerobik ku materialet organike si mbeturinat e kopshtit, mbetjet e kuzhinës dhe nënproduktet bujqësore dekompozohen në kushte të kontrolluara, duke u kthyer në kompost të pasur me lëndë ushqyese. Ky proces kontribuon në reduktimin e mbeturinave, pasurimin e tokës dhe zbutjen e emetimeve, duke e bërë atë një komponent kyç të menaxhimit të qëndrueshëm të mbeturinave në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Duke pasur parasysh rëndësinë e bujqësisë dhe ruajtjes së mjedisit në këto rajone, kompostimi ofron avantazhe ekonomike dhe mjedisore.

1. Përmbledhje e teknologjive të kompostimit:

Ekzistojnë disa teknologji të disponueshme për kompostim, duke filluar nga zgjidhjet e thjeshta me teknologji të ulët deri te sistemet plotësisht të automatizuara dhe të teknologjisë së lartë. Çdo sistem ka kërkesa të ndryshme në aspektin e kostos, hapësirës dhe menaxhimit të emetimeve, të cilat duhet të merren parasysh kur zgjidhet një zgjidhje e përshtatshme për nevojat specifike rajonale. Zgjedhja e teknologjisë së kompostimit varet kryesisht nga faktorë të tillë si përbërja e mbeturinave, hapësira e disponueshme, menaxhimi i emetimeve dhe buxheti i dedikuar për këtë proces.

2. Kompostimi i thjeshtë me grumbull dhe dritare:

Teknologjia: Materiali organik grumbullohet në grumbuj ose vendoset në mreshta të gjata (dritare) dhe lihet të dekompozohet. Këto sisteme janë me kosto efektive, kërkojnë infrastrukturë minimale dhe janë të përshtatshme për operacione në shkallë më të vogël në zonat rurale me hapësira të bollshme.

Kostot: Kompostimi në dritare pa ajrim aktiv është metoda më pak e kushtueshme e kompostimit, duke e bërë atë një opsion tërheqës për komunitet me buxhet të kufizuar.

Të metat: Nuk është e përshtatshme për kompostimin e mbeturinave të kuzhinës dhe ushqimit, pasi këto materiale mund të çojnë në emelimin e erërave, prodhimin e kullimit dhe tërheqjen e mizave, zogjve dhe brejtësve. Sistemet e hapura mund të kenë gjithashtu probleme me rregullimin e temperaturës, duke çuar në kompostim të paqëndrueshëm dhe shqetësime të mundshme për higjienën.

3. Kompostimi i mbuluar ose brenda shtëpisë:

Teknologjia: Ndryshe nga sistemet e hapura me dritare, kompostimi i mbuluar përfshin përdorimin e tarpave ose mbulesave të tjera për të zvogëluar erën, për të reduktuar rrjedhjet dhe për të parandaluar infektimin nga dëmtuesit. Nga ana tjetër, sistemet e kompostimit të mbyllura janë më të avancuara dhe përfshijnë implanje të mbyllura, ku parametrat si temperatura, lagështia dhe ajrimi kontrollohen me kujdes. Kjo metodë është veçanërisht e përshtatshme për rajonet me popullsi të dendur, si Gjilani, ku hapësira është e kufizuar dhe kontrolli i emetimeve është një prioritet i lartë.

Kostot: Këto sisteme kërkojnë investime më të larta. Për shembull, implanjet kompostuese të brendshme dhe plotësisht të automatizuara janë disa herë më të kushtueshme se sistemet e hapura me dritare dhe zakonisht rekomandohen për kapacitete të mëdha (përpunim mbi 10,000 ton metrikë në vit). Megjithatë, kostoja për njësi zvogëlohet me rritjen e shkallës së operimit, por investimi fillestar në infrastrukturë mbetet i konsiderueshëm.

Përshtatshmëria dhe Zgjedhja e teknologjisë:

Për mbetjet e kuzhinës dhe ushqimit, të cilat kanë përmbajtje të lartë lagështie dhe potencial për erëra të pakëndshme, rekomandohet përdorimi i teknologjive të kompostimit të mbuluara ose të mbyllura. Këto

sisteme ndihmojnë në menaxhimin e emetimeve dhe mbajnë kontroll të plotë mbi procesin e kompostimit, duke minimizuar rrezikun e dëmtuesve dhe ndotjes.

Sistemet e hapura janë më të përshtatshme për mbetjet e gjelbra (si mbetjet e kopshtit dhe bujqësore), pasi këto materiale shkaktojnë më pak probleme me erërat dhe emetimet. Në zonat rurale të rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, ku ka sasi mbetjesh të gjelbra dhe hapësira nuk është kufizim, kompostimi i thjeshtë me dritare mund të jetë një zgjidhje efektive dhe e përballueshme.

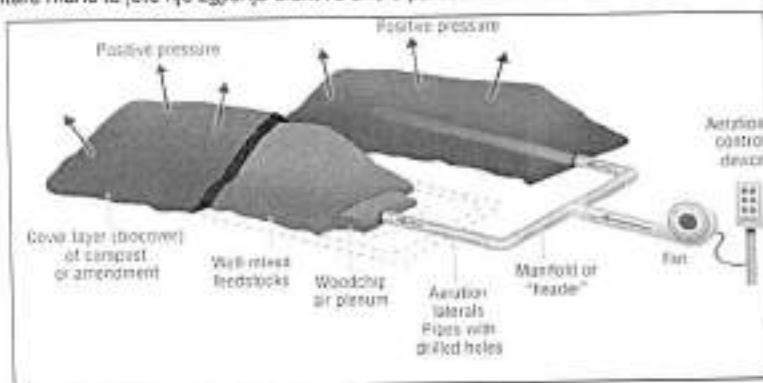

Figura 11. Shembull impianti kompostimi me ajrim të detyrueshëm

4. Kompostimi në kontekstin e Gjilanit dhe Ferizajt :

Për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, kompostimi ofron një zgjidhje jetike për reduktimin e ngarkesës në deponitë, të cilat aktualisht po përballen me sfida të kapacitetit dhe ndikimeve mjedisore. Kompostimi i mbeturinave komunale të biodegradueshme (BMW) ndihmon në përmbushjen e objektivave rajonale dhe kombëtare për devijimin e mbeturinave, duke prodhuar një material të vlefshëm për përmirësimin e toktës, i cili mund të përdoret nga komuniteti bujqësor vendas.

Përpara se të kalohen në një shkallë më të gjërë, rekomandohet krijimi i impianteve pilot të kompostimit në zonë kyçe për të testuar efektivitetin e teknologjive të ndryshme. Këto projekte pilot do të ndihmojnë komunat të identifikojnë metodat më të përshtatshme për kompostimin e mbeturinave të gjelbra dhe atyre organike të kuzhinës, duke mandesuar një menaxhim më të qëndrueshëm të mbeturinave.

5. Përfitimet kryesore:

Përfitimet mjedisore: Kompostimi redukton volumin e mbeturinave të dërguara në depot, duke ulur emetimet e metanit, një nga gazrat serrë më të fuqishëm. Përveç kësaj, komposti ndihmon në përmirësimin e shëndetit të tokës, rrit produktivitetin bujqësor dhe zvogëlon varësinë nga plehrat kimike, duke kontribuar në një bujqësi më të qëndrueshme.

Përfitimet ekonomike dhe sociale: Krijimi i sistemeve të kompostimit mundëson hapjen e vendeve të reja të punës në sektorin e gjelbër dhe ofron plehra organike për fermerët vendas. Kjo jo vetëm që mbështet zhvillimin ekonomik të komunitetit, por gjithashtu forcon praktikatat e menaxhimit të qëndrueshëm të mbeturinave dhe promovon një ekonomi qarkore.

6. Perspektiva e së ardhmes për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt :

Duke pasur parasysh rritjen e prishme të gjenerimit të mbeturinave dhe nevojën për t'u përmbajtur rregullorave mjedisore, kompostimi ka potencialin të bëhet pjesë integrale e Planit të integruar të

Menaxhimit të Mbeturinave (PNMIM) për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt . Një kombinim i zgjidhjeve të teknologjisë së ulët në zonat rurale dhe sistemeve të avancuara të kompostimit të brendshëm në zonat urbane mund të krijojë një qasje të ekuilibruar për menaxhimin e mbeturinave organike në një mënyrë të qëndrueshme dhe efikase.

4.3.3.3.2. Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose Ulja e ndikimeve negative në mjedis

Kompostimi është një teknologji kyçe në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt për reduktimin e gjumës mjedisore të menaxhimit të mbeturinave, veçanërisht në lidhje me zbutjen e ndryshimeve klimatike. Duke devjuar mbetjet biologjike nga deponitë, kompostimi jo vetëm që zvogëlon sasinë e mbeturinave të dërguara në këto vende depozitimi, por gjithashtu redukton ndjeshëm emetimet e metanit, një gaz i fuqishëm sërë i prodhuar nga dekompozimi anaerobik i materialeve organike në deponi. Përveç kësaj, kompostimi ndihmon në uljen e gjenerimit të rrjedhjeve, lëngut të ndotur që formohet në deponi, duke minimizuar kështu rrezikun e ndotjes së ujërave nëntokësore ose sipërfaqësore.

Përfitimet mjedisore:

- 1. Reduktimi i emetimeve të metanit:** Devjimi i mbeturinave biologjike nga deponitë në proceset e kompostimit redukton në mënyrë drastike prodhimin e metanit. Në Gjilan dhe Ferizaj , ku infrastrukturën e menaxhimit të mbeturinave janë duke u zhvilluar, kjo është një strategji e rëndësishme për zbutjen e klimës. Metani është mbi 25 herë më efektiv në kapjen e rrethësishme në atmosferë sesa dioksidi i karbonit, kështu që kompostimi kontribuon drejtpërdrejt në mbrojtjen e klimës.
- 2. Reduktimi i kullimit :** Duke reduktuar përmbajtjen organike të mbeturinave të dërguara në deponi, gjenerimi i kullimit minimizohet. Ujërat nëntokësore dhe sipërfaqësore të afërta përbejnë një rrezik serioz mjedisor duke ndotur potencialisht ujërat e afërta nëntokësore. Kompostimi zvogëlon vëlimin dhe toksicitetin e kullimit, duke ulur rreziqet mjedisore dhe kostot e trajtimit për autoritetet lokale në Gjilan dhe Ferizaj .
- 3. Rikuperimi i burimeve:** Kompostimi lehtëson rikuperimin e materialit duke shndëruar mbetjet organike në plehrash të vlefshëm, i cili mund të përdoret si kondicioner i tokës. Kjo redukton varësinë nga plehtrat kimike dhe promovon përdorimin e qëndrueshëm të burimeve natyrore. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në të cilat komunat , ku bujqësia luan një rol të rëndësishëm në ekonominë lokale.

Ndikimet e mundshme negative në mjedis:

Megjithatë kompostimi ofron disa përfitime mjedisore, ai gjithashtu mund të gjenerojë emetime në ujë dhe ajër nëse nuk menaxhohet siç duhet. Këto ndikime varen kryesisht nga lloji i mbeturinave që kompostohen dhe dizajni i impiantit të përdorur për procesin e kompostimit.

- 1. Emetimet në ajër :** Kompostimi i mbeturinave të kuzhinës dhe ushqimit mund të prodhojë komponime organike të paqëndrueshme, aroma dhe amoniak, të cilat mund të ndikojnë negativisht në cilësinë e ajrit. Për këtë arsye, objektet moderne të kompostimit duhet të përfshijnë sisteme të trajtimit të ajrit të shkakimit për të kapur dhe zbutur këto emetime. Këto sisteme shpesh përfshijnë biofiltra ose oksidim termik rigjenerues për të siguruar përputhjen me standardet e cilësisë së ajrit të BE-së.
- 2. Ndotja e ujit (Lëngu kullues nga mbeturinat):** Kompostimi gjithashtu mund të prodhojë njëdhje nëse lagështia e tepërt është e pranishme gjatë zbërthimit të materialit organik. Për të parandaluar këtë, objektet e kompostimit në Gjilan dhe Ferizaj duhet të pajisen me sisteme të duhura të menaxhimit të ujit për të kapur dhe trajtuar rrjedhjet para se të kontaminojnë burimet ujore lokale. Mbetjet e kopshteve dhe të gjetra, të cilat kanë një përmbajtje më të ulët lagështie në krahasim me

mbetjet e kuzhinës, prodhojnë më pak mjedhje dhe në përgjithësi janë më pak problematike për sa i përket ndotjes së ujit.

3. **Kontrolli i erërave:** Zbërthimi i mbeturinave organike, veçanërisht mbetjet e kuzhinës dhe ushqimit, mund të gjenerojë aroma të forta që mund të prekin komunitetet aty pranë. Zbatimi i sistemeve të mbyllura të kompostimit ose teknologjive të ajrit mund të reduktojë ndjeshëm emetimet e aromave. Objektet duhet të dizajnohen me sisteme adekuate për kapjen e aromave, veçanërisht në zonat me popullsi të dendur të Gjilanit, ku afërsisht me zonat e banuara është shqetësuese.

Masat zbutëse:

Për të minimizuar ndikimet negative mjedisore të kompostimit, duhet të zbatohen disa masa:

Teknologjia më e fundit për mbetjet e kuzhinës dhe ushqimit: Për trajtimin e mbeturinave të kuzhinës dhe ushqimit, është thelbësore të përdoren teknologji moderne kompostimi që përfshijnë sisteme të mbyllura me trajtimin e ajrit të shkarkimit. Kjo siguron që emetimet në ajër, duke përfshirë aromën të kapen dhe trajtohen përpara se të lëshohen në mjedis. Në të kundërt, për mbetjet e gjelbra dhe të kopshit, mund të përdoren sisteme më të thjeshta si p.sh. kompostimi me dritare të hapur, pasi emetimet janë shumë më të ulëta dhe më pak problematike.

Trajtimi i ajrit të shkarkimit: Objektet që trajtojnë mbetjet organike me lagështi të lartë (si mbetjet e kuzhinës) duhet të përdorin biofiltra për të trajtuar ajrin e shkarkimit dhe për të përmbushur standardet e emetimit të BE-së. Megjithatë këto sisteme janë të kushtueshme, ato janë të nevojshme për të siguruar që kompostimi të kontribuojë pozitivisht në mjedis pa shkaktuar ndotje të konsiderueshme të ajrit.

Menaxhimi i ujit: Impiantet e kompostimit duhet të përfshijnë sisteme të duhura kulimi për të kapur dhe trajtuar çdo mjedhje të krijuar gjatë procesit të kompostimit. Kjo zvogëlon rrezikun e kontaminimit të ujërave nëntokësore dhe sipërfaqësore në rajon, i cili është veçanërisht i rëndësishëm në zonat bujqësore si në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt.

Ndarja e duhur e mbeturinave: Për të siguruar efikasitetin dhe sigurinë mjedisore të operacioneve të kompostimit, duhet të ketë një fokus në grumbullimin e veçantë të mbeturinave organike. Kjo mundëson kontroll më të mirë të cilësisë në prodhimin e kompostit dhe redukon sasinë e mbeturinave të kontaminuara që hyjnë në procesin e kompostimit, duke minimizuar më tej nevojën për masa intensive të kontrollit të emetimeve.

Prandaj, vlerësimi i ndikimeve mjedisore të kompostimit supozon se veçanërisht për mbetjet e kuzhinës dhe ushqimeve aplikohen teknologjitë më të fundit të kompostimit, të cilat përfshijnë kapjen dhe trajtimin e ajrit të shkarkimit.

Tabela 29. Vlerësimi mjedisor për kompostimin (rikuperimi i materialit)

L03		Kompostimi (rikuperimi i materialeve)	
L03- 01		Kompostimi me dritare	
L03- 02		Impiant plotësisht i automatizuar për kompostim në ambiente të mbyllura	
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Popullsia dhe shëndeti njeriut			
Përmirësimi i cilësisë së jetës		L03- 01	O
		L03- 02	O
Mbrotja e shëndetit të njeriut		L03- 01	+
		L03- 02	O
Biodiversiteti, flora dhe fauna			

Mbrojtja e burimeve natyrore dhe biologjike	L03- 01	+
	L03- 02	+
Mbrojtja e zonave të mbrojtura dhe pasurisë natyrore	L03- 01	+
	L03- 02	+
Përdorimi i qëndrueshëm i tokës si një burim i rëndësishëm për asetet		
Ruajtja e shëndetshme dhe ekologjike të dheut	L03- 01	++
	L03- 02	++
Reduktimi dhe përdorimi i burimeve përmes përmirësimit të efikasitetit	L03- 01	++
	L03- 02	++
Shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore	L03- 01	++
Objektivi Mjedisor Objektivi i synuar	Shkurtesa	Vlerësimi
	L03- 02	++
Ujë		
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore , si ujërat nëntokësore dhe përmirësimi i statusit të tyre ekologjik	L03- 01	+
	L03- 02	++
Mbrojtja e sipërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike	L03- 01	+
	L03- 02	++
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë		
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave sarrë	L03- 01	+
	L03- 02	++
Mbrojtja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit	L03- 01	+
	L03- 02	++
Peizazhi		
Ruajtja e Peizazhit dhe diversitetit	L03- 01	O
	L03- 02	O
Trashëgimia arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore		
Konservimi dhe mbrojtja e aseteve të trashëgimisë kulturore	L03- 01	O
	L03- 02	O
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi		
	L03- 01	+
	L03- 02	++

4.3.3.4. Menaxhimi i mbeturinave inerte

4.3.3.4.1. Përkohësi i Teknologjisë

Mbetjet inerte vijnë kryesisht nga aktivitetet e ndërtimit dhe prishjes, të tilla si mbeturinat nga rinovimet e ndërtesave, ndërtimi i rrugëve ose projekte të tjera infrastrukturore. Sipas Direktivës Kornizë të BE-së për Mbetjet (2008/98/EC), shteteve anëtare u kërkohet të sigurojnë që të paktën 70% e mbeturinave jo të rrezikshme të ndërtimit dhe prishjes (duke përjashtuar materialet natyrore si dheu dhe gurët) përgatiten për ripërdorim , riciklohen ose i nënshtrohen ndonjë forme rikuperimi të materialit. Edhe pse Kosova nuk është anëtare e BE-së, përafrimi me këto standarde inkurajohet, veçanërisht pasi sistemet e menaxhimit të mbeturinave në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt evoluojnë për të përmbushur standardet ndërkombëtare.

Elementet kryesore të menaxhimit të mbeturinave inerte:

1. **Shmangia e gjenerimit të mbeturinave inerte** : Menaxhimi efektiv i mbeturinave inerte fillon me minimizimin e gjenerimit të mbeturinave në burim. Për projektet e ndërtimit në Gjilan dhe Ferizaj , strategjitë si përmirësimi i planifikimit të projektit, përdorimi efikas i materialeve dhe teknikat moderne të ndërtimit mund të zvogëlojnë vëllimin e përgjithshëm të mbeturinave inerte të prodhuara. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në rajonet që përjetojnë zhvillim të shpejtë urban, ku vëllimet e mbeturinave të ndërtimit priten të jenë më të larta.
2. **Grumbullimi dhe transporti** : Mbetjet inerte mund të jenë të mëdha dhe kërkojnë sisteme të specializuara grumbullimi dhe transporti. Mbetjet duhet të grumbullohen ose në kantierin e ndërtimit/rënimit ose në pikat e përcaktuara të shpërndarjes të vendosura nga Komuniteti. Në rastet kur aktivitetet e rënimit janë të rëndësishme, si për shembull në zhvillimin e infrastrukturës publike në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt , nevojiten makineri të rënda (p.sh. kamionet deponues, kontejnerët) për të transportuar mbeturinat në mënyrë efektive. Rrugët e transportit duhet të planifikohen me kujdes për të minimizuar ndikimet mjedisore si pluhuri, emetimet dhe konsumimi i rrugëve.
3. **Trajtimi në vend**. Opsionet e trajtimit në vend, të tilla si thërmuesit e lëvizshëm, mund të jenë veçanërisht efektive për riciklimin e materialeve të mbeturinave direkt në shembjen ose kantierin e ndërtimit. Kjo zvogëlon nevojën për transportimin e vëllimeve të mëdha të materialit në distanca të gjata, duke ulur si emetimet e karbonit ashtu edhe kostot e transportit. Megjithatë, për projektet në shkallë të gjërë ose në rastet kur pajisjet e nevojshme nuk janë të disponueshme, trajtimi jashtë vendit në objektet e centralizuara mund të jetë opsioni i preferuar, ku mbetjet inerte mund të përpunohen në materiale të përshtatshme për ripërdorim në projekte të reja ndërtimi.
4. **Riciklimi dhe rikuperimi i materialeve**: Riciklimi i mbeturinave inerte është vendimtar për reduktimin e barrës mbi deponitë dhe ruajtjen e burimeve natyrore. Teknologjitë e thërmimit dhe klasifikimit lejojnë ndarjen e materialeve si betoni, tullat dhe asfalti, të cilat mund të riciklohen në agregate për ndërtime të reja. Kjo jo vetëm që kursen burime, por gjithashtu redukton gjumin mjedisor të projekteve të ndërtimit duke zëvendësuar materialet e virgjëra me ato të ricikluara. Në Gjilan dhe Ferizaj , ku aktivitetet ndërtimore janë në rritje, vendosja e sistemeve të tilla të riciklimit mund të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm urban.
5. **Deponitë e mbeturinave inerte** : Nëse riciklimi ose ripërdorimi i mbeturinave nuk është i realizueshëm, mbetjet ose e gjithë ryma e mbeturinave inerte duhet të hidhen në mënyrë të sigurtë në deponitë e mbeturinave inerte të përcaktuara posaçërisht. Këto deponi janë projektuar për të trajtuar mbetjet jo të reaktivë dhe jo reaktive, që do të thotë se ato nuk do të kontribuojnë ndjeshëm në problemet mjedisore si ndotja e ujërave nëntokësore ose emetimet e metanit. Menaxhimi i duhur i këtyre deponive, duke përfshirë monitorimin e niveleve të mbushjes dhe kontrollin mjedisor, siguron ndikim minimal në zonat përreth.
6. **Konteksti lokal i Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt** : Regjioni i Gjilanit dhe Ferizajt po përjetojnë një rritje të aktivitetit të ndërtimit dhe rënimit për shkak të zhvillimit të infrastrukturës, urbanizimit dhe tregtisë industriale. Si të tilla, mbetjet inerte po bëhen një komponent më i spikatur i rrjedhës së përgjithshme të mbeturinave në këto komuna. Menaxhimi efektiv i mbeturinave inerte është thelbësor për arritjen e praktikave të qëndrueshme të ndërtimit, reduktimin e ndikimeve mjedisore dhe sigurimin e pajtueshmërisë me rregulloret e ardhshme që mund të përpunohen me standardet e BE-së.

Në veçanti, zgjidhjet e trajtimit në vend mund të jenë më të përshtatshme për zona të largëta ose më pak të aksesueshme brenda këtyre rajoneve, ku transportimi i mbeturinave inerte në objektet e centralizuara mund të mos jetë ekonomikisht i zbatueshëm. Në të kundërt, qendrat urbane si Gjilani dhe Ferizaji mund të përfitojnë nga objektet e centralizuara të riciklimit me kapacitet të lartë që shërbejnë shumë kantieri ndërtimi dhe ofrojnë një furnizim të qëndrueshëm të materialeve të ricikluara për përdorim në projektet e zhvillimit lokal.

Figura 12. Shembull i një impianti trajtimi të lëvizshëm M&ND

4.3.3.4.2. Ndikimet e mundshme mjedisore dhe masat e mundshme për të parandaluar ose ulur e ndikimeve negative në mjedis

Menaxhimi i duhur i mbeturinave inerte, veçanërisht ripërdorimi dhe riciklimi i mbeturinave të ndërtimit dhe prishjes (M&ND), mund të ketë ndikime të rëndësishme pozitive mjedisore. Riciklimi i materialeve inerte si betoni, tulla dhe asfalti redukton nevojën për nxjerrjen dhe përpunimin e materialeve të reja, duke ruajtur kështu burimet natyrore dhe duke reduktuar degradimin mjedisor që lidhet me nxjerrjen e minierave dhe lëndëve të para. Kjo përputhet me qëllimet e qëndrueshmërisë për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, ku aktivitetet ndërtimore janë në rritje për shkak të urbanizimit dhe zhvillimit të infrastrukturës.

Përfitimet kryesore mjedisore:

1. **Ruajtja e tokës:** Duke ricikluar dhe ripërdorur mbetjet e ndërtimit dhe prishjes, kërkesa për deponi për të akomoduar mbetjet inerte minimizohet. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në zonat si Gjilani dhe Ferizaj, ku toka është një burim i vlefshëm dhe zvogëlimi i nevojës për vende të deponimit të mbeturinave mund të mbështesë zhvillimin e ardhshëm urban dhe rural.
2. **Reduktimi i hedhjes së paligjshme:** Një çështje e rëndësishme e vërejtur në shumë rajone, përfshirë Kosovën, është deponimi i paligjshëm i mbeturinave inerte. Kur mbetje të tilla hidhen në mënyrë të paligjshme, ato mund të tërheqin lloje të tjera të mbeturinave, duke çuar në krijimin e vendeve informale dhe të parregulluara të depozitimit. Këto vende mund të bëhen rreziqe mjedisore, duke kontribuar në ndotjen e tokës dhe ndotjen e ujit. Menaxhimi i duhur i mbeturinave inerte do të ndihmojë në frenimin e hedhjeve të paligjshme dhe në uljen e këtij ndikimi më të gjerë mjedisor.
3. **Ruajtja e burimeve:** Riciklimi i M&ND ndihmon në ruajtjen e burimeve natyrore, pasi zvogëlon nevojën për materiale të virgjëra në ndërtim. Kjo është veçanërisht e rëndësishme për zhvillimin e qëndrueshëm të rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, ku rritja mund të ushtrojë presion mbi burimet lokale nëse nuk menaxhohet me kujdes.

Rreziqet mjedisore dhe masat zbutëse:

1. **Zhurma dhe Emetimet e Puhurit:** Impianet e lëvizshme dhe stacionare për trajtimin e mbeturinave inerte gjenerojnë zhurmë dhe pluhur, të cilat mund të ndikojnë në komunitetet lokale, veçanërisht në zonat urbane si Gjilani dhe Ferizaj. Për të zbulur këto ndikime, objektet e trajtimit duhet të pajisen me sisteme kundër pluhurit dhe barriera zhurmash. Impianet e lëvizshme të trajtimit, megjithatë mund të vendosen lehtësisht në kantieret e ndërtimit, ende kërkojnë masa për të siguruar që emetimet të mos prekin banorët e afert.
2. **Substancat e rrezikshme:** Nëse mbetjet inerte përmbajnë materiale të rrezikshme (p.sh., asbest, bojëra me bazë plumbi), procesi i trajtimit mund të përfaqësojë rreziqe të konsiderueshme për ujërat sipërfaqësore, ujërat nëntokësore dhe cilësinë e ajrit. Prandaj, shqyrtimi dhe klasifikimi i mbeturinave

për të identifikuar materialet e rrezikshme përpara përpunimit është thelbësor. Masat mbrojtëse, të tilla si sigurimi i protokolleve të duhura të ruajtjes dhe trajtimit për komponentët e rrezikshëm, mund të minimizojnë rreziqet mjedisore dhe të shëndetit publik.

3. **Përparësitë e impianteve të trajtimit të lëvizshëm:** Impiantet e trajtimit të lëvizshëm ofrojnë një avantazh të rëndësishëm mjedisor duke eliminuar nevojën për të transportuar sasi të mëdha të M&ND të papërpunuara në objektet qendrore. Kjo redukton kostot e transportit dhe emetimet e CO₂ nga automjetet, duke kontribuar në uljen e gjurmëve të karbonit për projektet e ndërtimit. Në zonat e thella të Gjilanit dhe Ferizajt, trajtimi celular mund të jetë më i zbatueshëm për shkak të nevojës së reduktuar për infrastrukturë dhe transport.
4. **Standarde më të ulëta për deponitë e mbeturinave inerte:** Deponitë e mbeturinave inerte në përgjithësi kanë standarde më të ulëta operative në krahasim me venddepozitimet për mbetjet shtëpiake, pasi ato nuk prodhojnë rrjedhje ose metan në saal të konsiderueshme. Si rezultat, rreziqet e menaxhimit dhe mjedisit që lidhen me këto deponi janë më të ulëta. Megjithatë, është ende e nevojshme të sigurohet që këto deponi të menaxhohen siç duhet për të parandaluar çdo hedhje të paautorizuar të mbeturinave joinerte, e cila mund të rrezikojë sigurinë e deponisë.
5. **Lejet dhe Vlerësimi i Ndikimit Mjedisor** Edhe pse venddepozitimet e mbeturinave inerte kanë rreziqe më të ulëta mjedisore, impiantet e trajtimit të palëvizshëm dhe deponitë e mbeturinave inerte duhet ende t'i nënshtrohen një procesi lejimi që përfshin një Vlerësim të Ndikimit në Mjedis (VNM). Ky proces është thelbësor për të siguruar që çdo ndikim i mundshëm negativ mjedisor të identifikohet dhe të adresohet përpara se landfili ose impianti i trajtimit të jetë funksional. Kjo vlen si për Gjilanin ashtu edhe për Ferizajin, ku rregulloret mjedisore janë duke u zbatuar gjithnjë e më shumë në përputhje me standardet e BE-së.

Tabela 30. Vlerësimi mjedisor për menaxhimin e mbeturinave inerte

L04		Menaxhimi i mbeturinave inerte	
L04-01	Trajtimi i mbeturinave me teknologji të lëvizshme		
L04-02	Riçikimi i letres		
L04-03	Deponimi		
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar		Shkurtesa	Vlerësimi
Popullsia dhe shëndeti njeriut			
Përmirësimi i cilësisë së jetës		L04-01	+
		L04-02	+
		L04-03	0
Mbrojtja e shëndetit të njeriut		L04-01	+
		L04-02	0
		L04-03	++
Biodiversiteti, flora dhe fauna			
Mbrojtja e burimeve natyrore dhe biologjike		L04-01	+
		L04-02	+
		L04-03	++
Mbrojtja e zonave të mbrojtura dhe pasurisë natyrore		L04-01	+
		L04-02	+
		L04-03	++
Përdorimi i qëndrueshëm i tokës si një burim i rëndësishëm për asetet			

Ruajtja e shëndetshme dhe ekologjike së dheut	L04- 01	O
	L04- 02	O
	L04- 03	O
Reduktimi dhe përdorimi i burimeve përmes përmirësimit të efikasitetit	L04- 01	+
	L04- 02	++
	L04- 03	-
Shfrytëzimi i përgjegjshëm i burimeve natyrore	L04- 01	+
	L04- 02	++
	L04- 03	-
Uji		
Mbrotja e sipërfaqeve ujore , si ujërat nëntokësore dhe përmirësimin e statusit të tyre ekologjik	L04- 01	+
	L04- 02	+
	L04- 03	+
Mbrotja e sipërfaqeve ujore dhe përmirësimi i gjendjes kimike	L04- 01	O
	L04- 02	O
	L04- 03	O
Objektivi Mjedisor/ Objektivi i synuar	Shkurtesa	Vlerësimi
Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë		
Reduktimi dhe stabilizimi i emetimeve të gazrave sërre	L04- 01	-
	L04- 02	O
	L04- 03	O
Mbrotja dhe përmirësimi i cilësisë së ajrit	L04- 01	-
	L04- 02	O
	L04- 03	O
Peizazhi		
Ruajtja e Peizazhit dhe diversiteti	L04- 01	O
	L04- 02	O
	L04- 03	O
Trashëgimia arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore		
Konservimi dhe mbrotja e aseteve të trashëgimisë kulturore	L04- 01	O
	L04- 02	O
	L04- 03	O
Vlerësimi mjedisor në përgjithësi		
	L04- 01	+
	L04- 02	++
	L04- 03	O

4.4. Vlerësimi i Përgjithshëm i Përmblendhur i Ndikimeve Mjedisore të Planit të Investimeve të PNMIM

PNMIM (Plani i Integruar i Menaxhimit Ndërkomunal të Mbeturinave) për Rajonin e Gjiatit dhe Ferizajt përshkruan masa të ndryshme strategjike të dizajnuara për të përmirësuar Peizazhin mjedisor dhe socio-ekonomik në rajon përmes zgjidhjeve moderne të menaxhimit të mbeturinave. Çdo masë u vlerësua për

sa i përket ndikimeve të saj të mundshme mjedisore, duke përfshirë kontributet pozitive si ruajtja e burimeve dhe mbrojtja e klimës, dhe çdo efekt i mundshëm negativ si emetimet dhe shqetësimet e tjera mjedisore.

Ky vlerësim i përmbledhur ofron një vlerësim të përgjithshëm të rezultateve të mundshme mjedisore të masave të propozuara për menaxhimin e mbeturinave, duke u fokusuar në ndikimet kryesore që lidhen me mbrojtjen e shëndetit të njerëzve, biodiversitetit, ujit, cilësisë së ajrit dhe përdorimit të tokës.

Tabela 31. Tabela përmbledhëse e Vlerësimeve Mjedisore:

Lloji i Masës / Shkurtesa	Përshkrimi	Vlerësimi i Përgjithshëm Mjedisor
WR	Percaktimi i zonave të mbeturinave	+
R	Komponentët rajonale të menaxhimit të mbeturinave	
R01	Transferimi i mbeturinave dhe transporti në distanca të gjata	
R01-01	Stacioni i transferimit të tipit me rampe	+
R01-02	Stacion transferimi i tipit me ngjeshje	++
R02	Trajtimi mekanik (MRF)	
R02-01	MRF e papaster	+
R02-02	MRF e pastër	++
R03	Trajtimi Biologjik Mekanik (MBT)	
R03-01	MBT me tretje anaerobe	++
R03-02	MBT me stabilizim	++
R03-03	MBT me kompostim	0
R04	Tretje anaerobe	++
R05	Djegia e mbeturinave (me rikuperimin e energjisë)	
R05-01	Djegia me furnë të avancuar për mbeturina	0
R06	Deponia sanitare (hedhja e sigurt e mbeturinave)	
R06-01	Deponia sanitare	0
R06-02	Rehabilitimi i deponisë	+
L	Komponentët lokalë të menaxhimit të mbeturinave	
L01	Pastrimi i rrugëve	
L01-01	Fshirja manuale e rrugëve	++
L01-02	Fshirja mekanike e rrugëve	+
L02	Grumbullimi i mbeturinave (përfshirë grumbullimin e veçantë)	
L02-01	Grumbullimi i mbeturinave të përziera	+
L02-02	Grumbullimi i mbeturinave organike	+
L02-03	Mbledhja e lëndëve të thata të riciklueshme	++
L03	Kompostimi (rikuperimi i materialit)	
L03-01	Impianti i kompostimit me dntare	+
L03-02	Impianti i brendshëm plotësisht i automatizuar	++

L04	Menaxhimi i mbeturinave inerte	
L04-01	Trajtim celular	+
L04-02	Trajtim stacionar	++
L04-03	Deponimi	0

Siç tregohet në tabelën e mësipërme, masat e Planit të Investimeve të FNMIM-së kanë një ndikim pozitiv ose jo të rëndësishëm në shumicën e subjekteve të mbrojtjes së VSM-së.

Plani i Investimeve i FNMIM për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt fokusohet në masa të ndryshme që synojnë përmirësimin e qëndrueshmërisë mjedisore. Masat kryesore specifike përfshijnë:

1. Komponentët Rajonal të Menaxhimit të Mbeturinave:

- o Stacioni i transferimit të tipit me rampë me ngjeshje (R01-02): Kjo masë redukton ndjeshëm numrin e udhëtimeve të transportit dhe konsumin e karburantit, ndodhjen e ajrit dhe ndikimet në trafikun rrugor, duke e bërë atë një opsion më të dobishëm për mjedisin në krahasim me një stacion transferimi pa ngjeshje.
- o Trajtimi Biologjik Mekanik (MBT) (R03-01 & R03-02): Implantet MBT, veçanërisht ato që përfshijnë tretje ose stabilizim anaerobik, ofrojnë rezultate pozitive duke reduktuar emetimet e metanit nga vendgrumbullimet dhe duke rikuperuar materiale të vlefshme si plehrat dhe karburantet që rrjedhin nga mbeturinat (RDF). Kjo jo vetëm që ruan burimet, por gjithashtu zbut emetimet e gazeve sërë.
- o Tretja anaerobe (R04): Një nga masat mjedisore më të vlerësuara, tretja anaerobe e mbeturinave organike kontribuon në gjenerimin e energjisë së rinovueshme, zbut emetimet e metanit dhe prodhon tretje të pasur me lëndë ushqyese për bujqësinë, duke ndihmuar në mbylljen e lakut të mbeturinave.

2. Komponentët e menaxhimit lokal të mbeturinave:

- o Fshirja manuale e rrugëve (L01-01): Kjo masë është shumë e dobishme në reduktimin e mbeturinave, ndotësve në rrjedhje dhe përmirësimin e shëndetit publik. Gjithashtu ofron mundësi punësimi. Fshirja mekanike (L01-02), megjithëse efektive, ka përfshirë mjedisore pak më të ulëta për shkak të emetimeve dhe zhurmës nga makineritë.
- o Mbledhja e Mbeturinave (L02): Mbledhja e veçantë e lëndëve të riciklueshme dhe organike (L02-02, L02-03) është thelbësore për ruajtjen e burimeve dhe reduktimin e mbeturinave të deponisë. Megjithatë, grumbullimi i mbeturinave të përziera (L02-01) mbetet më pak efektiv dhe kontribuon më pak në qëndrueshmëri.
- o Kompostimi (L03-01 & L03-02): Kompostimi i mbeturinave organike është një masë kyçe për rikuperimin e materialit dhe mbrojtjen e klimës, por implantet e brendshme plotësisht të automatizuara (L03-02) ofrojnë performancë superiore për sa i përket kontrollit të emetimeve dhe përfitimave mjedisore.

3. Djegia e mbeturinave dhe Deponia Sanitare:

- o Djegia me furrë të avancuar për mbeturina (R05-01): Megjithëse djegia redukton ndjeshëm volumin e mbeturinave, ai paraqet sfida me emetimet dhe menaxhimin e mbeturinave pas djegies. Kerkohen sisteme të gjera të trajtimit të gazit për të pëmbushur standardet mjedisore dhe vlera kalorike e mbeturinave mund të jetë problem nëse materiallet e riciklueshme hiqen paraprakisht.

- Deponitë Sanitare (R05-01): Deponimi, ndonëse një pjesë e domosdoshme e menaxhimit të mbeturinave, paraqet sfida afatgjata për sa i përket emetimeve të metanit dhe menaxhimit të kullimit. Deponitë sanitare janë një përmirësim i dukshëm ndaj venddepozitimeve të pakontrolluara, por ato duhet të konsiderohen si mjet i fundit, me përpjekjet e fokusuara në minimizimin e depozitimit të mbeturinave nëpërmjet riciklimit dhe kompostimit.

Fushat kryesore shqetësuese në Planin e Investimeve të PNMIM-së për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt përfshijnë ndikimet e mundshme mjedisore të djegies së mbeturinave (R05-01), veçanërisht në aspektin e emetimeve në ajër dhe kostot e larta operative që lidhen me sistemet e kontrollit të emetimeve. Për më tepër, ndërsa deponitë sanitare (R05-01) ofrojnë deponim të kontrolluar të mbeturinave, mbetet nevojë për monitorim dhe menaxhim të përmirësuar për të pëmbushur standardet evropiane. Rekomandohet përmirësimi i venddepozitimeve ekzistuese në rajon, duke i shndërruar ato në deponi të kontrolluara deri në funksionimin e objekteve më moderne.

Këto dy masa të rëndësishme, të cilat nuk kanë marrë një vlerësim përgjithësisht pozitiv, përshkruhen shkurtimisht më poshtë në mënyrë më të detajuar, ndërsa në të njëjtën kohë theksohen aspekte të tjera për minimizimin e rreziqeve dhe/ose përmirësimin e situatës ekzistuese:

Diegja me furnë të avancuar për mbeturina:

- Monitorimi dhe kontrolli i brendshëm dhe i jashtëm i emetimeve janë të domosdoshme për një funksionim të sigurt dhe mjedisor. Ato kërkojnë procese monitorimi të organizuara siç duhet dhe personel të kualifikuar.
- Për të kontrolluar emetimet dhe për të arritur standardet e shqarkimeve që nuk rrezikojnë shëndetin publik ose mjedisin, duhet të instalohen sisteme teknike komplekse, p.sh. për trajtimin e gazrave. Funksionimi dhe mirëmbajtja e tyre janë të kushtueshme.
- Mbetjet e mbetura pas djegies janë problematike dhe kërkojnë trajtim të sigurt pas trajtimit, si p.sh. hedhja e mbeturinave të ngurta në deponitë e mbeturinave të rrezikshme ose trajtimi i ujërave të zeza të ndotura (nëse bëhet pastrimi i lagësht i gazrave). Infrastruktura teknike përkatëse jo vetëm duhet të zbatohet dhe mirëmbahet, por kostoja duhet t'i shtohet edhe kostove të djegies.
- Duke marrë parasysh hierarkinë e mbeturinave, rikuperimi i materialeve duhet të preferohet sesa rikuperimi termik. Megjithatë, me një ndarje të njëkohshme të lëndëve të riciklueshme (qoftë në burim ose në një impiant klasifikimi), vlera kalorifike e mbeturinave që do të digjen zvogëlohet dhe mund të kërkojë përdorimin e karburantit ndihmës. Në këtë mënyrë, nuk mund të sigurohet mbrojtja kuptimplotë e burimeve.
- Metalet që mund të filtrohen nga hiri pas djegies janë të cilësisë më të ulët për riciklim sesa metalet e ndara ndryshe.

Deponia Sanitare:

- Për të siguruar që të arrihen emetimet më të ulëta të mundshme nga një landfill sanitar dhe të pëmbushen standardet e specifikuara, kërkesat përkatëse duhet të plotësohen si gjatë ndërtimit ashtu edhe gjatë funksionimit. Kjo kërkon personel të kualifikuar siç duhet.
- Deri më tani, pjesa kryesore e mbeturinave depozitohet në deponi ose deponi të pakontrolluara pa masa efektive për mbrojtjen e shëndetit dhe mjedisit. Realizimi i standardeve sanitare të deponisë do të zgjasë shumë vite. Kështu, krahas realizimit të deponive të reja sanitare rajonale, paralelisht duhet të përmirësohet gjendja e deponisë ekzistues. Njëkohësisht, deponitë më të vogla duhet të mbyllen dhe rehabilitohen sa më shumë që të jetë e mundur.

- o Bazuar në hierarkinë e menaxhimit të mbeturinave, shmangia, ripërdorimi dhe riciklimi i mbeturinave kanë përparësi ndaj trajtimit dhe depozitimit të mbeturinave. Kështu, në alat të gjatë një landfilli sanitar do të vazhdojë të jetë një element i rëndësishëm i MM-së së integruar. Por asgjësimi i të grumbulluarve nuk do të konsiderohet si zgjidhje përfundimtare. Në vend të kësaj, sistemi i integruar MM do të përbëhet nga elementë/përbërës të ndryshëm që mundësojnë ripërdorimin/reciklimin përpara asgjësimit të mbeturinave të mbetura.
- o Në lidhje me të, rekomandoi që të vendoset më shumë fokus në përmirësimin e programeve të riciklimi (L02-03) dhe kompostimit (L03-02) për të reduktuar më tej varësinë nga landfilli. Forcimi i trajnimit të staffit dhe sigurimi i monitorimit të rregullt të emetimeve janë thelbësore për funksionimin e sigurt dhe të qëndrueshëm të objekteve të menaxhimit të mbeturinave.

5. Monitorimi

Në Kosovë, përgjegjësia për monitorimin e ndikimeve të rëndësishme mjedisore që rezultojnë nga zbatimi i PNMIM për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt bie mbi Ministrinë e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastrukturës (MMPHI). Objektivi i këtij monitorimi është identifikimi i efekteve negative të paparashikuara në një fazë të hershme dhe zbatimi i veprimeve korrigjuese sipas nevojës. Masat dhe rezultatet e monitorimit duhet të paraqiten në raporte të rregullta mjedisore.

Në Kosovë, të dhënat mjedisore dhe aktivitetet monitoruese menaxhohen nga një sërë institucionesh, me përgjegjësi specifike të ndara në bazë të komponenteve mjedisore që monitorohen. Aktorët institucionalë përgjegjës për monitorimin përshijnë:

- Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës (AMMK): Përgjegjëse për përpilimin e të dhënave mjedisore dhe raportimin e gjendjes së mjedisit, duke përfshirë menaxhimin e mbeturinave, cilësinë e ujit dhe cilësinë e ajrit.
- Autoritetet Komunale (në Gjilan dhe Ferizaj, ndër të tjera): Përgjegjëse për menaxhimin e mbeturinave në nivel lokal, duke përfshirë monitorimin e grumbullimit, transportimit dhe depozitimit të mbeturinave.
- Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike të Kosovës (IKSHPK): Monitoron ndikimin e faktorëve mjedisorë në shëndetin e njeriut, duke përfshirë cilësinë e ajrit dhe ujit.
- Instituti i Kosovës për Mbrojtjen e Natyrës (IKMN): Monitoron biodiversitetin, florën dhe faunën, veçanërisht në zonat e mbrojtura dhe rajonet e pasura me biodiversitet.
- Shërbimi Gjeologjik i Kosovës: Mbikëqyr monitorimin e ujërave nëntokësore dhe ndikimet gjeologjike të aktiviteteve të menaxhimit të mbeturinave.
- Instituti Hidrometeorologjik i Kosovës: Monitoron cilësinë e ujërave sipërfaqësore, kushtet klimatike dhe ndikimin e mundshëm të menaxhimit të mbeturinave në trupat ujorë.

Për më tepër, monitorimi i ndikimit mjedisor të Planit PNMIM do të kërkojë koordinim ndërmjet këtyre aktorëve të ndryshëm, ku secili kontribuon me të dhëna për aspekte të ndryshme të mjedisit. Priten aktivitetet e mëposhtme monitoruese:

- Monitorimi i Menaxhimit të Mbeturinave: Autoritetet komunale lokale do të mbikëqyrin performancën e sistemeve të grumbullimit, trajtimit dhe depozitimit të mbeturinave. Ata do të sigurojnë që mbetjet të menaxhohen në përputhje me standardet dhe rregulloret kombëtare dhe

do të trajtojnë çdo çështje që lidhet me hedhjen e paligjshme ose performancën e dobët të objektit të mbeturinave.

- Monitorimi i cilësisë së ajrit dhe ujit: IKSHPK dhe Instituti Hidrometeorologjik i Kosovës do të monitorojnë cilësinë e ajrit dhe ujit në rajon për të gjurmuar çdo ndryshim në lidhje me aktivitetet e menaxhimit të mbeturinave, siç janë emetimet nga djegia e mbeturinave ose rrjedhjet nga deponitë që ndotin burimet e ujit.
- Monitorimi i Biodiversitetit: Instituti i Kosovës për Mbrojtjen e Natyrës do të vlerësojë rregullisht ndikimin e objekteve të menaxhimit të mbeturinave në biodiversitet, veçanërisht në zonat e ndjeshme afër maleve të Sharrit dhe ekosistemet e tjera natyrore.
- Monitorimi i ujërave nëntokësore: Shërbimi Gjeologjik i Kosovës do të sigurojë që aktivitetet e deponive të mos ndikojnë negativisht në rezervat e ujërave nëntokësore dhe që sistemet e menaxhimit të kullimit të funksionojnë në mënyrë efektive.

Bazuar në kompetencat, Agjencia Kosovare për Mbrojtjen e Mjedisit (AMMK) do t'i përpilojë të dhënat nga këto aktivitete të ndryshme monitoruese në një Raport vjetor të Gjendjes së Mjedisit, i cili do të ofrojë një pasqyrë të ndikimeve mjedisore të Planit të Investimeve të PNMIM. Ky proces i rishikimit vjetor do të lejojë përditësimet dhe rregullimet e nevojshme të planit në përgjigje të ndryshimeve mjedisore ose sfidave në zhvillim.

Mund të kërkohej monitorim shtesë gjatë zbatimit të masave specifike të PNMIM, të tilla si ndërtimi i deponive të reja, stacionet e transferimit të mbeturinave ose objektet e riciklimit. Në raste të tilla, plane të detajuara monitorimi do të zhvillohen si pjesë e proceseve vartëse të planifikimit dhe miratimit për këto projekte.

Rishikimi i rregullt dhe përditësimet vjetore të Planit të Investimeve të PNMIM do të sigurojnë që monitorimi është një proces i vazhdueshëm, duke lejuar që plani të përshtatet me rrethanat dhe sfidat e reja kur ato lindin.

6. Hapat e ardhshëm

Në vijim përvijohen hapat dhe momentet kryesore për fazën e ardhshme të procesit të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) për Planet Ndërkomunale të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave për Komunitet (PNMIM) Planit investues në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Këta hapa do të sigurojnë që të ndiqen të gjitha procedurat e nevojshme për të finalizuar studimin e VSM-së dhe për të mbledhur kontributin e palëve të interesuara për të përmirësuar dhe rafinuar strategjinë e menaxhimit të mbeturinave për rajonin.

Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësiror dhe Infrastrukturës (MMPHI) do të mbikëqyrë përfundimin e veprimeve në vijim:

- Publikimi i Draft Studimit të VSM-së: Drafti i studimit të VSM-së do të vihet në dispozicion të publikut, duke i lejuar palët e interesuara përkatëse—duke përfshirë autoritetet komunale, organizatat mjedisore dhe publikun e gjerë—të rishikojnë dokumentin dhe gjetjet e tij.
- Procesi i dëgjimit publik dhe konsultimit: Një dëgjim publik do të organizohet në rajonin e Gjilanit dhe të Ferizajt që përfshin komunat e Gjilanit, Ferizajt, Kamenicës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Kllokotit, Ranilugut, Kaçanikut, Shllimes, Hanit, Elezit dhe Shtërpocë për të paraqitur gjetjet kryesore të studimit të VSM-së dhe për të mbledhur komente nga anëtarët e komunitetit, autoritetet lokale dhe palët e tjera të interesuara. Kjo siguron që shqetësimet dhe rekomandimet

lëkale të përfshihen në dokumentin përfundimtar, duke promovuar transparencën dhe gjithëpërfshirjen.

- Përpilimi dhe adresimi i komenteve: MESPI do të përpilojë të gjitha komentet dhe sugjerimet e marra gjatë procesit të dëgjimit publik dhe konsultimit. Këto komente do të shqyrtohen me kujdes dhe do të integrohen në Studimin e VSM-së, aty ku është e përshtatshme, për të siguruar që raporti përfundimtar të pasqyrojë shqetësimet e të gjitha palëve të përfshira.

Konsulenti do të ndihmojë në konsolidimin e të gjitha komenteve me shkrim në një dokument të vetëm dhe më pas do të përgatisë versionin e rishikuar dhe përfundimtar të Studimit të VSM-së bazuar në të dhënat e marra. Tabela e mëposhtme thekson afatin kohor të pritshëm për këto momente kyçe:

Tabela 32. Afati kohor i pritshëm për momentet kryesore

Hapat e ardhshëm	Data e pritshme e përfundimit
Publikimi i Draft Studimit të VSM-së	2024-2025
Dëgjime publike (Gjilan dhe Ferizaj)	2024-2025
Mbledhja dhe përmbledhja e komenteve	2024-2025
Përgatitja e Studimit Përfundimtar të VSM-së	tetor 2024

7. Aneksat

- 7.1. Shtojca 1: Përmbledhje Ekzekutive e "Planit Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave për Komunitetet e Gjilan , Kamenice , Viti , Novobërdë , Partesh , Klokot , Ranillug , Ferizaj , Kaçanik , Shtime , Han i Elezit , Shtërpocë IIPMP në Kosovë"
- 7.2. Shtojca 2: Raporti përfundimtar i fushëveprimi për Vlerësimin Strategjik Mjedisor për "Planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitetet Gjilan , Kamenicë , Viti , Novobërdë , Partesh , Klokot , Ranillug , Ferizaj , Kaçanik , Shtime , Han i Elezit , Shtërpocë , PNMM) në Kosovë"

7.2. Aneksi 1: Përmbledhje ekzekutive e "Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitetet e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt - PNMIM në Kosovë"

giz

Annex 1

Përmbledhje Ekzekutive e "Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitetet e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt - PNMIM në Kosovë"

Studimi Përfundimtar i VSM-së (Vlerësimi Strategjik Mjediast)
Përmbledhje jo-teknike

Republika e Kosovës
Republika Kosovo-Republic of Kosovo
Qeveria – Fëda-Government
Ministria e Ekonomisë dhe Ambientit
Ministria e Ekonomisë dhe Zivota Serdha

Të drejtat e kësaj lëvizjeje të ligjit për Vitekon e Ndërmjetës Mëdha Nr.10/2020 dhe Shkollën e Përgatitjes për Licencat në Detyrues të Raportit për Vitekon e Përgatitjes të Mëdha Nr.10/2020, Ministria e MIA, Beograd.

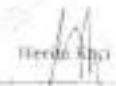
Nr. i licencës: 20/20

LICENCË

z. Musa Islamaj, Inxhinier i Diplomuar i Ndërtimtarisë

Licencohet si person fizik për hartimin e raportit të VNM-ës

Data e vlefshmërisë:
27.10.2020 – 27.10.2025
Prishtinë

Ministër i MIA

REPUBLIKA E SHQIPERISE
MINISTRIA E MJEDISIT

Nr. 136 Prot.

Tirana, më 12.05. 2005

Vendimi Nr.4, Nr.127 Regj.

CERTIFIKATË

Në mbështetje të Vendimit të Këshillit të Ministrave Nr.268, datë 24.04.2003 "Për certifikimin e specialistëve, për vlerësimin e ndikimit në mjedis dhe auditimin mjedisor".

Alfred IAKO

Certifikohet për hartimin e raporteve të vlerësimit të ndikimit në mjedis, për të kryer auditimin mjedisor, për hartimin e ekspertizave për probleme mjedisore dhe thirrjen si ekspert për të vlerësuar një raport të vlerësimit të ndikimit në mjedis ose rezultatet e një auditimi.

MINISTRI

Ethem RUKA

0 Përmbledhje jo-teknike .....

Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM) për Planin Nderkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitet e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt është përgatitur për të siguruar që faktorët mjedisorë janë integruar në procesin e planifikimit dhe vendimmarrjes për strategjitë e menaxhimit të mbeturinave. Ky vlerësim ndjek legjislacionin e Kosovës, veçanërisht Ligjin Nr. 03/L/2014, dhe është në përputhje me standardet e Komunitetit Evropian për vlerësimet mjedisore.

Qëllimi i VSM-së është të vlerësojë ndikimet e mundshme mjedisore të lidhura me zbatimin e Planit për Menaxhimin e Mbeturinave nëpër shumë komuna në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Kjo siguron që praktikat e qëndrueshme të miratohen për të mbrojtur mjedisin duke ofruar shërbime efektive të menaxhimit të mbeturinave.

Objektivat kryesore të Planit të Menaxhimit të Mbeturinave:

1. Përmirësimi i grumbullimit dhe asgjësimit të mbeturinave – Të zhvillohet një sistem i koordinuar i grumbullimit të mbeturinave në të gjitha komunat, duke siguruar që mbetjet të grumbullohen, transportohen dhe depozitohen siç duhet në përputhje me standardet mjedisore.
2. Minimizimi i ndikimit në mjedis – Për të vlerësuar dhe reduktuar ndikimet e mundshme negative në cilësinë e ajrit, ujit dhe tokës, duke siguruar mbrojtjen e ekosistemeve natyrore.
3. Promovimi i riciklimit dhe reduktimit të mbeturinave – Për të inkurajuar reduktimin e mbeturinave në burim, së bashku me nisat e riciklimit për të reduktuar sasinë e përgjithshme të mbeturinave të dërguara në deponi.
4. Menaxhimi i mbeturinave të rrezikshme – Për të prezantuar strategji specifike për trajtimin, trajtimin dhe asgjësimin e sigurt të mbeturinave të rrezikshme për të shmangur çdo rrezik për shëndetin e njeriut dhe mjedisin.

Gjejet dhe rekomandimet kryesore:

- Përtitimet mjedisore: Planin promovon një shëndet më të mirë mjedisor përmes përmirësimit të infrastrukturës së menaxhimit të mbeturinave, reduktimit të hachjeve të paligjshme dhe mjetes së përpjekjeve për riciklim.
- Rreziqet e mundshme: Rreziqet kryesore të identifikuara përfshijnë ndërprerje të përkohshme gjatë ndërmarrjes së objekteve të mbeturinave dhe zgerimit të vendeve të depozitimit. Megjithatë, këto rreziqe të jenë minimale dhe të menaxhueshme përmes planifikimit të duhur dhe masave zbutëse.
- Shëndeti Publik: Menaxhimi i përmirësuar i mbeturinave do të kontribuojë në një shëndet më të mirë publik duke reduktuar ndotjen, duke minimizuar ekspozimin ndaj materialeve të rrezikshme dhe duke përmirësuar kushtet sanitare.
- Ndikimi ekonomik: Zbatimi i planit pritet të krijojë mundësi të reja pune në menaxhimin e mbeturinave, riciklimin dhe monitorimin e mjedisit. Për më tepër, kjo do të çojë në kursime afatgjata të kostove për komunat përmes përpunimit më efikas të mbeturinave.

Pjesëmarrja dhe certifikimi:

Ky VSM është zhvilluar nga Environmental Sustainable Solution LLC në bashkëpunim me GIZ, në kuadër të programit KosovoForGreen.

Kopjet e certifikatave mjedisore dhe licencave të grupit mbikëqyrës i bashkëngjiten raportit përfundimtar.

0.1 Paraqitja dhe definimi i objektivave për "Planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave për Komunitet e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, Kosovë" (PNMIM)

- 1 -

"Planin Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMIM) për Komunitet e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, Kosovë" është një iniciativë kyçe e zhvilluar për të adresuar sfidat e menaxhimit të mbeturinave në këtë rajon përmes një qasjeje të koordinuar dhe të qëndrueshme. Ky plan është thelbësor për të siguruar që praktikat e menaxhimit të mbeturinave në rajon jo vetëm që plotësojnë nevojat aktuale, por gjithashtu parashikojnë dhe abutin meqenëse mundshme në të ardhmen për mjedisin dhe shëndetin publik.

PNMIM përshkruan një strategji gjithëpërfshirëse që ndihmon të gjitha fazat e menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë gjenerimin, grumbullimin, trajtimin, rikikimin dhe largimin përfundimtar. Objektivat kryesore të planit përfshijnë përmirësimin e efikasitetit të sistemeve të grumbullimit të mbeturinave në të tre Komunitet, reduktimin e gjurmës mjedisore të mbeturinave nëpërmjet riciklimit dhe kompostimit të përmirësuar, dhe sigurimin që të gjitha mbetjet të përpunohen në një mënyrë të shëndoshë mjedisore. Duke adresuar të gjithë ciklin e menaxhimit të mbeturinave, PNMIM synon të reduktojë varësinë nga deponitë, të promovojë rikuperimin e burimeve dhe të minimizojë çlirin e ndotësve në mjedis.

Një komponent thelbësor i zhvillimit të PNMIM është Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM), i cili po kryhet për të vlerësuar ndikimet e mundshme mjedisore të strategjive të propozuara të menaxhimit të mbeturinave. VSM është një proces sistematik i integruar në fazat e planifikimit dhe vendimmarrjes së PNMIM. Ky proces është thelbësor për identifikimin dhe zbatimin e masave për të zburuar efektet negative.

VSM gjithashtu luan një rol kritik në sigurimin që PNMIM përputhet me standardet dhe objektivat mjedisore kombëtare dhe ndërkombëtare, duke përfshirë Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQ). Ai siguron një kornizë për vlerësimin e qëndrueshmërisë së zgjidhjeve të propozuara për menaxhimin e mbeturinave dhe siguron që plani të kontribuojë pozitivisht në shëndetin mjedisor afatgjatë të rajonit.

Për më tepër, VSM lehtëson angazhimin e palëve të interesuara, duke siguruar që zërat e komuniteteve lokale, grupeve mjedisore, agjencive qeveritare dhe palëve të tjera kyçe të dëgjohen dhe të merren parasysh. Kjo qasje pjesëmarrëse ndihmon në krijimin e konsensusit, përmirësimin e cilësisë së planit dhe ngritjen e pranisë dhe efektivitetit të tij.

Në mënyrë të përfshirë, PNMIM i mbështetur nga procesi i VSM-së, synon të krijojë një sistem modern, efikas dhe të qëndrueshëm të menaxhimit të mbeturinave në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Ai kërkon të integrojë mjedisin, të promovojë shëndetin publik dhe të mbështesë zhvillimin e qëndrueshëm duke adresuar sfidat e menaxhimit të mbeturinave në një mënyrë holistike dhe të integruar. Përmes kësaj iniciative komunitet si Gjilani, Kamenica, Vill. Novobërdë, Partesh, Kllçkot, Ranilug, Ferizaj, Kaçanik, Shkëmb, Han i Elezit, Shërbëpa po punojnë drejt një të ardhmeje ku mbeturinat do të menaxhohen me përgjegjësi, do të ruhen burimet dhe do të sigurohet mirëqenia mjedisore dhe sociale e rajonit për gjeneratat e ardhshme.

0.2 Bazat mjedisore dhe çështjet kryesore, duke përfshirë zhvillimin e mundshëm mjedisor pa PNMM

Mjedisi dhe çështjet kryesore

Rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt, i cili përfshin komunat e Gjilanit, Kamenicës, Vitës, Novobërdës, Parteshit, Klljakotit, Ranillugut, Ferizajt, Kaçanikut, Shtimes, Hanit, Elezit, Shtërpçës gjendet në pjesën juglindore të Kosovës. Duke mbuluar një sipërfaqe prej afërsisht 1,640 km², këto rajone karakterizohen nga peizazhe të ndryshme, duke përfshirë zonat malore, fushat pjellore dhe trupat të konsiderueshëm ujorë. Gjeografia e rajoneve, shpërndarja e popullsisë dhe kushtet mjedisore paraqesin sfida dhe mundësi unike për zhvillim të qëndrueshëm.

Gjeografia dhe Peizazhi

Rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt krenohet me peizazhe të ndryshme:

- Zonat malore: Pjesa lindore e rajonit, veçanërisht rreth Novobërdës dhe Shtërpçës, dominohet nga vargmalet si malet e Sharrit dhe Karadakut. Këto zona janë të pasura me biodiversitet dhe burime natyrore, duke përfshirë pyjet dhe mineralet, por përballen me sfida të tilla si shpyllëzimi, degradimi i tokës dhe vulnerabiliteti ndaj erozionit të tokës.
- Fushat dhe luginat: Fushat pjellore rreth Ferizajt, Vitës dhe Gjilanit janë thelbësore për bujqësinë, duke mbështetur një shumëllojshmëri të kulturave bujqësore dhe blegtoresë. Lumenjtë e Moravës së Bincës dhe Lepenit sigurojnë burime jetike ujore për ujitje dhe përdorim shtëpiak, edhe pse këto zona po përballen gjithnjë e më shumë me çështje që lidhen me menaxhimin e ujit dhe ndotjen.
- Vëndbanimet urbane dhe rurale: Rajoni mbështet qytetet që po urbanizohen me shpejtësi si Gjilani dhe Ferizaji, si dhe komunitetet rurale të shpërndara nëpër Kamenicë, Vitë dhe Han të Elezit. Urbanizimi është më i theksuar në Ferizaj dhe Gjilan, ndërsa komunat si Kamenica dhe Novobërda janë më të natyrës rurale, me fokus në bujqësi.

Modelet e popullsisë dhe vendbanimeve

Shpërndarja e popullsisë në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt pasqyron diversitetin në gjeografi dhe aktivitetet ekonomike:

- Gjilani: Si qendra më e madhe urbane në rajon, Gjilani ka përjetuar rritje të qëndrueshme të popullsisë, e nxjerr nga roli i tij si qendër kryesore ekonomike, arsimore dhe administrative. Urbanizimi ka sjellë mundësi dhe sfida, veçanërisht në menaxhimin e mbeturinave dhe sigurimin e infrastrukturës adekuate për popullsinë në rritje.
- Ferizaj: Qyteti i Ferizajt është një tjetër komunë që po urbanizohet me shpejtësi, duke

Studim Final i VSM-së – Përmbledhje Ekzekutive

përfaqëson nga lokacioni strategjik pranë rrugëve kryesore të transportit. Popullsia e saj është zgjeruar ndjeshëm, e ndatur nga miqja industriale dhe migrimi nga zonat rurale.

- **Kamenicë** : Viti dhe Hani i Elezit . Këto komuna kanë popullsi të shpërndarë në mënyrë më të barabartë ndërmjet zonave urbane dhe rurale. Bujqësia mbetet një aktivitet kryesor ekonomik, në shumë banorë të angazhuar në bujqësi dhe industri të ngjashme.
- **Shtërpce dhe Novobërdë** : Këto komuna karakterizohen me popullsi më të vogël, më rurale që varen kryesisht nga bujqësia dhe pylltaria. Zonat malore të Shtërpces njihen edhe për potencialin e tyre turistik, veçanërisht gjatë stinës së dimrit.

Trendet e urbanizimit në rajon kanë çuar në zgjerimin e qyteteve, veçanërisht në Gjiçan dhe Ferizaj . ndërsa disa zona rurale kanë pësuar rënie të popullsisë. Kjo ndarje urban-rural ndikon në nevojat e rajonit për menaxhimin mjedisor, veçanërisht në menaxhimin e mbeturinave dhe zhvillimin e infrastrukturës.

Në tabelën e mëposhtme jepet një përmbledhje gjithëpërfshirëse e të dhënave të popullsisë për secilën komunë pjesëmarrëse në Planin Ndërkomunal të Menaxhimit të Integrueshëm të Mbeturinave (PNMIM) duke marrë popullsinë e supozuar për 2021 . Ai paraqet shpërndarjen e popullsisë në zonat urbane dhe rurale të 12 komunave, në Rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt . Madhësi mesatare e ekonomike familjare në rajonin e Gjiçanit është 5.4 persona dhe në Ferizaj ~6 persona.

Tabela 1: Popullsia në Rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt (të 12 komunat, vlerësimi i vitit 2021 nga ASK)

	Urbane	Rural	Gjithsej
Gjiçani	46,364 60.1%	30761 39.9%	77,145 100%
Kamenicë	7331 20.3%	28754 79.7%	36,085 (2011) 100%
Viti	14,097 30.0%	32,890 70.0%	46,987 100%
Novobërdë	163 0%	5370 100%	5533 (7070) 100%
Partesh	0 0%	1699 100%	1699 100%
Klokot	0 0%	2719 100%	2719 100%
Ranillug	0 0%	3737 100%	3737 100%
GJIÇAN RAJON	67,975	106,960	171,935
Ferizaj	41664 39%	64622 61%	106,286 100%
Kaçaniku	10763 31%	23,880 69%	34672 100%

Studimi Final i VSM-së – Përmbledhje Ekzekutive

Shtime	7301	20,148	27,449
	27%	73%	100%
Hani i Elezit	0	10,090	10,090
	0%	100%	100%
Shtërpce	2770	11,130	13900
	18%	82%	100%
FERIZAJ RAJON	61,518	129,879	192,397

Shtimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASG), Regjistrimi i Popullsisë, Vlerësimi i Projekcionit të Popullsisë të Kosovës 2021.

Të tabela më poshtë raporton të popullsisë parashikimi sipas rajonit, duke treguar popullsisë e supozuar për 2021 – 2045 si mirë si për të e fundit vjet e Fazat të PNMM.

Tabela 2: Popullsia parashikimi nga rajoni

VRS	2021	2025	2030	2035	2040	2045
Gjilani	77,145	74,084	74,006	73,192	71834	70,017
Kamenice	27,948	26,358	26,340	26,050	25,567	24,920
Novobërdë	7158	7124	7117	7039	6908	6733
Vitë	47,896	47,839	47788	47262	46,386	45,212
Ranilug	3737	3726	3723	3682	3613	3522
Klokot	2719	2706	2723	2693	2643	2576
Partesh	1890	1888	1880	1868	1837	1595
Parashikimi total i popullsisë sipas rajoneve të GJILAN-it	168,302	163,555	163,382	161,585	158,587	154,576
Ferizaj	106,266	106,477	106,394	105,194	103,243	100831
Kaçaniku	34672	34,604	34,897	34,513	33,873	33,016
Shtime	27,449	27,162	27,133	26,834	26,337	25670
Shtërpce	6821	6553	6546	6474	6,384	6193
Hani i Elezit	10,000	10,589	10,178	10,065	9879	9630
Parashikimi total i popullsisë sipas rajoneve të FERIZAJ-it	185,116	185,315	185,119	183,082	179685	175,141

Shtimi: Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASG), Projeksimi për Popullsinë e Kosovës 2017-2051.

Popullsia dhe Gjenerimi i Mbeturisë

Planifikimi për menaxhim të qëndrueshëm të mbeturinave të ngurta në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, ku përfshihen komunat e Gjilanit, Kamenicës, Vitës, Novobërdës, Parteshit, Klokotit, Ranilug, Ferizajt, Kaçanikut, Shtimes, Hanit, Elezit dhe Shtërpces, kërkon njohuri të hollësishme të dinamikës së popullsisë dhe modeleve të gjenerimit të mbeturinave. Ky informacion është kritik për zhvillimin e strategjive të përshtatshme për menaxhimin e mbeturinave që adresojnë nevojat specifike të secilës komune. Të dhënat e sakta mbi popullsinë dhe gjenerimin e mbeturinave janë thelbësore për planifikimin e sistemeve efektive të menaxhimit të mbeturinave në rajon.

* Gjilani: Si një nga qendrat kryesore urbane, popullsia e Gjilanit është duke u rritur në mënyrë të vazhdueshme, duke çuar në rritjen e gjenerimit të mbeturinave. Sistemi ekzistues i menaxhimit të

mbeturinave është nën presion të konsiderueshëm, veçanërisht në trajtimin e mbeturinave të ngurta komunale dhe adresimin e sfidave të hedhjes së paligjshme. Komuna po përjeton gjithashtu rritje industriale, duke kontribuar në gjenerimin e mbeturinave të rrezikshme që kërkojnë zgjidhje të specializuara për asgjësimin.

- **Ferizaj** : Ashtu si Gjilani, edhe Ferizaj po kalon një urbanizim të shpejtë, gjë që po kontribuon në një vëllim më të madh të gjenerimit të mbeturinave. Infrastruktura e menaxhimit të mbeturinave të komunës ka luftuar për të mbajtur ritmin me këtë rritje, veçanërisht në zonat urbane me popullsi të dendur. Aktivitetet industriale, duke përfshirë prodhimin dhe bujqësinë, generojnë mbetje të konsiderueshme; duke kërkuar përmirësime në sistemet e menaxhimit të mbeturinave komunale dhe industriale.
- **Kamenicë** : Popullsia kryesisht rurale e Kamenicës gjeneron një sasi më të vogël të mbeturinave në krahasim me qendrat urbane, por shërbimet e grumbullimit të mbeturinave janë më pak të zhvilluara, duke sjellë sfida me hedhjen e paligjshme dhe djegien e mbeturinave në zona të largëta. Mbetjet organike nga bujqësia përfshijnë një pjesë të konsiderueshme të mjedhës së mbeturinave në këtë komunë.
- **Viti** : Ngjashëm me Kamenicën, Viti ka një popullsi kryesisht rurale, dhe mbetjet bujqësore, veçanërisht ato organike, përfaqësojnë një pjesë të madhe të mbeturinave të krijuara. Komuna përballët me sfida në sigurimin e shërbimeve të qëndrueshme të grumbullimit dhe depozitimit të mbeturinave në zonat e saj rurale.
- **Shtërpca** : Komuna majore e Shtërpecës karakterizohet me vendbanime të vogla të shpërndara. Prodhimi i mbeturinave është relativisht i ulët, por mungesa e infrastrukturës a bën grumbullimin e mbeturinave në zona të largëta dhe të vështira për t'u aksesuar një sfidë e vazhdueshme. Shtërpeca gjithashtu ka aktivitete turistike që rrisin gjenerimin e mbeturinave gjatë sezonave të pikut, duke theksuar më tej sistemet lokale të menaxhimit të mbeturinave.
- **Hani i Elezit** : Sektor industrial në Hani i Elezit, veçanërisht prodhimi i çimentos, gjeneron mbetje komunale dhe industriale. Infrastruktura e menaxhimit të mbeturinave ka nevojë për modernizim për t'u marrë në mënyrë efektive me nënproduktet industriale dhe për të zvogëluar ndikimin mjedior në komunitetet përreth.
- **Kaçanik, Shtime dhe Novobërdë** : Këto komuna, të karakterizuara nga një përzierje e popullsisë rurale dhe të vogël urbane, gjenerojnë vëllime më të ulëta të mbeturinave në krahasim me qendrat më të mëdha urbane. Megjithatë, sistemet e menaxhimit të mbeturinave në këto zona mbeten të pazhvilluara, veçanërisht në zonat rurale ku shërbimet e grumbullimit dhe depozitimit të mbeturinave janë të kufizuara.

Gjenerimi i parashikuar i mbeturinave në regionin e Gjilanit dhe Ferizajt për vitet e përzgjedhura dhe për mjediat e mbeturinave që synon menaxhimi sasior i mbeturinave në lidhje me grumbullimin dhe riciklimin/trajtimin e veçantë të miratuar në kuadër të PNMIM, janë paraqitur në tabelën në vijim.

Tabela 3: Parashikimi i gjenerimit të mbetjeve nga rajoni

Komuna	Prodhimi i mbeturinave (të IVQ)				
	2021	2025	2030	2035	2040

Shënim: Final / Vjetër – Përmblidhje Ekzekutive

Gjilani	23,050 t	25,185 t	27,491 t	28,576 t	29,476 t	30,195 t
Kamenice	8,268 t	8,205 t	8,514 t	8,954 t	9,236 t	9,402 t
Viti	10,040 t	2063 t	2,166 t	2,251 t	2,322 t	2,379 t
Novobërde	3,183 t	15,378 t	16,145 t	16,782 t	17,311 t	17,734 t
Pateesh	235,17 t	1079 t	1,133 t	1,176 t	1,215 t	1,244 t
Klokot	631,95 t	789 t	829 t	851 t	885 t	910 t
Ranilug	1,127 t	499 t	513 t	553 t	550 t	564 t
Gjithësej Rajoni GJILAN	44,555 t	54,187 t	56,891 t	59,136 t	60,999 t	62,489 t
Ferizaj	30,157 t	35,299 t	37,028 t	38,489 t	39,792 t	40,672 t
Kaçaniku	5,918 t	11,271 t	11,833 t	12,300 t	12,687 t	12,997 t
Shirine	8,182 t	8,633 t	9,064 t	9,421 t	9718 t	9,958 t
Hani i Elezit	2,368 t	2024 t	2,126 t	2209 t	2,279 t	2,334 t
Shtripsë	1,915 t	3,276 t	3,430 t	3,574 t	3,687 t	3777 t
Gjithësej Rajoni i FERIZAJIT	46,748 t	60,472 t	63,489 t	65,593 t	68,073 t	69,736 t

Produktimi i mbeturinave(kg/ banor/viti)

Rajoni i Gjilanit	254.73	331.31	348.21	365.97	384.64	404.26
Rajoni i Ferizajt	252.53	326.32	342.96	360.48	378.85	398.17

Në përgjithësi, në periudhën ndërmjet viteve 2021 dhe 2045, sasia e mbeturinave për rajonin e Gjilanit do të rritet për qatë 40.2%, që korrespondon me më pak se 1.44% në bazë vjetore. Sa i përket gjenerimit të mbeturinave për frymë, ai pritet të rritet nga 264.73 kg/ kapi vit në 404.26 kg/ kapi vit . Për rajonin e Ferizajt në periudhën ndërmjet viteve 2021 dhe 2045, sasia e mbeturinave do të rritet për qatë 49.2%, që i përgjigjet më pak se 1.44% në bazë vjetore 1.79%.

Sipas pasqyrës së përgjithshme të mbulimit me grumbullimin dhe transportimin e mbeturinave komunale për vitin 2021 nga mbulimi me menaxhimin e mbeturinave nga AMMK, shkalla e grumbullimit të arvizuarive në të dy rajonet është 80%. Tabela e mëposhtme përmbledh mbulimin e përgjithshëm në aspektin e përqindjes së familjeve, bizneseve dhe institucioneve me qasje në shërbimet bazë të grumbullimit të mbeturinave në secilën komunë. Siç është treguar, mbulimi ndryshon ndërmjet komunave nga 64.5% në Viti në më shumë se 95% në Hani të Elezit . Situata e përgjithshme është se rreth 80 përqind e familjeve në të dy rajonet mbulohen nga shërbimet bazë të grumbullimit të mbeturinave.

Tabela 4 : Mbulimi me Shërbimet e Grumbullimit të Mbeturinave (2021)

Komuna	Shkalla e mbulimit të shërbimit për familjet (2021)	Shkalla e mbulimit të shërbimit për bizneset (2021)	Shkalla e mbulimit të shërbimit për institucione (2021)
Gjilani	93.2%	97.82%	99.53%
Kamenice	67.7%	80.60%	142.58%
Viti	64.5%	94.54%	116.50%

Statimi Final i VSM-së - Përblyerja Ekzekutive

Novobërde	72.8%	111.14%	n/a
Partesh	100.9%	n/a	n/a
Kllokot	100.9%	n/a	n/a
Randug	95.8%	100%	n/a
RAJONI I GJILANT	84.0%	n/a	n/a
Ferizaj	76.2%	81.52%	100.11%
Kaçanak	69.1%	106.79%	100.00%
Shirre	73.1%	87.53%	102.14%
Hani i Elezit	95.6%	83.36%	95.83%
Shërpoc	90.9%	237.90%	89.80%
RAJONI I FERIZAJT	76.1%	n/a	n/a
TËRËSI E DË DË RAJONET	80.2%	n/a	n/a

Buena AMW 2021

Tabela 5: Objektivat e grumbullimit dhe riciklimit të mbetjeve në Rajonin e Gjilantit dhe Ferizajt

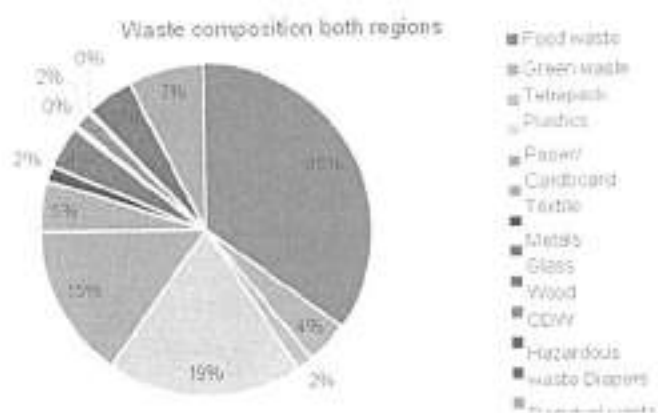
Objektivi	Treguesi	Baza bazë	Synimi	Viti
Rritja e grumbullimit të mbeturave dhe përmirësimi i shërbimeve	Randësinja e totalit të popullsisë me qasje në grumbullim adekuat dhe të regullt të mbeturave komunele	93%	100%	2025
	Mbetjet komunele të përgatitura për ripërdorim dhe riciklim	< 5%	20%	2030
			50%	2035
			60%	2045
	Popullsia e përkrahur me shërbime të veganta për mbledhjen e mbeturave të rëbata	90%	80%	2030
			90%	2035
			100%	2045
	Ri-futja e të gjitha mbeturave të ambalazhit	< 5%	40%	2028
			60%	2030
			70%	2035
	Riciklimi i të gjitha mbeturave të ambalazhit, duke përfshirë:	< 5%	22.5%	2028
			50%	2030
			50%	2035
	Letër dhe karton	< 5%	50%	2028
			70%	2030
			75%	2035
			90%	2038

Studimi Final i VSM-së – Përmbledhje Ekzekutive

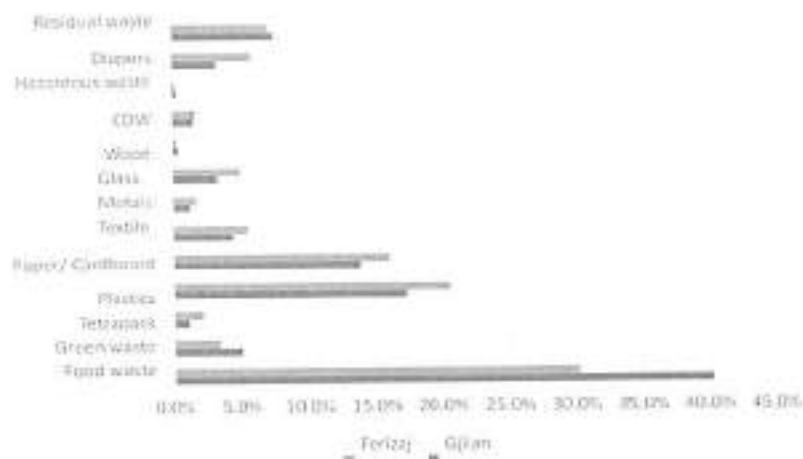
	Xham	≤ 5%	50%	2030
			70%	2035
			90%	2040
	Matalet me ngjyrë	< 5%	50%	2030
			70%	2035
			90%	2040
	Alumini	≤ 5%	30%	2025
			40%	2030
			50%	2035
	Druri	≤ 5%	10%	2025
			15%	2030
			25%	2035
Zvogëtimi i varësisë nga depozitimi i mbeturinave	Depozitimi i mbeturinave komunale	> 80%	< 30 %	2035
	Mbyllja e venddepozitimeve komunale	210	0	2038
Rritja e rikicimit dhe rikuperimit të mbetjeve nga ndërtimi dhe prishja	Ripërdorimi dhe rikicimi i M&D	0%	40%	2030
			50%	2035
	Ripërdorimi, rikicimi dhe rikuperimi i materialeve të tjera nga M&D	0%	60%	2030
			70%	2035

Përzierja e mbeturinave është supozuar siç tregohet në grafikun e mëposhtëm.

Diagrami 1: Përzierja mesatare e mbetjeve shtëpiake në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt(pesha-%)

Waste composition in Gjilan and Ferizaj

Duke iu referuar kësaj, GIZ ka përfunduar një studim të përbërjes së mbeturinave në vitin 2021 në Kosovë, sipas të cilit përbërja e mbeturinave për mbeturinat e përziera komunale në të dy rajonet është paraqitur në tabelat e mëposhtme.

Tabela 6 : Rezultatet e analizës së përbërjes së mbeturinave, Rajoni i Gjilanit

Përbërja e Mbeturinave	Rezultatet e të Analizës Përziera (Gjilan)				Gjithsej Gjilan
	1 Zonat Tregtare	2 Zonat e Përziera (banorë dhe komerciale)	3 Banorë pa Kopsht (Blokë etj.)	4 Zonat e Shërbime me Kopsht	
Mbeturit e ushqimore (orgaanike prej kuzhinës)	35.10%	46.10%	41.20%	41.00%	41.50%
Mbeturit e gjelbra (pa kopsht)	0.00%	0.00%	4.00%	21.90%	6.50%
Tetrapack	0.90%	1.10%	1.80%	0.70%	1.20%
Plastikë	15.90%	20.10%	24.40%	16.70%	19.30%
Letër/ Kartoni	23.70%	9.90%	14.10%	5.50%	13.30%
Tekstil	5.60%	2.50%	2.30%	1.50%	3.50%
Metale	2.10%	0.70%	1.20%	0.80%	1.20%
Xhapi	2.30%	3.50%	2.20%	3.90%	4.30%
Dur	0.60%	0.00%	0.00%	0.40%	0.30%
MMND	0.00%	0.90%	0.60%	3.90%	1.30%
Mbeturit e rezidenive	1.10%	0.00%	0.00%	0.00%	0.30%
Pelura	2.80%	3.40%	4.50%	0.30%	2.80%
Mbeturit e mjetit	7.40%	3.80%	3.60%	3.30%	4.50%

Gjithësi Finali i VSM-së – Përmblidhje Ekzekutive

TOTALI	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Përbërja e Mbeturinave	Rezultatet e analizës për vjetërsinë dhe gjatësinë e gjatësisë				Gjithësi Gjilan
	1	2	3	4	
	Zonat Tregtare	Zonat e Përziera (banimi dhe komerciale)	Banimi pa Kopsht (Blokje, etj.)	Zonat e Shërbimit me Kopsht	
Mbeturinat ushqimore (organike prej kuzhinës)	36.80%	37.90%	40.90%	38.10%	38.70%
Mbeturinat e gjelbra (të kopshtit)	0.00%	50.20%	0.00%	4.60%	3.60%
Tetrapack	0.70%	1.10%	1.80%	0.90%	1.10%
Plastikë	15.20%	14.90%	13.60%	18.50%	15.50%
Letër/ Karton	23.40%	14.50%	10.20%	10.00%	14.50%
Tekstile	6.70%	4.80%	1.10%	9.20%	5.40%
Metale	2.30%	1.10%	1.50%	0.90%	1.40%
Xhami	2.80%	2.40%	2.90%	1.80%	2.50%
Druri	0.60%	2.00%	0.00%	0.00%	0.60%
M&M&D	0.00%	0.00%	0.50%	3.80%	1.90%
Mbeturinat e rregulluara	1.10%	0.00%	0.00%	0.00%	0.30%
Të tjera	2.90%	2.90%	6.50%	3.30%	3.90%
Mbeturinat e mbetura	7.50%	6.20%	16.10%	7.80%	10.50%
TOTALI	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Bazë: Analiza e mbeturinave Q1/2021

Analiza tregon se 36-48% e mbeturinave të përziera shërbuese në Gjilan përbëhen nga mbeturina ushqimore të biodegradueshme. Mbeturinat plastike përfaqësojnë 14-24%, ndërsa letra dhe kartoni përbëjnë 5-24% të totalit të mbeturinave të përziera komunale.

Për Ferizaj, analiza e përbërjes së mbeturinave në zona të ndryshme është:

Tabela 7 : Rezultatet e analizës së përbërjes së mbeturinave, Rajoni i Ferizajt

Përbërja e Mbeturinave	Rezultatet e analizës për vjetërsinë dhe gjatësinë e gjatësisë				Gjithësi Ferizaj
	1	2	3	4	
	Zonat Tregtare	Zonat e Përziera (banimi dhe komerciale)	Banimi pa Kopsht (Blokje, etj.)	Zonat e Shërbimit me Kopsht	
Mbeturinat ushqimore (organike prej kuzhinës)	36.79%	38.50%	37.30%	37.30%	37.00%
Mbeturinat e gjelbra (të kopshtit)	0.00%	9.40%	1.00%	6.40%	3.10%
Tetrapack	2.60%	0.60%	3.20%	2.30%	2.50%
Plastikë	17.60%	17.30%	20.90%	25.50%	20.80%
Letër/ Karton	21.40%	10.40%	9.10%	13.10%	14.10%
Tekstile	6.60%	0.40%	13.30%	1.80%	7.40%
Metale	2.40%	0.70%	1.20%	2.10%	1.60%
Xhami	2.90%	3.40%	3.70%	3.90%	3.50%
Druri	0.60%	0.00%	0.00%	0.00%	0.10%

Studimi Final | VSM-se – Përmbledhje Ekzekutive

M&M	0.00%	1.30%	10.00%	0.00%	3.30%
Mbeturinat e meqanimit	0.80%	0.00%	0.00%	0.00%	0.20%
Pelena	2.50%	8.00%	3.00%	11.00%	5.90%
Mbeturinat e mbetur	5.50%	3.00%	6.00%	6.00%	6.10%
TOTAL	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%
Përshkrimi i Mbeturinave	Rezultati i analizës periodike vjetëshe të dimër, Ferizaj				Gjithësi Ferizaj
	1	2	3	4	
	Zonat Tregtare	Zonat e Përziera (banorë dhe komerciale)	Zonat e Banorëve pa Kopsht (Blloqe, etj.)	Zonat e Shënjësve me Kopsht	
Mbeturinat ushqimore (organike prej kuzhinës)	37.60%	15.60%	27.30%	27.60%	29.30%
Mbeturinat e gjelbra (de kopshtit)	0.00%	1.00%	7.50%	4.40%	3.70%
Tetrapack	2.60%	1.10%	1.10%	2.20%	1.50%
Plastika	16.30%	13.80%	20.80%	25.90%	20.30%
Letër/Karton	21.80%	33.10%	13.10%	14.10%	18.00%
Tekstili	6.80%	3.00%	3.00%	1.80%	3.60%
Motore	2.40%	1.00%	0.00%	2.10%	1.70%
Shami	1.00%	26.70%	5.90%	3.00%	8.50%
Druri	0.60%	1.50%	0.00%	0.00%	0.30%
M&M	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	0.10%
Mbeturinat e neqeshme	0.80%	0.00%	0.00%	0.00%	0.20%
Të tjera	2.90%	1.10%	5.60%	11.00%	6.00%
Mbeturinat e mbetura	5.30%	1.50%	14.10%	7.10%	8.10%
TOTAL	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%	100.00%

Shtimi: Analiza e mbeturinave GJ 2021

Analiza tregon se 36-48% e mbeturinave të përziera shënjësi në Ferizaj janë mbeturina ushqimore të biodegradueshme, ndërsa mbeturinat plastike janë 14-24% dhe letra/kartoni janë 5-24% të mbeturinave të përziera komunale.

Sa i përket llojeve të mbeturinave komunale në nivel rajonal, tabela e mëposhme paraqet fraksionet e mbeturinave të supozuara.

Tabela 3: Projektioni i gjenerimit të mbeturinave komunale për llojin e mbeturinave (2023-2060).

Burimi i gjenerimit	ton
Amvisat	45,127
Komerciale	3,767
Parqet/hapësira publike	3,158
RAJONI I GJILANIT	52,052
Amvisat	47,559
Komerciale	4,097
Parqet/hapësira publike	3,247
RAJONI I FERIZAJIT	54,863
TOTAL	107,114

Formatted: Font: 10.5 pt, Font color: Text 1

Formatted: font: 10.5 pt, Font color: Text 1

Formatted: font: 10.5 pt, Font color: Text 1

Formatted: font: 10.5 pt, Font color: Text 1

Formatted: font: 10.5 pt, Font color: Text 1

Formatted: font: 10.5 pt, Font color: Text 1

Formatted: font: 10.5 pt, Font color: Text 1

Formatted: Font: Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font: Not Bold, Font color: Text 1

Formatted: Font color: Text 1

Formatted: Font color: Text 1

**Shkalla e gjenerimit të mbeturinave,
kg/banor/vit****0.300**

Në vitin 2023, sasia totale e mbetjeve komunale të gjeneruara tejkaloi 107.000 tonë, me një shkallë* mesatare të gjenerimit të mbetjeve prej rreth 300 kg për person në vit.

Formatted: Indent: Left: -0.37"

As taken into the consideration in the RWMP, waste composition is considered to remain constant. In terms of it, the Tabela e mëposhtme paraqet sasi të e fraksioneve të mbeturinave, të cilat shoqërohen me objektiva specifike sasiore të menaxhimit të mbeturinave, brenda politikës dhe legjislacionit kombëtar dhe të BE-së.

Tabela 9: Projektioni i fraksioneve të veçanta (tn /vit)

Lloji i mbeturinave të gjeneruara	2022	2025	2030	2035	2040	2045	2050
Mbështetja të biodegradueshme	32780	33,840	35634	37,039	38206	39,140	39750
Organike	23,339	24,165	25,371	26,572	27,203	27,867	28,309
Letër / Karton	8908	8913	9058	9727	10,033	10278	10,441
Dru	832	852	905	941	970	994	1010
Të ricikluueshme	26,234	27,162	28,517	29642	30,576	31,323	31819
Tetrapak	1,409	1521	1587	1663	1712	1754	1781
Plastike	11,154	11,549	12,125	12803	13,600	13,317	13,528
Letër / Karton	8858	8913	9058	9727	10,033	10278	10,441
Metallet	1045	1062	1,138	1,181	1216	1248	1268
Xhami	3,126	3236	3398	3,532	3643	3739	3791
Dru	832	852	905	941	970	994	1010
...nga të cilat paketimet (nga ambalazhi, industria dhe tregtia)¹⁰	15,447	15,993	16782	17,454	18,004	18,444	18738
Tetrapak (50% e totalit të tetrapakut)	1,409	1521	1587	1663	1712	1754	1781
Plastike (50% e totalit të plastikës)	6092	6829	7275	7562	7800	7980	8117
Letër/karton (50% e totalit të letër/kartonit)	4304	4455	4679	4863	5017	5139	5221
Metallet (75% e totalit të metaeve)	754	812	852	888	914	938	951
Xhami (65% e xhamit total)	2032	2104	2206	2296	2388	2426	2468
Dru (10% e drurit total)	166	172	181	188	194	199	202
Tekstila	2716	2812	2952	3069	3,156	3243	3284

Çështjet dhe Sfidat Mjedisore në Rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt

Rajoni i Gjiçanit dhe i Ferizajt, që përfshin komunat e Gjiçanit, Kamenicës, Vitisë, Novobardës, Patështit, Kllোকот, Ranilugut, Ferizajt, Kaçanikut, Shtrimes, Hanit, Elezit dhe Shtrëpcës janë të pasura me diversitet natyror dhe përballen me një sërë sfidash mjedisore. Kjo zonë, e vendosur në Kosovën juglindore, karakterizohet me tokë malore, pyje, toka bujqësore dhe bujqësi, duke mbështetur ekosisteme të ndryshme. Rajonet janë shtëpia e një shumëlloqshmërie flore dhe faune, duke i bërë ato të rëndësishme biologjike.

¹⁰ Raportet e mbeturinave të paketimit bazohen në të dhënat e siguruar nga RWMP

Ndërkohë, rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt përballen me disa sfida mjedisore, shumë prej të cilave lidhen me urbanizimin e shpejtë, praktikat bujqësore dhe aktivitetet industriale:

- Menaxhimi i mbeturinave: Rritja e shpejtë e qendrave urbane si Gjilani dhe Ferizaji e ka tejkaluar zhvillimin e infrastrukturës për menaxhimin e mbeturinave. Hedhja e paligjshme dhe sistemet e papërshtatshme të grumbullimit të mbeturinave janë të përhapura si në zonat urbane ashtu edhe në ato rurale, duke kontribuar në degradimin e mjedisit dhe rreziqet shëndetësore.
- Ndotja e ujërave: Lumenjtë e Moravës si Binçës, Lepenci dhe Nerodimes janë burime të rëndësishme ujore për bujqësi dhe përdorim shtëpiak, por ato ndoten gjithnjë e më shumë nga ujërat e zeza të pastruara, shkarkimet industriale dhe rrjedhjet bujqësore. Kjo ka çuar në përkeqësimin e cilësisë së ujit, duke ndikuar në ekosistemet ujore dhe duke paraqitur rreziqe për shëndetin e njerëzve.
- Shpyllëzimi dhe degradimi i tokës: Në komunat si Kamenica, Shtërpoc dhe Novobërdë, shpyllëzimi për shkak të prerjeve të paligjshme dhe shndërrimi i tokës për bujqësi ka çuar në erozion të konsiderueshëm të tokës dhe degradim të tokës. Humbja e mbulesës pyjore kërcënon gjithashtu biodiversitetin dhe kontribuon në cenueshmërinë e ndryshimeve klimatike në rajon.
- Ndotja e ajrit: Në zonat e urbanizuara si Ferizaj dhe Gjilani, miqja e trafikut të automjeteve dhe emetimet industriale kanë kontribuar në rritjen e cilësisë së ajrit. Kjo është veçanërisht shqetësuese në zonat me popullsi të dendur ku sëmundjet e frymëmarrjes janë në rritje.
- Ndotja industriale: Rajonet përballen me sfida edhe nga aktivitetet industriale, veçanërisht në Han i Elezit, ku prodhimi i çimentos ka ngjitur shqetësimin për ndotjen e ajrit dhe tokës. Masat e duhura zbuluese dhe monitorimi nevojiten për të adresuar ndikimet mjedisore të këtyre industrive.
- Humbja e biodiversitetit: Zonat malore të Shtërpocës dhe Novobërdës janë të pasura me biodiversitet, por praktikat e paqëndrueshme si mbikullotja, shpyllëzimi dhe turizmi i paneqilur po ushtrojnë presion mbi ekosistemet e brishta. Mbrojtja e këtyre zonave është thelbësore për ruajtjen e ekuilibrit ekologjik dhe mbështetjen e mjeteve të jetesës lokale.

Flora dhe Fauna

Rajoni i Gjilanit dhe i Ferizajt strehojnë ekosisteme të ndryshme që ofrojnë habitate për një gamë të gjerë të specieve bimore dhe shtazore:

- Zonat e pyllëzuara: Rajonet malore, veçanërisht në Shtërpocë dhe Novobërdë, janë të mbuluara nga pyje dushku, ahu dhe pisha. Këto pyje ofrojnë habitate kritike për specie të tilla si aniu i murme, ujku, dhepra dhe lloje të shumta shpendesh. Rajoni është gjithashtu shtëpia e florës së pasur, duke përfshirë bimët endemike në latëstetë më të larta të maleve të Sharrit.
- Tokat bujqësore: Fushat pjellore të Ferizajt, Gjilanit dhe Vitisë mbështesin një shumëllojshmëri të kulturave bujqësore dhe biogjorale, duke e bërë bujqësinë një aktivitet kryesor ekonomik. Megjithatë, zgjerimi bujqësor ka çuar në fragmentimin e habitatit dhe rritjen e presionit mbi biodiversitetin e rajonit.
- Lumenjtë dhe rrugët ujore: Lumenjtë si Morava e Binçës dhe Lepenci luajnë një rol vendimtar në ruajtjen e biodiversitetit ujor. Këto trupa ujorë mbështesin lloje të ndryshme peshqish, amfibesh dhe bimësh ujorë, por ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe ujërat e zeza të pastruara kanë ndikuar rëndë në cilësinë e tyre.

Pavarësisht kësaj biodiversiteti të pasur, rajonet përballen me sfida të rëndësishme:

Shtetm Fasi i VSM-ës – Përmirëdhje Ekzekutive

- Fragmentimi i habitatit: Urbanizimi dhe zhvillimi i infrastrukturës, veçanërisht në Fierzë dhe Gjilan kanë çuar në humbje dhe fragmentim të habitatit. Zgjerimi i rrjetëve rrugore dhe shtirja urbane kanë prishur ekosistemet, duke e bërë të vështirë lulezimin e kafshëve të egra.
- Shpyllëzimi: Prerja e paligjshme e pyjeve, veçanërisht në pyet e Shtrëpcës dhe Novobardës, ka rezultuar në degradimin e habitateve natyrore. Mbikufija nga bagetia ka kontribuar gjithashtu në erozionin e tokës dhe shpyllëzimin, duke kërcënuar stabilitetin ekologjik të këtyre rajoneve.
- Ndodja: Lumenjtë si Lepenci dhe Morava e Binçës vuajnë nga ndodja e shkaktuar nga shkarkimet industriale, ujërat e zeza të pastruara dhe mjedijtë bujqësorë. Kjo jo vetëm që ndikon në biodiversitetin ujor, por gjithashtu paraqet rreze për shëndetin e njeriut dhe bujqësinë.

Zonat e Mbrojtura

Rajoni i Gjilanit dhe i Fierzës kanë disa zona të njohura për biodiversitetin dhe rëndësinë e tyre ekologjike. Këto zona të mbrojtura janë thelbësore për ruajtjen e trashëgimisë natyrore të rajonit dhe mbështetjen e llojeve të ndryshme bimërore dhe shtazore:

- Shtrëpcë dhe malet e Shamit: Malet e Shamit, që shtrihen deri në Shtrëpcë, janë një pikë e rëndësishme biodiversiteti, shtëpi e shumë specieve të rralla dhe të rrezikuara. Kjo zonë është veçanërisht e rëndësishme për lëvizjet e saj alpine dhe pyet e dendura, të cilat ofrojnë habitate për kafshët e egra dhe kontribuojnë në ekuilibrin ekologjik të rajonit. Megjithatë, turizmi i paqëndrueshëm dhe shpyllëzimi paraqesin kërcënim për këtë ekosistem.
- Novobardë: E njohur për rëndësinë e saj historike dhe natyrore, Novobardë është e rrethuar nga terrane kodrinore dhe pyje të pasura me biodiversitet. Këto pyje janë nën presionin e prerjeve të paligjshme dhe shndërrimit të tokës për bujqësi.
- Kamenice: Kjo komunë është e njohur për peizazhet e saj bujqësore, por gjithashtu përmban zona natyrore me interes që mbështesin kafshët e egra lokale. Përpjekjet për ruajtjen këtu fokusohen në mbrojtjen e këtyre zonave nga zgjerimi bujqësor dhe shpyllëzimi.

Komuna e Gjilanit

Komuna e Gjilanit shquhet për peizazhet e pasura natyrore, të cilat përfshijnë disa zona me rëndësi mjedisore. Ndërsa komuna është kryesisht urbane, ka zona natyrore kryesore që kërkojnë mbrojtje për të ruajtur biodiversitetin dhe ekuilibrin ekologjik.

- Stanishori: Kjo zonë, e vendosur në periferi të Gjilanit, është shtëpia e llojeve të ndryshme bimërore dhe shtazore si një habitat i rëndësishëm natyror për kafshët e egra. Kodrat Stanishor ofrojnë një strehë për lloje të ndryshme zogjsh dhe gjitarësh të vegjël. Përpjekjet po vazhdojnë për të ruajtur këtë zonë duke kufizuar shpyllëzimin dhe duke kontrolluar përdorimin e tokës.
- Binçës Morava: Lumi Morava e Binçës, që rrjedh nëpër komunën e Gjilanit, është një rrugë ujore kritike për qëllime ekologjike dhe bujqësore. Ndërsa nuk është përcaktuar zyrtarisht si zonë e mbrojtur, ka një ndërgjegjësim në rritje për nevojën për të ruajtur këtë lumë për shkak të rëndësisë së tij në ruajtjen e biodiversitetit ujor dhe mbështetjen e bujqësisë lokale. Kërkojnë iniciativa mbrojtëse për të parandaluar ndodjen nga mjedijtë industriale dhe bujqësorë.
- të Gjilanit: Dita parqe dhe hapësira të gjelbra brenda mjedisit urban të Gjilanit kanë vlerë ekologjike dhe rekreative. Këto zona janë thelbësore për biodiversitetin urban, duke siguruar muajtëri të gjelbra për qytetin dhe duke kontribuar në përcaktimin e përgjithshme mjedisore të komunës. Përpjekjet e vazhdueshme për të mbrojtur këto zona të gjelbra nga zgjerimi urban janë kritike për ruajtjen e biodiversitetit lokal.

Përkundrazi këtyre pasurive natyrore, Gjilani përballë me sfida në menaxhimin dhe ruajtjen e zonave të tij të mbrojtura për shkak të presioneve të urbanizimit.

Komuna e Kamenicës

Komuna e Kamenicës shquhet për peizazhet e saj natyrore, të cilat përfshijnë zona me rëndësi ekologjike dhe me rëndësi mjedisore. Ndërsa Kamenica është kryesisht rurale, ajo ka zona kryesore natyrore që kërkojnë mbrojtje për të ruajtur biodiversitetin dhe ekuilibrin ekologjik.

Kodrat e Rogaçicës : Të vendosura në pjesën veriore të Kamenicës , kodrat e Rogaçicës janë një zonë vendimtare për biodiversitetin. Ky rajon është shtëpia e një shumëllojshmërie të gjerë specimesh bimore dhe ofron habitate për kafshë të egra, duke përfshirë zogjtë, gjitarët e vegjet dhe insektet. Përpjekjet për të ruajtur kodrat e Rogaçicës fokusohen në parandalimin e shpyllëzimit dhe rregullimin e përdorimit të tokës për të mbrojtur habitatet natyrore që gjenden në këtë zonë.

Lumi Krivanejë : Lumi Krivanejë rrjedh nëpër Kamenicë dhe shërben si burim jellik si për ekosistemin lokal ashtu edhe për bujqësinë. Ndërsa nuk është përcaktuar zyrtarisht si zonë e mbrojtur, lumi luan një rol vendimtar në mbështetjen e biodiversitetit ujor dhe sigurimin e ujit për ujë. Masat mbrojtëse janë gjithnjë e më të nevojshme për të trajtuar ndotjen nga rrjedhjet bujqësore dhe mbetjet e pastruara, duke garantuar shëndetin e lumit dhe mjedisit përreth tij.

Zonat e pyllëzuara në Kamenicë : Pyjet në Kamenicë , veçanërisht ato në zonat kodrinore, janë të rëndësishme si për vlerën e tyre mjedisore ashtu edhe për shërbimet e ekosistemit që ofrojnë. Këto pyje, të përbëra kryesisht nga pemë lisi dhe zhu, ofrojnë habitate për flojë të shumta dhe luajnë një rol kyç në parandalimin e erozionit të tokës. Megjithatë, prerja e paligjshme e pyjeve ka paraqitur një kërcënim për këto zona pyje, duke rritur nevojën për përpjekje më të forta të ruajtjes dhe praktika të qëndrueshme pyje.

Komuna e Vitës

Komuna e Vitës , e njohur për peizazhet e saj të pasura bujqësore, përfshin gjithashtu disa zona me rëndësi mjedisore që kontribuojnë në biodiversitetin lokal dhe ekuilibrin ekologjik. Ndërsa Viti është kryesisht rurale, me fokus në bujqësi, ka zona kryesore natyrore që kërkojnë mbrojtje për të ruajtur trashëgiminë natyrore të rajonit.

Morava e Bincës : Lumi Morava e Bincës rrjedh nëpër komunën e Vitës dhe është një nga tiparet më të rëndësishme natyrore të zonës. Lumi mbështet një gamë të gjerë të jetës ujore dhe siguron ujë për ujë bujqësore. Ndërsa nuk është përcaktuar zyrtarisht si zonë e mbrojtur, po prandaj gjithnjë e më shumë nevojë për të ruajtur këtë murg ujor jetike, pasi ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe mbetjet e pastruara përbëjnë kërcënime të rëndësishme për biodiversitetin dhe cilësinë e ujit. Përpjekjet e ruajtjes janë të nevojshme për të parandaluar degradimin e mëtejshëm dhe për të siguruar qëndrueshmërinë e lumit për qëllime ekologjike dhe bujqësore.

Peizazhet bujqësore të Vitës : Zonat bujqësore në Viti janë shtëpia e flojeve të ndryshme bimore dhe kafshëve të egra që bashkëjetojnë me aktivitetet bujqësore. Këto zona janë veçanërisht të rëndësishme për ruajtjen e shëndetit të tokës dhe parandalimin e erozionit. Megjithatë, zgjerimi i tokës bujqësore dhe praktikat e paqëndrueshme të bujqësisë kanë çuar në fragmentimin e habitatëve, gjë që ndikon në kalshet e agra lokale. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, të tilla si rrotacioni i të korave dhe bujqësia organike, është çelësi për balancimin e produktivitetit bujqësor me ruajtjen e mjedisit.

Zonat e pyllëzuara në Viti : Edhe pse pyjet në Viti nuk janë aq të gjera sa në rajonet e tjera, pjesë të vogla pyje, veçanërisht në zonat kodrinore, ofrojnë habitate të rëndësishme për kalshet e agra lokale. Këto zona pyje ndihmojnë në parandalimin e erozionit të tokës dhe mbështesin biodiversitetin. Përpjekjet për të mbrojtur këto rajone pyje nga prerja e paligjshme dhe shndërrimi i tokës janë thelbësore për ruajtjen e shëndetit ekologjik të komunës në këto zona.

Komuna e Novobërdës

Komuna e Novobërdës shquhet për peizazhet e saj malore dhe trashëgiminë e pasur historike dhe natyrore. Zona është kryesisht rurale, me fokus në bujqësi dhe turizëm, dhe përban disa zona natyrore që janë jetike për ruajtjen e biodiversitetit dhe ruajtjen e ekuilibrat ekologjik.

Matet e Novobërdës : Dëshket e Novobërdës janë një nga veçantit natyrore më të rëndësishme të komunës. Këto male janë shtëpia e një game të gjerë flojesh bimore, duke përfshirë pemët e lisi, ahut dhe pishave, dhe ofrojnë habitate thelbësore për kalshet e egra si drien, dhelpër dhe specie të ndryshme shpendesh. Biodiversiteti i rajonit është një pasuri e rëndësishme, por matet përballen me kërcënime nga prerja e paligjshme dhe degradimi i tokës për shkak të mbikultures. Përpjekjet për ruajtjen janë të

përqendruara në ruajtjen e bukurisë natyrore të këtyre maleve duke promovuar praktikat e qëndrueshme të përdorimit të tokës.

a Novobërdës dhe zona përreth: Kalaja e Novobërdës, një vend historik me rëndësi kulturore dhe historike, ndodhet gjithashtu në një zonë me rëndësi mjedisore. Kodrat që rrethojnë kështjellën janë të pasura me biodiversitet, me një larmi llojesh bimore endemike. Ruajtja e këtyre kodrave është e rëndësishme jo vetëm për mbrojtjen e kafshëve të egra lokale, por edhe për ruajtjen e bukurisë përdoruese që tërheq turistët. Masat mbrojtëse po zbatohen për të parandaluar ndërtime dhe mbizhvillime të paligjshme rreth këtij vendi historik të rëndësishëm.

Pyjet e Novobërdës: Pyjet në Novobërdë janë kritike për shëndetin ekologjik të rajonit. Këto zona pyjore ndihmojnë në parandalimin e erozionit të tokës dhe ofrojnë habitate për një shumëllojshmëri të kafshëve të egra. Megjithatë, prerja ilegale minon një shtid dhe ka nevojë për zbatim më të rreptë të ligjeve për mbrojtjen e pyjeve. Praktikë e qëndrueshme të pylltarisë po promovohen për të siguruar që këto burime jetike natyrore të ruhen për brezat e ardhshëm.

Lumenjtë dhe rrugët ujore: Lumenjtë dhe përranjtë e vegël që rrjedhin nëpër Novobërdë janë të rëndësishëm për ruajtjen e biodiversitetit të rajonit. Këto rrugë ujore mbështesin jetën ujore dhe sigurojnë ujë për bujqësinë. Megjithatë, ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe rrumbësia e menaxhimit të duhur të mbeturinave kanë ndikuar në cilësinë e ujit. Nevojiten përpjekje për të përmirësuar praktikat e menaxhimit të ujit dhe për të mbrojtur këto rrugë ujore nga ndotja e mëtejshme.

Komuna e Parteshit

Komuna e Parteshit është një zonë e vogël, kryesisht rurale e vendosur në juglindje të Kosovës. Ndërsa është kryesisht bujqësore, ka disa zona natyrore që janë të rëndësishme për ruajtjen e biodiversitetit lokal dhe ekuilibrin ekologjik.

Tokat bujqësore: Pjesa dërmuese e tokës në Partesh përdoret për bujqësi, veçanërisht për miqjen e kulturave bujqësore dhe bagetoria. Këto zona bujqësore luajnë një rol kyç në mbështetjen e biodiversitetit lokal, pasi ato ofrojnë habitate për lloje të ndryshme shpendësh, qitarësh të vegjël dhe insekte. Megjithatë, praktikat e qëndrueshme bujqësore, si përdorimi i pesticidëve dhe plehrave, përbejnë një kërcënim për shëndetin e këtyre ekosistemeve. Po bëhen përpjekje për të promovuar teknika të qëndrueshme bujqësore për të reduktuar ndikimin mjedisor të bujqësisë duke ruajtur Peizazhin natyror.

Zonat e pyllëzuara: Megjithatë përmesa të kultivuara, Parteshi ka zona të vogla pyjore që janë të rëndësishme për parandalimin e erozionit të tokës dhe sigurimin e habitatave për kafshët e egra lokale. Këto pyje janë nën presionin e zgjerimit bujqësor dhe prerja e paligjshme. Autoritetet lokale po punojnë për të mbrojtur këto zona nëpërmjet zbatimit të praktikave të menaxhimit të qëndrueshëm të tokës, duke siguruar që pyjet të vazhdojnë të mbështesin biodiversitetin e rajonit.

Burimet ujore: Lumi Kriva përshkon rajonin, duke siguruar ujë për ujllje bujqësore dhe duke mbështetur jetën ujore. Megjithatë, lumi kërcënohet gjithnjë e më shumë nga ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe menaxhimi i pamjaftueshëm i mbeturinave. Mbrojtja e kësaj rruge ujore është thelbësore për ruajtjen e shëndetit ekologjik të rajonit dhe produktivitetit bujqësor mbi të cilin mbështetet ekonomia lokale.

Komuna e Klokotit

Komuna e Klokotit, e vendosur në juglindje të Kosovës, është e njohur për burimet e saj natyrore minerale dhe peizazhet bujqësore. Ndërsa komuna është e vogël, ajo përmban disa zona që janë të rëndësishme për biodiversitetin dhe qëndrueshmërinë mjedisore.

Burimet termale të Klokotit: Burimet termale të Klokotit janë një nga veçoritë më të rëndësishme natyrore të komunës. Këto burime jo vetëm që ofrojnë përfitime të tyre terapeutike, por gjithashtu luajnë një rol në mbështetjen e ekosistemit lokal. Burimet ofrojnë një habitat për jetën unikë ujore dhe kontribuojnë në biodiversitetin lokal. Përpjekjet e ruajtjes janë të nevojshme për të siguruar që burimet të mbeten të mbrojtura nga ndotja dhe zhvillimi i tepërt, pasi ato janë një burim i rëndësishëm natyror si për turizmin shëndetësor aëru edhe për mjedisin lokal.

Tokat bujqësore: Si shumë komuna të tjera në Kosovën juglindore, Klokoti është shumë i varur nga bujqësia. Tokat përfshijnë një sërë kulturash, duke përfshirë drithërat, frutat dhe perimet. Ndërsa bujqësia është qendër për ekonominë lokale, zgjerimi i aktiviteteve bujqësore ka çuar në fragmentimin e habitatit dhe degradimin e tokës. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, si rotacioni i të

korrave dhe përdorimi i reduktuar i pesticideve, është thelbësor për ruajtjen e shëndetit të tokës dhe mbrojtjen e biodiversitetit në zonë.

Zonat e pyllëzuara: Zona të vogla pyjore në Klokot ofrojnë habitate të rëndësishme për kafshët e egra lokale dhe ndihmojnë në parandalimin e erozionit të tokës. Këto zona pyjore janë nën presionin e zgjerimit bujqësor dhe shndërrimit të tokës për zhvillim. Mbrojtja e këtyre pyjeve është çelësi për ruajtjen e ekulibrit ekologjik në komunë. Përpjekjet janë duke u zhvilluar për të rregulluar përdorimin e tokës dhe për të promovuar nisimat e rryllëzimit për të kundërshtuar efektet e shpyllëzimit.

Burimet ujore: Përveç burimeve termale, lumenjtë dhe përranjtë e vogël që rrjedhin nëpër Klokot janë jetike si për bujqësinë ashtu edhe për biodiversitetin lokal. Këto rrugë ujore mbështesin lloje të ndryshme të jaces ujore dhe sigurojnë ujë për ujë. Megjithatë, ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe menaxhimi joadekuat i mbeturinave janë shqetësime të vazhdueshme. Mbrojtja e këtyre burimeve ujore është thelbësore për qëndrueshmërinë afatgjatë të bujqësisë dhe mjedisit lokal.

Komuna e Ranilugut

Komuna e Ranilugut, e vendosur në Kosovën juglindore, është një zonë kryesisht rurale e karakterizuar nga peizazhet e saj bujqësore dhe zonat e vogla natyrore. Edhe pse bujqësia është aktiviteti primar ekonomik, komuna përmban disa zona natyrore që janë të rëndësishme për ruajtjen e biodiversitetit lokal dhe ekulibrit ekologjik.

Peizazhet bujqësore: Pjesa më e madhe e tokës në Ranilug përdoret për bujqësi, kryesisht për rritjen e të korrave dhe rritjen e bagëtive. Këto zona bujqësore mbështesin një shumëllojshmëri specimesh timore dhe shtazore, duke kontribuar në biodiversitetin lokal. Megjithatë, zgjerimi i aktivitetit bujqësor ka çuar në fragmentimin e habitatit dhe rritjen e presionit mbi tokë. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, të tilla si bujqësia organike dhe diversifikimi i të korrave, është thelbësor për reduktimin e ndikimit mjedisor të bujqësisë dhe ruajtjen e ekulibrit ekologjik.

Zonat e pyllëzuara: Ndërsa mbulimi pyjor është i kufizuar në Ranilug, pjesët e vogla të pyjeve që ekzistojnë sigurojnë habitate të rëndësishme për kafshët e egra dhe luajnë një rol vendimtar në parandalimin e erozionit të tokës. Këto zona pyjore janë nën kërcënimin e zgjerimit bujqësor dhe prerjeve të paligjshme. Përpjekjet për mbrojtjen e këtyre pyjeve fokusohen në promovimin e praktikave të qëndrueshme të përdorimit të tokës dhe zbatimin e rregulloreve kundër shpyllëzimit.

Burimet ujore: Lumenjtë dhe përranjtë të vegjël rrjedhin përmes Ranilugut, duke mbështetur bujqësinë dhe ekosistemet lokale. Këto rrugë ujore janë thelbësore për afimin e ujitjes së tokave bujqësore dhe ruajtjen e biodiversitetit ujor. Megjithatë, si shumë zona rurale, Ranilugu përballë me sfida me ndotjen e ujit, kryesisht nga rrjedhjet bujqësore dhe sistemet e pamjaftueshme të menaxhimit të mbeturinave. Mbrojtja e këtyre burimeve ujore është thelbësore për ruajtjen e bujqësisë lokale dhe shëndetin e ekosistemeve përreth.

Komuna e Ferizajt

Komuna e Ferizajt, e vendosur në pjesën jugore të Kosovës, është një zonë që urbanizohet me shpejtësi me një përzierje të peizazheve industriale, bujqësore dhe natyrore. Ndërsa Komuna ka përjetuar rritje të konsiderueshme urbane, ka zona kryesore natyrore që luajnë një rol thelbësor në ruajtjen e biodiversitetit lokal dhe ruajtjen e ekulibrit ekologjik.

Narodime: Një nga veçoritë natyrore më unike të Ferizajt është Bifunkcioni i lumit Narodime, ku lumi ndahet dhe dendet në dy data të ndryshme - Dëtin Egje dhe së të Zi. Ky fenomen ka një rëndësi të madhe ekologjike dhe hidrologjike dhe lërmëq si shkencetaret ashtu edhe turistët. Përpjekjet për të ruajtur lumin Narodime janë thelbësore për të mbrojtur këtë dukuri të rrallë natyrore dhe për të ruajtur shëndetin ekologjik të lumit, i cili kërcënohet nga ndotja nga rrjedhjet urbane dhe bujqësore.

Zonat e pyllëzuara në Jezero: Zona e Jezeros, e vendosur afër Ferizajt, shquhet për kodrat e pyllëzuara dhe bukuri natyrore. Këto pyje ofrojnë habitate për një shumëllojshmëri të kafshëve të egra, duke përfshirë zogjtë dhe gjarret e vegjël, dhe luajnë një rol kyq në parandalimin e erozionit të tokës. Megjithatë, prerjet e paligjshme dhe shndërrimi i tokës për zhvillim bujqësor dhe urban paraqesin kërcënime të vazhdueshme për këto pyje. Përpjekjet për ruajtjen janë përqendruar në mbrojtjen e këtyre zonave nëpërmjet nisimave për rryllëzimin dhe zbatimin e rregulloreve për të parandaluar shpyllëzimin.

Tokat Bujqësore: Ferizaj është i njohur edhe për tokat e tij pjellore bujqësore, të cilat mbështesin kultivimin e kulturave bujqësore dhe blegtorinë. Ndërsa bujqësia është një pjesë kritike e ekonomisë lokale, zgjerimi

i aktiviteve bujqësore ka çuar në fragmentimin e habitatit dhe mritjen e presionit mbi burimet natyrore. Praktikë e qëndrueshme bujqësore po promovohen për të reduktuar ndikimin mjedisor të bujqësisë dhe për të mbrojtur cilësinë e tokës dhe ujit në rajon.

Zonat turistike dhe rekreative: Afërsia e Ferizajt me malet e Sharrit ë bën atë një portë për aktivitetet eko-turizmit, duke përfshirë ecjen dhe turin në natyrë. Këto aktivitete risin potencialin turistik të komunës, por gjithashtu ushtrojnë presion mbi mjedisin natyror, veçanërisht në formën e qenies së mbeturinave dhe shqetësimit të habitatit. Menoxhimi i duhur i mbeturinave dhe praktikë e turizmit miqësor ndaj mjedisit nevojiten për të siguruar që këto zona natyrore të ruhen duke mbështetur ekonominë lokale.

Burimet ujore: Përveç lumit Nerodime , përranj dhe degë më të vogla rrjedhin nëpër Ferizaj , duke mbështetur aktivitetet bujqësore dhe ekosistemet lokale. Megjithatë, ndotja e ujit nga burimet industriale dhe bujqësore minon një shqetësim. Sigurimi që këto trupa ujore të mbrohen nga kontaminimi është thelbësor për ruajtjen e shëndetit të komuniteteve lokale dhe kafshëve të egra.

Sfidat e rrejtjes: Urbanizimi i shpejtë i Ferizajt , i kombinuar me mritjen industriale, ka bërë presion mbi burimet natyrore të komunës. Zgjerimi urban, shpëllëzimi dhe ndotja e ujit janë ndër sfidat kryesore mjedisore me të cilat përballen zona.

Komuna e Kaçanikut

Komuna e Kaçanikut , e vendosur në pjesën jugore të Kosovës, shquhet për peizazhet e saj malore dhe bukuritë natyrore. Në kufi me malet e Sharrit, komuna ka një shumëllojshmëri të pasur të florës dhe faunës. Përkundër madhësisë së tij relativisht të vogël, Kaçaniku është shpërngulës i disa zonave ekologjike të rëndësishme që kërkojnë mbrojtje për të ruajtur biodiversitetin lokal dhe burimet natyrore.

Malet e Sharrit: Malet e Sharrit shtrihen në komunën e Kaçanikut , duke formuar një pjesë kritike të mjedisit natyror të rajonit. Këto male njihen për biodiversitetin e tyre të pasur, duke përfshirë lloje të shumta të bimëve dhe kafshëve endemike. Pyjet e maleve të Sharrit ofrojnë habitata për kafshë të egra si anijta e mummë, ujor, dhebrat dhe flojë të ndryshme shpendësh. Përpjekjet për ruajtjen në këtë rajon janë të përqendruara në parandalimin e prerjeve të paligjshme, kontrollin e përdorimit të tokës dhe ruajtjen e ekosistemeve unike që gjenden në këto zona malore. Malet e Sharrit janë gjithashtu një destinacion popullor për shetitje dhe eko-turizëm, që kërkon praktika të qëndrueshme turistike për të mbrojtur mjedisin.

Lumi Nerodime : Lumi Nerodime rrjedh nëpër Kaçanik , duke luajtur një rol jetik në mbështetjen e bujqësisë lokale dhe biodiversitetit ujor. Ndërsa lumi është një burim i rëndësishëm ujor për rajonin, ai përballëet me ndotje nga rrjedhjet bujqësore dhe ujërat e zeza të patrajtuara. Mbrojtja e lumit Nerodime nga ndotja e mëtejshme është thelbësore për ruajtjen e cilësisë së ujit dhe ruajtjen e specieve ujore që varen prej tij.

Gryka e Kaçanikut : Gryka e Kaçanikut është një karakteristikë dramatike natyrore e formuar nga lumi Lepenci që përshkon Peizazhin e thyer. Gryka nuk është vetëm vizualisht e mrekullueshme, por edhe ekologjike. Shkëmbinjë e thepisur dhe pyjet përreth mbështesin një sërë specimeshim bimorë dhe shtazorë. Gryka është një zonë kyçe për ruajtjen dhe eko-turizmin, duke tërhequr vizitorë që vijnë për të shijuar bukurinë e saj natyrore dhe për të eksploruar biodiversitetin e rajonit. Përpjekjet e ruajtjes synojnë të mbrojnë grykën nga ndikimi i zhvillimit dhe të sigurojnë që ajo të mbetet një strehë për kafshët e egra lokale.

Zonat e pyllëzuara: Kaçaniku ka rajone të gjera pyjore, veçanërisht në lartësipë më të larta. Këto pyje janë jetike për parandalimin e erozionit të tokës dhe mbështetjen e biodiversitetit. Megjithatë, shpëllëzimi për shkak të prerjeve të paligjshme dhe shndërrimit të tokës për bujqësi është bërë një shqetësim në mritje. Po bëhen përpjekje për të zbatuar praktika të qëndrueshme pyjore dhe për të zbatuar rregulloret për të parandaluar degradimin e mëtejshëm të këtyre habitatëve kritike.

Tokat bujqësore: Luginat pjellore të Kaçanikut përdoren gjerësisht për bujqësi, veçanërisht për mritjen e të korrave dhe blegtorinë. Ndërsa bujqësia është thelbësore për ekonominë lokale, zgjerimi i aktiviteve bujqësore ka çuar në humbjen e habitatit dhe degradimin e mjedisit. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, si bujqësia organike dhe rotacion i të korrave, është i rëndësishëm për ruajtjen e shëndetit të tokës dhe reduktimin e ndikimit mjedisor të bujqësisë në rajon.

Komuna e Shëngjës

Komuna e Shënës , e vendosur në Kosovën qendrore, është një zonë kryesisht rurale me një përzierje të peizazheve bujqësore, zonave të vogla pyjore dhe burimeve ujore. Përdënia Shënës është e njohur për prodhimin e saj bujqësor, komuna përfaqëson gjithashtu zona kryesore natyrore që janë të rëndësishme për ruajtjen e biodiversitetit lokal dhe ruajtjen e shëndetit mjedisor.

Zonat e përfshyera: Shënës përbëhet pjesë të vogla pyjesh, të vendosura kryesisht në rajonet kodrinore që rrethojnë qytetin. Këto pyje ofrojnë habitate thelbësore për katshet e egra lokale dhe luajnë një rol të rëndësishëm në parandalimin e erozionit të tokës. Pyjet në Shënës përbëhen kryesisht nga drurë dushku dhe ah, duke mbështetur llojë të ndryshme shpendësh dhe gjitarësh të vegjël. Megjithatë, shpyllëzimi për shkak të prerjeve të paligjshme dhe pastrimit të tokës për zgjerim bujqësor i ka vënë këto pyje nën presion. Përpjekjet e ruajtjes nevojiten për të mbrojtur këto zona të vogla pyjore përmes iniciativave të rryllëzimit dhe zbatimit të rregulloreve të prerjeve.

Lumi Lepenci : Lumi Lepenci kalon nëpër Shënës , duke shërbyer si një burim jetik ujor për bujqësinë dhe duke mbështetur biodiversitetin lokal. Briget e lumit janë shtëpia e një sërë specesh bimore dhe ujore. Megjithatë, si shurmë lumenj të tjerë në rajon, lumi Lepenci përballë me ndotje nga rrjedhjet bujqësore dhe menaxhimi joadekuat i mbeturave. Mbrojtja e lumit nga ndotja e mëtejshme është thelbësore për ruajtjen e cilësisë së ujit dhe ruajtjen e ekosistemeve ujore. Përpjekjet për të monitoruar dhe reduktuar rrelet e ndotjes janë thelbësore për të siguruar qëndrueshmërinë e kësaj burimi të rëndësishëm natyror.

Tokat bujqësore: Pjesa më e madhe e tokës në Shënës përdoret për bujqësi, veçanërisht për kultivimin e kulturave të tilla si gruri, misri dhe perimet. Këto zona bujqësore janë të rëndësishme për ekonominë lokale, por prekshat e paqëndrueshme bujqësore, si përdorimi i tepërt i pesticidave dhe plehrave, mund të çojnë në degradimin e tokës dhe ndotjen e ujit. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, të tilla si bujqësia organike dhe menaxhimi më i mirë i plehrave, është thelbësor për ruajtjen e shëndetit të tokës dhe mbrojtjen e mjedisit lokal nga degradimi i mëtejshëm.

Hapësirat e gjelbra rekreative: Edhe pse Shënës është një komunë e vogël, ajo ka disa hapësira të gjelbra që ofrojnë zona rekreative për banorët lokalë dhe kontribuojnë në cilësinë mjedisore të komunës. Këto hapësira të gjelbra ndihmojnë në mirëmbajtjen e biodiversitetit brenda mjedisit urban dhe ofrojnë një strehë natyrore për zogjtë dhe specie të tjera të vogla. Autoritetet lokale po punojnë për të mbrojtur këto zona nga zgjerimi urban dhe për të siguruar që ato të vazhdojnë të ofrojnë përfitime mjedisore dhe sociale.

Komuna Hani i Elezit

Komuna e Hani të Elezit : e vendosur në pjesën jugore të Kosovës, afër kufirit me Maqedoninë e Veriut, është e njohur për aktivitetet e tij industriale dhe peizazhet malore. Rajoni është i pasur me burime natyrore, duke përfshirë pyjet, lumenjtë dhe depozitat e mineraleve. Ndërsa komuna është kryesisht industriale, me prodhim të konsiderueshëm qimentoje, ajo gjithashtu përmban zona me rëndësi ekologjike që kërkojnë ruajtje për të ruajtur biodiversitetin lokal dhe ekuilibrin mjedisor.

Malet e Sharrit: Malet e Sharrit, të cilat shtrihen në Hani të Elezit , janë pasuri kryesore natyrore e komunës. Këto male janë shtëpia e një shumëllojshmërie flori dhe faune, duke përfshirë specie bimore endemike dhe gjitarë të mëdhenj si uqerit dhe dhelprat. Pyjet brenda maleve të Sharrit luajnë një rol kritik në mbrojtjen e tokës nga erozioni dhe mbështetjen e biodiversitetit të rajonit. Përpjekjet për ruajtjen janë të përqendruara në parandalimin e shpyllëzimit dhe mbikullotjes, të cilat kërcënojnë ekosistemet delikate të maleve. Turizmi i qëndrueshëm, si hiking dhe eko-turizmi, po promovohet për të siguruar që bukuria natyrore e maleve të Sharrit të ruhet duke mbështetur ekonominë lokale.

Lepenci : Lumi Lepenci rrjedh përmes Hani të Elezit , duke siguruar ujë për përdorim industrial, bujqësor dhe shtëpiak. Megjithatë, lumi përballë me sfida të rëndësishme të ndotjes, veçanërisht nga aktivitetet industriale dhe rrjedhjet bujqësore. Prania e fabrikave të qimentos në komunë ka kontribuar në ndotjen e ajrit dhe ujit, duke ndikuar ai në cilësinë e ujit të lumit ashtu edhe në mjedisin përreth. Përpjekjet për të zbatuar ndotjen industriale dhe për të përmirësuar menaxhimin e ujit janë thelbësore për mbrojtjen e lumit Lepenci dhe për të siguruar që ai të vazhdojë të mbështetë ekosistemin lokal.

Zonat pyjore: Zonat kodrinore dhe malore rreth Hani të Elezit është shtëpia e rajoneve pyjore që ofrojnë habitate thelbësore për katshet e egra dhe ndihmojnë në parandalimin e erozionit të tokës. Këto pyje janë nën kërcënimin e prerjeve të paligjshme dhe shndërrimit të tokës për zhvillim industrial. Autoritetet lokale po punojnë për zbatimin e rismave për rryllëzimin dhe zbatimin e rregulloreve për mbrojtjen e këtyre pyjeve, të cilat janë kritike për ruajtjen e shëndetit ekologjik të komunës.

Ndërkim industrial në Mjedis: Hani i Elezit njihet për prodhimin e tij të çimentos, i cili ka pasur një ndikim të rëndësishëm mjedisor në rajon. Industria e çimentos ka kontribuar në ndotjen e ajrit, shpyllëzimin dhe ndotjen e ujit. Autoritetet lokale, në bashkëpunim me agjencitë mjedisore, po punojnë për të reduktuar ndikimin mjedisor të kësaj aktiviteti duke promovuar teknologji më të pastra dhe duke përmirësuar praktikën e menaxhimit të mbeturinave. Po ashtu po bëhen përpjekje për rehabilitimin e zonave që janë degraduar nga aktivitetet industriale.

Komuna e Shtrëpcës

Komuna e Shtrëpcës, e vendosur në pjesën jugore të Kosovës, shquhet për peizazhet e saj malnjëlëse natyrore dhe biodiversitetin e pasur. E vendosur në malet e Sharrit, Shtrëpcë është një destinacion popullor për ekoturizëm dhe aktivitete në natyrë, duke përfshirë skijimin, shëtitjen dhe eksplorimin e natyrës. Mjedisit unike të komunës, i cili përfshin pyje, lumenj dhe terrana malore, kërkon menaxhim të kujdesshëm dhe përpjekje ruajtjeje për të ruajtur ekuilibrin e tij ekologjik.

Parku Kombëtar i Maleve të Sharrit, Maler e Sharrit, të cilat shtrihen përgjatë Shtrëpcës, janë një nga zonat më të rëndësishme natyrore të Kosovës. Parku Kombëtar i Maleve të Sharrit përfshin një pjesë të madhe të komunës dhe njihet për biodiversitetin e tij të pasur, duke përfshirë speciet endemike të bimëve dhe kafshët e egra si arinjtë, ujçerë, rrëqebullin dhe shqiponjat. Parku luan një rol vendimtar në ruajtjen e ekuilibrimit ekologjik të rajonit dhe siguron habitate për specie të ndryshme. Përpjekjet për ruajtjen janë të përqendruara në mbrojtjen e këtyre ekosistemeve të brishta nga prerja e paligjshme, gjuetia pa leje dhe shkatërrimi i habitatit. Turizmi i qëndrueshëm po promovohet brenda parkut për të siguruar që bukuria e tij natyrore të ruhet duke përfshirë ekonominë lokale.

Vendpushimi i skijimit në Brezovicë (Brezovica), një nga vendpushimet më të njohura të skive në Kosovë, ndodhet në Shtrëpcë. Ndërsa rasori është një atraksion i madh, ai gjithashtu paraqet sfida mjedisore, veçanërisht gjatë sezonave të pikut turistik. Fuksi i vizitorëve mund të çojë në gjurmë të mbeturinave dhe prishjen e habitatit. Përpjekjet janë duke u zhvilluar për të promovuar praktikën e qëndrueshme të turizmit, duke përfshirë sisteme më të mira të menaxhimit të mbeturinave dhe minimizimin e ndikimit mjedisor të infrastrukturës së lidhur me skijimin. Ruajtja e ekuilibrimit ndërmjet turizmit dhe ruajtjes së mjedisit është çelësi për mbrojtjen e mjedisit natyror rreth Brezovicës.

Zonat e pyllëzuara, Shtrëpcë është shtrëpia e pyjeve të gjera që janë pjesë përbërëse e ekosistemit të rajonit. Këto pyje, kryesisht të përbëra nga fsh, ahur dhe pisha, ofrojnë habitate për kafshët e egra dhe luajnë një rol vendimtar në parandalimin e erozionit të tokës. Prerja e paligjshme ka qenë një shqetësim në rajon dhe autoritetet lokale po punojnë për të zbatuar rregulloret e prerjes së pyjeve dhe për të promovuar vlerat për ripëllëzimin. Mbrojtja e këtyre zonave pyjore është thelbësore për ruajtjen e biodiversitetit dhe parandalimin e problemeve të lidhura me shpyllëzimin, të tilla si rrëshqitjet e dhënt dhe humbja e habitatit.

Lumi Lepenci : Lumi Lepenci, i cili rrjedh nëpër Shtrëpcë, është një burim i rëndësishëm ujor si për komunitetin lokal ashtu edhe për mjedisin. Lumi mbështet biodiversitetin ujor dhe siguron ujë për ujë bujqësorë. Megjithatë, lumi Lepenci përballë me kërcënime të ndotjes nga mbeturinat e përpunuara dhe rrjedhjet bujqësore. Përpjekjet për ruajtjen janë përqendruar në përmirësimin e praktikave të menaxhimit të ujit dhe sigurimin që lumi të mbetet një pjesë e shëndetshme dhe e gjatë e ekosistemit lokal.

Biodiversiteti dhe jeta e egër, Shtrëpcë është një nga zonat më biodiversale në Kosovë, me peizazhet e saj malore dhe pyjore që mbështesin një gamë të gjerë të specieve bimë dhe shtazore. Kafshët e egra të komunës përfshijnë specie të mbrojtura si arinjtë e murmë, ujçerit dhe rrëqebullit. Programet e ruajtjes në rajon synojnë të mbrojnë këto specie nga humbja e habitatit dhe gjuetia e paligjshme, ndërkohë që promovojnë biodiversitetin përmes praktikave të qëndrueshme të përdorimit të tokës.

Bujqësia dhe Burimet Natyrore

Bujqësia është një aktivitet i madh ekonomik në rajonin e Gllanit dhe Ferizajt. Një pjesë e konsiderueshme e tokës në këto komuna përdoret për bujqësi si prodhim primar. Blegtoja është gjithashtu e përhapur, duke kontribuar ndjeshëm në ekonominë lokale. Rajoni është i pasur me burime natyrore, veçanërisht me minerale.

Rajoni i Gllanit

Rajoni i Gjilanit, i vendosur në Kosovën juglindore, është kryesisht rural, ku bujqësia luan një rol qendror në ekonominë e rajonit. Komunitet i Gjilanit, Kamenices, Vitisë, Novobardës, Parteshit, Kllokotit dhe Ramitugut karakterizohen me tokë pjellore bujqësore, pyje, lumenj dhe burime minerale, duke e bërë rajonin të pasur me pasuri natyrore që janë thelbësore si për ekonominë lokale ashtu edhe për mjedisin.

Veprimtaritë Bujqësore

Bujqësia është shtylla kryesore e ekonomisë në Rajonin e Gjilanit, ku shumica e popullsisë merr me bujqësi dhe tregton. Fushat dhe luginat pjellore në të gjithë rajonin mbështesin një shumëllojshmëri kulturash, duke përfshirë grurin, misrin, pemët dhe frutat, së bashku me vreshtat në disa zona.

- **Gjilan**: Komuna e Gjilanit ka një bazë të larmishme bujqësore, duke prodhuar drithëra, pemë dhe perime. Tokat pjellore dhe aksesit në burimet ujore, si lumi Morava e Bincës, e bëjnë atë një nga qendrat kryesore bujqësore në rajon. Megjithatë, urbanizimi i shpejtë ka reduktuar tokën e punueshme në dispozicion, duke kërkuar një menaxhim më të mirë të tokës dhe praktika të qëndrueshme bujqësore për të siguruar produktivitet të vazhdueshëm bujqësor.
- **Kamenice**: Kamenica është kryesisht rurale, me pjesën më të madhe të tokës së saj të përkushtuar për bujqësi. Komuna është e njohur për prodhimin e grurit, misrit dhe kulturave të tjera kryesore. Megjithatë, zjarrimi i bujqësisë ka çuar në fragmentimin e habitatat, duke ndikuar në biodiversitetin lokal. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, si rotacioni i të korrave dhe bujqësia organike, është thelbësore për ruajtjen e pjellorisë së tokës dhe mbrojtjen e mjedisit.
- **Viti**: Viti është një shtetë komunë ku dominon bujqësia. Tokat e saj pjellore mbështesin kultivimin e drithërave, pemëve dhe perimeve, duke e bërë atë një nga zonat më prodhuese bujqësore në Rajonin e Gjilanit. Megjithatë, praktikat intensive të bujqësisë kanë çuar në degradimin e tokës dhe rrëzën e përdorimit të plehrave kimike, të cilat mund të ndikojnë në shëndetin e ujit dhe shëndetin e tokës. Nivellin praktikë të qëndrueshme bujqësore për të reduktuar ndikimin mjedisor të bujqësisë në zonë.
- **Novobërdë**: E njohur për terrenin kodrinor, Novobërdë ka një përzienje të bujqësisë dhe pylltarisë. Kodrat e theksuara nuk janë ideale për bujqësi në shkallë të gjerë, por praktikohet bujqësia në shkallë të vogël, së bashku me blegtorinë. Rajoni është i njohur edhe për vreshtat e tij, duke prodhuar verë dhe produkte të tjera bujqësore. Ruajtja e tokës dhe parandalimi i erozionit në këto zona kodrinore janë kritike për ruajtjen e produktivitetit bujqësor.
- **Partesh, Kllokot dhe Ramitug**: Këto komuna janë kryesisht rurale dhe të fokusuara në bujqësi për mbijetesë. Aktivitetet bujqësore në shkallë të vogël dominojnë, me famëliet që kultivojnë kultura të tilla si misri, gruri dhe perimet për konsum lokal. Blegtoria, veçanërisht bagëti dhe dëllja, është gjithashtu e rëndësishme në këto zona. Ekonomia bujqësore në këto komuna është e ndjeshme ndaj sfidave mjedisore, duke përfshirë erozionin e tokës dhe ndryshueshmërinë klimatike, duke kërkuar përpjekje për të përmirësuar elastibilitetin bujqësor.

Pyjet dhe Burimet Natyrore

Rajoni i Gjilanit gjithashtu ka resurse të konsiderueshme natyrore, duke përfshirë pyjet dhe lumenjtë që mbështesin biodiversitetin dhe ofrojnë burime për komunitetet lokale.

- **Pyjet**: Zonat kodrinore të Kamenices dhe Novobardës janë të mbuluara me pyje dushku, ahuj dhe pishë, të cilat janë jetikio për ruajtjen e ekuilibrit ekologjik, parandalimin e erozionit të tokës dhe mbështetjen e biodiversitetit. Megjithatë, prirja e paligjshme e pyjeve ka parazitur një kërcënim të madh për këto pyje, duke reduktuar mbulimin pyjor dhe duke rrezikuar jetën e egër lokale. Përpjekjet për ruajtjen janë të përqendruara në zbatimin e rregulloreve të

Studim Fazi I VSM-së – Përmblidhje Ekzekutive

prejtes së pyjeve dhe promovimin e nismave të rryllëzimit për të ruajtur këto burime natyrore.

- **Lumenjtë:** Lumi Morava e Binçës, i cili rrjedh përmes Gjilanit, Vitës dhe Kamenicës, është një burim i rëndësishëm ujor për bujqësinë dhe ekosistemin lokal. Ai mbështet ujëtin për fermat dhe është shtëpia e një sërë specesh ujore. Megjithatë, ndotja nga rrjedhjet bujqësore dhe ujërat e zeza të përdorura përfaqëjnë një kërcënim për cilësinë e ujit të lumit. Mbrojtja e burimeve ujore nëpërmjet përmirësimit të menaxhimit të mbeturinave dhe praktikave të qëndrueshme bujqësore është thelbësore për të siguruar shëndetin afatgjatë të lumit.
- **Burimet Minerale:** Novobërdita është e pasur me burime minerale, veçanërisht me argjend dhe plumb, të cilat kanë qenë historikisht të rëndësishme për ekonominë vendase. Aktivitetet minerare kanë formësuar ekonominë e rajonit, por gjithashtu kanë çuar në degradim mjedisor, duke përfshirë ndotjen e tokës dhe ujit. Sigurimi që aktivitetet minerare janë të rreguluara dhe të qëndrueshme nga përkrahja mjedimore është thelbësore për mbrojtjen e burimeve natyrore në komunë.

Shidat Mjedisore dhe Përpjekjet për Qëndrueshmëri_Rajoni i Gjilanit

Rajoni i Gjilanit përballët me disa sfida mjedisore lidhur me bujqësinë dhe menaxhimin e burimeve natyrore:

- **Degradimi i tokës:** Praktikë intensive bujqësore dhe përdorimi i tepërt i plehrave kimike kanë çuar në degradimin e tokës në shumë pjesë të rajonit. Për të luftuar këtë, praktikë e qëndrueshme bujqësore si rotacioni i të korave, bujqësia organike dhe përfundimi i reduktuar i inputeve kimike duhet të promovohen për të ruajtur pjellorinë e tokës.
- **Ndotja e ujërave:** Lumenjtë e rajonit, veçanërisht Morava e Binçës, janë gjithnjë e më tepër ndotur për shkak të rrjedhjeve bujqësore, ujërave të zeza të përdorura dhe mbeturinave industriale. Mbrojtja e cilësisë së ujit është thelbësore si për produktivitetin bujqësor ashtu edhe për shëndetin e popullatës lokale. Përmirësimi i menaxhimit të mbeturinave dhe promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore janë hapat kyç drejt reduktimit të ndotjes së ujit.
- **Shpyllëzimi:** Prejja e paligjshme e pyjeve në Kamenicë dhe Novobërdë ka kontribuar në shpyllëzimin, i cili kërcënon biodiversitetin dhe çon në erozionin e tokës. Autoritetet lokale po punojnë për të zbatuar rregulla më të repta për prejjet e pyjeve dhe për të nxitur përpjekjet për rryllëzimin për të rivendosur zonat e pyllëzuara.
- **Ndryshimet klimatike:** Bujqësia e rajonit është e ndjeshme ndaj efektëve të ndryshmeve klimatike, duke përfshirë modellet e parrregullta të reshjeve dhe njerëzit ekstremë të motit. Ndërtimi i qëndrueshmërisë bujqësore nëpërmjet teknikave të ruajtjes së ujit, diversifikimit të të korave dhe praktikave të menaxhimit të qëndrueshëm të tokës është kritike për qëndrueshmërinë afatgjatë të rajonit.

Rajoni i Ferizajt¹¹

Rajoni i Ferizajt, i vendosur në jug të Kosovës, është një zonë e larmishme që përfshin komunat urbane dhe rurale. Bujqësia mbetet një komponent kritik i ekonomisë lokale, me lushat dhe luginat pjellore të rajonit që mbështesin një shumëllojshmëri të korrash dhe blegtarie. Komunitet Ferizaj, Kaçaniku, Shkëmbi, Hani i Elezit dhe Shitërpca janë gjithashtu të pasura me burime natyrore, duke përfshirë pyjet, lumenjtë

¹¹ Komuna e Ferizajt, Plani Zhvillimor Komunal, 2017-2025

dhe depozitat e mineraleve. Këtu burime janë thelbësore për ruajtjen e ekuilibrit ekologjik të rajonit dhe mbështetjen e jetesës lokale.

Veprimtaritë Bujqësore

Bujqësia është një aktivitet i rëndësishëm ekonomik në të gjithë Rajonin e Ferizajt, ku shumica e komunave mbështeten në bujqësi dhe blegtori. Prodhuimi bujqësor i rajonit përfshin drithërat, frutat, perimet dhe produktet e qumështit.

- **Ferizaj** : Komuna e Ferizajt është e njohur për token e saj pjellore bujqësore, e cila mbështet një shumëllojshmëri të kulturave, duke përfshirë grun, mierrin dhe perimet. Afërsioma qendrat urbane ka çuar në rritjen e kërkesës për produkte bujqësore, por gjithashtu ka ushtruar presion mbi tokat bujqësore për shkak të zgjerimit urban. Praktikë e qëndrueshme bujqësore, të tilla si rotacioni i të korrave dhe bujqësia organike, nevojiten për të mbrojtur pjellorinë e tokës në rajon dhe për të siguruar produktivitetin afatgjatë bujqësor.
- **Kaçanik** : Kaçaniku është një komunë kryesisht rurale ku bujqësia luan një rol qendror në ekonominë lokale. Rajoni është i njohur për prodhimin e drithërave dhe perimeve, dhe tregtonia është gjithashtu e zakonshme. Megjithatë, mbikultetja dhe praktikë e paqëndrueshme bujqësore kanë çuar në degradimin e tokës dhe fragmentimin e habitatit. Inkurajimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, duke përfshirë menaxhimin më të mirë të tokës dhe përdorimin e reduktuar të kimikaleve, është thelbësor për ruajtjen e mjedisit.
- **Shtime** : Tokat bujqësore të Shtimes përdoren kryesisht për kultivimin e kulturave të tilla si grun, misri dhe perimet. Blegtonia është gjithashtu një aktivitet i madh ekonomik. Ndërsa bujqësia është jetike për ekonominë lokale, përdorimi i tepërt i plehrave kimike dhe pesticidave ka ndëruar në shëndetin e tokës dhe cilësinë e ujit. Promovimi i bujqësisë organike dhe praktikave të qëndrueshme bujqësore është i nevojshëm për të parandaluar degradimin e mjedisit.
- **Hani i Elezit** : Edhe pse Hani i Elezit është i njohur kryesisht për aktivitetet e tij industriale, bujqësia mbetet e rëndësishme në pjesët rurale të komunës. Bujqësia në shkallë të vogël e drithërave, perimeve dhe blegtorisë siguron jetesën për shumë banorë. Zgjerimi i aktivitetëve industriale, megjithatë, ka çuar në konflikte të përdorimit të tokës, duke kërkuar planifikim më të mirë për të siguruar që tokat bujqësore të ruhen dhe të menaxhohen në mënyrë të qëndrueshme.
- **Shtërpca** : Shtërpca është një komunë malore me një përzierje të bujqësisë dhe pylltarisë. Rajoni është i njohur për prodhimin e qumështit, pasi blegtonia është e zakonshme në zonat me lartësi të mëdha. Përveç kësaj, Shtërpca prodhon fruta dhe perime, veçanërisht në luginat e poshtme. Megjithatë, terreni i pjorët e bën bujqësinë sfiduese dhe erozioni i tokës është një shqetësim i rëndësishëm. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore që reduktojnë erozionin e tokës, të tilla si terracimi dhe mbulimi i të korrave, është thelbësor për ruajtjen e produktivitetit bujqësor në këtë zonë.

Pyjet dhe Burimet Natyrore

Rajoni i Ferizajt është i pasur me burime natyrore, duke përfshirë pyjet, lumenjtë dhe depozitat minerale. Këto janë kritike për mbështetjen e biodiversitetit dhe sigurimin e burimeve për komunitetet lokale.

- **Pyjet** : Malet e Sharrit luajnë një rol jetik në ekologjinë e Shtërpces, Kaçanikut dhe Hanit i Elezit. Këto pyje janë shtëpia e një shumëllojshmërie kalcësh të egër, duke përfshirë amjtë, ujëqarë dhe dhoqrat, dhe ofrojnë shërbime thelbësore të ekosistemit, si parandalimi i erozionit të tokës dhe rregullimi i cikleve të ujit. Megjithatë, prirja e paligjshme dhe shpyllëzimi janë bërë vërejtje të rëndësishme për këto pyje. Përpjekjet për ruajtjen janë të përqendruara në zbatimin e rregullorave të prerjeve të pyjeve dhe në promovimin e iniciativave për ripjellimin për të siguruar qëndrueshmëri në zonave pyjore të rajonit.

Studimi Final i VSM-së – Përmblidhje Ekzekutive

- **Burimet ujore:** Lumenjtë si lumi Lepenci dhe lumi Nerodime janë thelbësorë për mbështetjen e bujqësisë dhe ekosistemeve lokale në Ferizaj, Shkëmb, Kaçanik dhe Shtërpocë. Këta lumenj ofrojnë ujë për të mbajtur dhe janë shtëpia e llojeve të ndryshme ujore. Megjithatë, ndotja e ujit nga mjedhjet bujqësore, ujërat e zeza të patrajtuara dhe mbetjet industriale kanë ndikuar në cilësinë e ujit. Përmirësimi i praktikave të menaxhimit të ujit dhe reduktimi i ndotjes nëpërmjet trajtimit më të mirë të mbeturinave dhe bujqësisë së qëndrueshme janë kritike për ruajtjen e shëndetit të burimeve ujore të rajonit.
- **Burimet Minerale:** Hani i Eleziti është i pasur me burime minerale, veçanërisht me gur gëlqeror, i cili përdoret në prodhimin e çimentos. Industria e çimentos është një kontribues i madh në ekonominë lokale, por gjithashtu paraqet sfida mjedisore, duke përfshirë ndotjen e ajrit dhe ujit. Praktikave të qëndrueshme të minierave dhe rregullimi më i mirë i aktivitetave industriale janë të nevojshme për të zbutur ndikimin mjedisor të këtij sektori duke ruajtur performimet ekonomike.

Shidat Mjedisore dhe Përpjekjet për Qëndrueshmëri_Rajoni i Ferizajt

Rajoni i Ferizajt përballët me disa sfida mjedisore lidhur me bujqësinë dhe menaxhimin e burimeve natyrore:

- **Erozioni i tokës:** Zonat kodrinore dhe malore, veçanërisht në Shtërpocë dhe Kaçanik, janë të prirura ndaj erozionit të tokës për shkak të shpyllëzimit, mbikullosjes dhe praktikave të paqëndrueshme bujqësore. Promovimi i teknikave të ruajtjes së tokës si rryllëzimi, terracimi dhe praktikave të kultivimit të qëndrueshme është thelbësorë për parandalimin e degradimit të mëtejshëm të tokës.
- **Ndotja e ujit:** Lumenjtë e rajonit, duke përfshirë Lepencin dhe Nerodime, ndihen gjithnjë e më shumë nga mjedhjet bujqësore, mbetjet industriale dhe ujërat e zeza të patrajtuara. Mbrojtja e këtyre burimeve ujore përmes sistemeve të përmirësuara të menaxhimit të mbeturinave, praktikave të qëndrueshme bujqësore dhe rregulloreve industriale është thelbësorë për ruajtjen e cilësisë së ujit dhe mbështetjen e bujqësisë dhe biodiversitetit.
- **Shpyllëzimi:** Pjarjet e palqishme në male të Shkëmbit, veçanërisht në Shtërpocë dhe Kaçanik, kanë çuar në shpyllëzim të konsiderueshëm, duke kërcënuar biodiversitetin dhe duke rritur rrezikun e erozionit të tokës. Autoritetet vendore po punojnë për të zbatuar rregulla më të repta të prerjeve dhe zbutojnë projekte rryllëzimi për të rivendosur zonat pyjore të degraduara.
- **Ndryshimet klimatike:** Rajoni i Ferizajt është i prekur nga ndikimet e ndryshimeve klimatike, duke përfshirë modelin e parrugullta të reshjeve dhe ngjarjet ekstreme të motit. Nderimi i qëndrueshmërisë përmes praktikave të qëndrueshme bujqësore, ruajtjes së ujit dhe strategjive të përshtatjes klimatike është thelbësorë për të siguruar qëndrueshmërinë afatgjatë të bujqësisë dhe menaxhimit të burimeve natyrore.

Burimet ujore dhe klima

◀ Rajoni i Gllanit

Komunitet i Gllanit, Kamenicës, Vitisë, Novobardës, Parteshit, Klokotit dhe Ranilugut mbështeten në këto burime natyrore ujore për bujqësi, përdorim shtëpiak dhe ruajtjen e biodiversitetit lokal. Megjithatë, ndryshimet klimatike, ndotja dhe praktikave të paqëndrueshme të menaxhimit të ujit po paraqesin sfida në rritje për sigurinë e ujit të rajonit dhe qëndrueshmërinë klimatike.

Burimet ujore

Rajoni i Gllanit ka pasje në disa lumenj dhe trupa ujorë të rëndësishëm që janë jetik për ekonominë lokale, bujqësinë dhe mjedisin.

- **Morava e Binçës** : Një nga trupat ujorë më të rëndësishëm në rajon, lumi Morava e Binçës rrjedh nëpër komunat e Gjilanit , Vitit dhe Kamenicës . Lumi ofron burime thelbësore ujore për bujqësinë, veçanërisht për ulljet, dhe mbështet ekosistemet lokale me biodiversitetin e tij ujor. Megjithatë, lumi përballot me ndotje nga rrjedhjet bujqësore, ujërat e zeza të patrajuara dhe hedhja e mbeturinave, të cilat kërcënojnë cilësinë e ujit të tij dhe shëndetin e specieve ujore. Përpjekjet për të përmirësuar menaxhimin e ujit, për të zvogëluar ndotjen dhe për të mbrojtur ekosistemet e lumit janë kritike për të siguruar qëndrueshmërinë e kësaj burimi jetik.
- **Lumi Kriva**: Lumi Kriva që rrjedh nëpër Kamenicë është një tjetër rrugë ujore e rëndësishme që mbështet bujqësinë dhe siguron ujë për komunitetet lokale. Edhe pse më i vogël se Morava e Binçës , lumi Kriva është thelbësor për ujitjen lokale dhe ruan biodiversitetin ujor. Ashtu si lumenjtë e tjerë në rajon, ai përballlet me sfida nga ndotja dhe menaxhimi jo i duhur i mbeturinave. Nevojiten masa mbrojtëse për të ruajtur cilësinë e ujit dhe për të siguruar që lumi të vazhdojë të mbështesë bujqësinë dhe ekosistemet lokale.
- **Burimet Termale në Klokot** : Klokoti shquhet për burimet e tij termale natyrore, të cilat janë jo vetëm të një rëndësie ekonomike për shkak të përdorimit të tyre në turizmin shëndetësor, por kontribuojnë edhe në burimet ujore të rajonit. Këto burime ofrojnë ujë të pastër, të ngrohur në mënyrë natyrore dhe kërkohen përpjekje për t'i mbrojtur ato nga ndotja dhe mbinivërtetimi.
- **Përmirësimi dhe degët me të vegjël**: Nëpër rajonin e Gjilanit , përmirësimi dhe degët me të vogla rrjedhin nëpër luginat dhe toka bujqësore, duke mbështetur lumenjtë lokale dhe duke siguruar habitate për specie të ndryshme. Këto rrjedha janë të prekshme nga ndotja nga plehri, pesticidet dhe hedhja e mbeturinave dhe duhet të mbrohen për të ruajtur shëndetin e përgjithshëm të sistemeve ujore të rajonit.

Sfidat e Menaxhimit të Ujit

Rajoni përballot me disa sfida në menaxhimin e burimeve të tij ujore:

- **Ndotja nga bujqësia**: Përdorimi i gjerë i plehrave dhe pesticideve në bujqësi, veçanërisht në Gjilan , Vitit dhe Kamenicës , çon në rrjedhja që ndot lumenjtë dhe ujërat nëntokësore. Kjo jo vetëm që ndikon në cilësinë e ujit, por gjithashtu paraqet rreziqe për shëndetin publik dhe biodiversitetin. Zbatimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, të tilla si bujqësia e saktë dhe reduktimi i inputeve kimike, është thelbësor për reduktimin e niveleve të ndotjes në trupat ujorë të rajonit.
- **Mungesa e trajtimit të ujërave të zeza**: Shumë zona në rajonin e Gjilanit kanë mungesë të infrastrukturës së duhur për trajtimin e ujërave të zeza. Ujërat e zeza të patrajuara shpesh shkarkohen drejt në lumenj, duke kontribuar në ndotjen e ujit. Investimi në objektet moderne të trajtimit të ujërave të zeza dhe përmirësimet e infrastrukturës nevojiten urgjentisht për të përmirësuar cilësinë e ujit dhe për të mbrojtur shëndetin publik.
- **Mbipërdorimi i ujit për bujqësi**: Bujqësia në rajonin e Gjilanit mbështetet shumë në ujin e lumenjve dhe përmirësimet lokale për ujë. Megjithatë, praktikat joefikase të ujitjes mund të çojnë në mbinivërtetimin e ujit, duke reduktuar disponueshmërinë e ujit për përdorime të tjera dhe duke shkaktuar stres në burimet ujore gjatë periudhave të thata. Promovimi i teknologjive të ujitjes që kursojnë ujin, siç është ujitja me pika, mund të ndihmojë në ruajtjen e ujit dhe të sigurojë praktika më të qëndrueshme bujqësore.

Klima

Rajoni i Gjilanit përjeton një klimë të butë kontinentale, e karakterizuar me verë të ngrohtë dhe dimër të ftohtë. Klima e rajonit është përgjithësisht e përshatshme për bujqësi, me reshje të moderuara shiu që mbështesin prodhimin bimor. Megjithatë, ndryshimi i klimës po ndikon gjithnjë e më shumë në modelin e motit të rajonit, duke paraqitur rreziqe si për bujqësinë ashtu edhe për burimet ujore.

- **Ndryshimet e temperaturës:** Rajoni ka përjetuar rritje të temperaturave gjatë dekadave të fundit, veçanërisht gjatë muajve të verës. Temperaturat më të larta rrisin shkallën e avullimit, duke reduktuar disponueshmërinë e ujit për bujqësi dhe duke rritur kërkesën për ujë. Valet e zgjatura të të nxehtë gjithashtu mund të çojnë në kushte thatësire, duke ndikuar në rëndimentet e të korrave dhe duke vënë presion shtesë mbi burimet ujore lokale.
- **Reshjet e parregullta:** Reshjet në Rajonin e Gjilanit po bëhen gjithnjë e më të parregullta, me ngjarje ekstreme të motit më të shpeshta si reshje të dendura dhe periudha të zgjatura të thatësisë. Këto ndryshime po prishin ciklet bujqësore dhe po rrisin rrezikun e përmbytjeve në zonat e ulëta, veçanërisht përgjatë lumenjve si Morava e Brijuni. Në të kundërt, periudhat më të gjata të thata zvogëlojnë disponueshmërinë e ujit për të mbjellat dhe bagëtinë, duke e bërë bujqësinë më të ndjeshme ndaj stresit të lidhur me klimën.
- **Ndikimi në bujqësi:** Ndryshimet klimatike tashmë po ndikojnë në produktivitetin bujqësor në Rajonin e Gjilanit. Thatësitrat, reshjet e parregullta dhe ndryshimi i stinëve të rrëzës po ndikojnë në rëndimentet e të korrave dhe po rrisin kërkesën për ujë. Fermerët po inkurajohen të adoptojnë praktika bujqësore rezistente ndaj klimës, të tilla si përdorimi i varieteteve të bimëve rezistente ndaj thatësisë, përmirësimi i menaxhimit të tokës dhe zbatimi i teknikave të ruajtjes së ujit.

Përpjekjet për përshtatje dhe qëndrueshmëri

Për të zbutur ndikimin e ndryshimeve klimatike dhe për të adresuar sfidat e menaxhimit të ujit, disa përpjekje për qëndrueshmëri janë duke u zhvilluar në Rajonin e Gjilanit:

- **Ruajtja e ujit:** Inkurajimi i përdorimit të teknologjive të kursimit të ujit, të tilla si ujëta me pika dhe grumbullimi i ujit të shiut, mund të ndihmojë në ruajtjen e ujit në zonat bujqësore. Këto praktika janë veçanërisht të rëndësishme në zonat që përballen me mungesë ujë gjatë stinëve të thata.
- **Bujqësia e qëndrueshme:** Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore që reduktojnë përdorimin e plehrave kimike dhe pesticideve mund të përmirësojë ndjeshëm cilësinë e ujit. Praktika të tilla si bujqësia organike, rotacioni i të korrave dhe përdorimi i plehrave natyrore po inkurajohen për të reduktuar ndotjen nga mjedhjet bujqësore.
- **Rpyllëzimi dhe Pylëzimi:** Mbrojtja dhe zgjerimi i zonave pyjore, veçanërisht në Novobërdë dhe Kamenicë, mund të ndihmojë në zbutjen e efekteve të ndryshimeve klimatike duke reduktuar erozionin e tokës, duke përmirësuar mbajtjen e ujit dhe duke mbështetur biodiversitetin. Iniciativat për rpyllëzimin kontribuojnë gjithashtu në sekuestrimin e karbonit, duke ndihmuar në luftimin e ngrohjes globale.
- **Menaxhimi i përmbytjeve:** Përmirësimi i infrastrukturës së menaxhimit të përmbytjeve, si p.sh. ndërtimi i plehrave dhe përmirësimi i sistemeve të kullimit, është thelbësor për mbrojtjen e komuniteteve përgjatë lumenjve nga përmbytjet. Në planifikim më i mirë i menaxhimit të përmbytjeve është i nevojshëm për të zvogëluar rrezikun e dëmtimit gjatë ngjarjeve ekstreme të motit.

❖ Rajoni i Ferizajt

Komunitet Ferizaj, Kaçaniku, Shtima, Hani i Elezit dhe Shterpcë mbështeten shumë në lumenj, përmirësim dhe burime ujore rëndësore për ujë, përdorim shërbim dhe aktivtete industriale. Megjithatë, ndryshimet klimatike dhe çështjet e menaxhimit të ujit paraqesin sfida në rritje për qëndrueshmërinë e këtyre burimeve.

Burimet ujore

Rajoni i Ferizajt është shtëpia e disa lumeryve dhe sistemeve ujore të rëndësishme që janë jetike si për popullatën lokale ashtu edhe për ekosistemet. Këta lumet mbështesin bujqësinë, industrinë dhe ofrojnë habitate për speciet ujore. Megjithatë, ndotja dhe përdorimi i paqëndrueshëm i ujit kërcënojnë cilësinë dhe disponueshmërinë e këtyre burimeve.

- **Lepenci** : Lumi Lepenci rrjedh nëpër Ferizaj , Kaçanik dhe Han të Elezit , duke siguruar burime thelbësore ujore për bujqësinë dhe komunitetet lokale. Lumi është gjithashtu i rëndësishëm për përdorim industrial, veçanërisht në Han i Elezit , ku shfrytëzohet nga industria e çimentos. Megjithatë, lumi Lepenci përballlet me sfida të rëndësishme të ndotjes, kryesisht nga shkarkimet industriale, ujërat e zeza të trajtuara dhe rrjedhjet bujqësore. Përpjekjet për ruajtjen dhe përmirësimin e praktikave të menaxhimit të ujit janë thelbësore për të mbrojtur cilësinë e ujit të lumit dhe për të siguruar disponueshmërinë e tij të vazhdueshme për përdorim bujqësor dhe industrial.
- **Nerodime** : Lumi Nerodime që rrjedh nëpër Ferizaj shquhet për bifurkacionin e tij të rrallë, ku ujërat e tij ndahen dhe derdhen në dy dete të ndryshëm: Detin e Zi dhe Egje. Ky tipar unik hidrologjik e bën lumit Nerodime një vend të rëndësishëm ekologjik dhe shkencor. Megjithatë, ndotja nga aktivitetet bujqësore dhe menaxhimi joadekuat i ujërave të zeza kërcënon shëndetin e këtij lumi. Mbrojtja e lumit Nerodime është kritike për ruajtjen e rëndësishme së ujë ekologjike dhe sigurimin e cilësisë së ujit për komunitetet lokale.
- **Rrugët ujore të maleve të Sharrës**: Beshkat e Sharrës, të cilat shtrihen në Shtëpcë , janë një burim thelbësor i ujit të ëmbël për rajonin. Përrunj dhe degë të shumta burojnë nga malet, duke siguruar ujë të pastër si për konsum njerëzor ashtu edhe për bujqësi. Këto rrugë ujore janë thelbësore për ruajtjen e ekosistemeve natyrore të Shtëpcës dhe mbështetjen e jetesës lokale. Megjithatë, shpyfëzimi dhe ndryshimet e përdorimit të tokës paraqesin rreziqe për cilësinë dhe disponueshmërinë e ujit. Ruajtja e pyjeve dhe burimeve ujore në malet e Sharrës është çelësi për ruajtjen e shëndetit ekologjik të rajonit.
- **Ujërat nëntokësore dhe burimet termale**: Në Shtëpcë dhe Han i Elezit , burimet ujore nëntokësore janë një pjesë e rëndësishme e furnizimit lokal me ujë. Përveç kësaj, Han i Eleziti ka burime të konsiderueshme ujore nëntokësore që përdoren për qëllime industriale dhe shtëprake. Menaxhimi i duhur i këtyre burimeve ujore nëntokësore është i nevojshëm për të parandaluar mishfrytëzimin dhe ndotjen nga aktivitetet industriale.

Sfidat e Menaxhimit të Ujit

Rajoni i Ferizajt përballlet me disa sfida të menaxhimit të ujit që kërcënojnë qëndrueshmërinë e burimeve të tij ujore:

- **Ndotja industriale**: Aktivitetet industriale, veçanërisht në Han i Elezit , kontribuojnë në ndotjen e trupave ujore lokale, duke përfshirë lumit Lepenci . Industria e çimentos, një kontribues i madh ekonomik në rajon, ka qendër të lidhur me ndotjen e ujit për shkak të rrjedhjeve industriale dhe trajtimit të pamjaftueshëm të ujërave të zeza. Përpjekjet për zbatimin e metodave më të pastra të prodhimit dhe përmirësimin e objekteve të trajtimit të ujërave të zeza janë thelbësore për të reduktuar ndikimin mjedisor të aktivitetëve industriale.
- **Rrjedha bujqësore**: Aktivitetet e gjera bujqësore të rajonit, veçanërisht në Ferizaj , Kaçanik dhe Shtëpcë , kontribuojnë në ndotjen e ujit përmes rrjedhjes së plehrave kimike dhe pesticideve. Ky rrjedhje kontaminon ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore, duke ndikuar në cilësinë e ujit dhe duke dëmtuar ekosistemet ujore. Promovimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore, si bujqësia organike dhe menaxhimi më i mirë i plehrave, është kritik për reduktimin e ndikimit negativ të bujqësisë në burimet ujore.
- **Mbipërdorimi i ujit**: Bujqësia intensive e ujit në rajonin e Ferizajt shtron kërkesa të mëdha për burimet ujore, veçanërisht gjatë muajve të verës. Përdorimi joefikas i ujit dhe sistemet e

Studim Final i VSM-së - Përmblidhje Ekzekutive

vjetruara të ujit mund të çojnë në mbipërdorim të ujit, duke varfëruar lumenjtë dhe rezervat e ujit nëntokësor. Inkurajimi i adoptimit të teknologjive efikase për ujë, siç është ujtja me pika, është thelbësor për të ruajtur burimet ujore dhe për të siguruar qëndrueshmërinë e tyre afatgjatë.

- Menaxhimi i ujërave të zeza: Mungesa e infrastrukturës adekuate të trajtimit të ujërave të zeza në rajon ka bërë që ujërat e zeza të paraqitura të derdhen direkt në lumenj, duke përkeqësuar çështjet e ndotjes së ujit. Investimet në impiantet moderne të trajtimit të ujërave të zeza janë të nevojshme për të përmirësuar cilësinë e ujit dhe për të mbrojtur shëndetin publik dhe ekosistemet.

Klima

Rajoni i Ferizajt përjeton një klimë të butë kontinentale, me variacione të dallueshme sezonale që ndikojnë në produktivitetin bujqësor dhe disponueshmërinë e ujit. Megjithatë, ndryshimet klimatike po ndikojnë gjithnjë e më shumë në modelet e motit në rajon, duke çuar në kushte më të paparashkueshme dhe ekstreme.

- Temperaturat në rritje: Si shumë pjesë të Kosovës, edhe rajoni i Ferizajt ka përjetuar rritje të temperaturave, veçanërisht gjatë muajve të verës. Këto temperatura më të larta rrisin shkallën e evulimit të ujit, që që redukton disponueshmërinë e ujit për të mbajtur dhe më tërësisht për ujitje. Valët e zgjatura të tërërsisë gjithashtu mund të çojnë në thatësi, të cilat ndikojnë negativisht si në bujqësi ashtu edhe në burimet ujore.
- Reshja të parregullta: Rajoni ka parë gjithashtu modele më të parregullta të reshjeve, me ngjarje më të shpeshta ekstreme të motit, si reshje të dendura dhe periudha më të gjata të thata. Kjo ndryshueshmëri e bën të vështirë për fermerët planifikimin dhe rit rezikun e përmbytjeve dhe thatësisë. Reshjet intensive mund të çojnë në erozion të tokës dhe përmbytje, veçanërisht në zonat përgjatë lumit Lepenci dhe në zonat e ulëta bujqësore.
- Ndërimi i bujqësi: Kombinimi i rritjes së temperaturave, thatësisë dhe reshjeve të paparashkueshme tashmë po ndikon në produktivitetin bujqësor në Rajonin e Ferizajt. Fermerët po inkurajohen të adoptojnë praktika rezistente ndaj klimës, të tilla si diversifikimi i të korave, përdorimi i varieteteve rezistente ndaj thatësisë dhe përdorimi i teknikave të ruajtjes së ujit për t'u përshtatur klimës në ndryshim.

Përpjekjet për përshtatje dhe qëndrueshmëri

Disa iniciativa për qëndrueshmëri dhe përshtatje janë duke u zbatuar në të gjithë Rajonin e Ferizajt për të adresuar ndikimet e ndryshimeve klimatike dhe për të përmirësuar menaxhimin e burimeve ujore:

- Teknologjitë e ruajtjes së ujit: Adoptimi i sistemeve moderne të ujitjes, të tilla si ujtja me pika dhe grabullimi i ujit të shiut, po promovohet për të kursyer ujë dhe për të zvogëluar strasinë në lumenjtë lokale dhe burimet e ujërave nëntokësore. Këto teknologji ndihmojnë fermerët të ruajnë produktivitetin duke përdorur më pak ujë.
- Ripërlëzimi dhe mbrojtja e pelgut ujëmbledhës: Në malet e Shamit dhe zonat përreth, po bëhen përpjekje për ripërlëzim për të mbrojtur burimet ujore dhe për të parandaluar erozionin e tokës. Pyjet luajnë një rol kritik në ruajtjen e ciklit hidrologjik dhe sigurimin e një mjedie të qëndrueshme të ujit të pastër. Mbrojtja e pelgjeve ujëmbledhëse të rajonit është çelësi për ruajtjen e biodiversitetit dhe të furnizimeve lokale me ujë.
- Praktikat e qëndrueshme bujqësore: Promovimi i bujqësisë së qëndrueshme, duke përfshirë bujqësinë organike, rotacionin e të korave dhe përdorimin e plehrave natyrore, është thelbësor për reduktimin e ndikimit mjedisor të bujqësisë në burimet ujore. Këto praktika ndihmojnë në minimizimin e ndotjes, përmirësimin e shëndetit të tokës dhe zvogëlimin e nevojës për inpute kimike që kontribuojnë në ndotjen e ujit.

- **Menaxhimi i përmytjeve:** Për të zbutur rrezikun e përmytjeve, veçanërisht në zonat e prirura ndaj shirave të dendur, po bëhen investime në sisteme më të mira kulimi dhe infrastrukturë për mbrojtjen nga përmytjet. Këto masa janë të nevojshme për të mbrojtur tokat bujqësore dhe zonat e banuara nga dëmtimet nga përmytjet gjatë ngjarjeve ekstreme të motit.

Sfidat Mjedisore dhe Përpjekjet për Qëndrueshmëri

Biodiversiteti dhe Sfidat Mjedisore specifike të Komunës

Gjilani: Zgjerimi urban i Gjilanit ka bërë presion të madh në ekosistemet lokale. Afërsia e qytetit me tokat bujqësore do të thotë se fragmentimi i habitatit është një çështje e vazhdueshme. Përveç kësaj, trupat ujorë përreth komunës përballen me sfida të ndotjes për shkak të ujërave të zeza të palirjuara.

Ferizaj: Urbanizimi i shpejtë i Ferizajt ka çuar në rrëzimin e prodhimit të mbeturinave dhe degradimin e mjedisit. Lumi Lepend, i cili përshkon rajonin, është shpesh i ndotur, duke prekur si biodiversitetin ashtu edhe buurit ujore. Rrëzja industriale në zonë ka ngjitur gjithashtu shqetësimet për ndotjen e ajrit dhe ujit.

Shtërpca: Si një nga komunat me biodiversitet më të madh në rajon, Shtërpca është shtëpia e sipërfaqeve të mëdha të pyjeve dhe peizazheve malore. Megjithatë, prirjet ilegale të pyjeve dhe aktivitetet e pamregulluara turistike kanë degraduar këto ekosisteme, duke kërcënuar florën dhe faunën që varen prej tyre.

Hani i Elezit: Kjo komunë e njohur për aktivitetet e saj industriale, përballen me sfida mjedisore për shkak të ndotjes nga prodhimi i çimentos. Përpjekjet për të zbutur mbetjet industriale dhe për të përmirësuar rregulloret mjedisore janë thelbësore për mbrojtjen e mjedisit natyror.

Kamenica dhe Viti: Këto komuna kryesisht rurale janë të pasura me tokë bujqësore, por praktikisht e paqëndrueshme bujqësore dhe zgjerimi i sipërfaqeve bujqësore kanë çuar në degradimin e tokës dhe humbjen e biodiversitetit. Zbatimi i praktikave të qëndrueshme bujqësore është thelbësor për ruajtjen e ekuilibrit ekologjik në këto zona.

Sfidat Rajonale Mjedisore

Në nivel rajonal, sfidat kryesore mjedisore përfshijnë:

- **Urbanizimi dhe zhvillimi i infrastrukturës:** Qendrat urbane si Ferizaj dhe Gjilani po zgjerohen me shpejtësi, duke ushtruar presion të konsiderueshëm në habitatet natyrore përreth. Projektet e infrastrukturës, duke përfshirë ndërtimin e rrugëve, po copëzojnë peizazhet dhe po prishin ekosistemet.
- **Ndodja industriale:** Aktivitetet industriale, veçanërisht në Hani i Elezit, kontribuojnë në ndotjen e ajrit dhe ujit, që ndikon si në mjedis ashtu edhe në shëndetin e rrejtë. Ndodja nga prodhimi i çimentos dhe industritë e tjera paraqesin rreziqe afatgjata për biodiversitetin dhe shëndetin ekologjik të rajonit.
- **Mbetjet turistike:** Turizmi në Shtërpca, veçanërisht në malet e Sharrës, me prodhimin e mbeturinave, veçanërisht gjatë sezoneve të pikut. Mungesa e infrastrukturës së duhur të menaxhimit të mbeturinave në zyrat turistike kërcënon integritetin ekologjik të peizazheve natyrore të rajonit.

Rajoni i Ferizajt dhe i Gjilanit që përfshin komunat e Ferizajt, Kacanikut, Shtimes, Hani të Elezit, Shtërpca, Gjilani, Kamenica, Viti, Novobërdë, Parteshi, Klokoti dhe Rantlugu përballen me sfida të shumta mjedisore që kërcënojnë mjedisin dhe mirëqenien njerëzore. Ndodja industriale, menaxhimi i pamjaftueshëm i mbeturinave, mungesa e ujit, degradimi i tokës dhe ndikimet e ndryshimeve klimatike janë të gjitha duke kontribuar në degradimin e mjedisit dhe duke kërcënuar mirëqenien e komuniteteve lokale. Këto sfida jo vetëm që prekin biodiversitetin lokal, por gjithashtu kanë implikime të rëndësishme për shëndetin, jetesën dhe mirëqenien e përgjithshme të popullsisë.

1. Ndodja nga Veprimtaritë Industriale

Ndodja industriale është një shqetësim i madh mjedisor, veçanërisht në Hani i Elezit dhe Ferizaj, ku aktivitetet industriale si prodhimi dhe prodhimi i çimentos kanë kontribuar në ndotjen e ajrit dhe ujit. Hani i Elezit, shtëpia e një fabrike të madhe çimentoje, përballen me sfida të rëndësishme mjedisore për shkak

të emelimeve të ndotësve nga industria e çimentos. Pëlhuri, ndotësit e ajrit dhe mbetjet industriale kanë degraduar cilësinë e ajrit dhe kanë kontaminuar trupat ujorë aty pranë, veçanërisht lumin Lepenci . Në mënyrë të ngjashme, rrjedhjet industriale nga fabrikat në Ferizaj kanë kontribuar në ndotjen e ujit dhe kanë ndikuar në ekosistemet lokale.

Ndotja nga aktivitetet industriale ndikon gjithashtu në shëndetin e njeriut, duke kontribuar në sëmundjet e frymëmarrjes dhe sëmundjet që vijnë nga uji. Zbatimi i rregulloreve dhe miratimi i teknologjive më të pastra nevojiten për të zbutur ndikimet mjedisore të aktiviteteve industriale në rajon.

2. Menaxhimi i padëkuar i mbeturinave

Menaxhimi i mbeturinave është një çështje e rëndësishme në të dy rajonet, veçanërisht në zonat rurale dhe komunitat më të vogla si Kaçaniku , Shitine , Parteshi dhe Raniçug . Infrastruktura e pamjaftueshme e grumbullimit të mbeturinave ka çuar në akumulimin e mbeturinave në venddepozitime të paligjshme dhe buazë rrugëve. Kjo është veçanërisht problematike në zonat rurale ku shërbimet e depozitimit të mbeturinave janë të kufizuara ose inekzistente. Mungesa e programeve efektive të riciklimit dhe objekteve të duhura të depozitimit e përkeqëson situatën, duke rezultuar në rrënjë të ndotjes, varfërimin e burimeve të vlefshme dhe një rrezik të shtuar për shëndetin e njeriut. Në Gjilan , Viti dhe Kamenicë , ku bujqësia është e përhapur, mbeturinat bujqësore si kontejnerit plastikë dhe kimikë shpesh përfundojnë në zona të hapura, duke kontribuar më tej në degradimin e mjedisit. Sfida e menaxhimit të mbeturinave të rajonit kërkojnë grumbullim më efektiv të mbeturinave, sisteme të depozitimit dhe fushata të ndërgjegjësimit të publikut për të reduktuar hedhjen e paligjshme.

3. Ndotja dhe mungesa e ujit

Ndotja dhe mungesa e ujit janë çështje urgjente në Rajonin e Ferizajt dhe Gjilanit . Lumenjtë si Lepenci dhe Nerodime në Ferizaj , Morava e Bircës në Gjilan dhe lumenjtë më të vegjël në Kamenicë dhe Viti janë gjithnjë e më të ndotur për shkak të ujërave të zeza të patrajuara, mjedhjeve bujqësore dhe mbeturinave industriale. Ndotja e ujit paraqet rreziqe serioze për shëndetin publik, biodiversitetin ujor dhe produktivitetin bujqësor.

Përveç ndotjes, mungesa e ujit është një shqetësim në rrënjë, veçanërisht në muajt e thatë të verës kur kërkesa për ujë për bujqësi arrin kulmin. Fermierët në Kaçanik , Shitine dhe Kamenicë mbështeten shumë në burimet e lumenjve dhe ujërave nentoxësore për ujë, por përdorimi joefikas i ujit dhe thatësinat e shkaktuara nga ndryshimet klimatike po i shterojnë këto burime. Teknikat e ruajtjes së ujit dhe praktikat e përmirësuara të ujitjes nevojiten për të trajtuar ndotjen dhe mungesën e ujit në rajon.

4. Degradimi i tokës dhe erozioni i tokës

Rajoni i Ferizajt dhe i Gjilanit po përballen me sfida të konsiderueshme të degradimit të tokës dhe erozionit të tokës, veçanërisht në zonat kodrinore dhe malore si Novobërde , Shitince dhe Kaçanik . Shpyllëzimi, mbikultoja dhe praktikat e paqëndrueshme bujqësore kanë çuar në humbjen e tokës pjellore, duke ulur produktivitetin e tokës dhe duke rritur rrezikun e mëshqiljeve të dheut dhe përmbytjeve.

Në zonat rurale ku dominon bujqësia, si në Kamenicë , Viti dhe Parteshi , presioni për të kthyer pyjet dhe peizazhet natyrore në tokë bujqësore ka përkeqësuar më tej humbjen e habitabit dhe rënien e biodiversitetit. Masat e ruajtjes së tokës, projektet e ripërlëvizimit dhe praktikat e qëndrueshme bujqësore nevojiten urgjentisht për të parandaluar degradimin e mëtejshëm të tokës dhe për të rivendosur pjellorinë e tokës.

5. Ndikimi i Ndryshimeve Klimatike

Rajoni i Ferizajt dhe i Gjilanit janë gjithnjë e më vulnerabël ndaj efektave të ndryshimeve klimatike. Rritja e temperaturave, reshjet e parrregullta dhe ngjarjet ekstreme të motit kanë tashmë ndikime të rëndësishme në bujqësi, burime ujore dhe ekosistemet.

Përmbytjet: Në zonat e ulëta përgjatë lumenjve si Lepenci , Nerodime dhe Morava e Bircës , reshjet e dendura dhe përmbytjet po bëhen gjithnjë e më të shpeshta, duke shkaktuar dëme në infrastrukturë, kulturë bujqësore dhe zona të banuara. Përmbytjet gjithashtu kontribuojnë në erozionin e tokës dhe ndotjen e furnizimeve me ujë.

Thatësinat: Nga ana tjetër, periudhat e zgatura të thata gjatë muajve të verës po çojnë në mungesë të ujit, veçanërisht në zonat bujqësore si Kaçaniku , Kamenica dhe Shitine . Këto thatësi jo vetëm

reduktimin e rendimentit të tokrave, por gjithashtu rrisin presionin mbi burimet tashmë të kufizuara ujore, duke kërcënuar jetesën e fermerëve.

Ndryshimet klimatike pritet të përkeqësojnë situatën ekzistuese mjedisore, duke e bërë më të vështirë që rajoni të investojë në strategjinë e përshtatjes klimatike, të tilla si ruajtja e ujit, bujqësia e qëndrueshme dhe masat e kontrollit të përmbytjeve.

6. Humbja e biodiversitetit

Biodiversiteti në Rajonin e Ferizajt dhe Gjilanit është nën kërcënim nga humbja e habitatit, ndotja dhe praktikat e paqëndrueshme të përdorimit të tokës. Malejt e Sharrit, të cilat shtrihen në Shterpocë dhe Kaçanik, janë shtëpi e ekosistemeve të ndryshme dhe specieve endemike, por shpyllëzimi dhe çerimi i qersizve po i degradojnë këto habitate. Prerjet e paligjshme, shndërimi i tokës për bujqësi dhe turizmi i parregulluar po kontribuojnë në humbjen e biodiversitetit në këto zona.

Sistemi aktual i Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta (MNM) në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt dhe ndikimet në mjedis

Sistemi i Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, duke përfshirë komunat e Gjilanit, Ferizajt, Kamenicës, Vësisë, Novobardës, Parteshit, Kllukoit, Ranilugut, Kaçanikut, Shtimes, Hanit, Elezli dhe Shterpocës përballen me sfida të shumta që kontribuojnë në ndikime të konsiderueshme mjedisore. Përdorimi i qendrës më të mëdha urbane si Gjilani dhe Ferizaji kanë sisteme relativisht të strukturuar të grumbullimit të mbeturinave, zonat rurale dhe komunat më të vogla luftojnë me infrastrukturën dhe shërbimet joadekuatë të menaxhimit të mbeturinave. Shumë zonave u mungon mbulimi i duhur i grumbullimit të mbeturinave, duke çuar në akumulimin e mbeturinave në vendgrumbullime të paligjshme, buzë rrugëve dhe në zona natyrore si lumenj dhe pyje. Kjo çështje e përhapur ka implikime të rënda si për shëndetin publik ashtu edhe për mjedisin.

Një nga ndikimet kryesore mjedisore të sistemit aktual të MM është ndotja e ajrit, tokës dhe ujit. Praktikën e papërshtatshme të depozitimit, duke përfshirë djegien e mbeturinave në zona të hapura, kontribuojnë në ndotjen e ajrit dheelimin të toksinave të dëmshme, duke ndikuar si në shëndetin e njeriut ashtu edhe në ekosistemet lokale. Për më tepër, mungesa e objekteve të duhura të depozitimit rezultojnë në mbetjet e rrezikshme, duke përfshirë mbetjet industriale dhe mjekësore, të hedhura në depozita të hapura, ku mund të kontaminohen tokat dhe të nxjerrin kimikate të dëmshme në ujërat nëntokësore dhe lumenjtë aty pranë. Lumenjtë si Lepenci, Nerodina dhe Morava e Binçës janë veçanërisht të prekur nga hedhja e paligjshme dhe depozitimi jo i duhur i mbeturinave, duke degraduar më tej cilësinë e ujit dhe duke dëmtuar ekosistemet ujore.

Përveç ndotjes, sistemi i MM të rajonit i mungojnë programet efektive të riciklimit, gjë që çon në një mbledhje të madhe në vendgrumbullimet dhe varfërimin e panavojshëm të burimeve të vlefshme. Shumica e materialeve të riciklueshme, duke përfshirë plastikën, metale dhe letër, përfundojnë në depozita ose venddepozitime të paligjshme, duke kontribuar në rritjen e degradimit të mjedisit dhe mbeturinave të burimeve. Mungesa e infrastrukturës së duhur të riciklimit jo vetëm që ngarkon më shumë depozitë, por gjithashtu çon në humbjen e mundësive ekonomike për komunitetet lokale.

Në tabelën e mëposhtme është një pasqyrë e ndikimeve kryesore mjedisore:

Tabela 10: Pasqyrë e ndikimeve kryesore mjedisore (Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt)

Subjekti	Çështja	Ndikimet

Studim Final i VSM-ee – Përmirësimi Ekzekutiv

Ndodja e tokës	Hedhja e papërshtatshme e mbeturinave në venddepozitime të paautorizuara ndodh tokën me materiale të rrezikshme, si metale të rënda dhe kimikate, duke degraduar cilësinë e ajrit dhe duke e bërë atë të papërshtatshme për bujqësi ose bimesi natyrore.	Ndodja e tokës redukton produktivitetin e tokës dhe paraqet rreze afatgjate për shëndetin, pasi substancat toksike të absorbuara nga bimët mund të hyjnë në furnizimin me ushqim.
Ndodja e ujit	Sistemi aktual i MM në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt kontribuon dukshëm në ndodjen e ujit. Depozitimi i pambujtueshëm i mbeturinave lejon që kimikatet e rrezikshme të dërrshen në trupat ujore, veçanërisht në lumenjtë Lepenci, Nerodime dhe Morava e Bripes, me deposti ilegale pranë lumenjve që e përkeqësojnë problemin.	Trupat ujorë të ndotur rrezikojnë jetën ujore dhe ulin disponueshmërinë e ujit të pastër për pije, ujë dhe përdorime të tjera. Ndodja e lumenjve dhe ujërave nëntokësore paraqet rreze serioze për shëndetin publik, dëmtim mjedisin, zvogëlon biodiversitetin dhe rrit kostot e trajtimit të ujit.
Ndodja e ajrit	Dëgjia e hapur e mbeturinave, e praktikuar shpesh për shkak të objekteve të papërshtatshme të depozitimi, lëshon ndodje të dëmshme si grimcat, dioksinat dhe furanat në ajër, të cilat të gjitha kanë efekte të dëmshme shëndetësore.	Ndodja e ajrit nga dëgjia e mbeturinave shkakton probleme të frymëmarrjes, veçanërisht në grupet vulnerabel si fëmijët dhe të moshuarit. Ai gjithashtu degradon cilësinë e ajrit duke çuar në shqetësime më të gjera për shëndetin publik dhe dëmtim mjedisit.
Shkatërimi i habitatit dhe humbja e biodiversitetit	Përhapja e depozitave ilegale dhe zgjerimi i depozitave në zona natyrore shkakton shkatërimin e habitatit, duke paraqitur një kërcënim të konsiderueshëm për rajonet e ndjeshme ekologjike si mjetet e Sharrës në Shtepoc dhe Kacanak.	Humbja e habitatit çon në një rënie të biodiversitetit, ku shumë specie tëmora dhe shtazore humbasin mjedisin e tyre natyror. Kjo redukton pasurinë ekologjike të rajonit dhe prish ekosistemet lokale, duke shkakuar pasoja afatgjate mjedisore.
Degradimi vizual dhe estetik	Mbetjet në zona të hapura, anëve të rrugëve dhe hapësirave publike shkaktojnë ndodje vizuale, duke ia prishur bukurinë natyrore të rajonit.	Degradimi vizual zvogëlon tërheqjen e rajonit për turizmin, dëmtim cilësinë e jetës së banorëve dhe sinjalizon keqmenëshimin më të gjërë mjedisit.
Kontributi Ndryshimeve Klimatike	Sistemi aktual MM, veçanërisht depozitimi i mbeturinave organike në deposti, lëshon metan, një gaz i fuqishëm serre (GHG) që rrit ndryshimin e klimës.	Emetimet e GS nga mbetjet e depozitimit gjumën e karbonit në rajon dhe përkeqësojnë ndryshimet klimatike, duke çuar në mot më ekstrem që streson sistemet mjedisore dhe sociale.

Studimi Final i VSM-së – Përmbledhje Ekzekutive

Prerogjet shëndetësi publike	e	Menaxhimi joadekuat i mbeturinave, duke përfshirë depozitimin e mbeturinave të rrezikshme dhe mjekësore, prerogjet rreziko serioze për shëndetin publik, duke çuar në probleme të frymëmarjes, kushër të liqurës dhe sëmundje të rënda.	Prerogjet e shëndetit publik janë veçanërisht të larta pranë venddepozitimeve dhe depozitave të menaxhuara keq, duke prekur në mënyrë disproporcionale grupet e cenueshme si fëmijët, të moshuarit dhe ata me kushta paraekzistuese.

Në përgjithësi, ndikimet mjedisorë të sistemit aktual të MM në Gjilan dhe Rajonin e Fierzajt duke përfshirë komunat e Gjilanit, Kamericës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Klokotit, Ranilugut, Fierzajt, Kaçanikut, Shënës, Harit, Elezit. Shtërpca janë të gjara dhe të shprehshme. Në tabelën e mëposhtme ato janë përshkruar në mënyrë cilësore për aktivitetet e ndryshme të MM.

Tabela 11: Mungesat mjedisore dhe sociale në sistemin aktual të menaxhimit të mbetjeve në rajonin e Gjilanit dhe Fierzajt

Subjekti		Mjedisore dhe sociale mungesat	
Shërbime parregulita grumbullimi mbeturinave	te	te	te
		Qendrat urbane si Gjilani dhe Fierzejt kanë shërbime më të shpeshta të grumbullimit të mbeturinave në krahasim me zonat rurale dhe perurbane si Parteshi, Ranilugu, Shtëpi dhe Kaçaniku. Shpërndarja e pabarabartë e shërbimeve çon në shpërndarjen e mbeturinave dhe hedhjen pa kriter, veçanërisht në zonat e pasqarë. Kjo ndikon negativisht në higjienë dhe mjedisin në këto lokacione.	
		- Shpërndarja e mbeturinave ndot tokën, ujerat sipërfaqësorë dhe nëntokësorë dhe dëmton Paaszhin, i cili është vendimtar për potencialin turistik të rajonit, veçanërisht në zonat si Shtëpca dhe Novobërda që mbështeten në ekoturizëm. - Mbetjet që derdhen në lumë si Lepenci, Nerodima dhe Morava e Binçës kontribuojnë në bllokime dhe, në rrethet e poshtme, grumbullohen në trupa më të mëdha ujore, duke përqendruar peshjtat e ndotjes. - Ujerat e ndotura sipërfaqësorë dhe nëntokësorë të përdorura për të pirë ose për ujë futi toksika në zinxhirat ushqimorë të njerëzve dhe kafshëve, duke rritur rrezikun për shëndetin publik dhe duke reduktuar produktivitetin bujqësor. - Shënjat e ujërave në tokë në rajonin e Gjilanit dhe Fierzajt çon në shpërndarjen e pabarabartë të resurseve natyrore, si druri dhe mineralet, dhe kontribuon në shpërndarjen e shpërndarjen dhe shpërndarjen e resurseve në zonat si Kamericë dhe Novobërda. - Mungesa e infrastrukturës së rrëkimit rezultojnë në mundësi të humbura për të reduktuar emetimet e gazëve shtë. Emetimet e metanit nga dekompozimi i mbeturinave organike në depozitë kontribuojnë në ndryshimet klimatike. - Rritja e vlerave të mbeturinave për arrësim, duke përfshirë materialet e ricikloshme, i ngarkon sistemet trashmë të mbrojtjes së menaxhimit të mbeturinave, duke rritur gjurmën mjedisore të depozitave dhe vendgrumbullimeve. Në mungesë të një sistemi funksional riciklimi, humbet potenciali për krijimin e vendeve të punës dhe mundësitë ekonomike nëpërmjet riciklimi të mbeturinave.	

Studium Final i VSM-së = Përbërësja Eshkësive

Asgjësim i dobët vendëpoztione të metarhura ose të pakontrolluara:	• Emetimet e gazit të metanë nga deponitë dhe vendëpoztimet e pakontrolluara kontribuojnë në mënyrë të konsiderueshme në emetimet e gazeve shtë, duke përkeqësuar ndryshimet klimatike. Kjo qeshje është veçanërisht shqetësuese në rajonet e prirura nga degradimi i mjedisit, si malet e Shqiptit në Shqipëri dhe Hani i Elezit, ku ndryshimet klimatike mund të shkaktojnë ngjarje më të rënda të motit dhe të rrisin ndjekshmërinë ndaj përmblyjeve dhe thatësirave. • Emetimet e kullimit nga deponitë ndotin tokën, çerret sipërfaqësore dhe nëntokësore, duke kërcënuar aksesimet lokale dhe bujqësinë në zonat si Kamenica, Vll dhe Ferizaj, ku bujqësia është kritike për ekonominë. • Deponitë e hapura tërheqin vektorët e sëmundjeve, si thërrësit dhe insektet, duke çuar në përhapjen e sëmundjeve midis njerëzve dhe kafshëve. Kjo është veçanërisht shqetësuese në zonat rurale dhe peri-urbane me infrastrukturë të dobët të shëndetit publik. • Emetimet e pëlhurës dhe erërave nga deponitë ndikojnë negativisht në cilësinë e ajrit dhe mirëqenien e banorëve aty pranë, veçanërisht në zonat me popullsi të dendur si Gjilani dhe Ferizaj. • Mbetjet e fryra nga ora nga vendgrumbullimet, duke përfshirë materiale të lehta si plastika, ndotin mjedisin përreth, duke dëmtuar zonat rrethore dhe furnizat bujqësore. • Zemet në lëndë, qeshin të shkaktojnë nga dëgjia spontane apo dëgjia e përgjishme, prodhojnë ndotje të dëmshme të ajrit, duke çliruar substanca të rënda në atmosferë, duke përkeqësuar më tej shëndetin publik. • Hedhja e gabuar e mbeturinave të rezeqshme dhe infektive, si mbetjet mjekësore, paraqet rreziqe serioze për shëndetin, veçanërisht në zonat pa sisteme të specializuara të menaxhimit të mbeturinave për materialet e rezeqshme. • Mbledhësit joformale të mbeturinave punojnë në kushte të rezeqshme në vendëpoztitme të pakontrolluara, duke u ekspozuar ndaj rreziqeve për shëndetin dhe sigurinë pa pajisje mbrojtëse. • Kafshët shtëpiake, duke përfshirë bagëtinë, shpesh ushqehen me materiale të mbeturinave në deponi të hapura, duke çliruar substanca të dëmshme, të cilat mund të çojnë në ndotjen e zivahit të furnizimit ushqimor. • Përzgjedhja e dobët e vendëve për deponitë çon në konflikte me komunitetet lokale, veçanërisht në zonat rurale, ku banorët mund të përballen me degradim mjedisor, humbje të tokës bujqësore dhe ulje të vlerave të pronës.

Në përgjithësi, mund të thuhet se deponimi jo i duhur i mbeturinave është problemi më serioz mjedisor i sistemit aktual të Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurtë (MMN) në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Çështjet kryesore mjedhin nga lokacionet e përzgjedhura keq të depozitimit të mbeturinave, të tilla si hedhja në shtrëllat e lumenjve dhe brenda zonave të banuara, dhe mirëmbajtja e pamjaftueshme e deponive ekzistuese. Në shumë zona mungojnë masat thelbësore për të kontrolluar emetimet, të tilla si mbulimi i deponive ose kullimet në dëgjien e mbeturinave, të cilat përkeqësojnë më tej ndotjen e ajrit dhe tokës.

Për më tepër, hedhja e paligjshme në lumë si Morava e Binçës dhe Lepenci kërcënon burimet jetike ujore, duke qier në ndotje të konsiderueshme të ujit. Komunitat në të dy rajonet bëjnë përpjekje të konsiderueshme për pastrimin e qendrave urbane si Gjilani dhe Ferizaj, por kushtet në deponitë, veçanërisht në zonat rurale dhe peri-urbane, shpesh neglizhohen. Mungesa e buxhetit, pajisjeve dhe kapaciteteve teknike për të operuar objektet rajonale të mbeturinave rezultojnë në deponi të mirëmbajtura keq që nuk përmbushin standardet bazë mjedisore dhe shëndetësore.

Në Ferizaj, menaxhimi jo i duhur i mbeturinave ka qar në shtimin e deponive ilegale, të cilat shpesh lihen të pamonitoruara, duke kontribuar në degradimin e mjedisit dhe duke paraqitur rreze shëndetësore për komunitetet e afërta. Deponia rajonale që i shërben rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt nuk i përmbahet standardeve moderne sanitare të deponisë, duke munguar procedurat themelore operative siç janë grumbullimi i kullimit, menaxhimi i gazit dhe mbulimi i duhur i mbeturinave. Ky dështim për të përmbushur kriteret e përcaktuara nga Direktiva e BE-së për Deponitë rezultojnë në emetime të pakontrolluara të metanit, një gaz të fuqishëm serra dhe ndotje të tokës dhe trupave ujorë aty pranë. Pa fonde dhe pajisje adekuata, këto rajone luftojnë për të përmirësuar praktikën e menaxhimit të mbeturinave, duke qar në dështime të mëtejshme mjedisore dhe shëndetësore për shëndetin publik.

❖ Evoluimi i mundshëm mjedisor pa Planin Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMM)

Mungesa e një Plani Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMM) në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, ka të ngjarë të rezultojë në përkeqësimin e vazhdueshëm të kushteve mjedisore dhe të shëndetit publik. Më poshtë janë pasqorat e mundshme mjedisore dhe socio-ekonomike nëse praktikat aktuale të menaxhimit të mbeturinave vazhdojnë pa zbatimin e një PNMM.

Mungesa e një Plani Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMM) në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, që përfshin komunat e Gjilanit, Ferizajt, Kamenicës, Vitisë, Novobërdës, Parteshit, Killekotit, Raniugut, Kaçanikut, Shtimes, Hanit, Elezit dhe Shtërpca, ka të ngjarë të çojnë në përkeqësimin e vazhdueshëm të kushteve mjedisore dhe të shëndetit publik të rajonit. Më poshtë përshkruhen pasqorat e mundshme mjedisore dhe socio-ekonomike nëse praktikat aktuale të menaxhimit të mbeturinave vazhdojnë pa zbatimin e PNMM.

1. Përkeqësimi i ndotjes dhe degradimi i mjedisit

Pa PMM, Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt do të vazhdonin të përballashin me sfida të rëndësishme lidhur me ndotjen, veçanërisht në aspektin e cilësisë së tokës, ujit dhe ajrit. Deponimi i vazhdueshëm i papërshtatshëm i mbeturinave, veçanërisht në venddepozitime të paligjshme dhe vendgrumbullime të pakontrolluara, do të përkeqësonte ndotjen e tokës, duke i bërë sipërfaqe të mëdha toke të papërshtatshme për bujqësi ose bimësi natyrore. Kivikatet e rrezikshme nga mbetjet do të rridheshin në lumë si Morava e Binçës dhe Lepenci, duke degraduar më tej cilësinë e ujit dhe duke rrezikuar ekosistemet ujore. Kjo gjithashtu do të reduktoje disponueshmërinë e ujit të pastër për pije, ujë dhe përdorim industrial. Për më tepër, dëgja e vazhdueshme e mbeturinave në hapur, e praktikuar zakonisht për shkak të objekteve joadekuata të menaxhimit të mbeturinave, ka të ngjarë të rrisë ndotjen e ajrit. Kjo

Shkollë Fria / VSM-si – Përmblidhje Ekzekutive

do të rezultonte në nivele të larta të ndotësve të dëmshëm, veçanërisht në zonat urbane dhe peri-urbane, duke çuar në rritjen e problemeve të frymëmarrjes dhe të tjera shëndetësore në mesin e popullsisë.

2. Rritja e rreziqeve për shëndetin dhe krizat e shëndetit publik

Vazhdimi i praktikave joadekuale të menaxhimit të mbeturinave do të përforcojë rreziqet serioze dhe të përshkallëzuara për shëndetin publik. Komunitetet prandë venddepozitimave të paligjshme dhe deponive të menaxhuara keq do të mbeten në rrezik të lartë të ekspozimit ndaj substancave të rrezikshme, duke përfshirë metalet e rënda dhe kimikate. Ky ekspozim mund të rezultojë në një mënyrë të çështjeve shëndetësore si sëmundjet e frymëmarrjes, sëmundjet e lëkurës dhe sëmundjet më të rënda, veçanërisht në mesin e grupeve vulnerabël si fëmijët, të moshuarit dhe individët me gjendje shëndetësore përkeqësuese. Për më tepër, mungesa e sistemeve të duhura të depozitimit të mbeturinave do të rrishte përhapjen e bartësve të sëmundjeve, si breshërit dhe insektet, të cilët lulëzojnë në kushte jeeqillore. Kjo mund të çojë në shpërthime sëmundjesh, duke rënduar më tej sistemin tashmë të kufizuar të kujdesit shëndetësor të rajonit.

3. Rënia e biodiversitetit dhe humbja e habitateve natyrore

Pa PNMIM, biodiversiteti i rajonit ka të ngjarë të vazhdojë të bjerë për shkak të shkatërrimit të vazhdueshëm të habitateve natyrore të shkatëruar nga zgjerimi i deponive dhe deponive të paligjshme. Ekosistemet e ndjeshme, si ato që gjenden në Shtërpca dhe Kaçanik, të cilat janë shtëpia e maleve të Sharrit, do të përballen me presion të shtuar nga depërimi i mbeturinave. Humbja e biodiversitetit do të çonte në reduktimin e pasurisë ekologjike dhe do të prishte ekosistemet lokale, duke dobësuar rezistencën e tyre ndaj ndryshimeve mjedisore dhe duke degraduar aftësinë e rajonit për të ofruar shërbime thelbësore të ekosistemit si uji i pastër, toka pjellore dhe sekuestrimi i karbonit.

4. Degradimi vizual dhe rënia e cilësisë së jetës

Përdorimi i vazhdueshëm i mbeturinave në hapësira të hapura, buza rrugëve dhe në hapësira publike do të kontribuonte në degradimin vizual të Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt. Kjo je vetëm që do të zvogëlonte tërheqjen estetike të zonës për banorët dhe vizitorët, por gjithashtu do të dëmtojte potencialin turistik të rajonit, veçanërisht në zonat si Shtërpca dhe Novobërdë që mbështelen në eko-turizëm. Vazhdimi i venddepozitimave të paligjshme dhe deponive të menaxhuara keq do të ishte një shanjë e dukshme e këqenimit mjedisor, duke minuar besimin e publikut tek autoritetet lokale dhe duke ulur cilësinë e jetës për banorët.

5. Intenifikimi i Pasqjave të Ndryshimeve Klimatike

Deporimi i vazhdueshëm i mbeturinave organike në deponi pa menaxhimin e duhur do të vazhdojë të kontribuojë në emetimin e gazeve serra (GHG), veçanërisht metanit, një oxigjen i fuqshëm i ndryshimeve klimatike. Gjurma e karbonit në rajon do të rritet, duke përkeqësuar ndryshimet klimatike dhe duke çuar në modele më ekstreme të motit, të tilla si përmbytjet dhe thatësitë. Këto ndryshime do të vendosin stres shtesë në sistemet mjedisore dhe sociale tashmë të brishta të rajonit. Pa PNMIM, rajonit do t'i mungonte një strategji e koordinuar për të zburuar ndikimet e ndryshimeve klimatike, duke e lënë atë më të prekshëm ndaj efekteve të tij.

Kjo mund prandaj të jetë supozohet atë gjithësheu pa të PNMIM, NM në Gjiçani dhe Rajoni i Ferizajt do të vazhdojnë të zhvillohen dhe modernizohen. Megjithatë, përmasat zhvillimit të PNMIM, duke përfshirë planin e investimeve, do të krijohet një koordinim i ngushtë i planifikimit afatgjatë të investimeve dhe financimit ndërmjet Qeverisë së Kosovës, njësive të qeverisjes lokale dhe donatorëve, duke mundësuar monitorimin e investimeve dhe financimeve afatgjata. Në këtë drejtim, Menaxhimi i Integruar Ndërkombëtar i Mbeturisë PNMIM synon të eliminojë investimet spontane, të cilat janë jo i bazuar në studime, ose miratuar nga politika krijuesit, në urdhërojnë të parandalimi i krijimit të fondeve publike joefikase dhe duke krijuar pikat e nxehta që do kërkojnë më shumë fondeve dhe burimet të kthehen në kushte normale të pranueshme. PNMIM synon të sigurojë që një sistem PNMIM realistik mbarëkombëtar të zhvillohet dhe përdoret rregullisht. Në PNMIM investimet janë të koordinuara në nivel rajonal dhe/ose bazuar në financim të qëndrueshëm.

Si përfundim, pa PNMIM do të ekzistonte rreziku që rreziqet e përkrahura më sipër do të vazhdonin ose nuk mund të përjashtoheshin në terma afatgjatë. Në këtë drejtim, zbatimi i PNMIM është vendimtar për të kthyer këto trende dhe për të siguruar një të ardhme të qëndrueshme për Rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt.

❖ Rreziqet e investimeve të pakoordinuara dhe pikave të nxehta mjedisore në rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt

Nëse sistemi i Menaxhimit të Mbeturisë të Ngurtë në Rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt zhvillohet pa Planin Ndërkombëtar për Menaxhimin e Integruar të Mbeturisë (PNMIM), shfaqen disa rreziqe kryesore për shkak të mungesës së koordinimit dhe planifikimit strategjik. Investimet e pakoordinuara mund të çojnë në përdorim joefikas të fondeve dhe në krijimin e pikave të nxehta mjedisore, të cilat do të kërkonin burime shtesë për t'u adresuar në të ardhmen. Disa nga rreziqet kryesore përfshijnë:

1. Investime të pakoordinuara dhe joproduktive

Investimet e paplanifikuara, spontane pa studime apo miratim të duhur nga autoritetet përkatëse mund të rezultojnë në infrastrukturë të planifikuar keq. Kjo mungesë koordinimi do të çojë në projekte që nuk plotësojnë nevojat reale të rajonit dhe nuk arrijnë të ofrojnë zgjidhje afatgjata për menaxhimin e mbeturinave. Për shembull, ndërtimi i deponive ose infrastrukturës së mbeturinave pa studime të detajuara të ndikimit mjedisor dhe vendime strategjike mund të përfundojë duke krijuar ndotje dhe probleme të reja në vend që të adresojë ato ekzistuese.

2. Krijimi i Hotspotëve Problematike

Në mungesë të PNMIM-së, ekziston rreziku i lartë që zona të caktuara në Rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt të shndërtohen në "pika të nxehta" të ndotjes dhe degradimit të mjedisit. Deponitë e paligjshme dhe menaxhimi i dobët i mbeturinave në zonat rurale dhe periferike mund të kthehen në zona problematike të mëdha, që kërkojnë investime të konsiderueshme për të rivendosur ekuilibrin mjedisor. Menaxhimi joefektiv mund të rezultojë në zona shumë të ndotura që ndikojnë në cilësinë e jetës në komunitetet lokale dhe zvogëlojnë potencialin për zhvillim të qëndrueshëm ekonomik dhe social.

3. Rreziku i përdorimit joefektiv të fondeve publike

Studim Financiar VSM-së – Përmbledhje Ekzekutive

Pa një plan të qartë për investime të koordinuara, fondet publike ka të ngjarë të përdoren në mënyrë joefikase. Pa një PNMM të miratuar, investimet publike dhe donacionet ndërkombëtare mund të drejtohen në projekte që nuk trajtojnë çështjet thelbësore të menaxhimit të mbeturinave në rajon. Për shembull, ndërtimi i infrastrukturës së menaxhimit të mbeturinave në mënyrë të fragmentuar mund të përkeqësojë shtat në vend që të sjellë përmirësime sistematike.

4. Rreziku i humbjes së mundësive për financim ndërkombëtar

Zbatimi i PNMM është i lidhur ngushtë me afësinë e rajonit për të siguruar fonde nga donatorët dhe organizatat ndërkombëtare. Pa një plan gjithëpërfshirës të menaxhimit të mbeturinave, rajoni rrezikon të humbasë mundësi të konsiderueshme për të financuar projekte të qëndrueshme që synojnë mbrojtjen e mjedisit dhe modernizimin e infrastrukturës.

Roli kritik i PNMM për Zhvillim të Qëndrueshëm në Rajon

Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMM) është thelbësor për udhëheqjen e zhvillimit të sistemit të menaxhimit të mbeturinave në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Ky plan siguron që të gjitha investimet dhe projektet që lidhen me menaxhimin e mbeturinave të jenë të mirëkoordinuara dhe të mbështetura nga studime të detajuara. PNMM do të parandalojë investimet joefektive dhe do të sigurojë që të gjitha përpjekjet të përpunohen me objektivat afatgjatë për një mjedis të qëndrueshëm dhe të shëndetshëm.

Përfundimet kryesore:

- Ndoqja dhe krizat shëndetësore: Pa PNMM, ndoqja e tokës, ujit dhe ajrit ka të ngjarë të përkeqësohet, duke çuar në rritjen e rreziqeve për shëndetin publik dhe cilësinë e jetës.
- Mungesa e qëndrueshmërisë ndaj kërkesës: Investimet e paqëndrueshme dhe menaxhimi i dobët i mbeturinave do të kontribuojnë më tej në ndryshimin e kërkesës, duke e bërë rajonin më të prirshëm ndaj ndikimeve ekstreme të motit.
- Nevoja për Koordinimin e Investimeve: Zbatimi i PNMM siguron që fondet dhe investimet të përdoren në mënyrë strategjike, duke reduktuar kostot e ardhshme dhe duke mbështetur zhvillimin e qëndrueshëm të rajonit.
- Ruajtja e Resurseve Natyrore dhe Biodiversitetit: Me PNMM, Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt ka mundësinë të mbrojë burimet e tij natyrore dhe të ruajë biodiversitetin, duke kontribuar në një të ardhme më të qëndrueshme për komunitetet lokale dhe ekosistemet natyrore.

0.3 Përmbledhje e Vlerësimit të Përgjithshëm të Ndikimit në Mjedis të Planit Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave

Planit Ndërkomunal për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave (PNMM) për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt përcakton zonat e mbeturinave në mënyrë që të gjitha komunat të caktohen në objekte specifike rajonale ose komunale për menaxhimin e mbeturinave. Kjo zona siguron përpunim efikas dhe të qëndrueshëm të mbeturinave për të gjithë rajonin, duke adresuar si nevojat aktuale ashtu edhe rritjen e ardhshme.

Faktorët kryesorë për përcaktimin e zonave të mbeturinave

1. Struktura hapësimore dhe aksesueshmëria: Zonat e mbeturinave janë planifikuar për të siguruar transport të lehtë në objektet e përcaktuara, duke minimizuar ndikimin mjedisor dhe kostat e transportit.

Shtimi Fisori VOM-së – Përmbledhje Ekzekutive

2. Madhësia dhe zhvillimi i popullsisë: Rritja dhe dendësia e popullsisë së rajonit janë konsideruar për të siguruar që shërbimet e menaxhimit të mbeturinave të përmbushin kërkesën si tani ashtu edhe në të ardhmen.
3. Sasia e mbeturinave të gjeneruara dhe të grumbulluara: Plani ilogarit totalin e mbeturinave të linjuara në rajon, duke siguruar që të ketë infrastrukturë të mjaftueshme për të menaxhuar dhe përparuar mbetjet në mënyrë efektive.

Sasia minimale e mbeturinave për fizibilitetin ekonomik:

Për të siguruar funksionimin ekonomik të impianteve të Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta (MMS), duhet të përpunohen minimalisht 100 ton/ditë (t/d) mbetje brenda çdo zone të mbeturinave. Gjenerimi i përgjithshëm i mbeturinave për rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, bazuar në të dhënat e AMMK 2021, është 91,303 ton në vit, që barazohet me një gjenerim mesatar ditor prej 250,145 t/ditë. Ky vëllim ditor siguron që objektet e propozuara të funksionojnë me efikasitet.

Zonat dhe objektet e propozuara të mbeturinave:

1. Përmirësimi i deponisë të Velokincës:
  - o Planifikuar për një periudhë 20-vjeçare me një kapacitet maksimal vjetor prej 126,200 ton.
  - o Ky përmirësim do të modernizojë deponitë ekzistuese, duke siguruar që ai të përmbushë standardet mjedisore.
2. Dy Fabrika Rajonale të Riciklimit (Mjetet e Rikuperimit të Materialeve - MRF):
  - o Në MRF në Gjilan me kapacitet 16 000 ton/vit.
  - o Në MRF në Ferizaj me kapacitet 16 000 ton/vit.
  - o Këto objekte do të përpunojnë materiale të riciklueshme të mbledhura veçmas (plastikë, metal, lëng), duke reduktuar sasinë e mbeturinave të dërguara në deponi.
3. Dy objekte kompostimi:
  - o Një objekt për mbeturinat e gjelbra të grumbulluara veçmas në Gjilan dhe një në Ferizaj.
  - o në Gjilan : 4 000 ton/vit.
  - o në Ferizaj : 4 000 ton/vit.
  - o Këto impiante kompostimi bazohen në një Studim Fizibiliteti, me rreth 2000 ton/vit mbetje të gjelbra të gjeneruara në çdo rajon.
4. Impiantet e trajtimit të ujërave të zeza (WWTP):
  - o Aktualisht nuk ekziston asnjë WWTP në rajon.
  - o Planifikohet ndërtimi i ri i WWTP në Gjilan brenda 3 viteve të ardhshme, duke synuar trajtimin e ujërave të zeza nga 90 000 amvisën.

- Objekte më të vogla janë planifikuar edhe për Kaçanikun dhe Neresdimin në rrethimin e Ferizajt.

5. Implanti i trajtimit mekanik-biologjik (MBT) :

- Një implant MBT për mbeturinat e përziera komunale me prodhimin e karburantit që rrjedh nga mbeturinat (RDF), i projektuar për t'i shërbyer të gjithë Zonës së Menaxhimit të Mbeturinave (ZMZ) në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt.

Përfitimet Mjedisore dhe Ekonomike

- Përmirësimi i efikasitetit të menaxhimit të mbeturinave: Duke krijuar objekte riciklimi dhe kompostimi të vendosura mirë, plani siguron që mbetjet të përpunohen aty ku ato krijohen, duke reduktuar kostot e transportit dhe emetimet e lidhura me to.
- Promovimi i riciklimit dhe kompostimit: Zhvillimi i MRF-ve dhe objekteve të kompostimit inkurajon riciklimin dhe rikuperimin e burimeve, duke reduktuar ndjeshëm vëllimin e mbeturinave të dërguara në deponi.
- Cilësi më e mirë e ujit: Implantat e planifikuara të trajtimit të ujit do të parandalojnë hyrjen e ndotësve në trupat ujorë, duke përmirësuar shëndetin publik dhe duke mbrojtur ekosistemet lokale.
- Reduktimi i ndotjes së mjedisit: Zbatimi i objekteve të reja do të reduktojë hedhjen e paligjshme dhe djegien e hapur të mbeturinave, duke çuar në ajër, ujë dhe tokë më të pastër.

PRMIM për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, përmes zhvillimit të infrastrukturës moderne për menaxhimin e mbeturinave, pritet të ketë një ndikim kryesisht pozitiv mjedisor.

◆ Identifikimi, Përshkrimi dhe Vlerësimi i Ndikimit në Mjedis

Identifikimi, përshkrimi dhe vlerësimi i ndikimit mjedisor janë kryer bazuar në profilet e VSM për masat e përzgjedhura. Ndikimet dhe rëndësia e tyre janë përmbledhur në tabelën e mëposhtme.

Tabela 12: Përmbledhje e Vlerësimit Mjedisor të infrastrukturës, Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt

Infrastruktura	Ndikimi në Mjedis	Rëndësia e Ndikimit	Masat Zhvritëse
Përmirësimi i Deponisë së Veleçinës	Siguron aksesim të kontrolluar të mbeturinave, parandalon ndotjen nga hedhja e paligjshme.	Positiv, afatgjatë	Sigurori menaxhimin e duhur të deponisë, duke përfshirë grumbullimin e kullimit dhe sistemet e menaxhimit të gazit për të shmangur ndotjen e tokës dhe ujit.

Studimi Final i VSM-së – Përmblidhje Ekzekutive

Pajisjet e rikuperimit të materialeve (MRF)	Redukton mbetjet e depozitave duke rënditur materialet e nevojshme (plastikë, metal, letër).	Pozitiv, afatgjatë	Siguron praktika efektive të klasifikimit dhe mirëmbajtjes së duhur të pajisjeve për të optimizuar normat e rikuperimit dhe për të zvogëluar ndotjen.
Objektorë kompostimi (mbeturinat e gjelbra)	Redukton mbetjet organike në depozitë, prodhon kompost për përdorim bujqësor.	Pozitiv, afatmesëm	Zbatimi i sistemeve të kontrollit të ardhurave dhe sigurimi i ndarjes së mbeturinave të gjelbra për të shmangur kontaminimin.
Impianet e trajtimit të ujërave të zeza (WWTf)	Përmirëson cilësinë e ujit duke trajtuar ujërat e zeza dhe ujërat e zeza, duke parandaluar ndotjen.	Pozitiv, kritika për ekosistemet ujore dhe shëndetin publik	Monitorimi i rregullt i cilësisë së effluentit menaxhimi i duhur i lumit dhe respektimi i rregulloreve mjedisore për të siguruar trajtim efektiv të ujit.
Impianet e trajtimit mekanik-biologjik (MBT)	Prodhon lëndë djegëse që rrjedh nga refuzimi (RDF) nga mbetjet e përziera komunale, zvogëlon ngarkesën e depozitave.	Pozitiv, afatmesëm	Trajtimi i duhur i mbeturinave të mbijtura për të shmangur emetimet dhe kontaminimin, siguron prodhim më cilësor të lëndës RDF për të mbështetur rikuperimin e energjisë.
Mbyllja e depozitave eksistuese	Eliminon meqatë mjedisore nga depozitat e vjetra, të menaxhuara lag.	Pozitiv, damshëm, afatgjatë	Kryerja e monitorimit mjedisor pas mbylljes, rindodrimi i tokës dhe monitorimi për rrjedhjet ose emetimet e gazit.
Qendrat për grumbulimin dhe rikimin e mbetjeve (CAC)	Ofron zona të caktuara për hedhjen e mbeturinave shpërpake, duke reduktuar hedhjen e paligjshme.	Pozitiv, afatmesëm	Edukimi i publikut për përdorimin e CAC-ve për të përmirësuar ndarjen e mbeturinave, monitorimi i qendrave për të parandaluar asgjësimin e paligjshëm të materialeve të nevojshme.
Obante ricklinizues	Rrit rikuperimin e metaleve dhe materialeve të tjera skrap, duke reduktuar përdorimin e depozitave.	Pozitiv, afatgjatë	Siguron kontrolle të duhura mjedisore për të parandaluar ndotjen nga trajtimi dhe ruajtja e skrapit.

Përfitimet kryesore mjedisore:

1. Reduktimi i përdorimit të depozitave: MRF-të, pajisjet e kompostimit dhe impianet MBT do të

Studion Final i VSM-së – Përmbledhje Ekzekutive

- reduktuonë ndjeshëm volumin e mbeturinave të drejtuar në deponi.
- 2. Përmirësimi i cilësisë së ujit: WWTP-të e planifikuara do të trajtojnë ujërat e zeza, duke reduktuar ndotjen e trupave ujore lokale.
- 3. Rikuperimi i burimeve: MRF-të dhe kantieret e riciklimit nxisin rikuperimin e materialeve të vdeqshme, duke kontribuar në një ekonomi çarkore.
- 4. Mbrojtja e shëndetit publik: Mbyllja e deponive të vjetra dhe ndërtimi i objekteve të reja të mbeturinave do të mbrojnë shëndetin publik duke reduktuar ekspozimin ndaj ndotësve të dëmshëm.

Nevojat zbutëse:

- Monitorimi i regullt mjedisor i të gjitha objekteve për të siguruar respektimin e rregulloreve.
- Programet e edukimit publik për të siguruar përdorimin e duhur të infrastrukturës së re të mbeturinave, duke përfshirë përpjekjet e riciklimit dhe kompostimit.
- Planifikimi strategjik për mirëmbajtjen afatgjatë dhe menaxhimin mjedisor të deponive dhe WWTP-ve.

Përmbledhja e përgjithshme e ndikimit:

- **Ndikimet pozitive:** Zbatimi i infrastrukturës moderne të menaxhimit të mbeturinave si impiantet e riciklimit, impiantet e kompostimit dhe impiantet e trajtimit të ujit/ujrave të zeza do të rezultojnë në rezultate të rëndësishme pozitive mjedisore duke reduktuar mbetjet, duke përmirësuar normat e riciklimit dhe duke përmirësuar cilësinë e ujit.
- **Ndikimet negative:** Ndikimet e mundshme negative, të tilla si ndotja e tokës dhe e ujit, lindi kryesisht nga funksionimi i deponive dhe vendeve ilegale të dërdhjeve nëse nuk menaxhohen siç duhet. Megjithatë, me masat e duhura zbutëse, këto ndikime mund të minimizohen.
- **Rëndësia:** Ndikimi i përgjithshëm mjedisor i infrastrukturës së planifikuar për menaxhimin e mbeturinave në rajonin e Gjiatit dhe Ferizajt është kryesisht pozitiv, duke kontribuar në qëndrueshmërinë afatgjatë dhe mbrojtjen e mjedisit duke adresuar çështjet kritike që lidhen me menaxhimin e mbeturinave dhe ndotjen.

Siç përmbledhet në tabelën e mësipërme, masat e planifikuara në kuadër të FNMIM kanë një ndikim pozitiv orë të parëndësishëm në zhvillimin e objektivave të mbrojtjes së VSM-së. Megjithatë, masat nuk mund të vlerësohen vetëm në baza individuale; ato duhet gjithashtu të marrin parasysh ndërveprimet sistematike brenda një sistemi të integruar të menaxhimit të mbeturinave. Përveç kësaj, përzgjedhja e vendndodhjeve do të luajë një rol veçanërisht të rëndësishëm në zbatimin e komponentëve rajonalë të menaxhimit të mbeturinave. Prandaj, duhet të bëhet një përzgjedhje e dotajuar e vendndodhjeve si pjesë e procedurave dylësore të planifikimit dhe miratimit, duke marrë parasysh edhe ndikimet përkalëse mjedisore.

Tabela 13: E përmbledhur Vlerësimi mjedisor në përgjithësi

Llogji / mjetësimi i kalës	Përshkrimi	Vlerësimi mjedisor në përgjithësi
VWZ	Percaktimi i zonave të mbeturinave	+

Studimi Final i VSM-së – Përmbledhje Ekzekutive

R	Komponentët e menaxhimit rajonal të mbeturinave	
R01	Transferimi i mbeturinave dhe transporti në distanca të gjata	
R01-01	Stacioni i transferimit të tijt ramp që ekziston në Ferizaj, do të përmirësohet	+
R01-02	Rampë lloji transferimi station mëngjeshje	++
R02	Mekanika trajtimi (MRF)	
R02-01	E papastër MRF	+
R02-02	MRF e pastër (do të krijohen dy MRF në Gjakovë dhe Ferizaj)	++
R03	Mekanika biologjike trajtimi (MBT)	
R03-01	MBT me tretje anaerobe (fabrika me kapacitet 55,000 t/vit)	++
R03-02	MBT me stabilizim	++
R03-03	MBT me rikuperim të energjisë (prochimi RDF)	++
R03-04	MBT bazuar në tunelekortezier të mbyllur – optimale për faktoret (planifikuar për 2032)	++
R04	Tretje anaerobe (e planifikuar për vitin 2031, 10,000 t/vit)	++
R05	Deponja Sanitare (sigjesimi i siguri) i mbeturinave	
R05-01	Deponja Sanitare (zgjerimi i Vitelesinca me qatit në)	O
R05-02	Rehabilitimi i Deponja	+
R07	Objektet e trajtimit të ujit dhe ujërave të zeza	
R07-01	Impanti i trajtimit të ujërave të zeza	++
L	Komponentët e menaxhimit lokal të mbeturinave	
L01	Pastrimi i Rugëve	
L01-01	Manuali gjithëpërfshirës për pastrimin e rugëve	++
L01-02	Mekanizmi gjithëpërfshirës i menaxhimit të rugëve	+
L02	Mbledhja e mbeturinave (përfshirë grumbullimin e veguar)	
L02-01	Mbledhja e mbeturinave të përziera	+
L02-02	Mbledhja e mbeturinave organike	+
L02-03	Mbledhja e mbeturinave të tharta të ricikluar	++
L02-04	Qendrat për grumbullimin dhe riciklimin e mbetjeve (6 CAC të planifikuara, 3 në secilin rajon)	+
L03	Kompostimi (rikuperimi i materialeve)	
L03-01	Plan i kompostimit të mbeturinave të gjelura (2 kompostime të centralizuara për mbetjet e gjelura për nëntorin e Gjakovës dhe Ferizajt)	+
L03-02	Impanti i brendshëm gjithëpërfshirës i automatizuar	++
L04	Menaxhimi i mbeturinave inerte	
L04-01	Trajtimi levizshëm i M&ND (pikat e depozitimit për M&ND nëpër komunë)	+
L04-02	Trajtimi i palvizshëm (i planifikuar për shtypjen dhe ruajtjen e M&ND)	++
L04-03	Asgjësimi i M&ND (deponi për M&ND jo të ricikluar, norma e asgjësimit 15%)	O

0.4 Pëmbledhje e kontributit të PNMM në Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQs)

Zbatimi i Planit të integruar të Menaxhimit Ndërkomunal të Mbeturinave (PNMM) në Rajonin e Gjiçanit dhe Ferizajt, siç është paraqitur në Tabelën: Pëmbledhje e Verësimit të Ndikimit Mjedisor të Infrastruktura, në mënyrë të konsiderueshme përputhet me Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm global (OZHQ) të përcaktuara nga Kombet e Bashkuara. Infrastruktura e planifikuar e menaxhimit të mbeturinave dhe masat e lidhura me të kontribuojnë në OZHQ të ndryshme, veçanërisht ato që lidhen me qëndrueshmërinë mjedisore, shëndetin publik dhe mirënjohjen ekonomike. Ky kapitull eksploron ndikimin e PNMM në OZHQ specifike, duke demonstruar se si plani mbështet axhendën globale për zhvillim të qëndrueshëm.

OZHQ 6: Uji i pastër dhe kanalizimi

Objektivi: Sigurimi i disponueshmërisë dhe menaxhimit të qëndrueshëm të ujit dhe kanalizimeve për të gjithë.

- Kontributi i impianteve për trajtimin e ujërave të zeza (WWTP): Planifikimi i WWTP në Gjiçan dhe objektet më të vogla në Kaçanik dhe Nerodime do të parandalojnë që ujërat e zeza të paltrajtuara të ndotin trupat ujorë lokale, siç janë lumenjtë dhe përrënjtë. Kjo do të përmirësojë cilësinë e ujit, do të mbrojë shëndetin publik dhe do të mbrojë ekosistemet ujore.
- Kontributi kryesor: Përmirësimi i aksesit në uje të pastër duke reduktuar ndotjen nga ujërat e zeza të paltrajtuara.

OZHQ 11: Qytete dhe komunitete të qëndrueshme

Objektivi: Bëni qytetet dhe vendbanimet njerëzore gjithëpërfshirëse, të sigurt, elastike dhe të qëndrueshme.

- Qendrave Qytetare: Qendrat në Gjiçan, Ferizaj dhe Vushtri do t'u ofrojnë banorëve lokacione të caktuara për depozitimin e mbeturinave, duke reduktuar depozitimet ilegale dhe duke përmirësuar shërbimet e menaxhimit të mbeturinave urbane dhe rurale. Kjo do të përmirësojë shëndetin publik dhe do të krijojë komunitete më të pastër dhe më elastike.
- Kontributi kryesor: Reduktimi i ndotjes në zonat urbane dhe rurale nëpërmjet shërbimeve më të mira të menaxhimit të mbeturinave.

OZHQ 12: Konsumi dhe Prodhim i Përgjegjshëm

Objektivi: Sigurimi i modeleve të qëndrueshme të konsumit dhe prodhimit.

- Kontributi i Objekteve të Rikuperimit të Materialeve (MRFs) dhe Otorëve të Riciklimit: Me themelimin e MRF-ve në Gjiçan dhe Ferizaj, PNMM promovon riciklimin dhe rikuperimin e burimeve. Këto objekte do të trajtojnë 15,000 deri në 18,000 ton materiale të riciklueshme në vit, duke reduktuar mbetjet e dërguara në depozitë dhe duke ruajtur burimet natyrore.
- Kontributi kryesor: Rritja e normave të riciklimit dhe reduktimi i ndikimit mjedisor të rajonit së burimeve, duke mbështetur një ekonomi qarkore.

OZHQ 13: Veprimi për Klimën

Objekti: Merrni masa urgjente për të luftuar ndryshimin e klimës dhe ndikimet e tij.

- Kontributi i objekteve të kompostimit dhe impiantit MBT: Objektet e kompostimit në Gjiar dhe Ferizaj do të përpunojnë 4,000 ton mbeturina të gjelbra në vit, duke reduktuar vëllimin e mbeturinave organike të dërguara në deponi. Impianti MBT do të konvertojë mbetjet e përziera komunale në Karburant i Derivuar nga Mbetjet (RDF), duke reduktuar më tej emetimet e deponive. Këto veprime do të ndihmojnë në reduktimin e emetimeve të metanit nga dekompozimi i mbeturinave organike, një gaz i fuqishëm sërë.
- Kontributi kryesor: Reduktimi i emetimeve të gazeve sërë nëpërmjet praktikave më të mira të menaxhimit të mbeturinave, duke kontribuar në zbutjen e ndryshimeve klimatike.

OZHQ 15: Jeta në tokë

Objekti: Mbrojtja, rivendosja dhe promovimi i përdorimit të qëndrueshëm të ekosistemeve tokësore, administrimi i pyjeve, luftimi i shkretëtirimit, ndalimi dhe anulimi i degradimit të tokës dhe ndalimi i humbjes së biodiversitetit.

- Kontributi i Mbrojtjes së Deponisë dhe Deponisë së Re Sanitare: PNMIM përfshin mbylljen e deponive të vjetra dhe përmirësimin e deponisë së Velekinsës, duke siguruar që praktikët e deponimit të mbeturinave të mos degradojnë tokën. Kjo do të mbrojtë cilësinë e tokës dhe ekosistemet lokale, duke promovuar biodiversitetin dhe përdorimin e qëndrueshëm të tokës.
- Kontributi kryesor: Mbrojtja e burimeve të tokës dhe biodiversitetit duke parandaluar ndotjen e mëtejshme nga depozitimi i papërshtatshëm i mbeturinave.

OZHQ 2: Shëndeti dhe mirëqenia e mirë

Objekti: Sigurimi i një jete të shëndetshme dhe promovimi i mirëqenies për të gjithë në të gjitha moshat.

- Kontributi i menaxhimit të mbeturinave të rrezikshme dhe mjekësore: PNMIM siguron që mbetjet e rrezikshme dhe mjekësore të menaxhohen në mënyrë të sigurt përmes objekteve të specializuara. Kjo do të zvogëlojë ekspozimin e publikut ndaj substancave të dëmshme, duke mbrojtur popullatat e cenueshme nga rreziqet serioze për shëndetin.
- Kontributi kryesor: Rritja e mbrojtjes së shëndetit publik duke minimizuar ekspozimin ndaj materialeve të rrezikshme përmes praktikave të përmirësuara të trajtimit të mbeturinave.

Tabela 14: Kontributi i PNMIM në Objektivat e Zhvillimit të Qëndrueshëm (OZHQs), Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt

Infrastruktura/Masa e PNMIM	OZHQ përkatëse	Kontributi në OZHQ
Impiantet e trajtimit të ujërave të zeza (WWTP) në Gjiar, Kaçanik dhe Nerodimë	OZHQ 6: Uji i pastër dhe korrëzimi	Parandalon ndotjen e trupave ujorë, përmirëson cilësinë e ujit dhe siguron ujë të pastër për familjet dhe bujqësinë.

Qendrat e riciklimit (MRFs)	OZHQ 12: Konsumi dhe Prodhim i Përgjegjshëm	Lehtëson riciklimin, zvogëlon volumin e mbeturinave të dërguara në deponi dhe rrit konsumin e qëndrueshëm duke rikuperuar materiale të vlefshme.
Objektet e kompostimit	OZHQ 13: Veprimi për Klimën	Redukton emetimet e metanit duke devijuar mbetjet organike nga deponitë, duke kontribuar në zbutjen e ndryshimeve klimatike përmes kompostimit dhe menaxhimit të qëndrueshëm të mbeturinave.
Implanti i trajtimit mekanik-biologjik (MBT)	OZHQ 13: Veprimi për Klimën	Prodhon lëndë djegëse që rrjedh nga Karburant i Derivuar nga Mbetjet (RDF), duke reduktuar përdorimin e deponisë dhe duke ulur emetimet e gazeve sërë, duke mbështetur iniciativat e veprimit për klimën.
Qendrat për grumbullimin dhe riciklimin e rrethjeve (CAG)	OZHQ 11: Qytete dhe komunitete të qëndrueshme	Rrit efikasitetin e grumbullimit të mbeturinave në zonat urbane dhe rurale, duke reduktuar hedhjen e paligjshme dhe duke përmirësuar kushtet e jetesës urbane.
Mbyllja e Deponive Ekzistuese dhe Përmirësimi i Deponisë së Velëkincës	OZHQ 15: Jeta në tokë	Parandalon degradimin e tokës dhe mbron biodiversitetin duke siguruar praktika të sigura dhe moderne të depozitimit të mbeturinave dhe duke mbyllur deponitë e vjetruara dhe të pamënaxhuara.
Objektet e menaxhimit të mbeturinave të rrezikshme dhe mjekësore	OZHQ 3: Shëndeti dhe mirëqenia e mirë	Mbron shëndetin publik duke menaxhuar në mënyrë të sigurt mbetjet e rrezikshme dhe mjekësore, duke reduktuar rrezikun e ekspozimit ndaj substancave të dëmshme për komunitetet lokale.
Masat e tjera		
Programet e klasifikimit dhe ndarjes së mbeturinave	OZHQ 15: Jeta në tokë	Ruan biodiversitetin duke parandaluar hedhjen e paligjshme të mbeturinave në habitatet natyrore dhe zonat pyjore, veçanësisht në zonat e mbrojtura si malet e Shalës së Bagores.
Infrastruktura për Menaxhimin e Mbeturinave të Ngurtë (MM)	OZHQ 11: Qytete dhe komunitete të qëndrueshme	Promovon mjedisin të pastër urban përmes praktikave më të mira të menaxhimit të mbeturinave, duke reduktuar përdorimin e deponisë dhe duke mbështetur një ekonomi qarkore.
Reduktimi i djegies së mbeturinave të hapura	OZHQ 13: Veprimi për Klimën	Redukton ndotësit e dëmshëm të ajrit nga djegia e mbeturinave të hapura, duke kontribuar në çelësi më të mirë të ajrit dhe reduktim të emetimeve të gazeve sërë.
Rikuperimi i burimeve dhe mosk e ekonomisë rrethore	OZHQ 12: Konsumi dhe Prodhim i Përgjegjshëm	Mbështet një ekonomi qarkore duke mundësuar rikuperimin e materialeve dhe duke reduktuar varësinë nga burimet natyrore, duke nxitur kështu modele të qëndrueshme prodhimi dhe konsumi.
Programet e Ndërgjegjësimi dhe Edukimi të Komunitetit	OZHQ 4: Arsimi cilësor	Rrit mirëkuptimin dhe pjesëmarrjen e publikut në nisimat e riciklimit dhe reduktimit të mbeturinave, duke nxitur sjelljen e përgjegjshme mjedisore.

7.2. Shtojca 2: Raporti përfundimtar i fushëveprimit për Vlerësimin Strategjik Mjedisor për "Planin Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave për Komunitetet e Gjilanit dhe Rajonit të Ferizajt (PNMIM) në Kosovë"

7.2. Shtojca 2: Raporti përfundimtar i fushëveprimit për Vlerësimin Strategjik Mjedisor për "Planin Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave për Komunitetet e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt (PNMIM) në Kosovë"

giz

SHTOJCA II

**Vlerësimi Strategjik Mjedisor i Planeve Ndërkomunale për
Menaxhimin e IntegrUAR të MbeturInave për Komunat e
Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajit, Kosovë**

«Raporti përfundimtar i fushësve»

Përgatitur nga:

**Environmental
Sustainable
Solutions**

Përmbajtja

1.	Hyrje	3
1.1.	Vlerësimi Strategjik Mjedisor	3
2.	Përshkrimi i VSM-së i PNMIM për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt	5
3.	Pasqyrë e situatës ekzistuese të SWM në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt	9
3.1.	Politika dhe Korniza Rregulatore	9
3.1.1.	Kuadri Ligjor	9
3.1.2.	Politikat dhe Planet Kombëtare	9
3.2.	Merëveshja institucionale për menaxhimin e mbeturinave të ngurta	10
3.2.1.	Niveli Kombëtar	10
3.2.2.	Niveli Rajonal	13
3.2.3.	Niveli Lokal	13
3.3.	Shërbimet e Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, Kosovë	14
4.	Vështrim i përgjithshëm i palëve kryesore të interesit dhe përfshirja e tyre në procesin e VSM-së për PNMIM për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt	17
5.	Përshkrimi i aspekteve kyçe mjedisore që do të adresohen në studimin e VSM-së për PNMIM në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt	18
5.1.	Shtirja gjeografike	18
5.2.	Shtirja kohore	19
5.3.	Elementet e PNMIM për t'u vlerësuar	19
5.4.	Aspektet kyçe mjedisore që dalin nga VSM për PNMIM në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt	20
6.	Përshkrimi i fushëveprimit të vijës bazë mjedisore që do të përgatitet në studimin e VSM për PNMIM Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt	22
6.1.	Burimet bazë të të dhënave	22
7.	Rekomandim për identifikimin e ndikimit specifik dhe metodologjitë e vlerësimit që do të përdoren në studimin e VSM	24
7.1.	Shqyrtimi i Alternativave	24
7.2.	Identifikimi i objektivave, synimeve dhe treguesve	27
8.	Hapat e radhës	29

LISTA E TABELAVE

Table 1. Fazat e planit të investimit	7
Table 2. Palët kryesore të interesuara të përfshira në procesin e përgatitjes së PNMIM	18
Table 3. Elementet e PNMIM të propozuara për vlerësim	19
Table 4. Komponentët mjedisorë dhe efektet e mundshme	20
Table 5. Burimet bazë të të dhënave dhe shtrirja e vlerësimit	23
Table 6. Alternativat e konsideruara	26
Table 7. Projekt objektivat mjedisore të VSM-së	27

LISTA E FIGURAVE

Figure 1. Fazat dhe raportet e PNMIM	6

SHKURTESAT

Shkurtesa	Teksti i plotë
NPK	Nënproduktet e Katshëve
UA	Udhëzimi Administrativ
TA	Tretje anaerote
TMD	Teknikat më të Mira të Disponueshme
M&ND (ose MND)	Mbeturnat e Ndërtimit dhe Demolimit
QDQ	Qendrat e Depozimit për Qytetarë (Qendra e depozitimit për riciklim)
KE	Drejtor Ekzekutiv
OSHC	Organizata e Shoqërisë Civile
DHI	Të ardhurat e disponueshme të familjes
KKD	Kosto Kryesore Dynamike
KE	Komisioni Evropian
AEM	Agjencia Evropiane e Mjedisit
PZP	Përgjegjësia e Zgjeruar e Prodhuesit
VNMS	Vlerësimi i Ndikimit Mjedisor dhe Social
KEM	Katalogu Evropian i Mbeturive
SF	Studimi i Fizibilitetit
PBB	Prodhimi i Brendshëm Bruto
GHG	Gazrat Serre
GIS	Sistemi i Informacionit Gjeografik
GIZ	Shoqëria Gjermane për Bashkëpunim Nderkombëtar
QK	Qeveria e Kosovës
MKSH	Mbeturnat e Kujdesit Shëndetësor
EF	Ekonomi Familjare
PNMIM	Plan Nderkomunal i Menaxhimit të Integruar të Mbeturive
BNK	Bashkëpunimi Nderkomunal
GM	Grumbulluesit Informal të Mbeturive
MIM	Menaxhimi i Integruar i Mbeturive
TPPMIM	Trupi i Përbashkët Punës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturive
KEK-u	Kompania Energjetike e Kosovës
AMMK	Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës
SKMIM	Strategjia e Kosovës për Menaxhimin e Integruar të Mbeturive
KMDK	Kompania e Menaxhimit të Deponive të Kosovës
TKP	Treguesi Kryesor i Performancës
ASK	Agjencia e Statistikave të Kosovës
LBN	Ugji për Bashkëpunim Nderkomunal
LM	Ugji për Mbeturnat
TBM	Trajtimi Mekaniko-Biologjik
MMPHI	Ministria e Mjedisit Planifikimit Hapësinor dhe Infrastruktura
MAPL	Ministria e Administrimit të Pushtetit Lokal

Shkurtesa	Teksti i plotë
ME	Ministria e Ekonomisë
FRM	Fabrika e Ricklimit të Materialeve
MNK	Mbeturitë Komunale të Ngurta
OJQ	Organizata Joqeveritare
NOTP	Jo në Oborin Tim
PKPM	Plani Kombëtar i Parandalimit të Mbeturinave
O&M	Operimi dhe Mirëmbajtja
MOA	Masat Organizative – Administrative
EP	Ekuivalenti i Popullsisë
PNH	Paguani Ndërsa Hechmi - sistem tarifimi për mbeturinat
NP	Ndërmarrjet Publike
PPP	Partnitetet Publike Privat
OPP	Organizata e Përgjegjësisë së Prodhuarit
RAE	Komunitetet Rom, Ashkali dhe Egjiptian
RKP	Karburanti i Derivuar nga Mbeturitë
KRM	Kompania Rajonale e Mbeturinave
PRMM	Plani Rajonal i Menaxhimit të Mbeturinave
MSA	Marrëveshja e Stabilizimit Asociimit
NnB	Ndarja në Burim (e mbeturinave)
VSM	Vlerësimi Strategjik Mëdisor
SHKQ	Shërbimet e Qendrueshme Komunale
MMN	Menaxhimi i Mbeturinave të Ngurta
PMN	Plani i Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta
ToR	Tërmat e Referencës
ST	Stacioni i transferimit
MPEE	Pajisjet Elektronike dhe Elektrike të Mbetura
MM	Menaxhimi i Mbeturinave
PMM	Plani i Menaxhimit të Mbeturinave
MeE	Mbeturitë për energji
ITUZ	Implanti i Trajtimit të Ujërave të Ndotura
PPM	Plani i Parandalimit të Mbeturinave

1. Hyrje

Projekti GIZ KosovaForGreen mbështet Qeverinë e Kosovës në përpjekjet e saj për të përmirësuar situatën e menaxhimit të mbeturinave në nivel vendi. Ndër të tjera, është rënë dakord që të përgatitet një PNMIM për Komunitetin e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, në Kosovë. Partnerë të projektit janë institucionet e nivelit qendror dhe lokal në partneritet të ngushtë me qeverinë gjermane.

Në kuadër të hartimit të "Planeve Ndërkomunale për Menaxhimin e Integruar të Mbeturive për Komunitetin e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, Kosovë", do të përgatitet Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM).

ESS LLC do të jetë e autorizuar si konsulent nga ana e GIZ për zbatimin e shërbimeve profesionale për Vlerësimin Strategjik Mjedisor për "Planin Ndërkomunal të Integruar të Menaxhimit të Mbeturive për Komunitetin e Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, Kosovë".

1.1. Vlerësimi Strategjik Mjedisor

Për zbatimin e Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM) për Planin e Integruar të Menaxhimit Ndërkomunal të Mbeturive (PNMIM) në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, standardi ndërkombëtar i aplikuar bazohet në Direktivën 2001/42/EC për vlerësimin e efekteve të planeve dhe programeve të caktuara në mjedis (Direktiva VSM).

Legjislacioni përkatës kombëtar i Kosovës për mjedisin për procedurën e VSM do të përfshijë:

- Ligji Nr. 03/L-230 për Vlerësimin Strategjik Mjedisor: Ky ligj përputhet me Direktivën e BE-së 2001/42/EC, duke mandatuar që planet dhe programet specifike t'i nënshtrohen një procesi të VSM për të integruar konsideratat mjedisore në planifikim dhe vendimarrje. Ky ligj synon të promovojë qëndrueshmërinë mjedisore dhe përfshirjen e publikut në vendimet që ndikojnë në mjedis.
- Ligji Nr. 04/L-174 për Planifikimin Hapësinor: Ky ligj kërkon që të gjitha dokumentet e planifikimit hapësinor të jenë në përputhje me kërkesat e VSM-së, duke siguruar që ndikimet mjedisore të vlerësohen para miratimit.
- Ligji Nr. 03/L-214 për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis: Duke plotësuar kërkesat e VSM-së, ky ligj mandaton që projektet zhvillimore t'i nënshtrohen një Vlerësimi të Ndikimit në Mjedis (VNM), duke siguruar përputhshmëri me standardet e mbrojtjes së mjedisit.
- Udhëzimi Administrativ Nr. 09/2011 për Rregullat dhe Procedurat për Pjesëmarrjen e Publikut në Vlerësimin Strategjik Mjedisor: Ky udhëzim detajon procedurat për konsultimin e palëve të interesuara dhe publikut, duke përfshirë dëgjimet publike, për të rritur transparencën dhe gjithëpërfshirjen në procesin e VSM-së.

Objektivat e VSM-së janë të identifikojë, përshkruajë dhe vlerësojë:

- Efektet e mundshme të rëndësishme në mjedis të zbatimit të PNMIM;
- Kufizimet më të rëndësishme mjedisore, të burimeve natyrore dhe ndryshimeve klimatike që ndikojnë në performancën e sektorit;
- Mundësitë për PNMIM për të kontribuar në përmirësimin e gjendjes së mjedisit, ndërtimin e qëndrueshmërisë klimatike të sektorit dhe popullsisë, dhe promovimin e zhvillimit të ulët të karbonit dhe kalimit në ekonominë e gjelbër.

Institucion relevant për VSM-në janë përfaqësuesit nga GIZ z. Kemal Hadzagic, dhe përfaqësues nga Institucionet Komunale të Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt, përkatësisht Departamenti për Shërbime Publike të komunave Gjilan, Kamenicë, Viti, Novoberdë, Partesh, Klokot, Ranillug, Ferizaj, Kaçanik,

Shtime: Hani i Elezit, Shterpecë të angazhuar sipas vendimeve për Planin e Menaxhimit Ndërkombëtar të Mbeturave dhe për procesin e VSM-së.

Për PNMIM, VSM-ja përbëhet nga dy pjesë kryesore - një studim i fushëveprimit dhe një studim VSM-së. Rezultatet e studimit të fushëveprimit janë përfshirë në këtë raport të fushëveprimit dhe bashkëngjitur me raporte tjera referente.

Respektivisht, studimi i fushëveprimit të VSM-së do të sigurojë:

- Një përshkrim i PNMIM;
- Një përshkrim i shkurtër i politikës së sektorit të MM, komizës institucionale dhe ligjore;
- Një përshkrim i shkurtër i sektorit të MM;
- Identifikimi i aktorëve kryesorë dhe përfshirja e tyre;
- Një identifikim i ndërveprimeve kryesore ndërmjet dokumentit strategjik dhe mjedisit;
- Një tregues i fushëveprimit të bazës mjedisore që do të përgatitet;
- Një tregues i metodologjive kryesore të identifikimit dhe vlerësimit të ndikimit që do të përdoren në studimin e VSM-së.

2. Përshkrimi i VSM-së i PNMIM për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt

Vlerësimi Strategjik Mjedisor (VSM) për Planin Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMIM) në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt luan një rol kritik në vlerësimin e ndikimeve të mundshme mjedisore të zbatimit të zgjidhjeve të qëndrueshme të menaxhimit të mbeturinave në këtë rajon. VSM-ja siguron që strategjitë e miratuara për menaxhimin e mbeturinave të përputhen me objektivat kombëtare mjedisore të Kosovës dhe me direktivat e Bashkimit Evropian (BE) për menaxhimin e mbeturinave.

Objektivat kryesore të VSM-së në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt

Objektivat parësore të VSM-së për PNMIM në rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt do të fokusohen në:

- Identifikimin e teknologjive të përshatshme për menaxhimin e mbeturinave: Vlerësimi dhe rekomandimi i metodologjive të duhura të menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë teknologjitë e reduktimit, riciklimit dhe trajtimit të mbeturinave.
- Vlerësimin e kostove dhe tarifave: Vendosija e kërkesave të sakta financiare për zbatimin e zgjidhjeve të menaxhimit të integruar të mbeturinave, duke mbuluar investimet, kostot operacionale dhe strukturat e mundshme tarifore për shërbimet rajonale.
- Zhvillimi i kriterëve të priorizimit për investime: Sigurimi i një kornize të qartë, transparente dhe objektive për priorizimin e projekteve të infrastrukturës për menaxhimin e mbeturinave në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt. Kjo do të mundësojë vendimmarrje sistematike në drejtim të investimeve afatshkurta dhe afatgjata në rajon.
- Përgatitjen e një plani investimi: Formulimi i një plani investimi me faza që adreson nevojat imediate dhe afatgjata për sa i përket grumbullimit, transportit, trajtimit dhe depozitimit përfundimtar të mbeturinave. Ky plan do të jetë në përputhje me objektivat lokale dhe rajonale dhe do të adresojë shqetësimet mjedisore specifike për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt.
- Zhvillimin e mëtejshëm të rekomandimeve për ndryshime ligjore dhe institucionale: Identifikimi i përshatjeve të nevojshme në kuadrin ligjor dhe institucional në të dy nivelet komunale dhe kombëtare për të lehtësuar zbatimin e suksesshëm të strategjive të menaxhimit të integruar të mbeturinave.
- Propozimi i masave shoqëruese në të ardhmen: Sugjerimi i masave shtesë, si ngritja e kapaciteteve, fushatat e ndërgjegjësimit të publikut dhe angazhimi i palëve të interesuara, të cilat janë kritike për të siguruar zbatimin e suksesshëm të strategjive të menaxhimit të mbeturinave.

Përafërimi me objektivat kombëtare të Kosovës

VSM për Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt është në përputhje të ngushtë me Strategjinë Kombëtare të Kosovës për Menaxhimin e Mbeturinave (2019-2028) dhe mbështet objektivat kombëtare, të cilat përfshijnë:

- i. Otrimi i shërbimeve efikase për menaxhimin e mbeturinave: Sigurimi që çdo komunë brenda Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt të ketë qasje në shërbimet e grumbullimit, trajtimit dhe deponimit të qëndrueshëm të mbeturinave.

- i. Reduktimi dhe riciklimi i fraksioneve të mbeturinave: Krijimi i proceseve dhe infrastrukturës për reduktimin e mbeturinave në burim dhe mitjen e shkallës së riciklimit, veçanërisht për materiale të tilla si plastika, metalet dhe mbeturinat organike.
- ii. Reduktimi i venddepozitimeve të pakontrolluara: Zbutja e rreziqeve mjedisore dhe shëndetësore që lidhen me deponitë ilegale ose jo sanitare duke ndërtuar deponi sanitare të rregulluara mirë, objektet e rikuperimit të materialit (MRFs) dhe njësitë e kompostimit.
- iv. Mbrojtja e mjedisit: Sigurimi që aktivitetet e menaxhimit të mbeturinave të mos rrezikojnë asetet mjedisore të rajonit, duke përfshirë burimet ujore, biodiversitetin dhe cilësinë e ajrit, veçanërisht në zonat e ndjeshme si zonat rurale ose ato të mbrojtura.

Konsiderata Rajonale

Rajoni i Gjilanit dhe Ferizajt përfshin komunat si Gjilan, Kamenicë, Viti, Novoberde, Partesh, Klokot, Ranillug, Ferizaj, Kaçanik, Shtime, Han i Elezit, Shterpcë, të cilat njihen nga një kombinim i polizazheve urbane dhe rurale, profileve të ndryshme të gjenerimit të mbeturinave dhe niveleve të ndryshme të infrastrukturës ekzistuese. Këto karakteristika lokale duhet të marrin parasysh për të siguruar që VSM-ja të ofrojë rekomandime të synuara dhe praktike për investime dhe veprime për menaxhimin e mbeturinave.

Plani i Investimeve me Faza

PNMIM do të propozojë një plan investimi me faza për infrastrukturën rajonale, i cili do të përfshijë:

- Afatshkurtër: Adresimi i nevojave imediate si mbyllja e venddepozitimeve të paligjshme dhe ngjitja e sistemeve paraprake të riciklimit dhe grumbullimit të mbeturinave.
- Afatmesme: Zgjerimi i objekteve të trajtimit të mbeturinave, si MRF-të, qendrat e kompostimit, dhe përmirësimi i infrastrukturës ekzistuese.
- Afatgjatë: Zhvillimi i objekteve të avancuara të kalimit të mbeturinave në energji ose sistemeve të tretjes anaerobe për të reduktuar varësinë nga landfilli.

Njëherësh, VSM-ja do të përshkruajë ndryshimet e nevojshme në kuadrin rregullator dhe institucional për të mbështetur zbatimin e PNMIM. Kjo mund të përfshijë rregulime të rregulloreve tarifore, futjen e skemave të Përgjegjësisë së Zgjeruar të Prodhuarit (EPR) dhe forcimin e roleve të autoriteteve vendore në planifikimin dhe zbatimin e menaxhimit të mbeturinave.

Figure 13. Fazat dhe raportet e PNMIM

Raportul performanțelor în activitatea financiară pe termen mediu și lung al companiei este disponibil pe www.pnm.ro în secțiunea "Informații financiare".

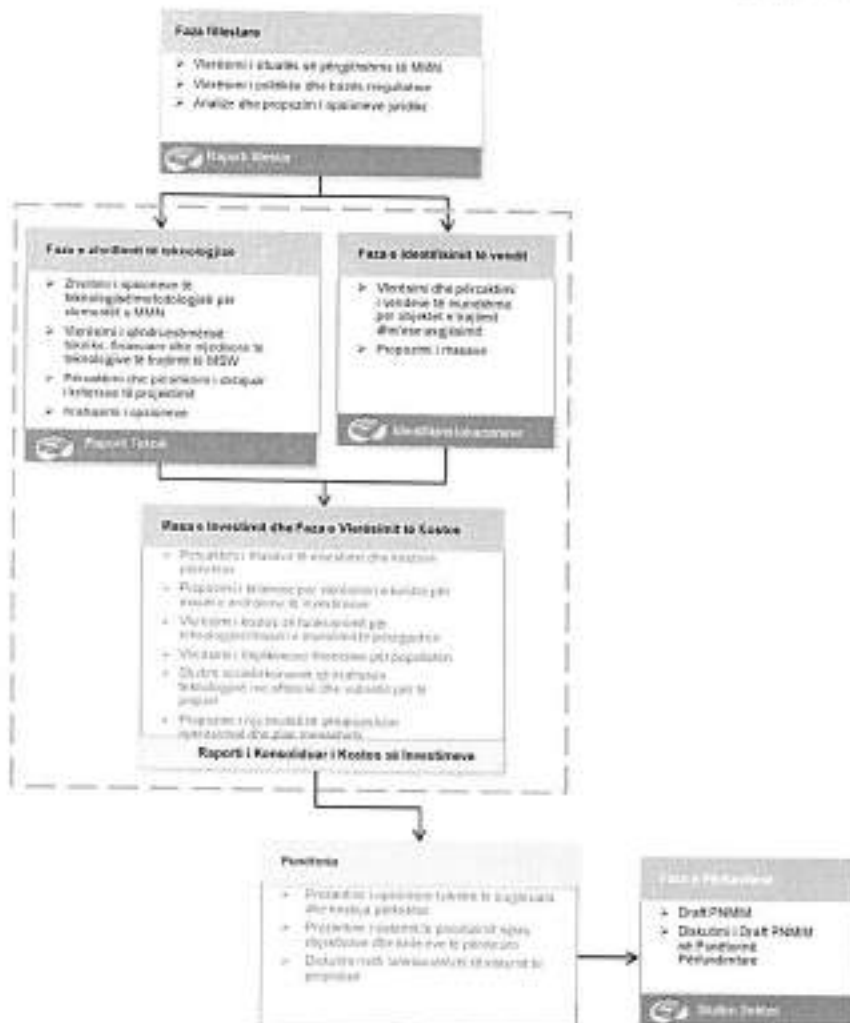

Table 33. Farat e planitë investimit sipas FNNM

Faza	Periuda
Faza 1 (afatshkurter)	
Faza 2 (afatmesime)	
Faza 3 (afatgjate)	

Dokumenti strategjik që duhet t'i nënshtrohet VSM-së është rezultat i Fazës së Përfundimit, të PNMM-së. Ai bashkon rezultatet e fazave të mëparshme. Roli dhe qëllimi i PNMM është një plan investimi me fazë, i cili u lejon autoriteteve të marrin vendime të qëndrueshme duke marrë parasysh zhvillimet

Raporti për kushtet dhe i kushtetueshmërisë për Vlerësimet Strategjike Mëdha për "Planin
të Investimit të Mëdha të Integrimit të Mëdha për Komerciale Rajonale
Qafshë dhe Përfundim (PNMIM) në Kosovë"

afatgjatë. Fazat e planit të investimit janë përcaktuar siç tregohet në tabelën e mësipërme. Përmbledhja
ekzekutive e PNMIM është bashkëngjitur në Anëksin 1.

3. Pasqyrë e situatës ekzistuese të SWM në Rajonin e Gjakovës dhe Ferizajit

3.1. Politika dhe Korniza Rregullative

3.1.1. Kuadri Ligjor

Kosova ka bërë hapa të rëndësishëm në zhvillimin e kornizës së saj ligjore për mbrojtjen e mjedisit dhe menaxhimin e mbeturinave. Në përputhje me standardet e Bashkimit Evropian (BE) kuadri ligjor ka evoluar për të përfshirë pjesë kyçe të legjislacionit që rregullojnë menaxhimin e integruar të mbeturinave dhe mbrojtjen e mjedisit. Legjislacioni i Kosovës është i përbërë kryesisht nga ligjet e miratuara nga Kuvendi i Kosovës, Udhëzimet Administrative dhe Vendimet e Qeverisë. Disa nga dokumentet ligjore më të rëndësishme për menaxhimin e mbeturinave përfshijnë:

- Ligji për Mbeturina (Ligji Nr. 04/L-060): Vendet kornizën për menaxhimin e integruar të mbeturinave në Kosovë, duke vendosur bazat për grumbullimin, trajtimin, riciklimin dhe depozimin e mbeturinave në përputhje me direktivat e BE-së.
- Ligji për Mbrojtjen e Mjedisit (Ligji Nr. 03/L-025): Fokuset në ruajtjen e burimeve natyrore, mbrojtjen e ajrit, ujit dhe tokës dhe parandalimin e ndotjes.
- Ligji për Vetëqeverisjen Lokale (Ligji Nr. 03/L-040): Përcakton përgjegjësitë e komunave në menaxhimin e shërbimeve publike, duke përfshirë menaxhimin e mbeturinave.
- Ligji për Vlerësimin e Ndikimit në Mjedis (Ligji Nr. 03/L-214): Ofron udhëzime për kryerjen e vlerësimeve mjedisore për të siguruar që projektet e menaxhimit të mbeturinave të mos ndikojnë negativisht në mjedis.
- Ligji për Lejet Mjedisore (Ligji Nr. 03/L-024): Rregullon dhënien e lejeve mjedisore për objektet e menaxhimit të mbeturinave, duke përfshirë depozitë, inceneratorët dhe impiantet e riciklimi.

Udhëzimet e rëndësishme administrative (UA) përfshijnë:

- UA për Grumbullimin e Veçantë të Mbeturinave: Inkurajon komunat dhe gjenaruesit e mbeturinave që të zbatojnë sisteme grumbullimi të ndara në burim për të promovuar riciklimin dhe rikuperimin e materialeve.
- UA mbi Standardet e Trajtimin të Mbeturinave: Ofron udhëzime për funksionimin e sigurtë të deponive dhe impianteve të trajtimit të mbeturinave, duke siguruar përputhje me standardet e mbrojtjes së mjedisit.
- UA për Raportimin dhe Monitorimin e Aktiviteteve për Menaxhimin e Mbeturinave: Siguron transparencë dhe llogaridhënie në raportimin e statistikave të mbeturinave nga komunat.

3.1.2. Politikat dhe Planet Kombëtare

Menaxhimi i mbeturinave në Kosovë udhëhiqet kryesisht nga politikat kombëtare dhe objektivat strategjike të bazuara në angazhimet sipas Marrëveshjes së Stabilizimit Asociimit (MSA) ndërmjet Kosovës dhe BE-së. Këto obligime janë të përshkruara në Strategjinë për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave në Kosovë (KIWMIS) 2021 – 2030 dhe Planin i Veprimit; si edhe dokumente të tjera kyçe që synojnë përafrimin e sektorit të menaxhimit të mbeturinave në Kosovë me direktivat e BE-së.

Objektivat parësore të Strategjisë për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave në Kosovë përfshijnë:

- Arritja e pajtueshmërisë me direktivat e BE-së për menaxhimin e mbeturinave, veçanërisht Direktivën Kuadër të Mbeturinave të BE-së (2008/98/EC) dhe Direktivën e BE-së për Landfillin (1999/31/EC).
- Reduktimi i volumit të mbeturinave të dërguara në vendgrumbullime duke rritur normat e riciklimit dhe duke inkurajuar përdorimin e objekteve të rikuperimit të materialeve (MRF) dhe impianteve të kompostimit.
- Adresimi i çështjes së deponive ilegale, të cilat mbeten një problem i rëndësishëm mjedisor në shumë rajone, duke përfshirë edhe rajonin e Gjakovës dhe Ferizajit.
- Zhvillimi i një sistemi financiarisht të qëndrueshëm dhe efikas të menaxhimit të mbeturinave në të gjitha komunatë, përfshirë zonat rurale.

Në përputhje me këto objektivat, Kosova është zotuar për objektivat e mëposhtme si pjesë e Planit të Veprimit Kombëtar për Menaxhimin e Mbeturinave:

- Rritja e normave të riciklimit: Duke promovuar ndarjen nga burimi dhe duke zhvilluar infrastrukturën e nevojshme për përpunimin e materialeve të riciklueshme.
- Reduktimi i përdorimit të deponive: Duke zbatuar zgjidhje alternative të trajtimit të mbeturinave, si teknologjitë e Trajtit Mekanik Biologjik (MBT) dhe Tretjes Anaerobike (AD), dhe duke siguruar që vetëm mbeturinat e mbetura të pajtueshme të hidhen në deponi.
- Forcimi i kapaciteteve komunale: Duke u ofruar qeverive vendore asistencë teknike dhe financim për të përmirësuar praktikën e grumbullimit, monitorimit dhe menaxhimit të mbeturinave.

Strategjia Kombëtare për Zhvillim (SKZ) dhe Strategjia për Mbrojtjen e Mjedisit gjithashtu përvijojnë qëllime më të gjera të qëndrueshmërisë mjedisore, duke siguruar që zgjidhjet e menaxhimit të mbeturinave të kontribuojnë në mbrojtjen e burimeve të ajrit, ujit dhe tokës.

3.2. Marrëveshja institucionale për menaxhimin e mbeturinave të ngurta

Në Kosovë, përgjegjësitë për menaxhimin e mbeturinave të ngurta janë të shpërndara nëpër nivele të ndryshme të qeverisjes qendrore, rajonale dhe lokale. Ky kuadër është krijuar për t'u përputhur me politikat kombëtare dhe direktivat e BE-së. Marrëveshja institucionale aktualisht është duke u rishikuar si pjesë e përpjekjeve të vazhdueshme për zbatimin e Strategjisë Kombëtare të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave dhe Planit të Veprimit.

3.2.1. Niveli Kombëtar

Legjislacioni kryesor që rregullon menaxhimin e mbeturinave të ngurta në Kosovë është Ligji për Mbeturina (Ligji Nr. 04/L-060), i cili përshkruan rolet dhe përgjegjësitë e institucioneve të ndryshme kombëtare në menaxhimin e mbeturinave në nivel vendi. Ligji pasqyron përkushtimin e Kosovës ndaj standardeve të BE-së dhe pajtueshmërinë me Direktivën Komizë të Mbeturinave (2008/98/EC). Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastruktura (MMPHI) është autoriteti qendror përgjegjës për qeverisjen e përgjithshme dhe drejtimin e politikave në këtë sektor, duke siguruar respektimin e rregulloreve mjedisore dhe zbatimin e strategjive kombëtare të menaxhimit të mbeturinave.

Institucione të tjera përkatëse të nivelit kombëtar përfshijnë:

- Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës (AMMK): AMMK monitoron gjendjen e mjedisit, duke përfshirë praktikën e menaxhimit të mbeturinave. Ajo është përgjegjëse për

mbledhjen e të dhënave, raportimin mbi statistikën e mbeturinave.

- **Ministria e Ekonomisë:** Mbikëqyr politikën që lidhet me menaxhimin e burimeve, duke përfshirë promovimin e praktikave të ekonomisë rrethore që përputhen me iniciativat për reduktimin e mbeturinave dhe riciklimin.
- **Departamenti për Mbrojtjen e Mjedisit dhe Ujërave:** Është përgjegjës për zbatimin e politikave që lidhen me mbrojtjen e mjedisit, menaxhimin e burimeve ujore dhe sigurimin e pajtueshmërisë me ligjet mjedisore dhe dhënie e lejeve mjedisore për operatorët e menaxhimit të mbeturinave. Detyrat e tij kryesore përfshijnë mbikëqyrjen e vlerësimeve të ndikimit në mjedis (VNM) dhe vlerësimet strategjike mjedisore (VSM), promovimin e zhvillimit të qëndrueshëm, menaxhimin e zonave të mbrojtura dhe burimeve natyrore dhe adresimin e ndotjes.

3.2.1.1. Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastruktura

Ministria e Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastruktura (MMPHI) është institucioni kyç qeveritar përgjegjës për hartimin, zbatimin dhe monitorimin e politikave që kanë të bëjnë me menaxhimin e mbeturinave, mbrojtjen e mjedisit dhe planifikimin hapësinor në Kosovë. Kjo ministri mbikëqyr Strategjinë Kombëtare të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave dhe Planin e Veprimit dhe siguron që praktikën e menaxhimit të mbeturinave në Kosovë të përputhen me direktivat e Bashkimit Evropian (BE) për mbeturinat dhe qëndrueshmërinë mjedisore.

Përgjegjësit kryesorë të MMPHI përfshijnë:

1. Hartimi dhe zbatimi i politikave: Ministria udhëheq në zhvillimin e politikave mjedisore të Kosovës, duke përfshirë ato që kanë të bëjnë me menaxhimin e mbeturinave, cilësinë e ajrit, cilësinë e ujit, kontrollin e zhurmës dhe ndryshimet klimatike. MMPHI siguron gjithashtu zbatimin e Strategjisë Kombëtare të Menaxhimit të Mbeturinave dhe planeve përkatëse mjedisore.
2. Lejet Mjedisore: MMPHI është përgjegjëse për dhënie e lejeve mjedisore subjekteve të përfshira në grumbullimin, transportin, trajtimin, depozitimin dhe menaxhimin e mbeturinave të rrezikshme. Ai gjithashtu rregullon importin dhe eksportin e mbeturinave jo të rrezikshme përtej kufijve.
3. Monitorimi dhe zbatimi: Nëpërmjet nën-agjencive të saj si Agjencia për Mbrojtjen e Mjedisit të Kosovës (AMMK), MMPHI monitoron treguesit mjedisorë, zbaton pajtueshmërinë me standardet mjedisore dhe vlerëson ndikimin mjedisor të aktivitetave të ndryshme industriale dhe komunale.
4. Mbledhja e të dhënave për mbeturinat: Ministria mban regjistrin gjithëpërfshirës të të dhënave në lidhje me menaxhimin e mbeturinave, objektet e trajtimit të mbeturinave dhe vendet e mbeturinave të rrezikshme. Këto të dhëna janë thelbësore për informimin e vendimeve të politikave dhe raportimin mbi kushtet mjedisore.
5. Menaxhimi i mbeturinave të rrezikshme: MMPHI mbikëqyr ngritjen dhe funksionimin e objekteve për trajtimin dhe deponimin e mbeturinave të rrezikshme, duke siguruar pajtueshmëri me ligjet mjedisore të Kosovës dhe standardet ndërkombëtare.

3.2.1.2. Ministria e Ekonomisë (ME)

Ministria e Ekonomisë (ME) nuk është institucioni kryesor për menaxhimin e mbeturinave, por është e përfshirë në disa aspekte të lidhura me energjinë e rinovueshme dhe rikuperimin e energjisë nga mbeturinat. Roli kryesor i Ministrisë së Ekonomisë është zhvillimi i politikave energjetike të Kosovës, të cilat përfshijnë edhe përdorimin e burimeve alternative të energjisë, si për shembull prodhimin e energjisë nga mbeturinat në kuadër të tranzicionit të qëndrueshëm të energjisë. Përgjegjësit kryesorë të ME lidhen kryesisht me politikat energjetike dhe mbështetjen për teknologjitë e reja energjetike. Përgjegjësit kryesorë të ME përfshijnë:

1. Rikuperimi i Energjisë nga Mbeturinat: Ministria mbështet zhvillimin e politikave dhe nismave për prodhimin e energjisë nga mbeturinat si pjesë e tranzicionit të qëndrueshëm energjetik në Kosovë, duke synuar uljen e varësisë nga lëndët djegëse fosile dhe promovimin e burimeve të rinovueshme të energjisë.
2. Bashkëpunimi për Infrastruktura të Mbeturinave: Edhe pse Ministria e Ekonomisë nuk është përgjegjëse për ndërtimin dhe menaxhimin e objekteve të trajtimit të mbeturinave (keto janë përgjegjësi të Ministrisë së Mjedisit, Planifikimit Hapësinor dhe Infrastruktura - MMPHI), ajo bashkëpunon për të siguruar që teknologjitë për prodhimin e energjisë nga mbeturinat të jenë në përputhje me politikat energjetike dhe standardet mjedisore.
3. Ndikimi në Politikat për Menaxhimin e Mbeturinave të Ndërtimit dhe Prishjes: Edhe pse menaxhimi direkt i mbeturinave të ndërtimit dhe prishjes është përgjegjësi i MMPHI, ME mbështet zhvillimin e standardeve për riciklimin dhe trajtimin e mbeturinave që mund të kontribuojnë në prodhimin e energjisë.

3.2.1.3. Ministrinë e tjera të përfshira në menaxhimin e mbeturinave

Disa ministri dhe institucione të tjera kontribuojnë në menaxhimin e mbeturinave në Kosovë, secila me përgjegjësi specifike bazuar në llojin e mbeturinave që trajtojnë:

- Ministria e Shëndetësisë: ka përgjegjësi për menaxhimin e mbeturinave mjekësore dhe asgjësimin e tyre në mënyrë të sigurt, në përputhje me rregulloret shëndetësore. Kjo përfshin mbeturinat farmaceutike dhe spitalore, të cilat duhet të trajtohen me kujdes për të shmangur ndotjen dhe rrezikun për shëndetin publik.
- Ministria e Bujqësisë, Pylltarisë dhe Zhvillimit Rural: mbikëqyr menaxhimin e mbeturinave bujqësore, veçanërisht ato organike dhe të biodegradueshme që dalin nga aktivitetet bujqësore. Kjo përfshin edhe masat për kompostimin e mbeturinave organike.
- Ministria e Mbrojtjes: është përgjegjëse për menaxhimin e mbeturinave ushtarake, veçanërisht për materialet e rrezikshme që lidhen me operacionet e mbrojtjes dhe sigurisë.
- Ministria e Financave: luan një rol të rëndësishëm në financimin e projekteve të menaxhimit të mbeturinave, duke siguruar burime financiare për komunat që të zbatojnë projekte efektive për menaxhimin e mbeturinave.

- Zyra e Rregulatorit (ish ZRRUM): Rregullon tarifat për deponinë e mbeturinave (KMDK-në), përcakton tarifat dhe siguron që shërbimet të jenë efektive dhe të qëndrueshme financiarisht për mirëmbajtjen e deponive.

3.2.2. Niveli Rajonal

Kosova është në proces të zbatimit të sistemeve rajonale të menaxhimit të mbeturinave. Në përputhje me Planin Ndërkomunal të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave (PNMIM), rajone si Gjakovë dhe Ferizaj po zhvillojnë zona rajonale të menaxhimit të mbeturinave, ku shumë komuna ndajnë objektet për trajtimin dhe deponimin e mbeturinave. Qasja rajonale pritet të përmirësojë efikasitetin e koston dhe të rrisë cilësinë e shërbimeve për mbledhjen dhe përpunimin e mbeturinave, veçanërisht në zonat rurale të pashërbyera. Këto zona rajonale të menaxhimit të mbeturinave pritet të:

- Zvogëlojnë varësinë nga deponitë e vogla dhe joefektive.
- Promovojnë zhvillimin e objekteve për rikuperimin e materialeve (MRF), impiantave të kompostimit dhe sistemeve të trajtimit mekaniko-biologjik (MBT), duke rritur kapacitetin e riciklimit dhe zvogëluar vëllimin e mbeturinave të trajtuara në deponi.
- Nxisin bashkëpunimin ndërmjet komunave për të adresuar sfidat e përbashkëta të menaxhimit të mbeturinave.

Duke riorganizuar përgjegjësitë në nivel qendror, rajonal dhe lokal, Kosova po punon drejt një sistemi më të integruar dhe efikas të menaxhimit të mbeturinave që përputhet me standardet e BE-së dhe kontribuon në qëndrueshmërinë mjedisore.

Kjo kornizë institucionale siguron një përpjekje të koordinuar në të gjitha nivelet e qeverisjes, duke mbështetur zbatimin e politikave të qëndrueshme të menaxhimit të mbeturinave dhe arrijen e qëllimeve të përcaktuara në Strategjinë për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave në Kosovë.

3.2.3. Niveli Lokal

Ligji për Vetëqeverisjen Lokale (Ligji Nr. 03/L-040) u cakton komunave përgjegjësinë kryesore për menaxhimin e mbeturinave të ngurta komunale. Autoritetet lokale janë përgjegjëse për organizimin dhe mbikëqyrjen e mbledhjes, transportit dhe asgjësimit të mbeturinave brenda juridiksionit të tyre. Për më tepër, komunat janë përgjegjëse për promovimin e nismave të riciklimit dhe ndarjen e mbeturinave në burim.

Përgjegjësitë e komunës përfshijnë:

- i. Shërbimet e Grumbullimit të Mbeturinave: Komuna kontraktojnë ose menaxhojnë drejtpërdrejt shërbimet e grumbullimit të mbeturinave. Ato mbikëqyrin transportin e mbeturinave në deponitë rajonale ose në objekte të tjera të trajtimit.
- ii. Fushatat për Ndërgjegjësimin e Publikut: Qeveritë vendore zbatojnë fushata edukative për të promovuar riciklimin, minimizimin e mbeturinave dhe praktikën e duhura të asgjësimit midis qytetarëve.

- iii. Operacionet e Deponive: Disa komuna janë të përfshira drejtpërdrejt në menaxhimin ose mbikëqyrjen e deponive komunale, megjithatë shumica e objekteve të deponive operojnë në nivel rajonal për eficiencë më të lartë.

Rishikimi i vazhdueshëm i përgjegjësiave institucionale në kuadër të Strategjisë Kombëtare të Menaxhimit të Integruar të Mbeturinave synon të forcojë bashkëpunimin ndërmjet autoriteteve kombëtare dhe lokale, duke siguruar që praktikat e menaxhimit të mbeturinave të harmonizohen në të gjithë rajonet dhe të përfshijnë zhvillimin e planave ndërkomunale të menaxhimit të mbeturinave.

3.3. Shërbimet e Menaxhimit të Mbeturinave të Ngurta në Rajonin e Gjiarës dhe Ferizajit

Rajoni i Gjiarës dhe Ferizajit, i përbërë nga komunat si Gjiarë, Kamërisë, Viti, Novobardë, Partesh, Klokot, Ranilug, Ferizaj, Kaçanik, Shtime, Han i Elezit, Shterpcë kanë bërë përparim në shërbimet e menaxhimit të mbeturinave të ngurta gjatë viteve të fundit, por sfida thelbësore mbeten, veçanërisht në shtrirjen e mbulimit të grumbullimit të mbeturinave në zonat rurale dhe bujqësore. Në Kosovë, si në shumë rajone në zhvillim, menaxhimi i mbeturinave të ngurta (MMN) përballët me disa barrierë që lidhen me infrastrukturën, burimet financiare dhe zbatimin e politikave gjithëpërfshirëse. Strategjia Kombëtare e Menaxhimit të Mbeturinave dhe Plani i Veprimtari synojnë të adresojnë këto boshllëqe, duke promovuar mbledhjen efikase të mbeturinave, duke përmirësuar normat e riciklimit dhe duke reduktuar hedhjen e paligjshme të tyre.

Mbulimi i Grumbullimit të Mbeturinave në Rajonin e Gjiarës dhe Ferizajit, Kosovë

Aktualisht, shkalla e mbulimit i grumbullimit të mbeturinave në qendrat urbane të Komunave të Rajonit të Gjiarës dhe Ferizajit është e lartë. Megjithatë, zonat rurale dhe bujqësore dhe pjesët e tjera të rajonit vazhdojnë të kenë mbulim joadekuat. Si rezultat, hedhja e paligjshme, veçanërisht përgjatë rrugëve dhe në hapësira të hapura, është dukuri e përsëritur. Shkalla e përgjithshme e grumbullimit të mbeturinave për Kosovën vlerësohet në 74%, dhe përmirësimi i kësaj shifre në rajone të Kosovës përfshirë Rajonin e Gjiarës dhe Ferizajit do të kërkojë investime të konsiderueshme në infrastrukturën e grumbullimit të mbeturinave, veçanërisht në zgjerimin e flotës së automjeteve për grumbullimin e mbeturinave dhe instalimin e më shumë kontejnerëve të mbeturinave në zonat e pashërbyera.

Krahas sfidave logjistike, rajoni përballët me çështje që lidhen me ndërgjegjësimin e publikut për praktikën e duhur të depozitimit të mbeturinave. Në shumë raste, edhe kur shërbimet e grumbullimit janë të disponueshme, hedhja e paligjshme e mbeturinave shtëpiake dhe e mbeturinave të ndërtim/demolimit vazhdon; gjë që kontribuon në degradimin e mjedisit. Kjo nënvizon nevojën për fushata të edukimit publik për të inkurajuar praktikën e përgjegjshme të menaxhimit të mbeturinave në zonat urbane dhe rurale.

Përpjekjet për riciklim dhe rikuperim

Ricklimi në Rajonin e Gllanit dhe Ferizajt është ende në fazat e hershme. Me ricklimin e përgjithshëm dhe normat e ricklimit në Kosovë vlerësohen të jenë më pak se 10%. Sektori informal aktualisht luan një rol të rëndësishëm në rikuperimin e materialeve të ricklueshme si metalet, plastika dhe letra. Megjithatë, ky sistem informal nuk është i mjaftueshëm për të përmbushur objektivat e përcaktuara nga Strategjia Kombëtare e Menaxhimit të Mbeturinave, e cila synon të prezantojë sisteme formale të ricklimit nëpërmjet zbatimit të Përgjegjësisë së Zgjatur të Prodhuarit (EPR) dhe skemave tjera për ndarje në burim.

Korniza EPR mandaton që prodhuesit të marrin përgjegjësinë për grumbullimin dhe ricklimin e rymave të caktuara të mbeturinave, të tilla si mbeturinat e paketimit, duke siguruar që kostot e menaxhimit të mbeturinave të ndahen në të gjithë sektorin privat. Derisa sistemi EPR është ende duke u zbatuar në Kosovë, ai paraqet një hap të rëndësishëm drejt përmirësimit të infrastrukturës së ricklimit dhe rritjes së shkallës së përgjithshme të ricklimit në Rajonin e Gllanit dhe Ferizajt dhe nivel vendi.

Njëherazi, komunat e rajonit kanë potencialin për të rritur ndjeshëm normat e ricklimit nëpërmjet futjes së sistemeve të veçanta të grumbullimit të mbeturinave të ricklueshme, veçanërisht në qendrat urbane. Megjithatë, këto sisteme do të kërkojnë investime të konsiderueshme në infrastrukturë dhe pjesëmarrje publike për të rezultuar të suksesshme.

Deponitë dhe Deponimi i Mbeturinave

Deponimi jo i duhur i mbeturinave vazhdon të jetë një sfidë urgjente në Rajonin e Gllanit dhe Ferizajt, ku shtimi i deponive ilegale është një dukuri e zakonshme, veçanërisht në zonat rurale. Njëkohësisht, deponitë sanitare, të cilat nuk i plotësojnë standardet e BE-së për depozitimin e mbeturinave, janë në funksion; ku njëherazi janë të pamjaftueshme për të përmbushur nevojat e popullsisë në rritje dhe gjenerimin e mbeturinave në dy rajonet. Si pjesë e Strategjisë Kombëtare të Menaxhimit të Mbeturinave, ngritja e deponive sanitare shtesë si edhe rehabilitimi i venddepozitimeve ekzistuese janë prioritetë kritike.

Pavarësisht përmirësimeve të vazhdueshme, rajoni mbetet shumë i varur nga disa vende të deponive dhe transportimi i mbeturinave në distanca të gjata në këto vende shpesh kontribuon në joefikasitetin operacional. Ekziston gjithashtu nevoja për të zhvilluar stacione shtesë të transferimit të mbeturinave për të lehtësuar transportin dhe konsolidimin më efikas të mbeturinave të mbledhura nga zonat rurale.

Strategjia për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave dhe Plani i Veprimt (2021-2030)

Strategjia për Menaxhimin e Integruar të Mbeturinave dhe Plani i Veprimt (2021-2030) ofron një komizë gjithëpërfshirëse për adresimin e sfidave të Kosovës për menaxhimin e mbeturinave, përfshirë ato në Rajonin e Gllanit dhe Ferizajt. Objektivat kryesore të strategjisë përfshijnë:

- Sigurimi i aksesit në shërbimet e grumbullimit të mbeturinave në të gjitha komunat, veçanërisht në zonat rurale të pashërbyera.

Studimi i VSM-së për Planin Nderkomunal për Mënyshimin e Integrimit të Mbeturisë (PNMIM) në Rajonin e Gjiatit dhe Ferizajt do të fokusohet në mënyrë specifike në një shtet të rejonit, duke përfshirë komunitetin: Gjiat, Kamenicë, Viti, Novobordë, Partesh, Kllloç, Rranit, Ferizaj, Kapan, Shtime, Han i Elez, Shkup. Kjo qasje siguron që vlerësimi mjedisor të përfshijë karakteristika të Rajonit të Gjiatit dhe Ferizajt, i cili përfshin zonat urbane dhe rurale me dendësi të ndryshme të popullsisë, topografi dhe ekosistemeve. Shtetja gjeografike do të përfshijë të gjitha zonat e prekura nga infrastruktura e grumbullimit, transporti dhe trajtimi të mbeturinave

5.1. Shtetja Gjeografike

5. Përkrahimi i aspektëve kyçe mjedisorë që do të adresohen në studimin e VSM-së për PNMIM në Rajonin e Gjiatit dhe Ferizajt

Për më tepër, shëmbëlli i nevojshëm i informacionit duhet të realizohet gjithashtu me shkrim.

Aktet institucionale		Roli në procesin e VSM	
MMPH	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së	Koordinatori Nacional për MIM	Gjuetimi i të dhënave lokale, organizimi i komunitetit dhe zbatimi i infrastrukturës
	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së		
Këshilli i Rajonit të Gjiatit dhe Ferizajt	Komuniteti i Mbeturisë dhe Mbeturisë	Komuniteti i Mbeturisë dhe Mbeturisë	Komuniteti i Mbeturisë dhe Mbeturisë
	Komuniteti i Mbeturisë dhe Mbeturisë		
AKK	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së	Koordinatori Nacional për MIM	Gjuetimi i të dhënave lokale, organizimi i komunitetit dhe zbatimi i infrastrukturës
	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së		
GIZ dhe KVV	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së	Koordinatori Nacional për MIM	Gjuetimi i të dhënave lokale, organizimi i komunitetit dhe zbatimi i infrastrukturës
	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së		
OJQ-ve	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së	Koordinatori Nacional për MIM	Gjuetimi i të dhënave lokale, organizimi i komunitetit dhe zbatimi i infrastrukturës
	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së		
Institucionet Akademike	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së	Koordinatori Nacional për MIM	Gjuetimi i të dhënave lokale, organizimi i komunitetit dhe zbatimi i infrastrukturës
	Udhëzues koordinim, përfshirje e politikave, përkrahje me standarde të BE-së		

Table 34. Pallet kryesore të përfshira në procesin e përgatitjes së PNMIM

- Takimi Konsultativ: MPMH organizon takim të rezultate për të diskutuar zbatimin e mbeturinave, përzgjedhjen e teknologjisë dhe kriterit e vlerësimit të ndikimit.
- Puntori për identifikimin e zonës së mbeturinave: U mbahej në përfshirje komitete dhe pale të tjera të interesuara për të përcaktuar zonat e mbeturinave brenda Rajonit të Gjiatit dhe Ferizajt.
- Degjime Publike: Seancat e hapura lejojnë reagimet e komunitetit dhe krijojnë mbështetje publike për PNMIM.
- Shëmbëlli dhe ndikimi i të dhënave: Të dhënat nga AMMK, komunitet dhe organizatat donatore informojnë planifikimin e VSM-së të bazuar në dëshmi.
- Mbledhje e komentëve: Draft dokumentet e VSM-së diskutohen për shqyrtim nga pallet e interesuara, me komentet e përfshira në PNMIM përfundimtar.

Komponenti Mijadisor		Efekt potentsialisht i rindeshim, asos nuk xuzet	
Dheudhe pedom i tokes	• Karasat rajonale per menaxhimin e mbeurnave, qendrat dhe objektet e tjera rajonale	• Ndikimi ne praktiket e pedomit te tokes	• Ndikimi ne cilesine e dheut per shkak te zvogelimit te humnit
	• Efektet ne cilesine e tokes nga pedomi i pjerrave te prodhuara ne impiantet e kompostimit ne qendrat rajonale te menaxhimit te mbeurnave	• Ndikimi ne dheut te ndone incidence ne qendrat rajonale te mbeurnave	• Ndikimi ne cilesine e tokes nga pedomi i pjerrave te prodhuara ne impiantet e kompostimit ne qendrat rajonale te menaxhimit te mbeurnave
	• Ndikimi ne cilesine e udrave sferadatore dhe ndonje sferadatore (p.sh. nga zvogelimi i ngjethenise ose mbeurnave ne udrat sferadatore)	• Ndikimi ne statusin ekologjik te trupave ujore	• Ndikimi ne udrat sferadatore dhe ndonje sferadatore
	• Ndikimi ne qendrat rajonale te mbeurnave dhe objektet e tjera rajonale	• Ndikimi i erres se kujtar ne qendrat rajonale te menaxhimit te mbeurnave	• Ndikimi i erresimit te gazrave nga transporti i mbeurnave
	• Ndikimi i erresimit te gazrave nga objektet rajonale te menaxhimit te mbeurnave	• Erresimi i erresimit te gazrave sere nga transporti i mbeurnave	• Ura e emetimit te gazrave sere permes asgjelimit te mbeurnave ne qendrat rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe reduktimi i humnit te vendgjurblimit te paktontroluara dhe te pasigura
Materiali dhe asetet	• Pedomi i burimeve (materiale, ndonje dhe energji) per qendrat rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektet e tjera rajonale	• Ripedomi i materieve permes rreksimit te rreksioneve perfaqese te mbeurnave	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave
	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave
	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave
	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave
	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave	• Pedomi i burimeve gjate funksionimit te qendrave rajonale te mbeurnave
Efektet i burimeve dhe redukimi i mbeurnave	• Efektet e mundshme negative nese normal e rreksimit ose kompostimit mbelet ne udrat, duke qier ne nje varres me te madhe nga depozitet	• Ndikimi ne trashigimet kulturore, arkitekturore dhe arkologjike ne afers te qendrave rajonale te prodhuara per menaxhimin e mbeurnave dhe objektet e tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
Arkitektura, arkologjia dhe trashigimia kulturore	• Ndikimi ne trashigimet kulturore, arkitekturore dhe arkologjike ne afers te qendrave rajonale te prodhuara per menaxhimin e mbeurnave dhe objektet e tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale	• Munderesia e demorit te objektive te pazbuluara me pare ater ose brenda zoneve te zhvillimit te qendrave rajonale te menaxhimit te mbeurnave dhe objektive te tjera rajonale
Pelazhi	• Ndikimi ne karaktirin e pergjithshem te pelazhit dhe neopclorit e ndjeshem	• Ndikimi ne karaktirin e pergjithshem te pelazhit dhe neopclorit e ndjeshem	• Ndikimi ne karaktirin e pergjithshem te pelazhit dhe neopclorit e ndjeshem

6. Përshkrimi i fushëveprimit të vijës bazë mjedore që do të përgatitet në studimin e VSM për PNMM Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt

VSM-ja për Planin Ndërkombëtar të Mërkutit të Integrimit të Mbrojturave (PNMM) në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt kaqon një bazë mjedore për të përcaktuar gjendjen aktuale të mjedisit, për të identifikuar çështjet urgjente dhe për të parashikuar ndryshimet mjedore nëse nuk zbatohet PNMM. Kjo bazë do të ofrojë një kuptim më të mirë të kushteve mjedore në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, duke mundësuar analizë të informuar dhe më të mirë të ndikimit.

Baza mjedore do të adresojë sa vijon:

Gjendja aktuale e mjedisit: Një përshkrim gjithëpërfshirës i kushteve ekzistuese mjedore në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt, duke përfshirë të dhëna kryesore për ajër, ujë, tokë, biodiversitetin dhe elementet e tjera mjedore.

Çështjet kryesore mjedore: Identifikimi i shtabave primare mjedore brenda rajonit, duke përfshirë urbanizimin, menaxhimin e mbeturinave, pikat e rrezikut të ndodhës dhe shqetësimet të tjera mjedore specifike për rajonin.

Projeksioni mjedore: Përcaktimi i PNMM. Një përshkrim i trajektorisë së parashikuar mjedore nëse PNMM nuk vëhret, duke theksuar mijet e mundshme të ndodhës, degradimin e habitatit dhe rezultate të tjera të mundshme negative.

Kjo bazë do të strukturohet rreth disa kapitujve të elaboruar në temave të Vlerësimit Strategjik Mjedisor (VSM), si më poshtë:

- Biodiversiteti, Flora dhe Fauna;
- Popullsia dhe shëndeti i njeriut;
- Tokat dhe shfrytëzimi i tokës;
- Burimet ujore;
- Cilësia e ajrit dhe faktorët klimatikë;
- Aspektet materiale;
- Trashëgimia arkitekturore, arkeologjike dhe kulturore;
- Peizazhi;

Për çdo titull tematik, VSM do të dokumentojë kushtet aktuale, do të adresojë shtab kryesore mjedore dhe do të projektojë gjendjen e mjedisit pa PNMM.

6.1. Burimet bazë të të dhënave

Përshkrimi i gjendjes aktuale të mjedisit do të mbështetet në të dhënat më të fundit të disponueshme nga burimet të besueshme. Nëse identifikohen boshllëqe të të dhënave, VSM-ja do të shpërfaqë këto boshllëqe, do të vlerësojë rendësinë e tyre dhe do të përcaktojë nëse ato mund të adresohen në mënyrë të arsyeshme brenda kornizës kohore të procesit të VSM-je.

Dokumentet kryesore që priret të kontributojnë në situatën fillestare përfshijnë:

Çështja e ajrit dhe faktorit kimik	- Te dhënat e cilësive së ajrit nga AMMK - Strategjia e Kosovës për Ndryshimet Klimatike	Te dhënat kimike për cilësimin e ndikimit të ndryshimeve të ajrit në VSM

VSM Subjekti	Durrës i mundëson të dhënat	Strategjia e mundësimeve të ndryshimeve të ajrit dhe cilësive të ndryshme të ajrit
Materiale dhe asetet	- Strategjia Kombëtare e Kosovës për Menaxhimin e Mbrojtjen dhe Planin Vërtetues për VSM-së - Raportet vjetore për menaxhimin e energjisë dhe mbrojtjen nga AMMK - Te dhënat GIS për objektet e trashëgimisë kulturore nga institutet i Kosovës për Mbrojtjen e Monumenteve - Planet Hapësirore Komunalet dhe vlerësimet rajonale të peizazhit	Te dhënat kombëtare mbi trashëgiminë kulturore janë të disponueshme, megjithatë ato janë zakonisht me të rëndësishme për vlerësimet specifike të zonave
Pezatje arkeo-logjike dhe kulturore		Te dhënat e peizazhit në nivel kombëtar janë të kufizuara, por të rëndësishme për qelime strategjike në nivel të VSM-së

7. Rekomandimet për identifikimin e ndikimit specifik dhe metodologjite e vlerësimit që do të përdoren në studimin e VSM

7.1. Shqyrtimi i Alternativave

Procesi i VSM-së për Planin Ndërkommunal të Menaxhimit të Mbrojtjes (PNMM) në Rajonin e Gërran dhe Fierizit kërkon një vlerësim gjithëpërfshirës të alternativave të arsyeshme në sektor. Duke pasur parasysh natyrën strategjike të VSM-së dhe implikimet e gjera teknologjike, Fushat kryesore të fokusit për vlerësimin e alternativave përfshijnë:

- Zhvillimi i opsioneve të teknologjive metodologjike për eliminimin e AMN. Janë marrë në konsideratë alternativat për komponente të ndryshme të Menaxhimit të Mbrojtjes të Ngurtës (MMN), të tilla si teknologjia e grumbullimit, transporti, trajtimi dhe depozitimi i mbeturinave. Opsionet janë analizuar për realizueshmërinë dhe potencialin e tyre për qëndrueshmëri afatgjatë në Rajonin e Gërran dhe Fierizit, duke siguruar përfitim me nevojat lokale dhe standartet e BE-së.

- Vlerësim i qendrueshmërisë teknike, financiare dhe mjedimore të teknologjive të trajtimit të MSW. Secili opsion teknologjik vlerësohet bazuar në praktikën teknike, efektivitetin e kostos dhe ndikimin mjedisor. Kjo siguron që teknologjitë e zgjedhura të jenë jo vetëm ekonomike të qendrueshme, por edhe në përputhje me qëllimet e qendrueshmërisë mjedimore.
- Krashimi i opsioneve për elementet e SVtA: Alternativat e përzgjedhura krahasohen për sa i përket efikasitetit, potencialit për reduktimin e ndikimit në mjedis dhe përfitimin hierarkik e mbeturinave (zvogëlimi, rëndorimi, riciklimi). Ky krahasim ndihmon në zgjedhjen e zgjidhjeve me të përfitueshme për nevojat e MMN të Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt.

Gjithashtu, për të analizuar dhe krahasuar në mënyrë efektive alternativat, merren parasysh faktorët e mëposhtëm:

- Impaktet e Politikave dhe Komitimit Rregullativ: VSM siguron që të gjitha teknologjitë propozuara janë në përputhje me politikën e Kosovës për menaxhimin e mbeturinave dhe me direktivat përkatëse të BE-së, si Direktiva e BE-së për Landfillin dhe Direktiva Komitimit të Albeturuar. Çështje është të sigurohet respektimi i hierarkisë së mbeturinave dhe të shmangjen zgjidhjet që mund të shkaktojnë degradim mjedisor ose të jenë në mospërputhje me standardet e BE-së.
- Identifikimi i opsioneve të teknologjive në përputhje me politikën dhe ato të provuara: Teknologjitë që përputhen me politikën kombëtare dhe praktikat më të mira ndërkombëtare mbeten prioritare. Opsionet e provuara të teknologjive që kanë demonstruar sukses në konkurrencë të ngjashme janë të rekomandueshme për të minimizuar rrezikun dhe për të rritur suksesin e zbatimit të planit.
- Fitibiliteti financiar i opsioneve të rekomanduara të teknologjive: Çdo alternativë vlerësohet për qendrueshmërinë e saj financiare në kuadër të planit, duke përfshirë investimet fillestare dhe kostot operacionale, për të siguruar efektivitetin e kostos. Fitibiliteti financiar gjatë gjithë jetës së burimit dhe mundësia të financimit, siç janë donatorët ndërkombëtarë, për të mbështetur nevojat për investime në Rajonin e Gjilanit dhe Ferizajt.

Tabela 5 ofron një përmbledh të opsioneve të teknologjive të konsideruara për gjatë jetësor të menaxhimit të mbeturinave, duke mbuluar mbledhjen, transferimin, riciklimin, trajtimin dhe asgjësimin e mbeturinave. Opsionet përftjnë metoda të tilla si:

- Objektet e rikuperimit të materialeve (MRF) për riciklimin dhe rikuperimin e burimeve;
- Trajtimi mekanik-biologjik (TMB) për përputhimin e rrymave të mbeturinave të përziera;
- Tërheqja anaerobike (AO) për stabilizimin e mbeturinave organike dhe prodhimin e biogazit;
- Depoziti sanitarë sipas parametrevë mjedisor për të menaxhuar mbeturinat e pa riklusueshme;

Çdo opsion i nënshtrohet një vlerësimi të plotë bazuar në kritere të teknike, mjedimore dhe ekonomike, duke siguruar që teknologjitë e përzgjedhura të përputhen me qëllimet strategjike të PNMM dhe nevojat specifike të Rajonit të Gjilanit dhe Ferizajt.

[illegible]

Kriteret e vlerësimit

Për qdo term VSM, kriteret specifike të vlerësimit do të përdoren për të vlerësuar ndikimet e mundshme mjedisore të masave të propozuara të PNIM. Shembuj të kësaj kriteresh përfshijnë:

- * Biodiversiteti, Flora dhe Fauna: Vlerësimi i afërsisht të objekteve të mbeturshme me zonat e mbrojtura dhe përcjara e mundshme e jetës së egër dhe habitave lokale.

- *Popullsia dhe shëndeti i njeriut: Vlerësimi i ndikimeve të mundshme në cilësinë e jetës, nivelet e zhurmës dhe ekspozimin e publikut ndaj ndotësve nga objektet e mbeturmbave.

- Toket dhe perdomit | tokës. Vlerësimi | përstatshëmëritë e tokës për objektet e mbeturinave, rregjet e mundësime të ndryshave të tokës dhe efikasitetin e planifikimit të përdorimit të tokës.

• **Uji: Eksistensi** i rezikut që lëngu i mbeturave dhe ndotes të tjeve të arrijë në trupat ujore dhe furnizimet me ujë nëntokësor.

• **Cilësia e ajrit dhe klima:** Mëja e niveleve të emetimeve, veçanërisht gazet serë, dhe vlerësimi i ndikimeve në cilësinë e ajrit lokal dhe regional.

• **Pasuritë materiale:** Vlerësimi i potencialit për reduktimin e mbeturave, riciklimin dhe rikuperimin e burimeve të vlefshme.

• **Trahëgimia kulturore dhe peizazhi:** Konsiderimi i ndikimeve potenciale në peizazhin vizual dhe rrëzëqet e mundshme për vendet e trashëgimisë të natyrës kulturore.

Gjithashtu, objektivat do të merren parasysh në përgatitjen e bazës mjedisore dhe gjatë vlerësimit mjedisor, në mënyrë që të përmbushen objektivat mjedisore të VSM-së të PNMM.

Bazuar në bazën mjedisore të përgatitur, treguesit do të përcaktohen duke patur parasysh disponueshmëritë e të dhënave dhe mundësinë e kryerjes të detyrësve të drejtpërdrejta ndërmjet qdo ndryshimi në mjedis dhe zbatimit të PNMM. Do të thotë, treguesit do të zhvillohen gjatë studimit të VSM-së, duke përfshirë në përgjigje të komentave të marra në këtë Raport të fushëveprimi.

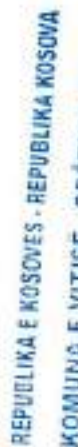
8. Hapat e radhës

Me këtë dokument, Konsulentit përcaktoi qëllimin e Studimit të VSM-së, i cili do të kryhet si hap i ardhshëm.

Si hap tjetër, Studimi VSM do të përgatitet si më poshtë:

- Përcaktimi i vlerës bazë të VSM;
- Vlerësimi Strategjik Mjedisor i pjesës përkafesë të Planit Ndërkombëtar për Menaxhimin e Integruar të Mbeturave për Komunitet e Rajont të Gjirit të Fierit dhe Fierit, Kosovë, (PNMM);

Rezultatet përkafesë nga VSM do të inkorporohen në PNMM para se të dy dokumentet të dorëzohen përfundimisht në komunat dhe GJZ.

KOMUNĀ E VITISĒ - OPŠTĪNA VITINĀ

Principio: Vandaag was de Liana		
De Component Bij 100%	2-jarige tijd	14-04-2022
02-	052/02-	330

Komuna e Vitisë
Opština Vitina-Municipality of Vitina

RAPORTI KONTRATAT E PËRFUNDUARA PER VITIN 2022-2024

It can be contacted: 02 2 30 72 86 (fax) or 02 23 01 10 00. E-mail: info@editions-les-herminettes.com. Website: www.editions-les-herminettes.com.

Thema / Projekt / Titel des Reports	08.04.2025	100 Punkte	2022-2024

PJES 8.1. IDENTIFIKIMI I AUTORITETIT KONTRAKTUES

Amiriyat	KOMUNAE VITESE
Qeveriares	Vite
Adresa	Vite, rruga "28 Nëntori"
Kodi postar - Qytet	61000 Vite
Flet dhe/Çelësi Faks	0790381 519
Amiri i menaxherit të postarit	Fadil ABAZI
E-mail adresa	info@post.gov.al
Adresa e uebit AK	bl.rko.gov.al/vite/

PIESA II. CONTRATATE NENSIH, RI ALIA PUNJE

[illegible]

Report to the Massachusetts State Email Address Commission

1

Punimet janë në fazën e implementimit
dështja e vortës në kryerjen e punësve edhe mungesa e
objektive bugetore për punëdmin e kontratës. (Rafiz Shabiu)

856	5	2	1	45	Ndërtimi kanalizimeve; LOT II: Ndërtimi i kanalizimeve në Trestenik, Radivojcë, Pozharan, Verban Shatinë e Posht.	01.03.2024	350,000.00	354,949.76	BERISHA COMPANY		Në proces të implementimit (Shefi Muzë)
857	4	2	1	45	Ndërtimi i palestërës sportive shkollore (Kuverdi i Lezhës -VII)	12.12.2023	370,375.00	342,036.46	NIKA PRO B.U.G		Në Proces të Implementimit Shuma = 40,000.00 € (Pozharan Rama))
860					Ndërtimi i ujësjellësve, LOT I: Ujësjellsi në Ramjan dhe	18.01.2024	310,000.00	307,941.28	KUSHTRIMI NM		Në proces të implementimit (Shefi Muzë)
868	3	1	1	93	LOT II: Ujësjellsi në Fshatin e ri (Novosellic)	18.01.2024	290,000.00	285,622.00	BERISHA COMPANY		Si rezultat i kontratës në fjalë nën kushtet që janë në Proces të realizimit të kësaj punë, dhe si kontratë përfaqëson më 16.01.2023 (3 vjetër)
867	2	1	1	93	Shtruarja e rrugëve me zhavor në komunën e Vitisë	26.12.2023	970,000.00	970,000.00	PRO CO GROUP		Punimet janë në fazën e implementimit. (Bafte Shahu)
869	5	2	1	45	Grant i performancës: Ndërtimi i Sheshit në qendër-faza III.	26.12.2023	270,000.00	284,266.00	ENGINEERING RK SHPK		Punimet janë në fazën e implementimit. (Bafte Shahu)
869	5	2	1	85	Ndërtimi i ujësjellësve: LOT I Ndërtimi i ujësjellës në Radivojcë.	13.05.2024	320,000.00	313,438.46	KUSHTRIMI NM		Në Proces të implementimit Shuma = 128,227.88 € (Pozharan Rama))
880	5	2	1	45	Ndërtimi i ujësjellësve: c. LOT II: Ndërtimi ujësjellës në Devajë dhe një segment në Zhiti.	13.05.2024	120,000.00	120,000.00	VIANTE KONSTRUCTION HAJRUSHI SHPK		Projekt kryeqarë (dhe më 13.05.2023) (Paga për punimet e realizuara 51,783.95 (15.53 %)) (Shefi Muzë)
889	4	1	1	45	Ndërtimi i trotuareve dhe ndriçimit publik në Komunën e Vitisë.	08.08.2024	1,180,000.00	1,158,784.53	PRO CO GROUP ECO HOLDING		Kontrata është në vazhdim dhe situacioni 40,544.05 € (Shefi Muzë)
892	5	2	1	45	Ndërtimi i palestërës sportive shkollore (Sh.f Blatinë e Epërme)	02.05.2024	480,000.00	464,962.71	EURO COMMERCE		Punimet janë në fazën e implementimit. (Bafte Shahu)
893	5	1	1	45	Asfaltimi i rrugës së Vërnokollës	27.09.2024	1,500,000.00	1,488,327.47	PRO CO GROUP ARLINDI		Projekt kryeqarë (dhe më 22.08.2023) (Paga për punimet e realizuara 136,355.35 (25.01 %)) (Shefi Muzë)
823	5	1	1	45	Asfaltimi i rrugëve rurale në komunën e Vitisë	24.11.2024	2,383,390.00	1,352,579.81	PRO CO GROUP		Punimet janë në fazën e implementimit. (Bafte Shahu)
823	5	1	1	45							Punimet janë në fazën e implementimit. (Bafte Shahu)

1	45	Renovimi i ambulancave në Viti	26.07.2024	110,000.00	167,612.00	ENGINEERIN RIK SHPK	Në proces proces te implementimit - 93,561.00 € (Në/in Bama)
1	45	Ndërtimi i rrugës me zhavor Stubei - Stancic	08.08.2024	438,373.00	479,717.83	ECO HOLDING	Projekt i ndërtuar (deri më 02.04.2027) Tregesa për punimet e realizuara 155,000.00 (56.92 %) (Në/in Bama)
1	45	Rregullimi objektit për inkubator biznesi-faza II.	29.11.2024	109,500.00	159,449.51	BEROHH KODR TMA	Në proces te implementimit Shuma e realizuar - 95,964.20 €, (Në/in Bama)
1	45	Asfaltimi i rrugës Mjak dhe Debelideh - Rikender	15.01.2025	809,400.00	798,983.00	ARLINDI SHPK	Financet janë në fazën e implementimit (Në/in Bama)
		TOTALI (në= €):		18,970,814.20	17,889,838.41		

REPUBLIKA E KOSOVES - REPUBLIKA KOSOVA
KOMUNA E VITISË - OPŠTINA VITINA

Pranuar - Pranimja Me Datë 10-04-2025...			
No. Dokumenti Çështje	Numri Hap	Shënimet Për Shënim	Vlera Verifikimi
11-	016/01-		314

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo

Komuna e Vitisë
Opština Vitina - Municipality of Viti

Për: Kuvendin Komunal të Vitisë

Nga: Drejtoria për Urbanizëm, Planifikim dhe Mbrojtje të Mjedisit

Lënda: Informat për Lejet Ndërtimore gjatë viteve 2021-2025

Drejtoria për Urbanizëm, Planifikim dhe Mbrojtje të Mjedisit, në bazë të kompetencave të saj ligjore dhe administrative, ofron këtë informatë për Kuvendin Komunal lidhur me dhënien e lejeve ndërtimore në territorin e Komunës së Vitisë gjatë periudhës kohore 2021-2025. Qëllimi i kësaj informate është të pasqyrojë trendin e zhvillimit urban dhe ndërtimor.

Në kuadër të funksionit të saj për zhvillimin urban dhe mbrojtjen e mjedisit, Drejtoria e Urbanizmit, Planifikimit dhe Mbrojtjes së Ambientit në Komunën e Vitisë ka lëshuar një numër të konsiderueshëm lejesh ndërtimore gjatë periudhës nga viti 2021 deri në vitin 2025. Këto leje kanë qenë kryesisht ndërtime të reja dhe rinovimet e objekteve ekzistuese. Ky informacion është i rëndësishëm për Kuvendin Komunal, i cili ka për detyrë të monitorojë dhe mbikëqyrë zhvillimet e këtij sektori dhe ndikimet që ato mund të kenë në zhvillimin ekonomik, social dhe mjedisor të komunës.

Në këtë raport, paraqiten të dhënat për lejet ndërtimore të lëshuara gjatë periudhës 2021-2025, si dhe informacionet përkatëse lidhur me taksat e paguara për këto leje. Të dhënat janë të strukturuar sipas vitit të lëshimit të lejes dhe vlerës së taksave të paguara për secilin vit.

Tabela e Lejeve Ndërtimore dhe Taksave të Paguara:

Viti	Numri i Lejeve Ndërtimore	Vlera e Taksave të Paguara (Në Euro)
2021	6	48,416.40 euro
2022	3	400 euro
2023	8	16,146.90 euro
2024	12	44,114.56 euro
2025	7	949.77 euro

Taksat e paguara për këto leje janë një burim i rëndësishëm i të ardhurave për buxhetin e komunës, dhe ndihmojnë në mbështetje të projekteve të mëtejshme të zhvillimit dhe përmirësimit të infrastrukturës komunale.

Përfundimisht, është e rëndësishme që ky proces të monitorohet vazhdimisht dhe të sigurohet që zhvillimet e reja të jenë të qëndrueshme dhe të respektojnë standardet e mbrojtjes së ambientit dhe planifikimit urban.

Drejtoria për Urbanizëm, Planifikim dhe Mbrojtje të Mjedisit mbetet e përkushtuar në avancimin e proceseve të planifikimit hapësinor dhe lëshimit të lejeve ndërtimore, gjatë kësaj kohe jemi në proces edhe të hartimit të hartave zonale të Komunës së Vitisë, gjithnjë në përputhje me ligjet në fuqi dhe në shërbim të zhvillimit të qëndrueshëm komunal.

Me respekt,

Viti, 10.04.2025

Drejtori i DUPMM

Visar Demiri